W. R. Menkman

DE NEDERLANDERS in het CARAIBISCHE ZEEGEBIED

DE NEDERLANDERS

IN HET CARAIBISCHE ZEEGEBIED

W. R. MENKMAN

DE NEDERLANDERS

IN HET

CARAIBISCHE ZEEGEBIED

WAARIN VERVAT

DE GESCHIEDENIS

DER

NEDERLANDSCHE ANTILLEN

★

1942

P. N. VAN KAMPEN & ZOON N.V. AMSTERDAM

9064

GEDRUKT TE WORMERVEER BIJ
MEIJER'S BOEK- EN HANDELSDRUKKERIJ

INHOUD

Inleiding xi

Amerika 1

Oudheid – Middeleeuwen – Columbus; Cabot; Vespucci – Engelschen en Nederlanders.

De Caraibische Zee. 7

Namen; boven- en benedenwindsche eilanden – Ontdekking der tegenwoordige Ned. Antillen.

De Spaansche kolonisatie 9

De eilanden en het vasteland; onnutte eilanden; de inboorlingen – Duitschers op het Zuidamerikaansche continent; onze Benedenwindsche Eilanden onder Spaansch beheer.

Slavenarbeid en slavenhandel 12

Oudheid en middeleeuwen – Indiaansche slavernij – Negers in Amerika; asientos.

Vreemde indringers in het Spaansche machtsgebied . . . 16

Afrika en Amerika; Portugeezen en Spanjaarden – Franschen, Engelschen en Nederlanders in de nieuwe wereld; Curaçao in de zestiende eeuw.

De Nederlandsche expansie tot het einde van het Twaalfjarig Bestand 19

Verhouding tot Spanje en Portugal; ontwikkeling tot 1609; koopvaardij; zoutvaart; kaapvaart; slavenhandel; verfhout – Voortgang tijdens het Bestand; octrooien; zoutvaart; alavenhandel.

Commercieele kolonisatie 25

Engelsche kolonisatie – Nederlanders aan de wilde kust; kolonisatie Kleine Antillen.

Het eerste Westindische octrooi 28

Voorbereiding – De Compagnie van 1621; zeeoorlog; Brazilië; zoutvaart; kolonisatie; handel; slavenhandel; West Afrika; particuliere ondernemingen – Tweede octrooi – De West-Indische Compagnie en de Beneden- en Bovenwindsche Eilanden.

Bedrijvigheid in de Caraibische Zee; Sint Maarten Nederlandsch 33

Engelschen en Franschen op de Kleine Antillen; Nederlandsche deelname aan de kolonisatie; Barbados en Tobago; Spaansche maatregelen – De West-Indische Compagnie en de kolonisatie in de Caraibische Zee; Tortuga – Nederlandsche handel op de Kleine Antillen; Sint Christoffel en Sint Eustatius – Vestigingen op Sint Maarten en Anguilla; verlies van deze eilanden – Sint Eustatius en Saba.

Het begin van de Nederlandsche geschiedenis der Benedenwindsche Eilanden 40

Curaçao als station in plaats van Sint Maarten; uitrusting eener expeditie – Het personeel der expeditie; directeur en militaire bevelhebber; tolk en gids; kooplieden en landbouwers – De reis van 1634; de occupatie van Curaçao – Gesteldheid van Curaçao, Aruba en Bonaire; de Spanjaarden; verkenningstochten.

Compagnies conquestes en particuliere kolonisatie . . . 48

Waarde van Curaçao; samenleving; kerkelijke voorziening en rechtsbedeeling; bestuur; defensie – De Spanjaarden pogen Curaçao, de Nederlanders Sint Maarten te heroveren; strooptochten der onzen – De Benedenwindsche Eilanden onder Nieuw Nederland; de directeur-generaal; vice directeurs – Patroonschappen op de Bovenwindsche Eilanden; Sint Maarten weder Nederlandsch; Engelsche pretenties – Tobago; Koerlandsche aspiraties – De Maagdeneilanden – Tortuga – Bestuur der Amsterdamsche en Zeeuwsche Kamers.

Geen Nederlandsch imperium in de nieuwe wereld . . . 60

Geen consolidatiepolitiek – Buitvaart hoofdzaak; koopvaart-kaapvaart; menschenroof – Particuliere handel op de Spaansche en Engelsche koloniën – Slavenhandel – Zoutvaart; verfhout; divi divi.

Het tweede octrooi der West-Indische Compagnie . . . 65

Van 1647 tot 1764; verval; mededinging onder vreemde vlag – Curaçao als handelsfactorij; sluikhandel in slaven en goederen; de combinatie met Nieuw Nederland; Portugeesche en Genueesche asientos; Nederlandsche slavenhandel; Engelsche concurrentie; superioriteit van het Nederlandsche bedrijf; Indiaansche krijgsgevangenen – Ontwikkeling van onzen Westindischen handel; Nederlands positie t.o.v. de suikercultuur – De Westindische handel en de Europeesche politiek; groote winsten; het Spaansche monopolie; Curaçao en de Bovenwindsche Eilanden als handelsposten – Handelsnaijver; navigation law en oorlogen met Engeland; Fransche compagnieën – Oorlogsweeën in West Indië; kapers; boekaniers – Migratie der blanken in West Indië – Tobago; oorlogswederwaardigheden – De Maagdeneilanden; Sint Kruis; Sint Thomas; Anguilla – Oorlogswederwaardigheden op de Beneden- en Bovenwindsche Eilanden – De Benedenwindsche Eilanden; bestuur; defensie; bevolking; kolonisatie; Joden; Indianen; slavernij; kerkelijke toestanden; toelating R.-K. priesters; kerstening der heidenen; onderwijs; economische hulpbronnen; handel in goederen en slaven – De Bovenwindsche Eilanden; patroonschappen; landbouw; bevolking.

Onder de nieuwe Compagnie 98

De Compagnie als administratieve organisatie; inkrimping van het octrooi; finantieele toestand; concurrentie onder nationale en vreemde vlag – Handelsbelang nog altijd drijfveer onzer activiteit; situatie Curaçao en Sint Eustatius; sluikhandel in vredes- en oorlogstijd – Slavenhandel; technische organisatie; behandeling aan boord; asientos; slavenhandel met de Spaansche koloniën; invloed slavenhandel op Curaçao – Fransche en Engelsche slavenhandel – Nederland nog sterke commercieele positie in West Indië; concurrentie Jamaica tegen Curaçao; tegenstelling Noord Amerika-West Indië; onze eilanden als handelscentra; Sint Eustatius en de Fransche Antillen – Krijgsbedrijven in de Caraibische Zee; kaapvaart; boekaniers en flibustiers; Nederlandsche kapers; schade aan den Nederlandschen handel; Nederlandsche neutraliteit – Geen uitbreiding Ned. grondgebied in de Caraibische Zee; Tortola; Tobago; Sint Jan; Sint Kruis; Sint Thomas – Oorlogswederwaardigheden; aanalagen op Sint Maarten, Sint Eustatius en Curaçao – De Bovenwindsche Eilanden onder direct Compagnies bestuur; bestuursvorm Beneden- en Bovenwindsche Eilanden; rechtspraak; gewapende burgerij; ongeregeldheden; corruptie;

emolumenten en rantsoen; militaire toestanden – Toestand Ned. Antillen eind zeventiende en begin achttiende eeuw; bevolkingscentra; samenstelling der bevolking; taal Bovenwindsche Eilanden; welvaart Curaçao; joodsche ingezetenen; vrije kleurlingen; gezondheidstoestand; sociale voorzieningen; taal Benedenwindsche Eilanden — Indianen en negers; behandeling der slaven; standpunt t.a.v. de slavernij; kerstening der slaven – Kerk en staat; Roomsch-Katholieken; Lutherschen; Quakers; Joden; joodsche handels- en scheepvaartbelangen – Cultureele toestand en zedelijk leven Ned. Antillen; bijgeloof; toovenaars en heksen – Curaçao vrijhaven; handel met de Spaansche koloniën; eigen hulpbronnen Benedenwindsche Eilanden; landbouw; veeteelt; geüsurpeerde gronden; civetkatten; landbouw en veeteelt Bovenwindsche Eilanden; ook aldaar geüsurpeerde gronden; zoutvaart Bonaire – Eigen handel Compagnie; Curaçao niet meer winstgevend; belastingen; suiker als waardemeter; muntstelsel.

Van den vrede van Utrecht tot den val van de Republiek der Vereenigde Nederlanden 128

De XVIIIde eeuw; Nederland verliest vroegere machtspositie; Engelsch-Fransch-Spaansche oorlogen; opstand der Eng. koloniën in N. Amerika; revolutie op Saint Domingue; de Spaansche koloniën; Engeland en Spanje; politiek op de Ned. Antillen – De W.-I. Compagnie; haar ontbinding; de Ned. koloniën onder direct staatsbeheer – Ned. handel met W. Indië, wettige en onwettige; Spaansche koloniale politiek; de Britsche en Fransche Westindische koloniën; flags of truce; verhouding N. Amerika-W. Indië; de Amerikaansche vrijheidsoorlog; Engelsch-Fransche oorlog 1793 – Handel Sint Eustatius en Curaçao in oorlogs- en vredestijd; toestand na den vierden Engelschen oorlog – Slavenhandel; abolitie in N. Amerika en Engeland; in Nederland geen belangstelling; Engelsche slavenhandel; slavenhandel en zeeroof; Fransche slavenhandel; Noordamerik. dito; Nederl. dito; aanvoer Guyanas, Curaçao en Sint Eustatius; voorziening vreemde koloniën – Kaapvaart in vredes- en oorlogstijd; zeeroof – Ned. territoir in de Caraibische Zee; Ned. invloedssfeer; Sint Maarten; neutrale eilanden; Tobago; de Maagdeneilanden; de Aves – Oorlogswederwaardigheden; overlast op Sint Maarten tijdens Engelsch-Fransche oorlogen; tijdelijk verlies Bovenwindsche Eilanden tijdens vierden Engelschen oorlog – Compagnies beheer; bestuur Beneden- en Bovenwindsche Eilanden – De volksvertegenwoordiging – Ambtelijke en niet-ambtelijke functionarissen – Rechtspraak, justitie en politie – Defensie; doode

weermiddelen; gewapende burgerij; garnizoenen, zeemacht – Bevolking; migratie; kolonisatie; welvaartstoestand; onrust; stadsleven; gezondheidstoestand; sociale voorzieningen – Indianen; slaven en vrijlieden; wegloopers – Vreemdelingen; Quakers, Joden, Duitschers en Scandinaviërs – Kerkelijke toestanden; Protestanten; Roomsch-Katholieken; toelating en uitwijzing van geestelijken; Israëlieten – Kerstening; missie en zending; Herrnhutters en Methodisten – Cultureele toestand; creolen; levenswijze; onderwijs; taal – Eigen hulpbronnen der eilanden; landbouw en veeteelt; mijnbouw; zout en hout; industrieën – Financiën; belastingen; munt- en ijkwezen.

Bataafsche Republiek; Fransche tijd; Koninkrijk der Nederlanden 176

Staats- en koloniaal bestuur; Koning Willem I – Onze handel met West Indië; Duitsche en Engelsche concurrentie; een interoceanisch kanaal; commercieele instellingen; het eerste stoomschip–De slavenhandel; verbodsbepalingen; clandestiene slavenvaart – Frankrijk verliest Saint Domingue, Spanje de vastelandskoloniën – Kaapvaart, Engelsche, Fransche, Noord- en Zuidamerikaansche, Spaansche en Curaçaosche; zeeroof – Nederlandsch grondgebied in de Caraibische Zee – Oorlogswederwaardigheden; Bovenwindsche Eilanden Fransch en Engelsch; Curaçao bedreigd, eindelijk door de Engelschen genomen; herstel der Nederlandsche souvereiniteit; incidenten 1820 en 1828 – Koloniale charters; Fransch en Engelsch tusschenbestuur; weder onder Nederlandsche vlag; grondwet en regeeringsreglementen van 1815; bestuur, rechtspraak en defensie tot 1828 – De commissaris generaal; regeeringsreglement van 1828; bestuur, rechtspraak en defensie tot 1840 – Onrust tijdens de periode 1795—1850, op de Beneden- en de Bovenwindsche Eilanden, onder vreemde en eigen vlag; stemming tegenover Zuidamerikaansche opstanden; vreemdelingenpolitiek; nationaliteit – Welvaartstoestand; armoede en gebrek allerwege; exploitatie Bonaire; kapitaal op Curaçao en de Bovenwindsche Eilanden – Bevolking; vrijen en onvrijen; in- en uitvoer van slaven; slavenreglementen; toestand der slaven; Indianen; de joodsche natie – Stadsbevolking; volkshuisvesting; volksgezondheid en medische verzorging – Roomsch-Katholieken en Protestanten; positie der kleurlingen; kerkelijke toestanden; vereeniging Luthersche en gereformeerde gemeenten; de R.-K. missie; de Israëlieten; onderwijs; taal; drukpers – Handel Beneden- en Bovenwindsche Eilanden; zoutwinning; mijnexploitatie; industrieën; landbouw; gouvernements cultures – Financiën; munt-, crediet- en bankwezen; subsidies.

De laatste honderd jaar 220

Politiek en economisch overzicht – Grondwet en regeeringsreglement 1848; defensie; zeemacht; regeeringsreglement 1865; bestuur en rechtspraak; wetgeving; ordehandhaving; grondwetswijziging 1922 en gevolgen daarvan voor Curaçao; rechtspleging; weermacht–Handel en scheepvaart eerste helft 19de eeuw; Curaçao en Venezuela; stoomvaartverbindingen; doorvoerhandel; kabelverbinding; commercieele positie omstreeks 1900; Panamákanaal; de haven van Curaçao; olieindustrie; winkelnering; vreemdelingenverkeer; haven Sint Maarten; draadlooze telegraphie; luchtvaart – Oorlogswederwaardigheden; kaapvaart; Aveseiland; Cuba; Porto Rico; Deensche Antillen – Revoluties in het Caraibische Zeegebied; moeilijkheden met Venezuela; wapenuitvoer; asylverleening; overval op Curaçao – Saamhoorigheid Nederland-Curaçao; tegenstellingen Beneden- en Bovenwindsche Eilanden; kiesrecht; binnenlandsche politiek; arbeidsverhoudingen; wereldcrisis; vreemdelingenpolitiek; nationaliteit; demographie – Stadsleven; volkshuisvesting; domein Bonaire; brugdienst; telefoon; electrische verlichting; drinkwatervoorziening – Welvaartstoestand; armoede en opleving; Boven- en Benedenwindsche Eilanden; overheidsvoorzieningen; Curaçao en Aruba bloeiend – Bevolking; sterkte en loop; vrijen en onvrijen; de slavernij in de 19de eeuw; emancipatie – Het joodsche element; twee groepen sephardische Joden; Oostjoden – Eeredienst; Protestanten en Roomsch-Katholieken; de Dominikanen; kerk en overheid; onderwijs, bijzonder en openbaar, ambachtsonderwijs; onderwijswetgeving; taal – Cultureele toestand; het burgerlijk huwelijk; gezondheidszorg; sociale voorziening; jeugdzorg; sport enz.; wetenschap; pers; de bioscoop; tooneel; muziek – Openbare gezondheidsdienst; ziekenverpleging – Eigen hulpbronnen; gouvernements cultures; landbouw en veeteelt; zoutwinning; mijnexploitatie; phosphaat; particulier initiatief op economisch gebied; vlechtindustrie en andere huisnijverheid; ontwikkeling grootindustrie en gevolgen daarvan – Munt-, crediet- en bankwezen; sparen; metriek stelsel – De financieele toestand; subsidies; belastingen; financieele onafhankelijkheid.

INLEIDING

Brokstukken, in boekvorm en als tijdschriftartikelen, der geschiedenis van ons leven en bedrijf in het gebied der Caraibische Zee zijn er, vooral sedert het begin dezer eeuw, vele in de Nederlandsche litteratuur verschenen; een volledig overzicht evenwel, van het begin tot Mei 1940, ontbrak tot dusver.

De bedoeling van dit boek is deze geschiedenis samen te vatten; zij heeft betrekking op meer dan op de tegenwoordige Nederlandsche Antillen alleen, want ook andere eilanden dan onze Beneden- en Bovenwindsche zijn door de onzen gekoloniseerd, of hebben behoord tot onze commercieel-koloniale invloedssfeer. Onze kolonisatie, in de periode der overzeesche expansie, beoogde slechts den handel van het moederland te bevorderen en deze laatste had niet altijd behoefte aan occupatie van grondgebied. Het Nederlandsche kapitaal, de Nederlandsche scheepvaart en de Nederlandsche organisatie op commercieel gebied, hebben een belangrijk aandeel gehad in de ontwikkeling, ook van het koloniale territoir onder vreemde vlaggen, in de landen en op de eilanden der Amerikaansche middenzee wellicht meer dan ergens anders.

Ten einde den lezer de gelegenheid te geven zich te oriënteeren, was het noodig vooraf te laten gaan een kort overzicht der geschiedenis van de nieuwe wereld, in het bijzonder van het Caraibische Zeegebied, voordat de onzen daar verschenen. Ook kon niet vermeden worden, veel te verhalen van hetgeen anderen deden, om de Nederlandsche positie duidelijk te maken.

Drie en een halve eeuw geleden waren wij vreemde indringers; anderen waren ons voorgegaan en de plaats welke wij ons vermeesterden werd ons door anderen benijd en misgund. Toch is Nederland een der drie Europeesche landen welker vlaggen zijn blijven waaien in de nieuwe wereld; ons van daar terug te trekken is nimmer in ernst overwogen, hoe onvoordeelig ons Westindisch

bezit langen tijd moge geweest zijn, ook dat in de Caraibische Zee, toen onze handelsposten aldaar hun waarde verloren hadden. Den gang van zaken te schetsen, welke de Nederlandsche Antillen, van vestigingen in het belang van den moederlandschen handel, gemaakt heeft tot overzeesch rijksgebied, over hetwelk Nederland naar beste weten en kunnen de voogdijschap had uit te oefenen, was het voornaamste doel van dit boek.

AMERIKA

Oudheid – Middeleeuwen – Columbus; Cabot; Vespucci – Engelschen en Nederlanders

Hebben de Europeesche volkeren reeds in de oudheid niet alleen Afrika, maar ook Azië gekend — het verre zoowel als het nabije Oosten, aangaande een vierde werelddeel zijn onze beschavingscentra nog vele eeuwen na den classieken tijd in onwetendheid blijven verkeeren. Zelfs wanneer Plato's Atlantis meer mocht zijn dan een Grieksche fabel, of een verdichtsel, van eenige bekendheid der Ouden met de nieuwe wereld der late middeleeuwen is nimmer iets overtuigends gebleken.

Al durfden reeds eeuwen vóór Christus bewoners van het oostelijk Middellandsche Zeegebied zich buiten de straat van Gibraltar wagen, hun vaartuigen begaven zich niet westwaarts, doch noordwaarts (Britsche eilanden, misschien Scandinavië) en zuidwaarts (Azoren, Madera, Canarische en Kaapverdische eilanden). Toch zouden allicht Phoenicische of Helleensche zeevaarders niet op onoverkomelijke moeilijkheden gestuit zijn, wanneer zij getracht hadden van eenig noordelijk of zuidelijk eindpunt hunner reizen den Atlantischen Oceaan over te steken.

Tot zoodanige onderneming bestond blijkbaar geen aanleiding, hoewel reeds Claudius Ptolemaeus (tweede eeuw n. Chr.) zich verdiepte in de mogelijkheid om de West naar Oost Azië te zeilen. Het was in de middeleeuwen echter dat men zich voorstellingen begon te maken van eilanden in den Atlantischen Oceaan, nog westelijker gelegen dan de reeds bekende, welke laatste gerekend werden tot Europa te behooren.

Het zijn ten slotte niet de volken der Middellandsche Zee geweest, die het eerst met de nieuwe wereld kennis maakten, maar de Vikings van Noordwest Europa, de Noormannen die niet in

de eerste plaats zeepiraten waren, maar vooral kooplieden, ontdekkingsreizigers, veroveraars en kolonisatoren. Hun kolonisatie van IJsland leidde tot de ontdekking van Groenland en hun vestiging aldaar; van Groenland moeten zij ettelijke malen het Noorden van ons tegenwoordige Amerika bezocht hebben, terwijl later ook anderen deze kusten wel, toevallig of opzettelijk, bevaren zullen hebben. Op goede gronden mag aangenomen worden, dat het Noordamerikaansehe vasteland van omstreeks het jaar 1000 tot kort voor 1400 af en toe Europeesehe blanken heeft zien komen en gaan en dat in deze pre-eolumbiaansehe periode der „ontdekking" waarsehijnlijk zelfs een uitgestrekt kustgebied, van Newfoundland in het Noorden tot Florida in het Zuiden, althans eenige bekendheid verkregen heeft in Europa.

Door welke omstandigheden de Noorsehe kolonisatie van Groenland verloopen is, behoeft hier niet verhaald te worden; de vraag waarom de kolonisten zieh niet tijdig op het zooveel meer belovende vasteland van het tegenwoordige Noord Amerika gevestigd hebben, zou moeilijk te beantwoorden vallen. In ieder geval eehter zal de mislukking op Groenland wel de voornaamste reden geweest zijn, waarom het verkeer tussehen Europa en het groote westelijke eontinent voorloopig niet tot verdere ontwikkeling kon komen. Geheel verbroken behoeft dat verkeer niet te zijn geworden; de eisehen der zeevisseherij kunnen anderen dan Seandinaviërs, te weten Ieren, Bretons, Basken, genoopt hebben den Atlantisehen Oeeaan over te steken en de Terreneufsehe banken of Newfoundland te bezoeken.

Ook middeleeuwsehe Nederlanders bevoeren de zeeën en zullen althans IJsland wel gekend hebben. Volgens een overlevering zouden Friezen in de elfde eeuw eenmaal bij toeval en zonder dat zij met de toehten der Seandinaviërs bekend waren, in de nieuwe wereld zijn aangeland.

Werkelijke belangstelling voor het westelijke Atlantisehe gebied kunnen wij, wat later, waarnemen in Zuid Europa, bij de Mooren van het Iberiseh sehiereiland der twaalfde en bij de Italianen der dertiende eeuw. Of zij bij hun exploratie van de „zee der duisternis" verder zijn doorgedrongen dan tot de Azoren, valt te betwijfelen, doeh de mogelijkheid is niet uitgesloten, dat de eilanden en

kuststrooken welke zij bezochten, of van het bestaan waarvan zij een vermoeden hadden, soms tot de nieuwe wereld behoord hebben. Middeleeuwsche ontdekkingen van andere deelen dezer wereld, dan die welke de Noormannen het eerst hadden leeren kennen, zouden het hiaat van bijna vijf eeuwen kunnen aanvullen tusschen Erik den Roode en Columbus. In ieder geval blijkt uit oude zeekaarten, dat lang voordat Spanjaarden en Portugeezen met de Antillen en met Brazilië kennis maakten, Antilia (Antiglia) en Brasil bekend stonden als westelijk van Europa gelegen eilanden; oude namen echter geven weinig houvast en het is thans niet meer mogelijk uit te maken wat legendarische en wat werkelijke ontdekkingen geweest zijn.

Wel hield tijdens en na de Kruistochten een algemeene nieuwsgierigheid naar vreemde landen de geesten in Europa bezig, doch deze nieuwsgierigheid ging vooreerst slechts uit naar het Zuiden, naar Afrika, het dichtsbij gelegen en gemakkelijkst te bereiken tropische gebied — en naar het Oosten, Indië en China. De Portugeezen, de groote zeevaarders der vijftiende eeuw, exploreerden ijverig de westkust van Afrika, wellicht reeds van stonde aan met het einddoel voor oogen den ononderbroken oceaanweg te vinden, of terug te vinden, naar de Perzische golf en den Indus, een route welke reeds eenmaal, in de vijfde eeuw vóór Christus, de Cartagers bevaren zouden hebben. Wie er in slagen zou Afrika te omzeilen, zou aan de Apennijnsche handelssteden het monopolie van het verkeer met het verre Oosten kunnen ontnemen, dat verkeer in nieuwe banen kunnen leiden, meer veilige dan die door de Middellandsche Zee en Klein Azië, waar de Muselmans allerlei versperringen konden opwerpen.

Het is niet te verwonderen, dat onder deze omstandigheden Columbus in Portugal, evenmin als in Frankrijk en Engeland, een willig oor vond voor zijn plan tot het ondernemen van een grooten westelijken tocht over den Atlantischen Oceaan — en dat het jaren duurde voordat eindelijk de Reyes Católicos van Castilië en Aragón er zich toe lieten overhalen hem tot het ondernemen der reis in staat te stellen. Zijn terughoudendheid, met betrekking tot zijn eigenlijke bedoeling, zal wel mede oorzaak geweest zijn

van zijn aanvankelijke teleurstellingen; het ligt echter voor de hand, dat de hoop op het vinden van nog een anderen zeeweg naar Oost Azië, dan de door de Portugeezen gezochte, ten slotte deed besluiten Columbus een kans te geven. Of hij zelf niet een grootscher einddoel op het oog had, is altijd een onbeantwoorde vraag gebleven.

De tocht van 1492 was zeker een ontdekkingsreis en ontdekken (Sp. descubrir) beteekende in de eerste plaats exploreeren, onderzoeken, wat een van te voren bepaald einddoel veronderstelt. Althans bij Columbus zelf echter behoeft dit einddoel niet te zijn geweest: het bereiken, langs een nieuwen weg, van het al zoo lang bekende Indië, een vaag begrip overigens in zijn tijd. Hij kan — en dat zou zijn terughoudendheid verklaren, verwacht en gehoopt hebben achter den westelijken horizon een geheel nieuwe, tot dusver onbekende wereld te zullen vinden.

Aanwijzingen voor het bestaan van zulk een wereld waren er destijds genoeg — en Columbus kan geacht worden op de hoogte te zijn geweest van alles wat er destijds bekend was, of verondersteld werd, aangaande dat geheimzinnige Westen. Overleveringen dat schepen, naar het Zuiden koersende, na verre bewesten de Azoren afgedreven te zijn, in een geheel onbekend gebied aangeland waren, kunnen zeer goed op waarheid berust hebben — en van de kooplieden van Bristol wordt bericht, dat zij reeds in 1480 een expeditie uitrustten, op zoek naar het eiland Brasil.

Hoewel Columbus op de door hem ontdekte eilanden niets gevonden had dat overeenkwam met hetgeen men aangaande Oost Azië wist, heeft hij steeds volgehouden dat het gebied, waarheen zijn vier schipvaarten hem gevoerd hadden, tot Indië behoorde. Had hij inderdaad de hoop gekoesterd een geheel nieuwe, tot dusver onbekende wereld aan te treffen, dan zou zijn middeleeuwsche geest zich die niet anders dan als een wonderbaarlijke hebben kunnen voorstellen; zijn teleurstelling moet dan nog grooter geweest zijn en het is begrijpelijk dat hij deze niet openlijk zou hebben willen belijden.

In Spanje geloofde men niet aan de mogelijkheid, in drie weken tijds van de Canarische eilanden Indië te bezeilen; toch is men het land van Columbus las Indias (Occidentales) blijven noemen —

en de inboorlingen Indios. Immers, na afloop der vierde ontdekkingsreis naar het Westen, in 1504, was het juist aan de Portugeezen gelukt, de reis om Kaap de Goede Hoop naar de speeerijeilanden en terug, met goed gevolg te volbrengen, terwijl Columbus tevergeefs getracht had op de landengte van Panamá een doortocht te vinden naar de Zuidzee. De Spanjaarden konden er zich nu mede troosten, dat hun een eigen, een westelijk Indië geopend was, dat evenmin als het oostelijke slechts uit eilanden bestond.

Van een werkelijk nieuwe wereld kon eerst gesproken worden, toen men de overtuiging had verkregen, niet alleen te doen te hebben met een al dan niet tot Azië behoorenden archipel, doch dat zich daarachter een groot continent uitstrekte. Cabot, van Bristol naar het Westen uitgevaren, landde in 1497 op een noordelijke kust aan, waarschijnlijk die van Labrador, doch trok uit zijn ontdekking geen andere consequentie, dan een rijken vischgrond gevonden te hebben; Columbus zeilde in 1498 bezuiden Trinidad de Caraibische Zee binnen en had dus aan bakboord het vasteland, dat hij echter niet als zoodanig herkend schijnt te hebben en waar hij in ieder geval niet aan wal ging. Eerst Vespucci berichtte, op grond zijner waarnemingen, hetzij op een reis van 1497, hetzij op een van 1499, aangaande een groot continent, dat in de oudheid niet bekend geweest was. De naam Amerika, naar Vespucci's voornaam Amerigo, werd het eerst in 1507 aan het vierde werelddeel gegeven; die naam gold aanvankelijk het vasteland alleen.

De ontdekking en verovering der nieuwe wereld was een nationale Spaansche onderneming, doch ook van de diensten van vreemdelingen werd gebruik gemaakt. De wetenschappelijke ontwikkeling, op cosmografisch, nautisch en cartografisch gebied, was op het Apennijnsche schiereiland van ouder datum dan op het Iberische; Cristoforo Colombo was naar alle waarschijnlijkheid een Genuees, Giovanni Caboto was van Venetië, Vespucci van Florence. Onder Columbus' eerste metgezellen bevond zich een Jood, wellicht ook een enkele Engelsche of Iersche zeeman, misschien een enkele neger.

Zelfstandig traden voorloopig in de door de Spanjaarden geëxploreerde zeeën geen Europeesche noorderlingen op; dat zich kort vóór 1500 op de Caraibische kust eenige Engelsche schepen ophielden, was een geïsoleerd geval. Ook onder de eerste kolonisten zullen zich slechts zeer weinig werkelijke vreemdelingen bevonden hebben; in 1513 legde een Flamenco (Vlaming) te Santo Domingo, op het eiland Española, een verklaring af, waaruit bleek dat deze Nederlander vroeger in Spanje gewoond en een der eerste Spaansche ontdekkingsreizen (die van 1499—1500) medegemaakt had.

De lage landen aan de Noordzee onderhielden overigens op het einde der vijftiende eeuw met de Iberische rijken te nauwe betrekkingen, dynastieke en commercieele, dan dat de ontdekking van Amerika aan de onzen voorbij had kunnen gaan.

DE CARAIBISCHE ZEE

Namen; boven- en benedenwindsche eilanden – Ontdekking der tegenwoordige Nederlandsche Antillen

Haar naam ontleent de Amerikaansche middenzee aan een volk dat, vóór de komst van Columbus, de eilanden bewoond had ten oosten van Porto Rico, het oostelijk deel van het door deze zee bespoelde kustgebied, alsmede de Guyanas. Er bestaat samenhang tusschen de woorden Caribe, Caríbal en Caníbal en de Spanjaarden schreven inderdaad, met meer of minder recht, aan de Caraiben met wie zij kennis maakten, kannibaalsche gewoonten of neiging toe.

Antillen, de verzamelnaam voor de eilanden der Caraibische Zee, kan herinneren aan het legendarische Antilia, doch ook betrekking hebben op de ligging; Ante-islas, vóóreilanden, zouden zij genoemd zijn, omdat zij op den weg lagen van Europa naar de nieuwe wereld.

Dat wij in en om de Caraibische Zee vele Santos en Santas aantreffen, wijst er op dat de ontdekkers om zoo te zeggen met den heiligenalmanak in de hand reisden. De Maagdeneilanden (las Vírgenes) zullen wel genoemd zijn naar de elf duizend maagden van de H. Ursula; Saba doet denken aan de Regina Saba (Koningin van Sheba) der Vulgata en aan het Sabba in Ethiopië, of het Savah in Perzië, uit het verhaal der Drie Koningen.

Een aantal eilanden echter hebben de oude Indiaansche namen behouden, meer of minder vervormd door de Spanjaarden overgenomen. Tot de zoodanige behooren ongetwijfeld onze Benedenwindsche, Curaçao, Aruba en Bonaire.

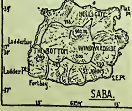
De onderscheiding boven- en benedenwinds (Sp. islas de barlovento en islas de sotavento) houdt verband met den N.O. passaat, den heerschenden wind in de Caraibische Zee; bovenwinds liggen de eilanden tusschen de Golf van Paria en Porto

Rico, benedenwinds die tussehen de genoemde golf en het schiereiland Paraguaná. De Engelsehen hebben later de bovenwindsehe eilanden weder onderverdeeld in Windwards en Leewards, met Dominica op de grens. In een bepaalde riehting, niet gehcel vóór den wind zeilend, heeft men de zuidelijke eilanden te loevert, de noordelijke aan lij.

Het door Columbus op zijn tweede reis ontdekte San Martín is lang geïdentificeerd met ons tegenwoordige Sint Maarten; in onzen tijd eehter meent men dat hiervoor geen voldoende reden bestaat. De Nederlandsche Bovenwindsehe Eilanden van thans waren voor de Spanjaarden onbelangrijk en hebben eigenlijk geen Spaansche vóórgeschiedenis.

Of het eiland der reuzen, op de reis van Alonso de Ojeda in 1499 ontdekt en door zijn metgezel Vespueei besehreven, inderdaad Curaçao was, staat nog te bezien; de „islas de los gigantes" (meervoud), bij andere gelegenheden genoemd, waren ongetwijfeld onze tegenwoordige Benedenwindsche Eilanden, doch wij vinden die vermelding pas in 1513, dus tamelijk lang nadat Juan de la Cosa, in zijn mapamundi van 1500, den naam „gigan" geplaatst had, missehien ten onrechte, bij een eilandje ter hoogte van Curaçao, of Bonaire.

Veel waarde voor de oude gesehiedenis van onze eilanden en hun bewoners valt er aan dat reuzenverhaal niet te heehten. Men stond omstreeks 1500 nog te dieht bij de middeleeuwen met haar Mirabilia, om zich in reisbeschrijvingen te bepalen tot wezenlijk waargenomen bijzonderheden; mededeelingen over reuzen, amazones, staartmensehen enz. hebben ook nog later de belangstelling moeten prikkelen der lezers.

DE SPAANSCHE KOLONISATIE

De eilanden en het vasteland; onnutte eilanden; de inboorlingen – Duitschers op het Zuidamerikaansche continent; onze Benedenwindsche Eilanden onder Spaansch beheer

De exploratie en de verovering („descubrimiento" en „conquista") van het enorm groote middengedeelte van Amerika, door de onderdanen van Ferdinand en Isabella en van Karel V, heeft zich in merkwaardig korten tijd voltrokken; de volgende phase echter, de kolonisatie in de striktere beteekenis van dat woord, heeft nog een drietal eeuwen voortgeduurd.

Spoedig concentreerde zich de belangstelling van Spanje vooral op het vasteland, waar de Spaansche macht in het begin der zestiende eeuw gevestigd werd. De veroveringen van Cortés en Pizarro zouden den grondslag leggen voor het ontstaan van twee groote Spaansche domeinen („virreinatos") een in het Noorden en een in het Zuiden, verbonden door de landengte van Panamá, welke tevens de verkeersweg werd tusschen de Mar del Norte (Atlantische Oceaan) en de Mar del Sur (El Pacífico, de Stille Zuidzee).

De groote rijkdommen, uit Mexico en Perú verkregen, stelden de voordeelen welke de Antillen opleverden verre in de schaduw, terwijl dan nog de kleinere eilanden, onbewoond of slechts door onbeschaafde wilden bevolkt, waardeloos geacht werden; tot de „islas inútiles" (onnutte eilanden) behoorden ook de tegenwoordige Nederlandsche Antillen.

Op de Groote Antillen werd reeds vroegtijdig de verhouding der inboorlingen tot de overheerschers geregeld door het instellen van „encomiendas", ressorten waarin de opwonenden, onder hun eigen „caciques" (hoofden), zouden te gehoorzamen hebben aan de met gezag bekleede „encomenderos" (landheeren), die op hun beurt schatplichtig waren aan de Kroon. De gezagdragers werden gekozen uit verdienstelijke „conquistadores", of geestelijken. De bedoeling was den Indiaan te kerstenen en te bescha-

ven, hem aan geregelden arbeid te gewennen — en ook, hem tegen onderdrukking te beschermen.

In Spanje was de „Casa de Contratación" te Sevilla, in 1503 gesticht, met de regeling belast van alles wat het verkeer met de overzeesche vestigingen betrof, dus van de scheepvaart, den handel en de kolonisatie. De naam duidt reeds aan dat er van een vrij verkeer geen sprake was; voor alles moest vergunning verleend, gecontracteerd worden.

Aan het Hof behartigde de hooge geestelijkheid alle staatszaken, ook de koloniale aangelegenheden; Juan Rodríguez de Fonseca, de bisschop, die een belangrijk aandeel in de uitrusting van Columbus'expedities gehad heeft, was president van den „Consejo de Indias" (Indische Raad) en Francisco Jiménez de Cisneros, de kardinaal-aartsbisschop, is de groote figuur in de geschiedenis der Spaansche koloniale politiek van het begin der zestiende eeuw. Aangenomen mag worden, dat op de machthebbers in het moederland de verantwoordelijkheid voor de arme blinde heidenen der nieuwe wereld even zwaar drukte, als de zorg voor een winstgevende exploitatie en een deugdelijk beheer van het pas verkregen overzeesche domein; dat de idieele zijde van het vraagstuk der conquista vooral de geestelijkheid bezighield, spreekt van zelf.

Twee denkbeelden kwamen met elkander in conflict, dat van de Franciscanen, die de naturellen van Amerika met den sterken arm wilden dwingen tot het aanvaarden van het Christendom — en dat der Dominicanen, voorstanders der vreedzame overreding. Van deze laatste richting was de bekende Bartolomé de las Casas de exponent en de propagandist.

Kardinaal Jiménez, zelf een Franciscaan, vaardigde drie leden eener derde orde, die van Sint Hyronimus, naar Española (het tegenwoordige Haiti-Santo Domingo, Columbus' eerste vestigingsplaats) af, ten einde een onpartijdig advies te verkrijgen in zake het inboorlingen-probleem. Het resultaat was, dat op de eilanden het systeem der encomiendas gehandhaafd, doch voor het vasteland der Caraibische Zee dat der pacificatie en kolonisatie aanvaard werd.

In het oostelijk deel dezer kuststreek was de missie-arbeid reeds in 1512 aangevangen; naar het westelijk deel zond de

„audiencia" der stad Santo Domingo (het hoogste administratieve gezag in het gebied der Caraibische Zee) in 1527 Juan de Ampiès uit, blijkbaar een verdienstelijk koloniaal ambtenaar en „factor" (encomendero) op Española, die reeds in 1513 belast was geworden met het gezag over Curaçao, Aruba en Bonaire. Ampiès zou trachten in het tegenwoordige Venezuela de naturellen te pacificceren en aldaar met de vreedzame kolonisatie een aanvang te maken. Hij stichtte de stad Coro, op den naamdag der Heilige Anna, zijn schutspatrones.

Helaas was zelfs toen reeds de overeenstemming wel eens zoek tusschen het beleid der koloniale autoriteiten en dat van de opperste macht in het moederland. In hetzelfde jaar 1527 verleende Karel V, die nauwe financieele relaties onderhield met de handelsvorsten der rijkssteden van Opper Duitschland, bekend wegens hun monopolistische practijken, aan de Welsers van Augsburg een concessie voor de onderwerping en de exploitatie van hetzelfde deel der „Costa Firme", dat aan Ampiès als terrein zijner werkzaamheid aangewezen was. Bij de komst der eerste Welsersche expeditie moest Ampiès het veld ruimen, doch hij behield het landheerschap over de eilanden Curaçao, Aruba en Bonaire, welke buiten de concessie der Welsers gehouden waren.

De geschiedenis van het Welserregiem, dat bijna dertig jaar geduurd heeft en zich door uitbuiting, wreedheid en willekeur kenmerkte, behoeft hier niet verder vervolgd te worden. Aangenomen mag worden, dat de — allicht niet talrijke — bevolking der Benedenwindsche Eilanden een mildere behandeling ondervond; Ampiès schijnt zich reeds vroeger het lot van eenige dezer Indianen aangetrokken te hebben, die van hun woonplaatsen weggevoerd waren en op Española in slavernij leefden. In 1513, onder de regeering van Fernand V, was aan Santo Domingo en aan San Juan (Porto Rico) toegestaan, de inheemsche bevolking der islas inútiles tot zich te trekken, wat natuurlijk tot denzelfden menschenroof geleid had, als waaraan de Indianen in het kustgebied in hetzelfde tijdperk blootgestaan hadden.

Op Curaçao herinnert de naam der Sint Annabaai nog aan Juan de Ampiès en zijn landheerschap.

SLAVENARBEID EN SLAVENHANDEL

Oudheid en middeleeuwen – Indiaansche slavernij – Negers in Amerika; asientos

Slavernij, in den eenen of anderen vorm, heeft in de beschavingsgeschiedenis van de vroegste tijden af een rol gespeeld, invoer van slaven uit vreemde landen eveneens. In de middeleeuwen werden in de Italiaansche havensteden huisslaven gehouden, uit het gebied der Middellandsche of der Zwarte Zee afkomstig — en noch de pausen van Rome, noch Luther hadden er bezwaar tegen dat Christenen zich door Mohammedaansche of heidensche slaven lieten dienen.

Ook in West Europa zullen uitheemsche en met name zwarte slaven wel geen onbekenden geweest zijn, reeds voordat de Portugeezen, iets vroeger dan het midden der vijftiende eeuw, begonnen met zich op hun reizen naar West Afrika van inboorlingen meester te maken, ten einde die bij thuiskomst te verkoopen. In het zwarte werelddeel was slavernij een sedert onheuglijke tijden gevestigde sociale instelling en wij mogen aannemen dat aanvankelijk onder de Europeesche Christenen negerslaven als huisbedienden een plaats — een zeer bescheiden plaatsje — innamen in het maatschappelijk bestel.

In het economische leven der blanken werd de Afrikaansche slaaf een factor, toen de rietsuikercultuur, door de Arabieren in de middeleeuwen naar Zuid Europa en Noord Afrika overgebracht, haar intrede deed op de Canarische eilanden en de Maderagroep, later uitgebreid tot ander westafrikaansch gebied. Reeds vóór den dood van Hendrik den Zeevaarder († 1460) was de Afrikaansche negerhandel aan het stadium van den door Christenen bedreven menschenroof ontgroeid en geheel georganiseerd en ingeburgerd als een erkend bedrijf, bij hetwelk Arabieren als tusschenpersonen optraden.

Ook in de nieuwe wereld troffen de Europeanen het instituut der slavernij aan; de Indianen waren gewoon in den oorlog de overwonnen tegenstanders, of althans de vrouwen en de kinderen, als slaven in den stam op te nemen. De eerste ontdekkers, Columbus zoowel als Vespucci, brachten van hun reizen inboorlingen uit Amerika als gevangenen naar Spanje mede, hetzij als geschenken voor het Hof, hetzij als specimina van in de westelijke Indias te verkrijgen slaven. Aanvankelijk scheen het alsof Spanje zich met betrekking tot het naturellenvraagstuk anders zou gedragen dan Portugal in Afrika deed; Isabella van Castilië stond zeer afkeerig tegenover vrijheidsberooving der inboorlingen van de nieuwe wereld. Later kwam hierin in zoover verandering, dat den conquistadores toegestaan werd Indianen tot slaven te maken, wanneer dit de manier was om hen tot onderwerping en tot aanvaarding van het Christendom te brengen.

Intusschen stelde spoedig het materieele belang onafwijsbare eischen; wilde men het nieuw verkregen domein productief maken, dan moest men de beschikking hebben over arbeidskrachten van beter gehalte dan dat der weinig bruikbare, weinig gewillige en allicht ook niet overtalrijke Indianen. Wat lag meer voor de hand, dan dat men het voorbeeld der Portugeezen volgde en het oog richtte naar Afrika, onuitputtelijke bron van voor zwaren dwangarbeid geschikte negerslaven? Wel bezat Spanje nagenoeg geen Afrikaansch gebied, doch samenwerking met Portugal leek, zoolang beide koninkrijken in vrede met elkander leefden, zeer goed mogelijk.

Bezwaren waren er natuurlijk; wanneer uit ethische overwegingen de Indiaansche slavernij verworpen moest worden, dan golden die overwegingen evengoed voor de negerslavernij, terwijl bovendien de aanwezighied van heidensche Afrikanen in de nieuwe wereld de veiligheid der blanken in gevaar kon brengen en de kerstening der inboorlingen bemoeilijken. Een koloniale politiek echter, alleen op het idieele gebaseerd, was niet mogelijk; de door Las Casas en zijn geestverwanten aanbevolen methode van pacificatie zonder geweld, vreedzamen missie-arbeid en landbouw-kolonisatie, door en onder leiding van Christenen, kan in den aanvang der zestiende eeuw moeilijk als van practische waarde zijn beschouwd.

Las Casa wordt in heel het tegenwoordige Amerika vereerd als de bevrijder der Indianen; tevens echter ziet men in hem gaarne den propagandist voor de negerslavernij, wat minder juist is. Hij en de zijnen zagen er de wenschelijkheid van in, de Indianen als werkkrachten te vervangen door Afrikanen, doch gekerstende Afrikanen. Deze zouden echter slechts in gering aantal te verkrijgen zijn, uit Spanje en Portugal, of uit die streken aan de westkust van Afrika, waar de Portugeesche missies reeds met eenig resultaat werkten. De conquistadores van Española echter — en de fraters van San Jerónimo hadden zich aan hun zijde gesteld — verlangden het ruwe materiaal uit Afrika, „bozales", onbeschaafde, heidensche negers, die nog niet onder Christenen geleefd hadden en de taal van deze laatsten niet verstonden.

Middelerwijl waren incidenteel Afrikaansche slaven in West Indië ingevoerd, van heel in het begin der zestiende eeuw af. Ferdinand van Aragón had er permissie toe gegeven en reeds in 1513 was een belasting ten bate der Kroon ingevoerd op den aanvoer; Karel V gaf herhaaldelijk vergunning aan gunstelingen tot het overbrengen van negerslaven naar de nieuwe wereld. Aanvankelijk was vastgehouden aan den eisch dat de slaven uit Portugal of Spanje afkomstig zouden zijn, dan wel in Afrika vóór de inscheping gekerstend („negros ladinos"). Het lijdt echter geen twijfel, of ook bozales hebben in het begin der zestiende eeuw hun intrede in Spaansch Amerika gedaan, zeer waarschijnlijk door clandestienen aanvoer.

De neiging tot reglementeering was een kenmerk van het Spaansche administratieve stelsel en ook „la trata", de slavenhandel, kon weldra slechts krachtens een overeenkomst met de Kroon en onder nauwkeurig omschreven voorwaarden uitgeoefend worden. Het eerst „asiento de negros" (contract voor den slavenhandel) werd in 1538 (of misschien 1528) door Karel V met een Vlaming gesloten. De „asentistas" (houders van het asiento) moesten onderdanen zijn van den Koning, doch zij konden het groote aantal slaven dat zij op zich namen te leveren natuurlijk slechts uit Portugeesch Afrika betrekken. Waren tot dusver permissies uitgereikt, het asiento was een privilege, dat

gedurende den overeengekomen looptijd den houder een monopolie verleende. De aankoop der negers, de kosten van het vervoer over zee en, niet te vergeten, de hooge rechten aan de Kroon verschuldigd, vereischten groote kapitalen, welke de met het asiento begiftigde gunstelingen meestal niet beschikbaar hadden; zij waren in den regel slechts tusschenpersonen, wier intermediair niet gemist kon worden, omdat zij onderdanen van den Koning, of althans ingezetenen van Spanje waren.

De Casa dos Escravos te Lissabon (het officieele slavenbureau) verhandelde in de jaren 1511—1513 ruim 1200 negers; weldra echter zou Spaansch Amerika een afzetgebied van groote beteekenis worden voor den slavenhandel der Portugeezen. Zuid Nederland kwam reeds vroegtijdig met dien handel en met het zwarte menschenmateriaal in aanraking; een Vlaming deed in 1518 zijn van Karel V verkregen slavenconcessie voor 25000 ducaten aan een Genueesche combinatie over en Antwerpen was in de zestiende eeuw de Europeesche stad waar, na Lissabon, de meeste kleurlingen te zien waren en de meeste zwarte kinderen gedoopt werden. Later zullen wij ook Noord Nederlanders op het terrein van den menschenhandel als ondernemers van groot formaat zien optreden.

Die handel heeft de kolonisatie van tropisch Amerika mogelijk gemaakt; in de geschiedenis der economische ontwikkeling van althans een groot deel der nieuwe wereld heeft de (gedwongen) arbeid van den Afrikaanschen neger een even belangrijke rol gespeeld als het Europeesche kapitaal en de Europeesche leiding. Men kan zich deze ontwikkeling moeilijk denken zonder de samenwerking dezer drie factoren.

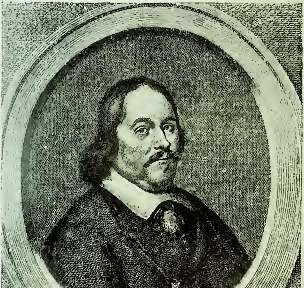
VREEMDE INDRINGERS IN HET SPAANSCHE MACHTSGEBIED

Afrika en Amerika; Portugeezen en Spanjaarden–Franschen, Engelschen en Nederlanders in de nieuwe wereld; Curaçao in de zestiende eeuw

Philosophen en juristen in het middeleeuwsche Katholieke Europa hielden zich reeds bezig met de vraag, welke houding de Christenen volkenrechtelijk behoorden aan te nemen tegenover de niet-christelijke buitenwereld. Dezelfde vraag was na de Kruistochten opnieuw actueel, toen in het midden der vijftiende eeuw de Portugeezen zich nestelden in West Afrika – en op het eind de Spanjaarden in de nieuwe westelijke wereld. Er waren genoeg verdedigers van de stelling, dat ook heidenen een onvervreemdbaar recht hadden op hun geboortegrond en dat zelfs de Paus hun dat niet ontnemen kon.

In het tijdperk der groote ontdekkingen kon er slechts tusschen de twee Iberische naties sprake zijn van wedijver en mededinging; in Afrika waren de Catalanen den Portugeezen vóór geweest, doch namen de laatsten weldra een overheerschende positie in, terwijl in de nieuwe wereld de eersten zich als de ontdekkers voorrang konden toekennen. Een compromis was, ten aanzien van de zuidelijke en oostelijke landen, in 1481 tot stand gekomen, met medewerking van den Paus; de expansiepolitiek moest, althans tusschen de christennaties onderling, op een legalen grondslag berusten.

Direct na Columbus' eerste reis stelde de Paus, als arbiter, een demarcatielijn vast tusschen het Spaansche en het Portugeesche overzeesche domein, een lijn welke iets later (Capitulación de Tordesillas, 1494) 270 mijl verder naar het Westen verlegd werd, waardoor het destijds nog onbekende Brazilië — en Newfoundland, afgesneden werden, ongewild natuurlijk, van het voor Spanje gereserveerde westelijke expansiegebied; Portugal kon

Uit: J. Wagenaar, *Vaderlandsche Historie* XI

hiermede iets later, met betrekking tot Brazilië zijn voordeel doen.

Spanje volgde in de Amerika's het voorbeeld van Portugal in Afrika: strikte reglementeering van het verkeer tusschen het moederland en de overzeesche wingewesten en uitsluiting van vreemdelingen. Noch de eene noch de andere natie heeft op den duur met dit monopolistische stelsel succes gehad.

In de nieuwe wereld waren de Franschen de eerste indringers; in den strijd tegen Spanje onder Frans I en Hendrik II ageerden Fransche vrijbuiters in de Caraibische Zee en later organiseerde de Hugenootsche admiraal Gaspar de Coligny een soort protestantsche kruistochten in de koloniale wateren der Iberische monarchen.

Reeds in 1527 vertoonde zich een Engelsch schip in de Caraibische Zee, waarschijnlijk behoorend tot de Newfoundland-expeditie van John Rut; in 1562/1568 maakte een andere Engelschman, John Hawkins, drie reizen via de westkust van Afrika naar Spaansche Amerika, iets later in het tijdperk van Koningin Elisabeth zou de strijd tegen Spanje, in de Westindische wateren gevoerd, de leerschool worden der Engelsche oorlogsmarine.

De reizen van Hawkins waren handelsexpedities; toen reeds voorzag Spanje zijn Amerikaansche koloniën zóó slecht van het noodige (goederen en slaven), dat vreemde handelaren welkom waren — en was de Spaansche macht overzee zoo weinig effectief, dat deze indringers niet geweerd konden worden, die desnoods door bedreiging met geweld het verzet der koloniale autoriteiten krachteloos konden maken.

Overigens zullen de kooplieden in Spanje wel gebruik gemaakt hebben van vreemdelingen en vreemde schepen, evengoed als die in Portugal dat deden, in het verkeer met andere werelddeelen; er waren altijd wel middelen voor den nationalen handel om de verbodsbepalingen te ontduiken, of dispensatie te verkrijgen. Vlamingen, Zeeuwen en Hollanders moeten dan ook al vroegtijdig bekend zijn geraakt met de vaart op West Afrika, Zuid Amerika en de Caraibische Zee, zonder dat zij daarom nog zelf het initiatief behoefden te nemen tot ontduiking der Portugeesche en Spaansche monopolies.

Het verhaal der reis van een Zeeuw, die van Karel V een eiland in West Indië ten geschenke gekregen zou hebben, kan wel een fabel zijn; het Rijksarchief te Haarlem echter bevat gegevens betreffende een Enkhuizer en een Arnemuider koopvaarder op het eiland Cuba in 1567.

Aangaande onze Benedenwindsche Eilanden, toch omstreeks 1525 door de Spanjaarden bezet, zijn de berichten uit het verdere deel der zestiende eeuw zeer schaarsch; Hawkins liep ze in 1565 aan en hij vond op Curaçao slechts twee Spanjaarden, van wie hij huiden kocht en die hem versch vleesch leverden. Er was destijds op het eiland een groote veestapel, ongetwijfeld door Indiaansche inboorlingen verzorgd; de Spanjaarden waren groote veetelers en zij hebben van den aanvang aan allerwege in de nieuwe wereld paarden, hoornvee en schapen ingevoerd.

DE NEDERLANDSCHE EXPANSIE TOT HET EINDE VAN HET TWAALFJARIG BESTAND

Verhouding tot Spanje en Portugal; ontwikkeling tot 1609; koopvaardij; zoutvaart; kaapvaart; slavenhandel; verfhout – Voortgang tijdens het Bestand; octrooien; zoutvaart; slavenhandel

Evenals die naar het Oosten, dagteekent onze expansie naar het Westen van het laatst der zestiende eeuw; en dezelfde oorzaken welke ons de vaart naar Indië deden ter hand nemen, leidden er eveneens toe, zelfstandig aan het verkeer met Afrika en Amerika te gaan deelnemen.

De Iberische landen en hun overzeesche domeinen hadden de Nederlandsche gewesten reeds sedert menschenleeftijden voorzien van ruwe grondstoffen en andere producten, zout, verfhout, huiden, rietsuiker en specerijen, aanvankelijk voor eigen gebruik, later ook voor wederuitvoer naar andere landen, met welke Spanje en Portugal geen of weinig eigen verkeer onderhielden. De handel der Hollandsche en Zeeuwsche steden, tijdens de regeering van Karel V steeds in belangrijkheid toegenomen, was uitsluitend Europeesche handel gebleven, die van Antwerpen, de Noordeuropeesche markt bij uitnemendheid voor de producten aller landen, welke bij de komst van Alva in 1567 het toppunt van bloei bereikt had, was een internationale, voor een groot deel gedreven door vreemde kooplieden, die hun zaken, bij een belemmering van het verkeer, of een bedreiging der persoonlijke veiligheid, naar elders konden verplaatsen.

De vereeniging van Portugal met de Spaansche Kroon (1580), de afzwering van Philips II als Heer der Nederlanden (1581) en de val van Antwerpen (1585), deze drie gebeurtenissen waren beslissend voor de verandering der positie van Holland en Zeeland ten opzichte van het wereldverkeer.

De Iberische rijken, met welke de Nederlanden eeuwen lang

nauwe commercieele relaties onderhouden hadden, waren vijandelijke landen geworden, onder een Koning met wien de onzen in oorlog waren; clandestien verkeer bleef mogelijk — men had elkander over en weer noodig —, doch de moeilijkheden en de gevaren waren niet gering. De belemmeringen kwamen ook niet uitsluitend van den kant der tegenpartij; onze eigen blokkademaatregelen mogen niet vergeten worden.

Het werd hoog tijd, dat de Nederlandsche gewesten zich losmaakten uit de intermediaire positie van distributanten der producten van de Iberische overzeesche domeinen, van vrachtvaarders voor Portugal en Spanje en leveranciers van hetgeen deze rijken goedvonden op monopolistischen grondslag naar vreemde werelddeelen te exporteeren. Grepen wij de gelegenheid niet aan, dan zouden anderen ons de loef kunnen afsteken; Engeland was ons reeds vóór geweest, Duitschers, Scandinaviërs en Franschen waren niet minder verlangend om de Spaansche en Portugeesche monopolies te breken.

Holland en Zeeland waren volkomen in staat tot ondernemingen „buiten de oude palen des Koophandels". De wegen waren ons bekend, onze kustbevolking was met de zee vertrouwd, onze scheepvaart was kwantitatief en kwalitatief sterk ontwikkeld. Beschikten al onze haringreeders, kooplieden en industrieelen individueel niet over groote vermogens, het systeem der reederijen en handelscompagnieën op aandeelen was ook hier te lande in voldoende mate ingeburgerd om van collectieve ondernemingen succes te mogen verwachten. En ten slotte, de val van Antwerpen versterkte onzen ondernemersstand met vele kapitaalkrachtige kooplieden, die hun ervaring en hun relaties medebrachten en voor wie Noord Nederland zelf niet voldoende ruimte bood voor de ontplooiing hunner energie.

Ook zou het binnendringen in 's Konings overzeesche domeinen aan het succes der krijgvoering ten goede komen; de vijand was daar kwetsbaarder dan in Europa. Reeds in het midden der zestiende eeuw was de vaart der „flotas" en „galeones", welke het verkeer tusschen Spanje en de nieuwe wereld onderhielden, niet veilig voor de aanslagen van Fransche en Engelsche vrijbuiters en weldra werden in West Indië de Spanjaarden ook te land door

hen bestookt. Dat aldaar een offensief van onze watergeuzen succes zou kunnen hebben, werd hier te lande door Oranje en zijn raadgevers ingezien.

In 1596 verschenen op de Bastimentos-eilanden (tegenwoordig tot de republiek Panamá behoorend) drie gewapende Vlissingsche schepen, bemand met Nederlanders, Engelschen en (Fransche) Basken; zeer waarschijnlijk watergeuzen. Van 1575 af werden nu en dan plannen ontworpen voor strooptochten in 's Konings Amerikaansche gebied, ook in samenwerking met Franschen, of met de hulp van Engelschen, doch voorloopig had men in Europa de handel te vol om zóó ver van huis een actie van beteekenis te durven ondernemen. Trouwens, de groot opgezette expedities van wat later, met steun der overheid uitgerust, hadden geen aan de kostbaarheid geëvenredigd succes.

Het waren particulieren en particuliere combinaties, wier schepen in het gebied der Caraibische Zee doordrongen en het doel der uitreedingen was in de eerste plaats handel drijven, niet zoozeer met de onbeschaafde inboorlingen, zooals men reeds deed in de Guyanas, doch met de Spaansche nederzettingen op de eilanden en op het vasteland. De onzen waren geen goudzoekers, zooals Walter Raleigh en de zijnen — en de kaapvaart werd wel niet versmaad, maar was toch bijzaak; de Nederlandsche pioniers waren „luyden hen bemoeyende met coopmanschappen", wier voornaamste doel was, gebruik te maken van de omstandigheid dat Spanje niet bij machte was de nederzettingen in West Indië in voldoende mate van het noodige te voorzien en haar productiviteit te verhoogen.

In de laatste jaren der zestiende en de eerste der zeventiende eeuw ontwikkelde zich de sluikhandel der Nederlanders op de eilanden (Margarita, Trinidad, Cuba) en het vasteland (Tierra Firme) der Caraibische Zee, in zoodanige mate, dat de Spaansche koloniale gezagdragers in hun rapporten aan den Koning hun verontrustheid over het verschijnsel tot uiting brachten, zonder dat er echter door krachtige maatregelen paal en perk aan gesteld werd.

Bij het doordringen tot de binnenzee, waarschijnlijk als voortzetting der reeds bestaande vaart op de Guyanas, ontdekten onze

schippers dat op het vasteland zoowel als op de eilanden zich vele natuurlijke zoutpannen bevonden, waar men het kostbare zeezout, aanvankelijk ongestoord, maar voor het inzamelen had; vooral de golf van Cariaco en het schiereiland van Araya, ten Zuiden van het eiland Margarita, alsmede het westelijker aan de kust gelegen eilandje Tortuga, waren rijke vindplaatsen van het in Patria zoo begeerde product, dat men hier nog gemakkerlijker kon bemachtigen dan op de Portugeesche eilanden onder de kust van West Afrika. Het zout leverde bovendien een voordeelige thuislading op, zoo lang de economisch nog achterlijke Spaansche volkplantingen in West Indië niet veel beters dan huiden hadden aan te bieden als ruilmiddel.

Koopvaardij, zoutvaart en kaapvaart waren de bedrijven welke de onzen in Spaansch Amerika uitoefenden en het aantal schepen dat er aan deelnam was niet gering. Clandestien met den vijand handel drijven en hem daarnaast, wanneer de gelegenheid zich voordoet, materieele schade toebrengen, moge een wel zeer bijzondere wijze van krijgvoering zijn, onze dualistische politiek tegenover Spanje was van iets beter gehalte dan die van anderen; Franschen en Engelschen gingen nog voort met hun vrijbuiterij in West Indië, nadat Hendrik IV in 1598 en Elisabeth's opvolger in 1604, vrede gesloten hadden met de Spaansche Kroon.

Ook bij den slavenhandel bleef ontduiking van het monopolie mogelijk, hoewel na 1580 het Spaansche asiento gedurende een dertigtal jaren in Portugeesche handen was. Voorloopig namen Nederlanders slechts sporadisch aan den menschenhandel zelfstandig deel; een Duitsch-Hollandsche combinatie van 1582 echter zal wel beoogd hebben negers van de westkust van Afrika in Brazilië in te voeren. Een honderdtal „Mooren", natuurlijk op zee buitgemaakte slaven, in 1596 te Middelburg aangevoerd, moesten op last van de overheid in vrijheid gesteld worden. In 1605 evenwel bestelden de Spanjaarden op het eiland Trinidad bij Nederlandsche kooplieden een lading slaven uit Afrika, welke ook prompt geleverd werd; trouwens, de onzen wisten van den handel in negers, door onze reeds in het laatst der zestiende eeuw aangevangen vaart op West Afrika, het noodige af. Voorloopig intusschen bestond er geen voldoende kans om, met ter zijde

stelling van de moreele scrupules welke men misschien voelde, met voordeel aan dit weinig christelijke bedrijf deel te nemen, dat in Koningin Elisabeth's tijd werd uitgeoefend door Engelsche Protestanten, die zich uitverkorenen Gods noemden.

Niet het minst dank zij de zoutvaart nam ons verkeer met West Indië zoodanig toe, dat wij onze Engelsche en Fransche voorgangers ver achter ons lieten; trouwens onze handelsvloot, welke Afrika, Azië en Amerika bevoer, was tegen den tijd van het Bestand grooter dan die van eenige andere zeevarende natie en van geen enkelen concurrent hadden wij voorshands iets te duchten. De overheid, die sterk reglementeerend optrad, ook in het belang der oorlogvoering, moedigde de overzeesche expansie zooveel mogelijk aan en hoever haar bemoeienis ging, kan blijken uit een octrooi van 1609, voor het drukken van connossement-formulieren, met het wapen der Generaliteit in de margine.

Op technisch gebied zullen de onzen aanvankelijk veel te leeren gehad hebben; toch konden wij al spoedig wijzen op een aantal bekwame „piloten" en nautici, die niet onderdeden voor die van Engeland, dat ons in het ondernemen van groote reizen vóórgeweest was. Voor de ontwikkeling van geographie, zeevaartkunde en cartographie in onze gewesten profiteerden wij van de kennis der Zuidnederlandsche beoefenaars dezer wetenschappen; in het Antwerpen van vóór 1585 was niet veel geheim gebleven van hetgeen Italianen, Portugeezen en Spanjaarden op het terrein in kwestie verricht hadden.

Uitheemsche grondstoffen waren, door de evolutie op verkeersgebied, in ruimer mate te verkrijgen dan tevoren, wat aan de vaderlandsche industrieën ten goede kwam; in het Amsterdamsche tuchthuis, in 1596—1597 gebouwd en lang een voorbeeld voor binnen- en buitenland, werd het roode verfhout (Braziel-, Campêche-, stokvischhout), dat sedert eeuwen een onontbeerlijk middel tot het verven van lakens was, door de tuchtelingen geraspt (Rasphuis).

Door het Twaalfjarig Bestand, in 1609 gesloten, werd de sedert het laatst der vorige eeuw ontwikkelde activiteit geenszins onderbroken; het wettige verkeer met het Iberisch schiereiland

was hersteld, doch de handel met de Spaansche en Portugeesche overzeesche gewesten bleef verboden. Het clandestiene verkeer, ook met het Caraïbische Zeegebied, had voortgang, de kaapvaart eveneens.

Overheidstoezicht en reglementeering bleven gehandhaafd; in 1602 verkregen eenige Zeeuwsche kooplieden van de Staten Generaal vrijheid van convooi voor de vaart op de Guyanas en de bijgelegen eilanden — en het generaal octrooi van 1614 beloofde monopolie voor eenige reizen, aan hen die nieuwe handelswegen zouden openen, wat o.a. ten goede kwam aan onze in 1610 aangevangen vaart op Noord Amerika en aan het stichten van Nederlandsche nederzettingen aldaar (Nieuw Nederland).

Ook de zoutvaart op Araya werd voortgezet, totdat Spanje, door het oprichten van een versterking op dat schiereiland, er een eind aan maakte.

Wat den slavenhandel betreft mag aangenomen worden dat de onzen er zich niet geheel van onthielden, zie Bredero's Moortje van 1616; Dierick Ruiters echter (Toortse der Zee-vaert, 1623), die tijdens het Bestand in Afrika en Brazilie de slavernij en alles wat er mede in verband stond als een voor Christenen verwerpelijke instelling had leeren kennen, zegt niet dat destijds Nederlanders aan den menschenhandel deelnamen. Nadat in 1609 in Spanje de administratie der „trata" aan de Kroon gekomen was, werd in 1615 weder een asiento verleend, aan een Portugees.

Onze Benedenwindsche Eilanden, om van de Bovenwindsche niet eens te spreken, waren in dit tijdperk nog altijd van weinig belang voor handel en verkeer; zij leverden geen kostbaarder producten op dan huiden — en slaven had men er niet noodig. Bij de Engelschen waren zij, zooals wij gezien hebben, al een halve eeuw bekend en captain David Middleton zocht er in 1601 drinkwater, bij welke gelegenheid hij een onaangenaam avontuur beleefde met de inboorlingen van Aruba.

COMMERCIEELE KOLONISATIE

Engelsche kolonisatie – Nederlanders aan de wilde kust; kolonisatie Kleine Antillen

De geschiedenis der Engelsche kolonisatie, in Noord en Zuid Amerika en in de Caraibische Zee, is ook alweder ouder dan de onze; er is echter een verschil in de oogmerken waarmede die kolonisatie ondernomen werd. Het gevoel van opgesloten te zijn binnen een klein eilandengebied, de fictie der overbevolktheid, de behoefte aan een toevlucht voor ongewenschte of ontevreden elementen in het moederland, deze factoren, welke aanvankelijk een rol speelden voor de Engelsche natie, telden bij de onzen even weinig mede als de zucht tot romantische avonturen en de dorst naar het goud van El Dorado, in de dagen van Raleigh en de zijnen.

Zoowel de Tudors als later de Stuarts hebben aan aristocratische gunstelingen „patents" of „grants" verleend, voor de in bezitneming en de kolonisatie van Amerikaansch gebied. De houders echter moesten spoedig ervaren, dat kolonisatie in de eerste plaats kapitaal vereischte, kapitaal dat slechts te verkrijgen was van vermogende kooplieden, die in Engeland zoogoed als elders slechts zoodanige ondernemingen wenschten te financieren, welke direct materieel gewin beloofden. Men begreep derhalve het voorbeeld te moeten volgen der Nederlanders, die iets later begonnen waren, doch van stonde aan de kolonisatie op commercieele basis gesteld hadden.

Reeds vóór 1580 bekend met de vaart op Brazilië, breidden de onzen, toen zij zelfstandig begonnen op te treden, allereerst de commercieele relaties uit naar het Noorden en Noordwesten van het Zuidamerikaansche vasteland, naar de Guyanas dus, de kuststrook tusschen Amazone en Orinoco. Spoedig werden van de

schepen welke de groote rivieren bezochten, om de producten der „wilden", boschproducten, tabak en curiosa, in te ruilen tegen Europeesche goederen, „factors" (handelsagenten) achtergelaten, met een voorraad ruilgoederen, ten einde voor de volgende gelegenheid een retourlading bijeen te brengen. Eenige schepelingen, als helpers mede achtergebleven, zullen te werk gesteld zijn om voedingsmiddelen — en vooral om tabak aan te planten. Weldra echter zag men er voordeel in, speciaal voor dit doel „coloniers" aan te nemen, die onder contract met de „patroons" het werk verrichtten.

Zoo ontstonden vóór en na 1600 kleine nederzettingen aan de „wilde kust", aanplantingen, woonhuizen en magazijnen, met een forteresje ter beveiliging; de ondernemers waren Zeeuwsche kooplieden, het personeel bestond ten deele uit vreemdelingen, Engelschen, Ieren, Franschen. Onze commercieele kolonisatie in tropisch Amerika, alleen ten doel hebbend zekere marktwaardige handelsgoederen te verkrijgen, in ruil voor Europeesche fabrikaten, had een aanvang genomen. De methode kwam overeen met die, in Noord Amerika toegepast, waar wij ons in het belang van den handel met de inboorlingen (peltcrijhandel) neergezet hebben, een onderneming welke in verband stond met de walvischvaart en ook wel leidde tot het achterlaten van schepelingen, om de veiligheid en de continuïteit van het bedrijf te waarborgen, eveneens een vorm van kolonisatie derhalve.

In de eerste jaren der zeventiende eeuw zien wij de opvatting ontstaan, dat de kleine eilanden der Caraibische Zee, niet daadwerkelijk geoccupeerd door de Spanjaarden, betere kansen boden dan de Guyanas, voor de kolonisatie, zooals wij — en nu ook de Engelschen, die verstonden. Even groote vruchtbaarheid, een beter klimaat, geïsoleerde ligging en dus betere verdedigbaarheid — en de afwezigheid eener talrijke, permanente Indiaansche bevolking, maakten die eilanden zeker voor het doel aantrekkelijker.

De veiligheid echter bleek al ras minder goed verzekerd dan men wellicht verwacht had; de Engelsche pogingen tot kolonisatie op de Windward Islands (Sint Lucia en Grenada, 1609) mislukten, omdat de op Trinidad en aan de Orinoco gevestigde

Spanjaarden nog genoeg overwicht bezaten over de Caraiben, die zich in het naar hcn genoemde zeegebied gemakkelijk verplaatsten, om met de hulp dezer inboorlingen korte metten te kunnen maken met zwakke nederzettingen van vreemde indringers.

Engeland is ons ook hier vóór geweest; vooralsnog bleven de Nederlandsche ondernemers zich bepalen tot de Guyanas, waar de Zecuwsche handelshuizen van Jan de Moor en van de Koertens (beide Zuidnederlandsche namen) hun factorijen hadden. Weldra zullen wij hen opnieuw ontmoeten, als pioniers van de kolonisatie op de eilanden der Caraibische Zee. Reeds was bij de expeditie van 1609 naar Grenada een Nederlander betrokken, althans een der schepen was eigendom van een in Engeland gevestigd Nederlandsch koopman.

HET EERSTE WESTINDISCHE OCTROOI

Voorbereiding – De Compagnie van 1621; zeeoorlog; Brazilië; zoutvaart; kolonisatie; handel; slavenhandel; West-Afrika; particuliere ondernemingen – Tweede octrooi – De West-Indische Compagnie en de Beneden- en Bovenwindsche Eilanden

Dertig jaren lang was hier te lande, vooral door den Antwerpenaar Willem Usselinx, gepleit voor de oprichting eener geprivilegieerde Westindische maatschappij, voordat eindelijk in 1621 aan een zoodanige compagnie voor vier en twintig jaar octrooi verleend werd. Hoewel dit octrooi in hoofdzaken overeenkwam met dat der negentien jaar oudere Oost-Indische, was de West-Indische Compagnie in feite niet bedoeld als een handelsonderneming, doch vooral als een wapen tegen den vijand, met wien men na afloop van het Bestand opnieuw den strijd zou aanbinden.

Het is waar, ook in het verkeer met Afrika en Amerika zou aaneensluiting aan de onderlinge concurrentie der reeds bestaande compagnieën en individueele ondernemers paal en perk stellen, alsook een krachtiger houding naar buiten mogelijk maken, maar het belang, Spanje en Portugal in hun overzeesche gewesten te kunnen treffen, zonder dat de staat zelf daartoe de middelen zou hebben te verschaffen, woog toch het zwaarst.

Herhaaldelijk had men getracht van de mogelijkheid der oprichting eener West-Indische Compagnie gebruik te maken bij de onderhandelingen met den Koning, wetende echter dat wanneer zij werkelijk tot stand zou komen, de kans op vrede, waarnaar de regeeringspartij in de Republiek verlangde, verkeken zou zijn. Dat het octrooi verleend werd, zoodra Van Oldenbarnevelt gevallen en tot voortzetting van den krijg besloten was, lag voor de hand.

De overwinning der oorlogspartij maakte meteen een eind aan den tegenstand van hen, die principieel tegen monopolies gekant

waren, dan wel zich niet konden vereenigen met de opvatting dat de welvaart van het land uitsluitend van scheepvaart en commercie afhankelijk was. Toch was deze tegenstand wel zóó krachtig, dat het groote moeite kostte het noodige kapitaal bijeen te brengen en de overheid zelfs pressie moest uitoefenen.

De West-Indische Compagnie welke ten slotte tot stand kwam, was een nationale onderneming; vroegere pogingen tot samengaan met Frankrijk hadden nooit succes gehad. Intusschen zullen achter de bekende Nederlandsche participanten ook wel buitenlanders gestaan hebben, of Portugeesche Joden, hier gevestigde, die destijds nog niet onderdanen der Staten Generaal waren — en wellicht zelfs wel in 's Konings eigen machtsgebied levende. Joodsche ondernemers schijnen geijverd te hebben voor de oprichting eener Spaansche Westindische compagnie, welke zij bereid waren te financieren, mits de Koning handelsvrijheid zou toestaan.

Onder de namen van de eerste bewindhebbers der Compagnie van 1621 komen verscheidene voor van ondernemers, al eerder betrokken bij de walvischvaart, den handel op Afrika en Amerika en de kolonisatie in de Guyanas; Peter Boudaen Courten (Koerten), Abraham van Pere, Jan de Moor en Cornelis Lampsins, allen van de Kamer van Zeeland en allen van Zuidnederlandsche afkomst, zullen wij ook later nog tegenkomen.

Voorloopig richtte de West-Indische Compagnie al haar krachtsinspanning op het „infesteeren" van den vijand in de Amerikaansche en Afrikaansche wateren; haar vloten, eskaders en afzonderlijke schepen brachten den tegenstander groote schade toe, zonder dat evenwel de buit welke men thuisbracht in het algemeen de groote kosten goed kon maken. Van de oude practijken der watergeuzen intusschen was geen sprake meer; de bevelhebbers der Compagnie gedroegen zich doorgaans zooals het oorlogsrecht van destijds dat eischte en wanneer er bij uitzondering van de regels der „buena guerra" afgeweken werd, dan kwam dit meer bij de tegenpartij dan bij de onzen voor. De particuliere oorlog ter zee van na het Bestand heeft voor de Republiek den grondslag gelegd eener staatsmarine, welke zich

later met zooveel succes heeft kunnen meten met dic van Engeland en Frankrijk.

Groot geldelijk voordeel wierp allecn de onderncming af van Pieter Pietersz. Heyn in de baai van Matanzas (1628); de Compagnie was in staat een aanzicnlijk dividend uit tc keercn cn zij voelde zich zoodanig gesterkt, dat tot cen aanslag op Portugecsch Brazilië besloten werd.

De West-Indische Compagnie genoot rctributie van de — meest door particulieren uitgeoefende — zoutvaart, welke in 1623, om tot deelname in het kapitaal aan tc moedigcn, bij ampliatie van het octrooi in het monopolie opgenomen was, ondanks het verzet der Westfriesche steden. De Nederlandsche versterking aan Punta de Araya was in 1621 door de Spanjaarden verwoest, die er een eigen forteres bouwden; in 1622 kwam het daar nog eens tot een treffen en op het eilandje Tortuga, waar in 1631 de onzen een zoutpan hadden, werd in 1638 het Nederlandsche fort door den vijand geslecht, terwijl reeds in 1633 onzc versterkte nederzetting aan de Unare, op het vastcland, recht ten zuiden van Tortuga, hetzelfde lot ondergaan had. Ook de zoutwinning in 's vijands gebied had, door het achterlaten van volk op de vindplaatsen en het opwerpen van versterkingen ter bescherming van het bedrijf, tot een soort kolonisatie op kleine schaal geleid.

De reeds beschrevene, die in de Guyanas en in Noord Amerika (Nieuw Nederland), was in 1621 tot het octrooi der Compagnie komen te behooren; overgangsmaatregelen waren getroffen in het belang der particuliere belanghebbenden en nog geruimen tijd bleven de Zeeuwsche patroons der vestiging aan de Essequibo, aan de „wilde kust" der Guyanas, ten opzichte van hun handel een bevoorrechte positie innemen. In het algemeen was de West-Indische Compagnie weinig geneigd tot eigen kolonisatie; zij liet die liever aan particulieren over, zich tevreden stellend met de „gerechtigdheden" welke haar als geprivilegieerd lichaam moesten toevallen, wanneer zij aan particulieren toestond iets in haar octrooigebied te ondernemen. Het vestigen van nederzettingen bracht in het algemeen eigenaardige bezwaren met zich mede, niet alleen omdat dit zelfs in vredestijd door Spanje en Portugal als wederrechtelijke penetratie kon worden beschouwd

doch ook omdat andere naties aanspraken meenden te hebben. Frankrijk had reeds bij de oprichting der Compagnie te kennen gegeven zijn rechten op „het eiland" van Canada geëerbiedigd te willen zien en voor de Engelsche Koningen behoorden zoowel Nieuw Nederland als een aantal der kleinere Westindische eilanden, tot aan hun onderdanen verleende „grants".

De goederenhandel was zeker geen belangrijke tak van bedrijf voor de West-Indische Compagnie; zij stond toe dat particulieren in haar rechtsgebied de commercie uitoefenden, tegen betaling van recognitie. Voor den slavenhandel werden door de Spaansche regeering, die in het begin der eeuw zelf de voorziening ter hand genomen had, in 1615 en 1631 weder asientos gesloten met Portugeezen; onze Compagnie had voorloopig weinig belang bij dezen handel, hoewel haar bij de oprichting de reeds bestaande Nederlandsche factorijen ter westkust van Afrika waren toegevallen. Nog in 1631 wist een harer bevelhebbers niet wat met een lading slaven van 400 koppen te beginnen, door hem in de Caraibische Zee buitgemaakt. Het verkrijgen van vasten voet in Brazilië (1630—1641) en vooral het vermeesteren van Sam Jorze da Mina (Elmina) op de kust van Guiné, in 1637, verschaften echter aan de West-Indische Compagnie een sterke positie met betrekking tot den negerhandel op de Amerikaansche landen, terwijl die van Portugal sterk verzwakte door den afval van de Spaansche Kroon in 1640.

Ook de kaapvaart ten slotte werd spoedig door de Compagnie bij voorkeur aan particulieren overgelaten, die een deel der waarde van den buit aan de monopoliehoudster hadden af te staan, welke laatste bovendien permissie gaf, tegen betaling van retributie, zich binnen het octrooigebied van zeezout en verfhout als thuislading te voorzien. De z.g. „hout- en zoutbrieven" werden niet alleen aan kapers uitgereikt, maar ook aan koopvaarders, waaronder de door de Compagnie gehuurde schepen voor het vervoer van troepen, vivres en materialen voor Brazilië.

De kaapvaart was gedurende de eerste tien jaren van het octrooi van zooveel belang, dat bij de gedachte aan vrede herhaaldelijk de werkloosheid in aanmerking genomen werd, welke dan bij een zeer onrustige groep van het zeevolk ontstaan zou.

In zekeren zin had de West-Indisehe Compagnie haar taak volbracht, toen de oorlog met Spanje afgeloopen was; Portugal had in 1640 opgehouden een vijand te zijn en was in 1641 een bondgenoot geworden. Desniettemin werd, nadat het oude octrooi eenige malen verlengd was, in 1647, met den vrede van Munster in uitzicht, een nieuw uitgereikt voor vijf en twintig jaren. Het algeheele verlies van Nieuw Holland (Nederlandseh Brazilië) stond eveneens voor de deur en groot was de oneenigheid in de Republiek. Ditmaal evenwel had de vredespartij de overhand en het was voornamelijk om Zeeland te bevredigen, dat de niet veel meer beteekenende West-Indisehe Compagnie in het leven gehouden werd.

Met onze Beneden- en Bovenwindsche Eilanden zijn de bevelhebbers der Compagnies vloten en sehepen al spoedig goed bekend geraakt. Van Curaçao, Bonaire en Aruba wist men reeds in de eerste jaren na 1621 dat er veel vee te vinden was en dat de Indiaansche inboorlingen Christenen waren. Bonaire werd in 1623 door den stuurman van een Enkhuizer schip opgenomen en in kaart gebracht; de zoutrijkdom van dit eiland trok de aandacht, in 1623 werd er verfhout gekapt en in 1626 voorzag men er zich van versche victualie, zoowel als van een lading hout. In 1624 bezocht een schip van de Compagnie Sint Maarten, op zoek naar materiaal voor het maken van een nieuwen boegspriet, in 1627 vond een ander er het groote zoutmeer.

Pieter Boudaen Courten – Olieverfschilderij in het Rijksmuseum te Amsterdam

BEDRIJVIGHEID IN DE CARAIBISCHE ZEE; SINT MAARTEN NEDERLANDSCH

Engelschen en Franschen op de Kleine Antillen; Nederlandsche deelname aan de kolonisatie; Barbados en Tobago; Spaansche maatregelen – De West-Indische Compagnie en de kolonisatie in de Caraibische Zee; Tortuga – Nederlandsche handel op de Kleine Antillen; Sint Christoffel en Sint Eustatius – Vestigingen op Sint Maarten en Anguilla; verlies van deze eilanden – Sint Eustatius en Saba

Blijvende vestigingen van Noordwest-Europeanen in het Caraibische Zeegebied zien wij eerst na 1620 ontstaan, al zullen te voren wel eens toevallig, als gevolg van den sluikhandel en de vrijbuiterij, vreemdelingen zich op de Westindische eilanden hebben opgehouden. Sedert het genoemde jaar zochten de Engelschen naar een vestigingsplaats op de Kleine Antillen, welke meer zou beloven dan de Guyanas; in 1625/1626 werd Sint Christoffel, een der Leeward Islands (Iles du Vent), door Engelschen en Franschen bezet. Men kwam er tegenover Indiaansche inwoners te staan, hoewel Francis Drake op Kerstmis 1585 het eiland onbewoond gevonden had. De Engelsche kolonie welke op Sint Christoffel ontstond, werd later gerekend te behooren tot een patent, door Karel I verleend aan James Hay, first Earl of Carlisle, de Fransche tot het gebied van Richelieu's Compagnie des Indes de l'Amérique.

Nederlanders zochten niet zoo direct vastigheid in de Caraibische Zee te verkrijgen; wel namen zij, zooals wij gezien hebben, reeds vroegtijdig deel aan Engelsche ondernemingen tot dat doel. Ook achter den Engelschen „patentee" voor de Windward Islands van 1628, de latere Earl of Pembroke, stond kapitaal van „City Merchants", in dit geval van de te Londen gevestigde Koertens (Sir William en Sir Peter Courteen), Nederlanders, wier Middelburgsche zaken gedreven werden door den reeds genoem-

den Pieter Boudaen, oomzegger van de twee Londensche broeders. De Courtens hadden eigenlijk zelf reeds een nederzetting gesticht op Barbados, waarbij van het vasteland af hulp verleend was door het hoofd der Zeeuwsche vestiging aan de Essequibo. Er was in deze kolonie op Barbados veel geld gestoken, maar rechten op het eiland werden aan de pioniers onthouden en deze laatsten konden niet beter doen dan zich, voor de verdere exploitatie, met Montgomery (Pembroke) te verstaan. Later wist Carlisle Barbados aan zijn octrooi toegevoegd te krijgen, maar hij deed het weder over aan Robert Rich, Earl of Warwick, dien wij hierna nog eens zullen ontmoeten.

De kolonisatie der Kleine Antillen was van denzelfden aard als die in de Guyanas; blanke kolonisten plantten tabak en katoen, op kleine oppervlakten gronds en met hulp van enkele Indiaansche (roode) of negerslaven. Zij werkten onder contract met de patroons in Europa, die hun het product afnamen en van wie zij afhankelijk waren voor den aanvoer van alles wat zij zelf niet konden voortbrengen. Op de nationaliteit werd niet gelet, d.w.z. dat protestantsche Franschen ook in de Engelsche nederzettingen terecht konden, zooals zij eveneens in ons Nieuw Nederland welkom waren. De kolonisten waren onder contract gebonden, althans voor zoover zij niet zelf over de middelen beschikten om de reis en de eerste inrichting te bekostigen. Engeland en Frankrijk maakten van de kolonisatie in de nieuwe wereld gebruik om ongewenschte elementen kwijt te raken; aangenomen mag worden dat onze „coloniers" of „bedienden" van beter gehalte waren — en ook beter behandeld werden — dan de Engelsche „servants" en de Fransche „engagés".

Naast de georganiseerde kolonisatie, voor rekening van Europeesche concessionarissen, ontstond in het eerste kwart der zeventiende eeuw in de Caraibische Zee ook een ongeregelde, van teleurgestelde of onrustige elementen, die zich hier of daar neerzetten, niet onder eenige vlag en niet onder de auspiciën van eenige kapitalistische onderneming. Het is daarom, dat niet wel valt uit te maken, wanneer Nederlanders zich voor het eerst op de kleine eilanden in het Noorden van het Caraibische Zeegebied neergezet hebben, alleen of te zamen met zwervers van andere

naties; tusschen 1625 en 1630 zullen er wel op Sint Kruis en Sint Maarten, allicht ook op Sint Christoffel, geleefd hebben.

De ons reeds bekende Zeeuw Jan de Moor zond in 1628 met een der schepen van de West-Indische Compagnie een aantal kolonisten naar Tobago, een der Windward Islands, dat al eerder schijnt begrepen te zijn geweest in een Engelsche „grant". De ook reeds genoemde Warwick immers had getracht dit eiland — en het grootere Trinidad, te koloniseeren, doch was daarin niet geslaagd. Ook De Moor had geen succes op Tobago; reeds na enkele jaren had zijn zwakke nederzetting aldaar aanvallen te verduren van Spaansche zijde. Dicht in de buurt (San José in het Noorden van Trinidad en Santo Tomás aan de Orinoco), waren de Spanjaarden sterk genoeg om, zonder hulp uit het moederland, kleine groepen vreemde indringers te verdrijven.

Een enkele maal werden de nederzettingen van Engelschen, Franschen en Nederlanders, welke zich hier en daar in de Caraibische Zee gevormd hadden, door Spaansche „armadas" verontrust, zooals b.v. door die van 1629. De verdreven kolonisten echter wisten zich in den regel wel te bergen, hetzij door zich in het binnenland van hun eiland te verschuilen, hetzij door op een ander een heenkomen te zoeken; was het gevaar geweken, dan keerde men weder naar de oude woonplaatsen terug.

Bedenken wij hierbij nog, dat onderlinge twisten tusschen verschillende naties op één eiland niet zeldzaam waren en dat de Engelsche Kroon eerbiediging verlangde der rechten van haar „patentees", dan is het ons duidelijk dat de eerste pioniers op de Kleine Antillen in den regel geen zeer vreedzaam bestaan leidden.

Voor het centrale bestuur onzer West-Indische Compagnie, de Heeren XIX, bestond er blijkbaar geen aanleiding tot een krachtig initiatief met betrekking tot de kolonisatie. Wat de particuliere koloniën van vóór het octrooi betreft, werd de toestand in 1627 onder de oogen gezien en nieuwe bepalingen daaromtrent kwamen tot stand, welke leidden tot verschillende aanvragen om, binnen het rechtsgebied der Compagnie en onder haar auspiciën, nederzettingen te vestigen. Tot een belangrijke Nederlandsche kolonisatie echter kwam het in de Caraibische Zee niet; alleen

werd door een Amsterdamsche combinatie op het eilandje Tortuga (aan de noordkust van het Spaansche Española) een kleine kolonie gesticht, in samenwerking met een Franschman, met het doel tabak te planten en met negerslaven als arbeidskrachten. Deze onderneming, van 1631, had echter geen voortgang en de vestiging viel in Engelsche handen.

Ook zonder kolonisatie viel er in West Indië voor de onzen genoeg te doen, op het gebied van den handel, met Spanjaarden en anderen. Een Enkhuizer schipper voer in 1624 op de Golf van Mexico en toen Sint Christoffel tot eenigen bloei begon te komen, werd dit eiland druk bezocht door Zeeuwsche en Hollandsche koopvaarders, die de tabak der kolonisten inruilden tegen Europeesche waren. Na de reeds vermelde razzia van Fadrique de Toledo in 1629, hadden de Fransche kolonisten van Saint Christophe groot gebrek aan levensmiddelen, maar een op het eiland bekende Zeeuwsche schipper voorzag in den nood, door provisie op crediet te verkoopen, te betalen met tabak, wanneer bij zijn volgend bezoek de door de Spanjaarden verwoeste velden weder een oogst zouden hebben opgeleverd.

Ook op Sint Eustatius moet vroegtijdig een ongeregelde kolonisatie aangevangen zijn; ten minste van 1624 af immers schijnen Nederlandsche koopvaarders dit eiland bezocht te hebben.

Een Compagnies vestiging in de Caraibische Zee werd gesticht, zoodra vaste voet verkregen was in Brazilië; de in de Spaansch-Amerikaansche wateren opereerende scheepsmacht werd nu versterkt met de vaartuigen die uit Nieuw Holland thuisvoeren (transportschepen, koopvaarders en kapers) en die hun koers namen via de Westindische eilanden, Centraal Amerika en de Golf van Mexico, met vreedzame of niet vreedzame bedoelingen. Van de redenen waarom Sint Maarten tot basis gekozen werd is niets bekend, maar de aanwezigheid van een groot zoutmeer aldaar zal wel een voorname rol gespeeld hebben. Na den overval door de Spanjaarden van 1629 was het eiland wijkplaats geweest voor de Fransche kolonisten van Saint Christophe, waarvan een aantal gebleven waren, waarschijnlijk op het noordelijk deel van Sint

Maarten, terwijl anderen op Sint Bartholomeüs en Anguilla aangeland waren.

In 1631 is er nu plotseling sprake van een „Dutch governor" op Sint Maarten, in een brief van een Engelschman, die dit eiland, waar weinig zoet water te vinden was, een vreemde plaats vond om te versterken; de onzen hadden er dus een fort, of waren bezig er een te bouwen, ongetwijfeld aan de zuidzijde.

De naam van den Nederlandschen commandeur wordt niet genoemd; de briefschrijver ontmoette hem op Sint Kitts, het Engelsche deel van Sint Christoffel, waar hij den gouverneur kwam bedanken voor de tijdige waarschuwing dat er wederom een Spaansche scheepsmacht in aantocht was. Wellicht hebben wij te doen met Jan Claesz. van Campen, die wat later in de archiefstukken der Compagnie voorkomt. In ieder geval wordt er een gunstige getuigenis van hem afgelegd; hij was n.l. de eerste „sober Dutchman", welken de schrijver ontmoette; deze laatste verhaalt overigens van veel dronkenschap en oneenigheid onder zijn landgenooten op Barbados en Sint Kitts.

Van een nieuwen Spaanschen overval schijnt ditmaal niets gekomen te zijn, althans wij vernemen alleen dat de 48 zoutschepen welke ter reede van Sint Maarten aanwezig waren, waarvan niet meer dan een dozijn ten oorlog toegerust, nog bij tijds naar Sint Kitts konden overloopen, waar ook drinkwater geladen werd.

In hetzelfde jaar 1631 werd een schip van de kust van Brazilië naar huis gezonden, met de opdracht onderweg op Sint Maarten zout te laden; het volgende jaar kwamen, met hetzelfde doel, een schip en een jacht op het eiland aan, vaartuigen welke op weg waren naar Nieuw Nederland, waar men een „patroonschap" stichten wilde. Het zeezout van de Caraibische Zee was toen reeds een ook in Noord Amerika in een behoefte voorziend artikel. De leider van deze expeditie maakte melding van het fort op Sint Maarten, onder bescherming van hetwelk drie Nederlandsche vaartuigen en een Engelschman bereids aanwezig waren en hij berichtte dat de commandeur van het eiland den commandant der soldaten, die Fransch sprak, opdroeg als tolk op te treden in een onderzoek aangaande een oneenigheid tusschen den bevel-

hebber van een Fransch koningsschip en den schipper van een Hollandsche fluit.

In 1633 wordt de zoutvaart op Sint Maarten nog eenige malen genoemd; een Rotterdamsch schip voor de Kamer van de Maze naar Pernambuco, de voornaamste vestiging der Compagnie in Brazilië, met verlof om voor de thuisreis zich op Sint Maarten van zout, of op Bonaire van hout te voorzien, als retourlading; ook vertrok een ander particulier schip van Rotterdam direct naar Sint Maarten, om zout. Dit laatste vond het eiland in handen der Spanjaarden en laadde nu maar katoen en tabak op Sint Kitts, voor Engeland.

De commandeur van een Compagnies eskader in de Caraibische Zee vernam dat Sint Maarten door de Spanjaarden genomen was en zond eenige vaartuigen derwaarts, ten einde poolshoogte te nemen; in November vernam de afgezant dat het eiland inderdaad verloren gegaan was. Intusschen had de overval toen reeds vier en een halve maand geleden plaats gehad; het verhaal er van danken wij aan de Spaansche rapporten.

Onze vestiging op Sint Maarten was met leede oogen aangezien, door de Engelschen, omdat een Nederlandsche versterking aldaar nadeelig was voor de belangen van Engeland en van den Hertog van Carlisle, houder van een patent voor een aantal kleine Westindische eilanden, vooral echter door Spanje, dat tegen de Fransche nederzetting van Saint Martin, het noordelijk deel, waar tabak verbouwd werd, allicht minder bezwaar had. Een Nederlandsche oorlogsbasis in het Noorden der Caraibische Zee echter bedreigde de zilvervloten, bij welker veilige overkomen zoowel de Spaansche handel als de Koning belang hadden; expedities tegen de onzen moesten dan ook gedeeltelijk door de kooplieden van Spanje bekostigd worden.

De nederzetting der Compagnie op Sint Maarten was lang niet onbeteekenend; er was een dorp, van steenen, met pannen gedekte huizen, een kerk en een hospitaal, het fort was sterk en goed bezet. Het personeel bestond uit vijf en negentig blanken, twintig negers en tien negerinnen, twee Hollandsche vrouwen en een Indiaansche.

De markies de Cadereita verscheen met een sterke scheepsmacht, hebbende aan boord duizend man landingstroepen; aan

ernstig verzet viel niet te denken, er lagen zelfs geen Nederlandsche schepen op de reede. De schriftelijke onderhandelingen met den vijand werden in het Latijn gevoerd, door den „Senatus insulae S.Martini"; er was dus een raadscollege en vermoedelijk een predikant-latinist. De overgave, op 1 Juli 1633, had plaats op eervolle voorwaarden; de commandeur (Van Campen ?) mocht zijn zijdgeweer behouden. Geheel zonder bloedvergieten was het geval niet verloopen, want wij lezen dat de commandeur gewond was en de bevelhebber der soldaten (de Franschman van 1632 ?) gesneuveld.

De Spanjaarden herstelden en verbeterden het fort en lieten een garnizoen achter, tegen de gewoonte, alsmede een vestingbouwkundige en twee Franciscaner monniken; blijkbaar achtte men Sint Maarten van veel belang. Uit het feit, dat de Spanjaarden gebruik maakten van de materialen der geslechte versterking op Anguillas moet afgeleid worden dat de onzen ook op laatstgenoemd eilandje een vestiging hadden; het zal ook wel zout hebben opgeleverd.

Voorloopig was nu ons rijk op Sint Maarten uit, terwijl het op de andere Bovenwindsche Eilanden nog niet begonnen was. De geschreven geschiedenis van Sint Eustatius vangt voor ons iets later aan, terwijl van Saba niets anders bekend is, dan dat er in 1632 eenige Engelschen, die hun schip kwijtgeraakt waren, in een open boot aanlandden en er gelukkig iets te eten vonden.

St. Maarten

HET BEGIN VAN DE NEDERLANDSCHE GESCHIEDENIS DER BENEDENWINDSCHE EILANDEN

Curaçao als station in plaats van Sint Maarten; uitrusting eener expeditie – Het personeel der expeditie; directeur en militaire bevelhebber; tolk en gids; kooplieden en landbouwers – De reis van 1634; de occupatie van Curaçao – Gesteldheid van Curaçao, Aruba en Bonaire; de Spanjaarden; verkenningstochten

Het verlies van Sint Maarten werd zeer waarschijnlijk pas in November 1633 in Patria bekend; de in het vorige hoofdstuk genoemde verkenners hadden aan een poging tot herovering zelfs niet kunnen denken en ook de Heeren XIX hadden blijkbaar geen plan op verdere stappen ten aanzien van dit eiland. Wel was men er onmiddellijk op bedacht, zich van een ander eiland in de Caraibische Zee meester te maken, dat dezelfde diensten zou kunnen bewijzen als Sint Maarten.

Het oog viel op Curaçao, dat men naar het schijnt minder goed kende dan het vlak er bij gelegen Bonaire; men meende dat ook Curaçao zout — en verfhout — zou kunnen leveren en dat het goed verdedigbaar was. De inlichtingen waarover men beschikte waren verstrekt door zekeren Jan Jansz. Otsen, waarschijnlijk een mulat, die als opvarende van een zoutschip bij Araya in handen der Spanjaarden gevallen en eenigen tijd op Curaçao gevangen gehouden was.

Reeds begin Mei 1634 liep een eskader van vier schepen in zee, terwijl men volgens gewoonte materialen aan boord had om eenige „chaloupen" te kunnen „opzetten" onderweg. De kleinste formatie van een eskader, hetzij voor oorlogs-, kaapvaart- of handelsdoeleinden, was destijds een schip („grootschip"), vergezeld van een „jacht" (vaartuig van kleiner tonnage), terwijl de

Verovering van Curaçao in 1634. — *Staatk. Hist. van Holland* 1756–1804

„chaloupe" (groote boot, waarmede zoowel gezeild als geroeid kon worden, bij de onzen naar het model der vaartuigen waarmede de Biscayers de vischvangst op de Terreneufsche banken uitoefenden) bij de eerste goede gelegenheid hier of daar aan land in elkander gezet, bemand en met een „steenstuk" (klein mortiertje) bewapend werd en verder in convooi medezeilde. Door ten slotte ook nog de aan dek medegevoerde groote scheepsboot (de „schuyt") te water te laten, werd de sfeer van actie aanmerkelijk uitgebreid.

Een paar honderd soldaten werden ingescheept; veel tegenstand verwachtte men derhalve niet op Curaçao. Wat de vuurwapenen betreft meende men hoofdzakelijk met musketten te kunnen volstaan; de in het Braziliaansche terrein zooveel beter voldaan hebbende vuurroeren achtte men blijkbaar op deze expeditie niet zoo zeer noodig. Welke materialen medegegeven moesten worden, voor het opwerpen van versterkingen, was geen moeilijk vraagstuk, gegeven de ervaring in Brazilië en de nog eerder opgedane. Ambachtslieden zouden hoofdzakelijk uit de scheepsequipages en uit de soldaten gerecruteerd moet worden; vivres konden altijd nagezonden worden. De gemakkelijkheid waarmede men operaties, ver van huis en in 's vijands gebied, voorbereidde, was werkelijk opmerkenswaardig.

Het gehalte van het personeel was daarmede echter in overeenstemming. Johannes van Walbeeck, de leider, een gestudeerd man van 32 of 33 jaar, had reeds een eervollen staat van dienst achter den rug. Hij had als mathematicus den tocht der Nassausche vloot rond Zuid Amerika naar Indië van 1623—1625 medegemaakt, in 1627 het gezantschap van Laurens Reael naar Zweden vergezeld en in 1628 een tweede reis naar Indië ondernomen. In 1629 vinden wij hem als vice commandeur van een smaldeel naar Brazilië, in 1630 kwam hij daar aan als commandeur over vier schepen en direct na aankomst werd hij opgenomen in den politieken raad te Pernambuco. Nog in hetzelfde jaar 1630 volgde zijn benoeming tot admiraal op de kust van Brazilië, in 1632 die van president van den raad. In 1633 was Van Walbeeck gerepatrieerd.

Ook de commandeur der soldaten, de (sergeant)majoor Pierre

Le Grand, had zijn sporen in Brazilië verdiend; vermoedelijk in 1631 aldaar als kapitein over een der compagnieën suppletietroepen aangekomen, had hij zich blijkbaar te velde zoodanig onderscheiden, dat hem een bevordering ten deel kon vallen.

Zoowel Van Walbeeck als Le Grand hebben, na hun Curaçaoschen tijd, wederom in Brazilië gediend, de eerste tot 1649, de laatste tot 1640.

Samuel Coheño, een Portugeesche Jood van Amsterdam, die in 1630 de verovering van Pernambuco had medegemaakt, vergezelde de expeditie als tolk; waarschijnlijk dus sprak hij ook Spaansch.

De reeds genoemde Otsen zou als wegwijzer dienst doen; op de reis was hij zelfs lid van den krijgsraad. Hij bleek niet zoo goed op de hoogte te zijn als hij voorgewend had, dan wel hij streefde een of ander persoonlijk doel na. Later heeft Van Walbeeck hem terug moeten zenden, omdat de ontevreden soldaten hem bedreigden; in 1636 echter komt een naam gelijk aan de zijne voor, als die van een gegadigde voor het verkrijgen van land op Curaçao. Een Laurens Pietersen en twee boerenarbeiders vestigden zich reeds in 1635.

Met Van Walbeeck reisde ook mede Casper van Rouberge, een Zeeuwsch koopman; later komen wij de Rouberges tegen als reeders van kaapvaartschepen in de Caraibische Zee en als kolonisten op Sint Kitts. Een andere koopman, Brugman, stamvader van een Curaçaosch geslacht, dat nog tot het eind der achttiende eeuw voorkomt, bevond zich reeds in 1635 op het eiland.

Het verloop der reis van 1634 is nauwkeurig bekend, het verhaal der „verovering" ook uit Spaansche bronnen; occupatie zou eigenlijk een betere naam zijn, want gestreden is er vrijwel niet.

Op de reis hield men de „gebeden en stichtelijke exercitiën" in eere, hoewel er geen predikant, zelfs geen „voorlezer" (krankenbezoeker, die tevens de gebeden las en het volk „vermaande"), met de expeditie medereisde. De secretaris (zijn naam is niet bekend) bleek in staat tijdens den overtocht en den eersten tijd op het eiland, ook de justitieele aangelegenheden voor zijn rekening te nemen; een fiscaal hadden de Heeren niet aangenomen.

Volgens de medegegeven instructie zou op de reis naar Curaçao getracht moeten worden op de kust van Caracas (middengedeelte der kust van Venezuela) Spaansche schepen buit te maken; volgens oud recept moest men zich door valsche vlag en „Spaensche habiten"onkenbaar maken. Werd Curaçao genomen, dan moest het groote schip met een lading zout en verfhout thuisvaren en de kleine vaartuigen, de beide jachten, zich hier of daar op het vasteland voorzien. Mislukte de aanslag, dan moest de geheele flotielje aan de Costa Firme haar fortuin zoeken (zout- en kaapvaart).

Na een nogal voorspoedigen overtocht over den oceaan deed men eerst een der Windward Islands aan, Sint Vincent, waar „ververscht" werd en waarschijnlijk de chaloupen werden opgezet. Aan de kust bleek niets te kapen te vallen en men zeilde naar Bonaire, in de hoop daar aangaande de gesteldheid van Curaçao iets naders te weten te kunnen komen, waarin men echter teleurgesteld werd. Een poging om den ingang der Sint Annabaai te bezeilen mislukte, door harden wind en sterken stroom; het zou later nog vaak voorkomen, tot in de negentiende eeuw, dat zeilschepen, van „boven" komend, aan de voornaamste natuurlijke haven van Curaçao voorbij voeren.

Na eerst tot de Monapassage (tusschen Española en Porto Rico) opgewerkt en daarna weder zuidwaarts gekoerst te hebben, kwam men op 26 Juli voor de tweede maal op Bonaire aan; den 29sten liep men eindelijk de baai van Santa Ana binnen. De flotielje was inmiddels met twee eenheden versterkt; een Spaansch barkje, dat men onderweg vermeesterd had en een particulier Nederlandsch schip, dat zich op Bonaire bij de expeditie had aangesloten. Uit het Spaansche vaartuigje schijnt men een negerjongen overgenomen te hebben, die tot tamboer zou zijn opgeleid en de eerste van zijn rasgenooten geweest moet zijn die op Curaçao voet aan land zette.

Naar het „lack" van Sint Anna (het tegenwoordige Schottegat) werden booten afgezonden, welke aldaar geen schepen aantroffen; de weinige Spanjaarden woonden wat ten Oosten van het binnenwater, te zamen met het grootste deel der Indiaansche inboorlingen, in een dorp dat eveneens Santa Ana heette. Men kon niet

veel anders doen dan protesteeren tegen den inval der onzen, de waterputten in de buurt onbruikbaar maken en wat gekapt hout, dat gereed lag voor verscheping, in brand steken. Het gezag was in handen van een kapitein, dien de onzen den gouverneur noemden, een justitieel ambtenaar of mayor domo en een priester; enkele anderen waren volgens Van Walbeeck „van weijnich bewints".

Er was nog altijd veel vee op het eiland en, aangezien de Spanjaarden ook nogal wat paarden hielden, kon Le Grand direct uit de daartoe geschikte militairen een klein ruitercorps vormen.

De eerste zorg was zich van de aanwezige bevolking, een handjevol blanken en eenige honderden Indianen, te ontdoen; de laatsten waren wel tegemoet komend, doch Van Walbeeck vertrouwde hen niet, als zijnde zij „gansch paeps", terwijl de Spanjaarden hen reeds eenmaal tot een aanval op de onzen hadden aangedreven. Ook was een op een verkenningstocht vermiste luitenant nimmer teruggekomen.

Met de beide jachten der expeditie werden alle Spanjaarden, alsmede 340 Indianen, naar het vasteland overgebracht; Van Walbeeck gaf last van de autoriteiten aldaar een verklaring te vragen, dat de uitgewezenen op den overtocht goed behandeld waren. Een twintigtal Indiaansche families, te zamen ongeveer 75 personen, bleven vrijwillig onder ons gezag op het eiland wonen; de reeds genoemde Coheño werd hun kapitein of opperhoofd, in plaats van den vroegeren „cacique".

Een rijke bezitting had de Compagnie in Curaçao niet verkregen, dat was direct duidelijk. Veeteelt was onder de Spanjaarden het voornaamste bedrijf geweest; voor het looien der huiden, het voornaamste exportartikel, werd „guatapana" gebruikt, tegenwoordig als divi divi bekend. De veestapel echter was door langdurige droogte nogal geslonken en voor het onderhoud onzer bezetting moest veel geslacht worden. Zout zou aan niet meer dan een vijftiental schepen per jaar thuislading kunnen verschaffen; het stokvischhout dat er nog groeide moest van groote afstanden naar de schepen vervoerd worden. Naar goud werd direct, doch tevergeefs, ijverig gezocht, onder leiding van Coheño en van den

in de geschiedenis onzer kaapvaart in de Caraibische Zee bekenden mulat Diego Martín, De los Reyes, of Lucifer, destijds stuurman op een der schepen van Van Walbeeck's eskader.

Ook alle andere mogelijkheden werden direct onderzocht; vastgesteld werd waar zich de beste vindplaatsen van zoet water bevonden, het eiland werd opgenomen en in kaart gebracht, Klein Curaçao, bij de Spanjaarden Nicula, met een boot verkend. Bonaire werd nog vóór het jaar om was in bezit genomen; het benedenwinds gelegen Aruba kon gemakkelijk van Curaçao bezeild worden.

Intusschen was er veel en harde arbeid van de soldaten en de zeelieden der schepen geëischt moeten worden; een aanvankelijk dicht bij het Schottegat ingericht kwartier kon reeds vóór het einde des jaars „gheraseert" worden, toen daar in de buurt een klein fort gereed gekomen was en ook met den bouw van een grootere versterking aan de oostelijke monding der Sint Annabaai voortgang gemaakt was. Drinkwater was van groote afstanden aangevoerd moeten worden en de schepen waren met hout beladen voor de terugreis naar Patria. Dit alles was verricht moeten worden zonder belangrijke hulp van gekleurde werkkrachten en de manschappen waren dan ook ontevreden en onrustig; er viel bovendien op Curaçao niet, zooals in Brazilië, te plunderen, zoodat men maar klein genoegen had in de onderneming, waarvan men zich, allicht op grond der verhalen van Otsen, meer had voorgesteld. Franschen en Zuid Nederlanders onder de troepen waren, zooals ook elders voorkwam, niet ten volle te vertrouwen; desertie en oproerigheid baarden af en toe zorgen.

Ook met betrekking tot den vijand verkeerde men in vrij ongunstigen toestand; van den vasten wal waren de eilanden gemakkelijk met canoas onopgemerkt te bereiken en de Spanjaarden bleven daardoor van de bewegingen der onzen op de hoogte, het dichtbij en bovenwinds gelegen Bonaire was, indien niet sterk bezet, een gevaar. Voorloopig behield men het groote schip der expeditie in de Sint Annabaai en een der jachten in de baai van Santa Barbara, de tweede goede natuurlijke haven aan de zuidkust, waar zich nog de ruïnes bevonden van een kerkje uit den tijd van Ampiès.

Van Walbeeck had een open oog voor het weinig bevredigende van de situatie; tamelijk ver van de voornaamste vestiging der Compagnie, in Brazilië, zou men een langdurig beleg moeilijk kunnen doorstaan, op een onvruchtbaar eiland, dat bij groote droogte geen voedingsmiddelen opleverde en waar drinkwater schaarsch was. Aan den anderen kant echter achtte hij Curaçao een uitstekende basis voor de actie tegen de Spanjaarden in de Caraibische Zee; de vele schoone en veilige havens van het eiland leverden een uitgezochte wijkplaats op voor onze vloten en eskaders.

Had men aanvankelijk uit Otsen begrepen, dat Curaçao uit zee slechts op één plaats te genaken was, de aan de Heeren XIX aangeboden kaart bewees dat de geheele zuidkust toegankelijk was; behalve de Sint Anna- en de Santa Barbarabaai, vielen nog eenige andere „bequame" natuurlijke havens aan te wijzen. Al deze plaatsen, alsmede die in het binnenland, waarzich de voornaamste bronnen bevonden, zouden versterkt moeten worden en er zou een grootere krijgsmacht, waaronder ruiterij, noodig zijn.

Wilde men koloniseeren, zoo adviseerde Van Walbeeck, dan zou men menschen van de eigen natie moeten overzenden, of negerslaven uit Angola, die nog niet met blanken in aanraking geweest waren, zooals men ook in Brazilië deed.

Intusschen had men van de Spanjaarden geen ernstigen overlast; tot het uitrusten eener armada, om de onzen van de Benedenwindsche Eilanden te verdrijven, een te Madrid geopperd plan van 1635, kwam het niet. Omgekeerd echter bleef het op Curaçao voorloopig bij verkenningstochten naar den vasten wal (Coro, Puerto Cabello en Maracaibo); wel echter kwamen voortdurend schepen aan uit Patria, om hout en zout te laden, of op de kaapvaart.

De landhoek aan den oostelijken ingang der Sint Annabaai heette direct „de Punt" en Punda is de gebruikelijke naam gebleven voor het zuidoostelijke stadsgedeelte op Curaçao. Hier aan deze Punt vestigde Van Walbeeck zijn residentie, zoodra de bouw van het waterfort voldoende gevorderd was; de militaire commandant bleef voorloopig in het fortje bij het Schottegat. De verhouding tusschen den directeur en Le Grand schijnt op het laatst minder goed te zijn geweest.

De taak van eerstgenoemde was in 1636 op Curaçao afgeloopen, de laatste was in October 1635 in Nederland terug. Van Walbeeck en Le Grand waren Compagnies dienaren die, tevoren goed geschoold, met voortvarendheid en wijs beleid, een belangrijke opdracht op voortreffelijke wijze wisten uit te voeren.

COMPAGNIES CONQUESTES EN PARTICULIERE KOLONISATIE

Waarde van Curaçao; samenleving; kerkelijke voorziening en rechtsbedeeling; bestuur; defensie – De Spanjaarden pogen Curaçao, de Nederlanders Sint Maarten te heroveren; strooptochten der onzen – De Benedenwindsche Eilanden onder Nieuw Nederland; de directeur-generaal; vice directeurs – Patroonschappen op de Bovenwindische Eilanden – Tobago; Koerlandsche aspiraties – De Maagdeneilanden – Tortuga – Bestuur der Amsterdamsche en Zeeuwsche Kamers

Alles wijst er op, dat de occupatie van Curaçao niet anders was dan een weinig belangrijk exploit, in een tijd toen de militaire krachtsinspanning van de zijde der Compagnie hoofdzakelijk veroveringen in Brazilië tot doel had. Bleek er na het of- en defensief verbond met Portugal van 1641 geen eensgezindheid in ons land te bestaan, ten aanzien van de vraag of men zich groote geldelijke offers zou getroosten om zich in de Braziliaansche conquestes te handhaven, het al dan niet behouden van Curaçao — en de beide andere Benedenwindsche Eilanden — was van stonde aan een twistpunt.

Wel had Curaçao groote waarde als maritieme basis, doch de versterking zou veel geld kosten en, wanneer men eenmaal vrede zou hebben gesloten, zouden die uitgaven geen vruchten meer afwerpen. Kamer Zeeland sprak zich reeds in December 1634 uit voor het overlaten der eilandjes aan de particuliere kolonisatie; Amsterdam — en zeer waarschijnlijk ook de Stadhouder — daarentegen waren voorstanders van het in bezit houden van Curaçao, zoo mogelijk met geldelijken steun van de Staten Generaal.

Een staat der gages van de „treinspersonen" (militairen en andere Compagnies dienaars) op Curaçao van 1645 leert ons dat de betaling niet zeer royaal was; de soldaten verdienden acht gulden in de maand en moesten blijkbaar zelf hun schoei-

Caraibische Zee 4

sel bekostigen, dat te krijgen was in den Compagnies winkel. De samenleving op het eiland was voorloopig een zuiver militaire, al stond men niet aan vijandelijke aanvallen van eenige beteekenis bloot. Het personeel bestond uit ambtenaren en krijgsvolk der Compagnie en de equipages der schepen in de haven, weldra versterkt met eenige blanke kolonisten. De aanvragen om zich op Curaçao te mogen vestigen, hetzij om tabak etc. te planten of zout te maken, hetzij om een ambacht uit te oefenen, of handel te drijven, kwamen reeds in het begin van 1635 te Amsterdam binnen. Gegadigden waren soms ook vreemdelingen — Engelsche namen kwamen voor en er was ook sprake van Walen en Walinnen — en vrouwen van zeelieden der expeditie waren verlangend haar echtgenooten te volgen.

In het gemis aan geestelijke leiding werd spoedig voorzien; reeds in Juli 1635 was er op Curaçao een proponent werkzaam, in 1640 een predikant. In laatstgenoemd jaar had Bonaire — met een garnizoen van tien man — een ziekentrooster, Curaçao een krankenbezoeker. De in 1642 aangekomen nieuwe predikant doopte de kinderen der Indianen, die verstoken waren van R.-K. geestelijken bijstand; toen deze voorganger na vijf jaar dienst naar Nieuw Nederland overgeplaatst werd, verving hem op Curaçao een ziekentrooster.

Evenals bij de Engelschen heeft zich bij de onzen de rechtsbedeeling in de overzeesche volkplantingen ontwikkeld uit die aan boord der schepen, welke op groote tochten uitgingen; het personeel was niet alleen disciplinair aan het gezag der bevelvoerders onderworpen, doch ook crimineele en civiele zaken werden naar het vaderlandsche recht door de scheeps- en krijgsraden behandeld. Werden op de expedities nederzettingen gesticht, hetzij van wege den staat of van wege de Compagnieën, dan ging de rechtsbedeeling der drijvende gemeenschap op de vestiging aan land over. Behalve over het eigen personeel, strekte zich de jurisdictie uit over dat van andere schepen ter reede, alsmede over de inboorlingen en de vreemdelingen, binnen het rechtsgebied der vestiging.

Op de artikelenbrieven der scheepsexpedities volgden voorschriften voor het bestuur in de conquestes en nederzettingen; in

1614 was de administratie der justitie geregeld voor de kust van Guiné, regeeringsreglementen voor de veroverde en nog te veroveren plaatsen in West Indië werden in 1629 en 1636 door de Staten Generaal vastgesteld, met het oog op Brazilië. Voor Curaçao was men al heel summierlijk te werk gegaan; Van Walbeeck zou, tijdens de reis en later op het eiland, als directeur optreden en als zoodanig de leiding hebben van alle zaken, den handel, de policie (het bestuur), de justitie en de krijgsverrichtingen, ter zijde gestaan door den bevelhebber der soldaten en zoodanige andere functionarissen als Heeren XIX alsnog zouden aanwijzen. Hij kon natuurlijk geacht worden door zijn vroegere werkzaamheid in Brazilië geheel op de hoogte te zijn van de door de hooge regeering gegeven voorschriften ten aanzien van het beleid in veroverd gebied.

Werkelijk éénhoofdig was het bestuur nimmer, zoo min op zee-expedities en in overzeesche nederzettingen, als in het moederland zelf; steeds voorzagen de voorschriften in gedeelde verantwoordelijkheid. In de conquestes en volkplantingen oefende aanvankelijk één college bestuur en rechtspraak beide uit; het bestond in zijn eenvoudigsten vorm uit den hoogsten gezagdrager en de voornaamste functionarissen, soms aangevuld met de bevelhebbers der schepen ter reede. Scheiding van administratie en justitie, van civiele en crimineele rechtspraak, vertegenwoordiging der vrije ingezetenen enz., ontstonden later.

Le Grand werd in het militaire commando opgevolgd door een ander officier, die eveneens de Compagnie in Brazilië gediend had; hoe de directe vervanging van Van Walbeeck geregeld was, is niet goed bekend, doch vermoedelijk is hij eerst tijdelijk vervangen door den reeds genoemden ex-commandeur van Sint Maarten, Van Campen. Een nieuwe directeursbenoeming vinden wij eerst in 1638, toen Jan (of Jacob) Pietersz. Tolck als „Directeur ende Opperhooft" van Curaçao beëedigd werd. Tolck was equipagemeester in Brazilië geweest en hij kan Curaçao niet lang bestuurd hebben, want reeds in 1641 vinden wij hem als vice admiraal genoemd der zeestrijdmacht waarmede de Republiek haar nieuwen bondgenoot, Portugal, tegen Spanje steunde.

Zeer waarschijnlijk is Tolck direct opgevolgd door Pieter Stuy-

vesant, van wiens vroegeren loopbaan niet veel bekend is; wij weten dat hij de zoon — en de schoonzoon — was van predikanten en ook zelf een geletterd man, verder dat hij krijgsdienst verricht had, maar of hij zeeman dan wel landmilitair was, valt niet uit te maken.

In ieder geval echter was het vraagstuk der defensie nog altijd het belangrijkste; in 1642 besloot de gouverneur en kapitein generaal der provincie Venezuela een poging te wagen om Curaçao te heroveren. De expeditie, waaraan Indiaansche hulptroepen deelnamen, bracht het echter niet verder dan tot Bonaire, waar destijds een garnizoentje lag van 40 of 50 man, in een omstreeks 1640 opgeworpen bolwerk. Er werd zout gewonnen en Curaçao werd van hier van versch vleesch voorzien. Onze kleine bezetting, vergezeld van 13 negers en zeven Indiaansche inboorlingen, kon zich bij de nadering der Spanjaarden op Curaçao terugtrekken, na de versterking in brand gestoken te hebben.

Een Spaansche parlementair, van Bonaire naar Curaçao gezonden, wist te rapporteeren dat Stuyvesant, die hem hoffelijk ontvangen had, op den aanval voorbereid was; er lag 200—250 man garnizoen op het eiland, de haven kon door een ketting afgesloten worden en er was een brander aanwezig. In het fort aan de Punt, waar Stuyvesant resideerde, in een woning boven de hoofdpoort, stonden zeven huizen, met pannen gedekt en alle met bovenverdieping.

Het hopelooze der onderneming inziende, trokken de Spanjaarden van Bonaire naar de vaste kust terug.

De mislukte aanslag was wellicht een représaille, in antwoord op een strooptocht der onzen van het vorige jaar naar het meer van Maracaibo, niet echter met zoodanige macht ondernomen, dat tegen de stad van dien naam iets van beteekenis uitgericht had kunnen worden, zoodat alleen hier en daar wat buit gemaakt was. Aangezien thans de Spanjaarden op Bonaire schade aangericht hadden, werd onder persoonlijke aanvoering van Stuyvesant de vijand opnieuw op het vasteland aangevallen. Men ageerde voor Puerto Cabello en te Cumarebo; behalve dat men eenige Spaansche vaartuigen in brand stak en zich van wat vee meester

maakte, was het resultaat der expeditie niet van groote beteekenis. Stuyvesant werd bij deze gelegenheid geseeundeerd door den gouverneur (zooals de Spanjaarden hem noemden) van Bonaire, een functionaris wiens naam verloren gegaan is; op Aruba had men wat paarden opgevangen en men beschikte daarom over eenige cavalerie, voor de actie op het vasteland.

Een veel belangrijker expeditie was die van Stuyvesant van 1644 tegen Sint Maarten, waar de Spanjaarden door verwaarloozing hun sterke positie van 1633 verloren schenen te hebben. Het lijkt alsof de onzen van plan waren ook Porto Rico en de stad Santo Domingo aan te tasten, bij welslagen zich op Sint Maarten te concentreeren cn Curaçao op te geven.

Stuyvesant kon over een vrij aanzienlijke maeht aan schepen en mansehappen besehikken, terwijl versterking verwacht werd; de onderbevelhebber was wederom de reeds eerder genoemde eommandeur van Bonaire. Het zwakke Spaansehe garnizoen van Sint Maarten verdedigde zieh met mannenmoed en Stuyvesant werd, bij een persoonlijk door hem geleiden aanval, een been afgesehoten. De actie werd hierop niet verder voortgezet en men zeilde naar Curaçao terug; de reden voor deze voortijdig lijkende retraite is nimmer opgehelderd.

Toen alles afgeloopen was, kwam een niet meer noodige versterking uit Brazilië aan; schepen en troepen uit Maranham, waar twee jaar te voren een opstand tegen ons gezag was uitgebroken en waar men nu voor de insurgenten had moeten wijken. Deze strijdkrachten waren niet eens meer welkom op Curaçao, want men was daar krap van levensmiddelen voorzien. Stuyvesant lostte de moeilijkheid op, door een deel der expeditie naar Nieuw Nederland door te zenden, waar de versterking uitkomst braeht uit den nood waarin men, wegens een oorlog met de Indianen, verkeerde.

Intusschen was onze groote strijd in een ander stadium komen te verkeeren, door den afval van Portugal van de Spaansche Kroon en ons bondgenootsehap met Braganza; 1644 was ook het jaar waarin Graaf Joan Maurits van Nassau uit Brazilië vertrok. Wellieht stond het te elfder ure afbreken der actie tegen Sint Maarten

(orders en berichten kwamen langzaaam over in die dagen) wel in verband met veranderde inzichten in zake de krijgvoering. Aan het bezetten van vaste punten in de Caraibische Zee werd niet meer dezelfde waarde gehecht als vroeger en onze vestiging op Curaçao op den bestaanden voet te handhaven werd blijkbaar te kostbaar geacht.

Stuyvesant was nog in 1644 in Patria terug en hij werkte een reorganisatie uit, welke hierop neerkwam, dat de Benedenwindsche Eilanden met een minimum van kosten behouden zouden kunnen worden, als bestuursgebied vereenigd met Nieuw Nederland. Men begon ook te begrijpen, dat Noordamerikaansche en Westindische koloniën in menig opzicht in elkanders behoeften voorzien konden. Het plan werd aanvaard en Stuyvesant werd aangesteld tot directeur generaal, met zetel te Nieuw Amsterdam aan de Hudsonrivier, terwijl de eilanden door een vice directeur bestuurd zouden worden.

In de vóórgeschiedenis van den tegenwoordigen staat New York neemt Pieter Stuyvesant een voorname plaats in en Amerikaansche historici hebben zich veel met zijn persoon bezig gehouden. Was hij de bevooroordeelde en bekrompen autocraat, vijand van Joden, Quakers en Lutheranen, waarvoor sommigen hem hebben uitgemaakt? Of moeten wij vooral in hem waardeeren rechtvaardigheid en vastberadenheid, eigenschappen hem door anderen toegedicht, welke in het toenmalige Nieuw Nederland niet dan ten voordeele der vestiging tot haar recht konden komen?

De bekendste vice directeur op Curaçao was Matthias Beck, die tevoren negentien jaar in Brazilië had doorgebracht en nog in 1643 onder de aanzienlijke burgers van Mauritsstad, de residentie van den gouverneur generaal, geteld werd.

Van verdere eigen Compagnies vestigingen in de Caraibische Zee was voorloopig geen sprake meer; was er in 1631 reeds een gegadigde geweest voor het koloniseeren van Sint Maarten als „patroonschap", voortaan zou het stichten van nederzettingen in de Westindische wateren geheel aan particulieren worden overgelaten. Particulieren, meestal bevoorrechte bewindhebbers of

hoofdpartieipanten, die onder vigueur der „vrijheden en exemptiën" zekere exploitatie- en bestuursbevoegdheden verkregen en daartegenover zekere verpliehtingen op zieh namen. Met niet meer en niet minder recht dan de Engelsche en Fransche souvereinen, hadden de Nederlandsehe Staten Generaal in 1621 aan de West-Indisehe Compagnie octrooi en privilege verleend, ook om de „populatie van vruehtbaere ende onbewoonde quartieren" te „bevorderen", kwartieren welke gelegen waren in streken, waarover de Iberische mogendheden zich de heersehappij aanmatigden. De Compagnie eontracteerde met particuliere ondernemers, die kolonisten engageerden, waardoor een eigenaardige schakel van verhoudingen ontstond tusschen souverein, leenheer, leenman en ingezetenen.

In 1635 of 1636 zien wij kraehtens een zoodanige overeenkomst zich kolonisten vestigen op Sint Eustatius, waar men een verlaten fort sehijnt te hebben kunnen bezetten, door de Fransehen gestieht, die zich later op Saint Christophe geconcentreerd hadden. Het eiland kreeg den naam Nieuw Zeeland, het fort dat van Oranje, welke het sedert is blijven dragen. Het oorspronkelijke patroonsehap moet tusschen 1641 en 1643 overgegaan zijn op Abraham van Pere en zijn compagnon Pieter van Rhee, twee Zeeuwsehe ondernemers.

Het doel der vestiging was het produceeren van tabak voor de Zeeuwsche markt; het kleine Saba zal wel omstreeks 1640 van Sint Eustatius uit gekoloniseerd zijn en het werd gerekend tot het patroonsehap van laatstgenoemd eiland te behooren.

Sint Maarten werd ten slotte in 1648 door de Spanjaarden vrijwillig ontruimd; een expeditie van het nabijgelegen Porto Rico had tot taak de fortifieaties te ontmantelen, de gebouwen te sleehten enz. Onder het personeel dezer expeditie moeten zich eenige Nederlanders en Franschen (krijgsgevangenen?) bevonden hebben, terwijl er wellieht ook op Sint Maarten zelf vreemdelingen waren blijven wonen. Hoe het zij, na de evacuatie achtergebleven Fransehen en Nederlanders berichtten onmiddellijk naar Saint Christophe, respectievelijk naar Sint Eustatius, dat de Spanjaarden afgetrokken waren. De Nederlandsche commandeur liet door een zijner onderhebbenden Sint Maarten voor Heeren

Meesters en Patroons van Sint Eustatius in bezit nemen; de Franschen van Saint Christophe arriveerden iets later. De Ruyter, destijds weder als schipper en koopman op West Indië varend voor rekening der gebroeders Lampsins, schijnt de expeditie der onzen van het eene eiland naar het andere overgebracht te hebben. Tot een gewapend conflict kwam het niet — Frankrijk was sedert 1635 de bondgenoot van de Republiek — en bij accoord werd de gezamenlijke occupatie van het eiland geregeld, zooals Sint Christoffel gezamenlijk door Engelschen en Franschen bewoond werd. De onzen zouden het zuidelijke, de Franschen het noordelijke deel van Sint Maarten koloniseeren; eenige rechten zouden gemeenschappelijk worden uitgeoefend, waarvan het voornaamste was dat om zout te garen in het groote zoutmeer.

De vrede van Munster bevestigde de Republiek in de souvereiniteit over het tegenwoordige gebied der Nederlandsche Antillen, althans tegenover Spanje; Engeland bleef in principe de Bovenwindsche Eilanden beschouwen als deel uit te maken van een Koninklijk patent en derhalve door de onzen onrechtmatig bezet.

Dit laatste gold ook voor Tobago, waar de Zeeuwsche vestiging van Jan de Moor, ettelijke malen met nieuwe kolonisten versterkt, eindelijk in 1637 verwoest was, op een daartoe van Santo Tomás, aan de Orinocorivier, uitgeruste expeditie. De Spanjaarden — en hun Indiaansche hulptroepen — schijnen daarbij hardhandiger te werk gegaan te zijn dan gewoonlijk, althans de commandeur, Cornelis de Moor, de zoon van den patroon, werd als gevangene weggevoerd en een aantal kolonisten werden afgemaakt; de overige blanken konden naar de „wilde kust" van Guyana vluchten. Op die kust evenwel hadden de onzen destijds een sterke vestiging, aan de Amacura, dicht bij de Oricocodelta — en het was van daar dat met succes maatregelen van weerwraak tegen de Spanjaarden genomen werden.

Intusschen echter was het voor het oogenblik met de Zeeuwsche nederzetting op Tobago (Nieuw Walcheren) gedaan. Onze pogingen tot kolonisatie van het eiland hadden even weinig succes als die van anderen; de Engelschen hadden misschien reeds vóór 1628 getracht er zich neer te zetten, in ieder geval beproef-

Pieter Stuyvesant — Cliché Alg. Ned. Verbond

den zij het tot en met 1640 nog enkele malen, maar zij konden zich evenmin staande houden als de Nederlanders. Ook is het mogelijk dat de onzen samenwerkten met vreemdelingen, althans De Moor maakte in 1633 van de diensten van een Engelschman gebruik en wellieht beoogde hij zijn belangen te combineeren met die van Jacobus, Hertog van Koerland.

Deze Baltisehe vorst was rijk en ambitieus; hij had een open oog voor de voordeelen welke een zeevarende natie kon plukken van Amerikaansehe en Afrikaansche koloniën — vooral wegens den slaven handel — en gaf herhaaldelijk blijk op samenwerking met Nederlanders gesteld te zijn. De Hertog meende een vordering te hebben op de Engelsehe Kroon en dus sterker tegenover Engeland te staan dan de West-Indisehe Compagnie en haar contractanten; zelfs beweerde hij, indertijd de reehten op Tobago gekocht te hebben van den Engelsche patentee.

Een zelfstandige poging om op Tobago een kolonie te vestigen deed Jacobus in 1642; ook deze eehter had geen sucees. In 1645 verscheen een Koerlandseh sehip op Sint Maarten en later zou nog herhaaldelijk blijken van de hertogelijke belangstelling voor het Caraibische Zeegebied.

Tot de ongeregelde kolonisatie der onzen op de Antillen moet in de eerste plaats gerekend worden die op de Maagdeneilanden; ongeregelde omdat noch de Compagnie zelf, noch patroons haar ter hand namen, hoewel in vrijheden en exemptiën van 1635 Sint Kruis genoemd werd.

Op dit laatste eiland hadden reeds een tiental jaren eerder zich zelfstandige Nederlandsehe kolonisten neergezet, tezamen met Engelsehe; wellieht was Sint Kruis begrepen in een patent, door Karel I in 1627 verleend, maar Engeland oefende er voorshands geen souvereiniteit uit. In ieder geval staat vast, dat Joh. Snouek, een der gegadigden van 1635 voor de kolonisatie van Sint Eustatius, in 1644 belanghebbende was bij de cultures op dat eiland èn op Sint Kruis.

Oneenigheden, in 1645 tusschen de kolonisten van verschillende nationaliteiten uitgebroken, deden de Nederlanders van Sint Kruis naar Sint Maarten en Sint Eustatius uitwijken, de Fran-

schen, die aan hun zijde stonden, naar Guadeloupe, zoodat de Engelschen meesters van het terrein bleven. In 1649 schijnt echter ook de Engelsche kolonisatie verloopen te zijn geweest, althans er werd in dat jaar door de onzen van Sint Eustatius getracht het eiland te bezetten, wat door de Spanjaarden van Porto Rico belet werd. Spanje heeft steeds, tot in den aanvang der achttiende eeuw toe, geprotesteerd tegen de occupatie der Maagdeneilanden door vreemdelingen.

Onze vroegere, ongeveer twintigjarige, vestiging op Sint Kruis intusschen schijnt van eenige beteekenis geweest te zijn, want er was een Hollandsche kerk.

Tortola (Sp. Tórtola — tortelduif, een vogel welke veel in het wild op de Kleine Antillen voorkwam, of Ned. Thertolen, plaatsnaam ?) moeten onze zeevaarders gekend hebben en dat een ander eilandje, daar in de buurt, altijd Jos van Dijck geheeten heeft, zou wijzen op vroegtijdige vestiging der onzen (vrijbuiters ?) op de tegenwoordige British Virgins. Later werd Hunthum (Huntoms, Hontom) als de eigenaar van Tortola genoemd; een Hans Joris Hontom komt voor en na 1632 in de geschiedenis van Nieuw Nederland voor.

Tortuga (het eiland van dien naam benoorden Española) was in Engelsche handen gekomen, toen de Amsterdamsche kolonisatiepoging van 1632 gestaakt was. De Engelschen echter werden er op zeer brute wijze in 1635 door Spanjaarden van Santo Domingo verdreven, waarna een scheepsbevelhebber der West-Indische Compagnie, de befaamde Corn. Cornelisz. Jol, alias Houtebeen, er een vast station trachtte te vestigen. Onze kaapvaarders overwinterden wel eens op Tortuga, d.w.z. dat zij er het orkaanseizoen doorbrachten.

Tegen 1640 vestigden een aantal kolonisten, waaronder Engelschen en Franschen van Sint Christoffel en Nevis, zich op Tortuga, ten einde daar tabak te verbouwen volgens een verbeterde methode; de concurrentie van het Engelsche Virginia in Noord Amerika begon reeds de bestaanskansen te verminderen der kleine planters op de Westindische eilanden.

De Engelsche leider der nieuwe kolonisatie wist den vrede niet

te bewaren tusschen de inwoners van verschillende landaarden; de Franschen beklaagden zich en de gouverneur van Saint Christophe liet in 1640 de Engelschen van Tortuga verdrijven.

Ook Nederlanders moeten daarna onder Fransch bewind op het eiland zijn blijven leven, want tot 1648 stond er een Waalsch proponent, aangesteld door Zeeuwsche kooplieden, die zaken deden op Tortuga; deze geestelijke, Ds. de Rochefort, heeft ook op Sint Eustatius gediend, hij bezocht in 1649 Curaçao en eindigde zijn loopbaan als predikant in Nederland, waar bij beschrijvingen publiceerde van Tobago, dat hem blijkbaar goed bekend was.

Resumeerende bestond tegen het midden der zeventiende eeuw het werkelijk Nederlandsche gebied in de Caraibische Zee uit de tegenwoordige Nederlandsche Antillen, waaronder Sint Maarten gedeeld met Frankrijk. De Benedenwindsche Eilanden, tezamen met Nieuw Nederland, werden als Compagnies koloniën bestuurd door Kamer Amsterdam; de drie Bovenwindsche vormden een Zeeuwsch patroonschap en gingen, voor zoover de Compagnie er bemoeienis mede had, Kamer Zeeland aan.

GEEN NEDERLANDSCH IMPERIUM IN DE NIEUWE WERELD

Geen consolidatiepolitiek – Buitvaart hoofdzaak; koopvaart-kaapvaart; menschenroof – Particuliere handel op de Spaansche en Engelsche koloniën – Slavenhandel – Zoutvaart; verfhout; divi divi

Al was óók onze activiteit in Azië een commercieele, niet gericht op een „dominatie van Orienten", de gang van zaken heeft daar niettemin op den duur geleid tot het ontstaan van een groot, samenhangend koloniaal rijk; in het Westen echter is het niet tot een Nederlandsch imperium gekomen. De elementen voor een Amerikaansch-Afrikaansch rijk waren ongetwijfeld aanwezig, doch de neiging tot behoud en consolidatie ontbrak.

De samenvoeging van de Benedenwindsche Eilanden met Nieuw Nederland was een zuinigheidsmaatregel; een vereeniging tot één gouvernement van het suikerproduceerende Nederlandsch Brazilië met de nieuwe conquestes in West Afrika, zoo belangrijk voor de voorziening in de behoefte aan slaven voor den plantage-arbeid, kwam niet tot stand. Noch in het Portugeesche, noch in het Spaansche machtsgebied op het vasteland van Zuid Amerika werd het reeds verkregen terrein uitgebreid, in de Caraibische Zee evenmin.

De Caraibische Zee was, gedurende het eerste octrooi der Compagnie, vóór alles terrein van de buitvaart, welke zeker tot 1643 toe uitgeoefend werd. Zij werd, behalve door de beruchte en gevreesde Pitselingos (Fregelingos, Frejelindes, Frechlingos — Vlissingers, in het algemeen Zeeuwen), bedreven door Hollanders en West Friezen, door het zeevolk dus onzer kustprovincies, onder wie de piraten-tradities van eeuwen her levendig gehouden waren in den harden strijd tegen de Duinkerkers.

Zilvervloten waren niet zoo gemakkelijk te vermeesteren, maar

af en toe gelukte het situados (geldtransporten) te onderscheppen (1636, 1637), onderweg van Nieuw Spanje (Mexico) naar de eilanden, ter betaling van soldijen. Overigens bestond er een vrij druk scheepvaartverkeer tusschen de verschillende Spaansche vestigingen onderling, hetwelk gelegenheid bood vaartuigen en ladingen buit te maken.

De kolonisatie in Noord Amerika werd van belang geacht, ook omdat van daar kaapvaart op West Indië uitgeoefend kon worden; op de zuidkust van Española, het belangrijkste Spaansche eiland in de Caraibische Zee, deden de onzen alsof zij thuis waren, Isla de Vaca was een geliefd rendez-vous.

Koopvaardij werd ook met kaapvaart gecombineerd; een zoutschip van Rotterdam raakte in 1635 slaags met den vijand bij Tortuga (noordkust Haiti), een ander Rotterdamsch vrachtschip kwam in 1627 thuis met buit, bij Española verkregen. Jachten van den reeds genoemden Middelburger Rouberge opereerden in 1634 in de Caraibische Zee; een Zeeuwsch kaperschip bestookte in 1635 de Spanjaarden, die bezig waren de Engelschen van Tortuga te verdrijven.

Hoewel zelfs bij de particuliere kaapvaart zekere regels van eerlijk spel („buena guerra") in acht genomen werden, kwamen toch ook ongerechtigheden voor, al was het dan niet tegenover den vijand, wien men niet onnoodig aanleiding tot weerwraak mocht geven. Het aanvankelijk onvoldoende van den aanvoer van negerslaven leidde er bij de Engelschen en bij de onzen toe, zich, zooals de Spanjaarden een eeuw geleden gedaan hadden, te vergrijpen aan de Indiaansche bevolking op de vaste kust, ten einde werkkrachten te bekomen voor Sint Eustatius en Sint Christoffel — en ook Nederlandsche schippers maakten zich aan menschenroof schuldig. De namen van twee notoire Nederlandsche zeeschuimers zijn bekend gebleven; de gouverneur van Nederlandsch Brazilië, die naar het schijnt ook over het gebied der Caraibische Zee zekere jurisdictie uitoefende, trad in 1644 tegen hen op.

In 1635 stelde de West-Indische Compagnie z.g. den handel op haar octrooigebied open, d.w.z. dat particulieren dien handel

konden uitoefenen, mits recognitie betalend aan de octrooihoudster. Zelfs van deze recognitie werd wel eens afstand gedaan, wanneer daardoor een lagere huurprijs bedongen kon worden voor schepen, voor de uitreis naar Brazilië door de Compagnie bevracht.

Behalve op sluikhandel met de Spaansche vestigingen, was men uit op de voorziening der Engelsche en Fransche nederzettingen, in Noord Amerika en West Indië, met levensmiddelen, in ruil voor producten. Reeds vóór 1637 voeren de onzen op de (Spaansche) kust van Florida en in 1642 en 1643 bezochten planters van Barbados, Sint Christoffel en Virginia ons land (Rotterdam) in het belang van den afzet hunner producten. De Engelsche kolonisten van Noord Amerika en de Westindische eilanden, die wettelijk hun tabak niet anders dan naar Engeland mochten uitvoeren, wegens de op dit artikel geheven belasting, konden het buiten den — natuurlijk niet legitiemen — handel met de onzen niet stellen. Zeeland en Rotterdam waren sterk bij den tabakshandel geïnteresseerd.

In 1634 lagen er vier Nederlandsche schepen op Sint Kitts; het volgende jaar laadde een Hoornsch schip, op weg naar Nieuw Nederland, tabak op Sint Christoffel, in 1637 waren er niet minder dan veertig groote Nederlandsche schepen op het eiland bijeen en in 1639 was er een Rouberge gevestigd, of althans bij de tabakscultuur aldaar betrokken.

Hoewel Sint Eustatius een Zeeuwsch patroonschap was — en Zeeland sterk monopolistisch gezind, vinden wij toch ook uitreedingen van Rotterdam naar dit eiland (1645 en 1648).

Reeds in 1636 werd voorgeschreven, dat op den vijand buitgemaakte negerslaven op Curaçao moesten worden afgeleverd; men zal hen daar en op Bonaire noodig gehad hebben als werkkrachten, maar waarschijnlijk ook wel direct gedacht hebben aan verkoop elders. Op Sint Christoffel werden in 1625 al eenige negers aangetroffen en tien jaar later bracht een Nederlandsch koopman er nog een aantal aan. De kaapvaartreeder Rouberge vroeg in 1639, een deel der door zijn schepen buitgemaakte slaven voor plantage-arbeid op Sint Christoffel te mogen behouden.

Voordat Angola, in West Afrika, in 1641 door de onzen op

de Portugeezen veroverd werd, waren deze laatsten oppermaehtig op het gebied van den rechtstreekschen slavenhandel op de nieuwe wereld; de Nederlandsche had niet veel te beteekenen gehad. In 1645 werden hier te lande voorbereidingen getroffen tot een geregelde slavenvaart van de westkust van Afrika op de Amerika's, met Curaçao als station, het eiland dat zoo bijzonder gunstig gelegen was ten opzichte van de Spaansche koloniën op het Zuidamcrikaansche vasteland. In de eerste plaats echter zal men wel gedaeht hebben aan de voorziening der Engelsche en Fransehe eilanden; in 1646 maakte een Rotterdamseh schip een reis naar West Indië via Brazilië, waar slaven gekocht werden, die op Sint Christoffel verhandeld werden.

Ondanks het bezit van Curaçao en Bonaire, is men voortgegaan met het zoeken — en vinden, van plaatsen in West Indië, waar men zout kon garen; in 1635 kon men blijkbaar, mits goed gewapend, nog wel terecht op Tortuga (kust van Venezuela) en zelfs bij Cabo de la Vela (sehiereiland Goajira, in het Westen van Venezuela) gingen onze zouthalers destijds hun gang. Vindplaatsen in den grooten westelijken inham van Española waren toen bekend en wat later vond men ook zout op de Caieoseilanden (Bahamas), op een strooptoeht van 1641 eveneens aan het meer van Maracaibo, dus dicht bij Curaçao.

Verfhout diende mede nog steeds als thuislading. Een in 1634 uitgevaren Hoornsch schip laadde rood verfhout op Tortuga (benoorden Española); bij vertrek had men gerekend op een opbrengst van 18 à 20 gulden ,,'t hondert", maar toen men ruim twee jaar later thuiskwam, bleek de prijs tot een rijksdaalder à drie gulden gedaald te zijn. Een treffend staaltje van het riskante der Westindisehe ondernemingen van destijds, welke groote winsten konden opleveren, doch alleen wanneer prijzen gemaakt konden worden, welke ons thans buitensporig voorkomen. Een in 1637 in Patria aangekomen sehip bracht, behalve een partij stokvisehhout van Curaçao, ook buitgoederen mede, waaronder ,,gewardapana", de reeds eerder genoemde divi divi, welke vooral op het sehiereiland Paraguaná, tegenover onze Benedenwindsehe Eilanden, in het wild groeit.

Ook zout en hout vielen, indien ingezameld binnen de „limites" van het octrooi, onder het monopolie der Compagnie; of zij al dan niet van particulieren recognitie hief, hing van de omstandigheden af.

Er is bij de onderhandelingen aangaande den Munsterschen vrede getracht het recht te verkrijgen op de oostkust van Venezuela (Araya) zout te garen, dat voor Spanje waardeloos was en voor ons van groot belang; de zoutvaart werd hier te lande beschouwd als een nuttige werkverschaffing van het scheepsvolk en als een goede leerschool voor den krijgsdienst ter zee. Spanje echter zag in het verleenen der gevraagde concessie een gevaarlijk precedent en weigerde haar.

HET TWEEDE OCTROOI DER WEST-INDISCHE COMPAGNIE

Van 1647 tot 1674; verval; mededinging onder vreemde vlag – Curaçao als handelsfactorij; sluikhandel in slaven en goederen; de combinatie met Nieuw Nederland; Portugeesche en Genueesche asientos; Nederlandsche slavenhandel; Engelsche concurrentie; superioriteit van het Nederlandsche bedrijf; Indiaansche krijgsgevangenen – Ontwikkeling van onzen Westindischen handel; Nederlands positie t.o.v. de suikercultuur – De Westindische handel en de Europeesche politiek; groote winsten; het Spaansche monopolie; Curaçao en de Bovenwindsche Eilanden als handelsposten – Handelsnaijver; navigation law en oorlogen met Engeland; Fransche compagnieën – Oorlogsweeën in West Indië; kapers; boekaniers – Migratie der blanken in West Indië – Tobago; oorlogswederwaardigheden – De Maagdeneilanden; Sint Kruis; Sint Thomas; Anguilla – Oorlogswederwaardigheden op de Beneden- en Bovenwindsche Eilanden – De Benedenwindsche Eilanden; bestuur; defensie; bevolking; kolonisatie; Joden; Indianen; slavernij; kerkelijke toestanden; toelating R.-K. priesters; kerstening der heidenen; onderwijs; economische hulpbronnen; handel in goederen en slaven – De Bovenwindsche Eilanden; patroonschappen; landbouw; bevolking

Toen het vier en twintigjarige octrooi van 1621 afliep, had de Compagnie feitelijk haar roem overleefd; de vrede met Spanje stond in 1647 voor de deur en met Portugal was een verbond gesloten, dat niet alleen aan de vijandelijkheden in Europa een eind maakte, doch ook een wapenstilstand in de overzeesche gewesten inhield. In Brazilië kon de Compagnie zich niet handhaven, tenzij met krachtige hulp van den staat; of deze verleend behoorde te worden, was een twistpunt.

De West-Indische Compagnie, met een ten slotte in 1647 toch voor vijfentwintig jaar verlengd octrooi, stond finantieel zwak en zou niet veel belangstelling meer genieten van de zijde der overheid. Als oorlogsinstrument heeft zij onder het tweede octrooi geen diensten meer bewezen; haar voornaamste post in Brazilië werd in 1654 prijsgegeven en bij den vrede met Portugal in 1661.

ging geheel Nieuw Holland verloren. Nieuw Nederland volgde in 1667 en in de verovering van Suriname had de Compagnie geen deel.

Zij bleef de Benedenwindsche Eilanden en Essequibo besturen; de Bovenwindsche Eilanden waren patroonschappen, bestuurd door commandeurs in dienst der patroons, wel aangesteld met machtiging van Staten Generaal en West-Indische Compagnie, doch eerstgenoemden gaven soms de commissies (aanstellingen) in blanco af (Sint Maarten 1660).

De handel op West Afrika ging in 1668 grootendeels in handen van particulieren over; behalve haar aandeel in de winsten, met de Afrikaansche zaken gemaakt, genoot de Compagnie geen andere inkomsten dan de heffingen welke zij onder het octrooi aan anderen op kon leggen. Concurrenten konden het monopolie ontduiken, door zich met vreemde regeeringen te verstaan; de Zweedsch-Afrikaansche compagnie van 1647 en de Deensch-Afrikaansche van enige jaren later, waren in feite Nederlandsche ondernemingen. Ook konden Nederlandsche schepen gemakkelijk onder vreemde, vreemde schepen onder Nederlandsche vlag varen; op de loyaliteit der Kamers onderling en op die van het personeel, kon niet altijd staat gemaakt worden.

Enkele jaren vóór het afloopen van het tweede octrooi werden door belanghebbenden ernstige klachten bij de Staten Generaal ingediend, nopens het finantieele beleid der Bewindhebbers; bij het uitbreken van den derden Engelschen oorlog was de West-Indische Compagnie uitgeput, bij de liquidatie van 1674 stond men voor een passief van 24 à 25 millioen gulden. Het actief bestond uit de vestigingen in Afrika en Amerika, van moeilijk te taxeeren waarde.

Het was als handelsfactorijen dat onze vestigingen in de Caraibische Zee na het midden der zeventiende eeuw tot haar recht kwamen, Curaçao vooral met betrekking tot de Spaansch-koloniale provincie Venezuela, deel uitmakende van de capitanía general van dien naam, op het vasteland van Zuid Amerika. Wel was te Munster bepaald, dat Spanje en de Republiek zich zouden onthouden van vaart op elkanders koloniale gewesten, doch voor ontduiking bleef de deur wijd openstaan; de door haar

moederland veronachtzaamde provincie in kwestie was zonder handel en daardoor economisch achterlijk, de inwoners zagen het voordeel in van de aanwezigheid eener Nederlandsche vestiging, zoo dicht in de buurt.

In 1657 kreeg de vice directeur Beck contact met de Venezolanen; het intiatief was van hem uitgegaan en zijn afgezanten hadden, zoowel van de houding der Spaansche koloniale autoriteiten, als van de vraag naar Europeesche goederen, een gunstigen indruk bekomen. Het werd echter veiliger geacht dat de transacties zich op ons terrein zouden afspelen en de eerste ontmoeting had plaats op een der kleine Aveseilanden, ten Oosten van Bonaire, waarmede het weldra zoo levendige clandestiene handelsverkeer tusschen Curaçao en Venezuela een aanvang genomen had. Aanvankelijk waren er slechts weinig ruilgoederen op het eiland aanwezig, doch spoedig zou men beter voorzien zijn.

Dat er reeds particuliere kooplieden op Curaçao gevestigd waren en dat men ook op de Spaansche Antillen het oog gericht hield, kan hieruit blijken, dat er, mede in 1657, sprake was van een scheepje dat met lading naar Cuba ging.

Een uitgebreid handelsverkeer met de vaste kust, zoo werd den onzen duidelijk gemaakt, zou slechts mogelijk zijn, wanneer behalve goederen, ook negerslaven geleverd konden worden, vooral in het westelijker gebied, te Porto Bello (of Porto Velo, op de landengte van Panamá), waar voor particulieren handel een permissie vereischt werd, slechts tegen betaling en alleen voor Spaansche onderdanen verkrijgbaar. In den aanvang kon men derhalve door tusschenkomst van Venezolaansche kooplieden al reeds zaken doen, wanneer men over slaven beschikte, wat echter voorhands niet het geval was.

Intusschen schijnen in Nederland al reeds voorbereidingen getroffen te zijn, althans in hetzelfde jaar 1657 contracteerde de al eens eerder genoemde Zweedsch-Afrikaansche compagnie met eenige Amsterdamsche kooplieden voor een reis naar de kust van Guiné, om slaven voor Curaçao, welke aldaar of elders verkocht zouden moeten worden; ook onze West-Indische Compagnie sloot in dat jaar een contract met een Amsterdammer voor een dergelijke reis.

Wij zien dus, dat niet van den aanvang aan de West-Indische Compagnie den slavenhandel monopoliseerde; zij beschikte eenvoudig zelf niet over de zeer aanzienlijke kapitalen, welke er mede gemoeid waren. Wel besloot zij in 1659 alle op Curaçao aan te brengen slaven te koopen, maar dat zag op de slaven welke buitgemaakt zouden worden in den na het tienjarig bestand hernieuwden oorlog met Portugal. Ook zien wij haar in genoemd jaar zelf een schip huren om een lading slaven over te brengen van de westkust van Afrika naar West Indië, met Curaçao als eerste aanloophaven; wij moeten echter in het oog houden, dat de Compagnie verplichtingen had ten aanzien van de levering van slaven in Nieuw Nederland, verplichtingen welke zij overigens niet op alleszins bevredigende wijze nakwam.

Oogenschijnlijk was de combinatie van Nieuw Nederland met de Benedenwindsche Eilanden, onder één bestuur, een gelukkige; de Noordamerikaansche kolonie kon Curaçao voorzien van voedingsmiddelen, waaraan soms gebrek was (1650 en later), omgekeerd betrok Nieuw Nederland van de eilanden zout, trekvee (paarden) en slaven. Aangezien echter in beide vestigingen de directe commercieele belangen overheerschten, ontstonden ook conflicten. Zoowel in de eene als in de andere was men uit op voordeeligen sluikhandel, in Nieuw Nederland met de tabak verbouwende Engelsche kolonisten van Virginia, op Curaçao met de Spaansche van de vaste kust van Zuid Amerika en op de Antillen. Basis van dezen handel was in beide gevallen de levering van negers, op crediet, wier arbeid de producten moest verschaffen, waarmede zij ten slotte betaald werden aan hen die deze producten met groot voordeel op de Europeesche markten verkochten. Zoo kon het voorkomen, dat Stuyvesant een te hoogen prijs moest betalen (1660) voor de slaven die hij dringend noodig had voor den bouw van verdedigingswerken en als huisbedienden der Compagnies ambtenaren, omdat Beek de negers voordeeliger aan de Spanjaarden verkoopen kon, terwijl de vice directeur wist, dat een ruime aanvoer in Nieuw Nederland zou leiden tot verkoop aan de Engelsche kolonisten. Of wel, men scheepte de Noordamerikaansche kolonie af met oude en gebrekkige slaven (z.g. „macarrones"), die men aan de Spanjaarden niet kwijt kon.

ARUBA
5 Km
CARAÏBISCHE ZEE
N
W
O
Z
1 ORANJESTAD (PLAYA).
2 NOORD.
3 SANTA CRUZ.
4 SAVANETA.
5 ST. NICOLAAS.
6 BALASHI.
7 CANASHITO.
8 AYÓ.
9 BOEDOEI.
10 MATIVIDIRI.
11 ANDICOERI.
12 FONTEIN.
13 RINCÓN.
14 WESTPUNT.
I DRUIF
II PAARDENBAAI
III SPAANSCH LAGOEN.
IV KOMMANDEURSBAAI.
V ST NICOLAASBAAI.
VI PUNT BASORA.
VII OOSTPUNT.
VIII RINCÓN.
A ARIKOK.
H HOOIBERG.
J JAMANOTA.
K KRISTALBERG.
M MIRA LA MAR.
SC SEROE COLORADO.

Intusschen ligt het voor de hand, dat het tropische deel van Amerika afzetgebied bij uitnemendheid was voor den menschenhandel, welke echter na 1640 in een eigenaardig stadium kwam te verkeeren. Portugal was sterk aan de westkust van Afrika, maar behoorde niet meer tot de Spaansche Kroon; asientos aan Portugeezen werden niet meer verleend en de voorziening der Spaansche koloniën geschiedde door particulieren, wat aanleiding gaf tot allerlei misstanden. Pas in 1662 werd weder, zij het met tegenzin, een asiento gesloten, dat feitelijk tot 1675 geduurd heeft; vastgehouden werd aan de fictie, dat de regeering slechts met Spaansche onderdanen contracteerde, maar van de twee concessionarissen, Domingo Grillo en Ambrosio Lomelino, was de laatste zeker een Genuees en de belangrijkste figuur in de combinatie. Zeer goed was men er zich in Spanje van bewust, dat de „asentistas" zich niet alleen bij de Portugeezen zouden voorzien (de Spaansche vestigingen op de Afrikaansche kust en de Canarische eilanden konden geen eenigszins aanzienlijk aantal slaven leveren), maar ook bij Hollanders en Engelschen; en van deze „luteranos", die ook de scheepsruimte zouden moeten verschaffen, was te vreezen, dat zij zouden trachten de slavenvaart te combineeren met den sluikhandel in goederen.

De Nederlandsche positie ter kuste van Afrika (West-Indische Compagnie) was de sterkste en zou dat gedurende den geheelen looptijd van het asiento blijven; van de Engelschen (Royal Africa Company) was voorloopig geen gevaarlijke concurrentie te duchten en de Franschen kwamen nog veel meer achteraan. Wat vooral van belang was ten slotte: alleen te Amsterdam waren de groote kapitalen beschikbaar, welke de slavenhandel eischte; er zijn aanwijzingen dat Amsterdamsche financiers van stonde aan achter de asentistas gestaan hebben.

Een zeer ingewikkelde verhouding ontstond; acten van 1662, 1670, 1672 leeren ons hoe de Compagnie leveringscontracten sloot met het asiento, voor slaven, af te nemen op Curaçao en te betalen in West Indië; zij werd gefinancierd door kapitalisten, die geld voorschoten op bodemerij. De eischen waaraan de „waar" voldoen moest, werden nauwkeurig vastgesteld. Was er op een der eerste reizen, in het tijdperk vóór het asiento

(1659), veel sterfte onderweg voorgekomen, weldra wist men het verlies uit dezen hoofde binnen de grenzen van het destijds mogelijke te houden; aan wijs koopmansbeleid ontbrak het den onzen niet.

Dat de slavenhandel met goederenhandel gepaard moest gaan, spreekt van zelf; de levering in West Indië geschiedde veelal op crediet en de betaling voor een groot deel in producten („retouren"). In 1664 leverde een Nederlandsch slavenhaler aan de Franschen op Martinique negers tegen 2000 pond suiker per kop.

De slaventransacties gingen niet altijd van Europa uit; in 1665 werden op Curaçao slaven door den vice directeur aan het asiento verkocht; dit laatste had op ons eiland vertegenwoordigers, zoowel als te Amsterdam en aan de Costa Firme. Het contracteerde ook met de Engelsche Afrikaansche compagnie; hoewel de Engelsche slavenhandel nog bij den onzen achterstond, waren er reeds aanwijzingen, dat het eiland Jamaica, in 1655 in handen van Engeland gekomen, een concurrent zou worden van Curaçao, ten aanzien der voorziening van de Spaansche koloniën. Vóór het „Genueesche" asiento, in 1661 n.l., hadden wel Nederlandsche schepen negers uit Afrika naar Jamaica gebracht; kooplieden zien niet, zooals diplomaten, in de toekomst, doch nemen de gelegenheid van het oogenblik waar, daarvoor zijn zij kooplieden.

Met dat al ontwikkelde Curaçao zich tot het belangrijkste slavendepôt in West Indië; men had er in 1668 zelfs 3000 koppen „in voorraad". De opkomst, tegen het midden der zeventiende eeuw, van de suikercultuur op de eilanden der Caraibische Zee en in het noordelijk deel van Zuid Amerika, deed den slavenhandel sterk toenemen, later kon gesproken worden van een vloedgolf van negers, welke zich van Afrika's westkust naar de tropische gewesten der nieuwe wereld bewoog. De handel in menschen werd de grondslag der Westindische welvaart; bij ons te lande namen de aanzienlijkste kooplieden er aan deel, in Engeland waren kroonpretendent en hofadel er bij geïnteresseerd.

Nederland leverde aanvankelijk het goedkoopst; in 1673 kon men in Suriname, dat wel niet door de West-Indische Compagnie

bevoorrecht zal zijn, een slaaf koopen voor 2400 pond suiker en de planters van Barbados, die aan de geprivilegieerde Engelsche compagnie £ 35 per kop te betalen hadden, achtten zich in hun belangen geschaad.

Had bij ons, in Stuyvesant's tijd, de regeling dat men van Nieuw Nederland zelf op West Indië, Brazilië en West Afrika mocht varen, weinig of geen resultaat, de Engelsche koloniën in Noord Amerika begonnen in 1645 aan den slavenhandel rechtstreeks deel te nemen; deze koloniale activiteit ging nogal eens gepaard met menschenroof. Bij ons kwam zoo iets op de kust van Afrika niet voor, terwijl ook de klachten van weleer over vergrijpen tegenover de Amerikaansche inboorlingen zich niet herhaalden. Het is waar, Stuyvesant deporteerde in 1661 eenige overwonnen Esopus Indianen naar Curaçao, om aldaar en op Bonaire naast de negerslaven der Compagnie te werk gesteld te worden. Dit echter was een représaillemaatregel tegenover den inlandschen vijand, die blanke krijgsgevangenen in slavernij gehouden had; de Engelschen hadden in 1637 hetzelfde gedaan, door een aantal Pequot Indianen als slaven naar Bermuda te zenden.

Een groot handelslichaam, zooals de Oost-Indische, is de West-Indische Compagnie nooit geweest, afgezien dan van haar aandeel in den slavenhandel. Deze laatste ontleende haar macht aan de bevoorrechte positie, welke zij op de westkust van Afrika innam; in het algemeen waren het particulieren wier kapitaal en wier energie Nederland in staat gesteld hebben een zoo belangrijke rol te spelen in het proces der economische ontwikkeling van de nieuwe wereld. De West-Indische Compagnie bewees geen andere diensten, dan dat zij handelsposten onderhield in Afrika en Amerika; zooals wij gezien hebben dagteekent onze commercieele expansie in West Indië van tientallen jaren voordat Curaçao als handelsfactorij beteekenis verkreeg. Het eiland Tortuga (benoorden Española) werd in 1646 door Zeeuwsche schepen bevaren en ook later was er meer Nederlandsch handelsverkeer dan dat van Curaçao alleen; op Sint Christoffel waren in 1669 Nederlandsche kooplieden gevestigd, op het Fransche gedeelte van het eiland o.a. Jan Doncker, de latere Curaçaosche directeur — en in

1672 werd gerapporteerd, dat de joodsche kooplieden op Jamaica al hun waren uit Holland betrokken.

Twee omstandigheden hebben onzen Westindischen handel een grooter omvang doen verkrijgen dan in de eerste helft der zeventiende eeuw mogelijk was; t.w. de ontwikkeling der suikercultuur op de Antillen en, ongeveer tegelijk daarmede, het verlies van onze machtspositie in Brazilië. De nieuwe cultuur, een combinatie van landbouw en fabrieksnijverheid, eischte kapitaal, negerslaven, scheepsruimte en handelsorganisatie, alsook de mogelijkheid het ruwe product in Europa verder te verwerken. Nederland was bij uitstek het land om een belangrijke rol te spelen, toen het kapitalistische rietsuikerbedrijf op de niet door Spanje bezette Westindische eilanden zijn intrede deed, om spoedig de door de kolonisten op kleine oppervlakten gronds uitgeoefende tabakscultuur te verdringen. Dat bedrijf hadden de onzen in Brazilië leeren kennen en, toen de groote uittocht uit Nieuw Holland een aanvang genomen had, vestigden de uitgeweken planters zich elders, waar de omstandigheden voor de suikercultuur gunstig leken, o.a. op het Engelsche Barbados, omstreeks 1650. Tevens werd hierdoor een nieuw afzetgebied gevonden voor de negerslaven uit onze Westafrikaansche vestigingen, tot dusver hoofdzakelijk naar Brazilië overgevoerd.

Zóó belangrijk werd de nieuwe cultuur in West Indië, dat weldra alle prijzen van slaven, goederen en diensten, zelfs het bedrag der heffingen van overheids wege, in ponden suiker werden uitgedrukt.

Ook de politieke toestand in Europa droeg bij tot de ontwikkeling van den handel der onzen met het Caraibische Zeegebied; de Engelsche Antillen, in de eerste plaats Barbados, waren gedurende den Civil War van verkeer met het moederland vrijwel afgesloten en afhankelijk van de Nederlandsche koopvaardij en het Nederlandsche crediet. Bij de Franschen was het meer de achterlijkheid ten opzichte van scheepvaart en commercie, welke hen in de armen der onzen dreef; vijf van de zes suikermolens op Saint Christophe werden in 1658 gedreven door paarden, van Curaçao ingevoerd. En toen in 1663 gezonnen werd op een nieuwe

handelsverbinding tusschen Duinkerken en de Fransche Antillen, stond het van stonde aan vast, dat de schepen te Amsterdam beladen zouden moeten worden, aangezien de waren aldaar het goedkoopst ingeslagen konden worden.

Ondanks de enorme risico's was onze Westindische handel in het algemeen uiterst voordeelig, dank zij de hooge prijzen; uit gegevens van 1651, 1659 en 1660 blijkt, dat kapitaal belegd in armazoenen (slavenladingen) en cargazoenen (goederenladingen) voor de Caraibische eilanden (Curaçao, Cuba, Engelsche Antillen) en Virginia (Noord Amerika) naar het vaderland terugvloeiden in den vorm van producten (retouren), wanneer alles goed ging met een „avance" van 75 %.

De Spaansche koloniën in het Caraibische Zeegebied bleven voor het verkeer met haar moederland afhankelijk van de jaarlijksche „flotas" en „galeones"; vooral de kuststrook ten oosten van Cartagena de Indias profiteerde van onzen handelspost op Curaçao, waar openlijk of clandestien slaven en Europeesche fabrikaten gekocht konden worden, in ruil voor de producten van den landbouw (cacao) en de veeteelt (huiden).

Voor den goederenhandel echter was Curaçao aanvankelijk niet een zoo heel belangrijke post; in 1668, dus ruim tien jaar nadat de eerste relaties met Venezuela aangeknoopt waren, voeren van Amsterdam niet meer dan tien schepen uit, regelrecht voor het eiland bestemd. Eigen zaken deed de Compagnie ook hier heel weinig, zooals uit een bericht van omstreeks 1670 blijkt. De Bovenwindsche Eilanden waren voorloopig commercieel van weinig belang, althans er is aangaande den handel aldaar niet veel in de geschreven geschiedenis terug te vinden; wij lezen alleen dat er op Sint Maarten, reeds vóór 1660, veel winkels waren — en veel negers.

Onze suprematie op handelsgebied, in 1668 nog openlijk in het buitenland erkend, kon niet nalaten den naijver van anderen op te wekken, Engelschen en Franschen te prikkelen tot mededinging. Men benijdde ons de gunstige positie, welke wij aan de westkust van Afrika innamen en den voordeeligen slavenhandel welken wij daardoor in staat waren te drijven; ook Engeland en

Frankrijk bezaten eilanden in de Caraibische Zee, gunstig gelegen voor het clandestiene verkeer met de Spaansche koloniën, doch aanvankelijk niet ons kapitaal, onze scheepvaart en onze ervaring.

Was onze sluikhandel voor Spaansch Amerika een nuttig correctief op het moederlandsche monopoliestelsel, Engeland — en ook Frankrijk, lieten het zich minder goed welgevallen, dat de activiteit der Nederlandsche ondernemers in den weg stond aan het mercantilisme, dat in de beide genoemde landen het koloniale beleid beheerschte en de bedoeling had de overzeesche volkplantingen, economisch en politiek, afhankelijk te doen blijven van het moederland. Dat de Engelsche en Fransche koloniën zelf, evenmin als de Spaansche, gediend waren van een zoodanig systeem, ligt voor de hand.

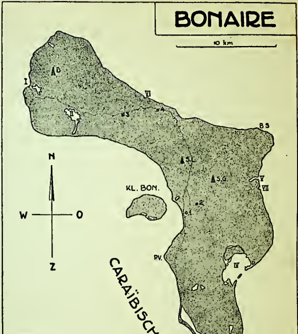
Een eind te maken aan de Nederlandsche suprematie op handelsgebied was voor Engeland het motief voor den oorlog van 1652—1653. Vooraf gegaan was de licensieering van den vreemden handel met Virginia en de Engelsche Westindische koloniën (1650) en de eerste algemeene navigation law van 1651. Deze laatste had niet alleen de bedoeling, den Nederlandschen handel te fnuiken, maar tevens de eigen rebelleerende koloniën tot rede te brengen, die van de politieke moeilijkheden in Engeland gebruik gemaakt hadden om zich een soort zelfbeschikkingsrecht aan te matigen en alle voordeelen hadden leeren kennen van een vrij verkeer met vreemde naties, in de eerste plaats met de Hollanders, aan wie de gouverneur van Barbados in 1651 openlijk dank betuigde voor den commercieelen steun, van hen ondervonden.

Alleen op laatstgenoemd eiland werden, krachtens de navigation law, acht Nederlandsche schepen in beslag genomen en direct na den vrede, in 1654, zien wij Stuyvesant aldaar verschijnen, om te trachten een billijke overeenkomst tot stand te brengen nopens den handel der onzen met de Engelsche koloniën, wat hem natuurlijk niet gelukte. Cromwell's vertegenwoordigers op Barbados deden alle moeite, niet alleen om Stuyvesant's missie te doen mislukken, maar ook om voor hem den verre van rooskleurigen toestand te verbergen, waarin het eiland, zonder den Nederland-

schen handel, was komen te verkeeren. Intusschen echter bleek de practische noodzaak toch sterker dan de wet; in 1655 dreven de onzen weder openlijk handel met Sint Kitts en Barbados.

Ook aan onzen tweeden oorlog met Engeland lag handelsnaijver ten grondslag; de clandestiene handel van Nieuw Nederland met de naburige Engelsche koloniën hield aan, maar vooral onze oppermachtige positie aan de kust van Afrika wekte de jalousie op der tegenpartij. Slaven en nog meer slaven, was het wachtwoord van den tijd, niet alleen om de Westindische suikereilanden tot ontwikkeling te kunnen brengen, ten voordeele van het moederland, maar ook om de zwarte werkkrachten met winst aan de Spanjaarden te kunnen verkoopen. Hoewel het aantal zwarte inwoners der kleine Engelsche eilanden dat der blanke verre was gaan overtreffen, niet het minst dank zij de activiteit der Nederlandsche slavenhalers, bleef de behoefte aan werkkrachten aanhouden en op het aan de Spanjaarden ontnomen Jamaica kon zonder negers geen bloeiend plantagebedrijf ontstaan. De in 1663 opgerichte Royal Africa Company bezat uitgebreide bevoegdheden, hoewel zij pas in 1672 een monopolie zou verkrijgen, tot groote ontevredenheid der Engelsche planters. Engeland was bereid met de navigation law de hand te lichten, wanneer daardoor Jamaica zich zou kunnen ontwikkelen tot een station voor de voorziening der Spaansche koloniën — en Karel II deed in 1667 moeite om voor zijn Royal Africa Company het asiento te bekomen; tevergeefs natuurlijk, want Spanje zag terecht in een contract met vreemdelingen een bron van internationaal-politieke moeilijkheden. Bovendien had men te Madrid oude grieven tegen Engeland; pas in 1670 kwam een verdrag ter afwikkeling der Amerikaansche kwesties tot stand.

Voor Engeland was de grootste moeilijkheid hierin gelegen, dat men op de kust van Guiné slechts één versterkte vestiging bezat en dus verre achterstond bij de onzen. Het was dan ook daar dat zich de voorgeschiedenis van den tweeden Engelschen oorlog voornamelijk afspeelde; de dichtregels „Make wars with Dutchmen, peace with Spain, then we shall have money and trade again" geven wel zeer duidelijk de stemming weer in het Engeland van vóór den oorlog van 1665—1667.

BONAIRE
10 km
N
W
O
Z
KL. BON.
CARAÏBISCHE
ZEE
1 KRALENDIJK
2 DEENTERA.
3 RINCÓN
4 FONTEIN.
I SLAGBAAI.
II GOTOMEER.
III PEKELMEER.
IV LAC.
V LAGOEN.
VI BOCA ONIMA.
VII BOCA WASHIKEMBA.
B BRANDARIS. (254 M.)
S.L. SEROE LARGOE. (133 M.)
S.G. SEROE GRANDE. (115 M.)
P.V. PUNT VIERKANT.
L. LACREPUNT.
B.S. BOCA SPELONK.

Bij den vrede van Breda kwamen wij er, dank zij De Ruyter, in Afrika goed af; wij behielden Suriname — en Engeland het met even weinig moeite veroverde Nieuw Nederland. Aan het bestuur der Benedenwindsche Eilanden van Noord Amerika uit kwam hierdoor een einde.

In Frankrijk had men met de stichting van Westindische compagnieën geen groot succes gehad; de Fransche Antillen waren van deze in eigendom overgegaan aan de Orde der Ridders van Malta, om later weder, van seigneurieën, bezittingen te worden van een nieuwe compagnie, schepping van Colbert, de Compagnie des Indes Occidentales. Het mercantilisme begon omstreeks 1660 de Fransche koloniale politiek te beheerschen; erkende aanspraken had Frankrijk toen op Martinique, Guadeloupe, Grenade, deelen van Sint Maarten en Sint Christoffel, alsmede op eenige kleinere eilandjes, o.a. Sint Bartholomeüs.

Colbert achtte de commercieele positie der Nederlandsche Republiek abnormaal en een struikelblok voor de ontwikkeling van den nationalen handel, zoowel van dien met de eigen Westindische eilanden als van den sluikhandel met de Spaansche koloniën. Vooral in Sint Eustatius zag hij een gevaar.

Frankrijk echter was nog minder dan Engeland in staat zich ten koste van de onze een voorname positie te veroveren in West Indië. De soms aan de Fransche Antillen opgedrongen blanke werkkrachten hadden voor de suikercultuur weinig waarde; een Hollandsch schip bracht in 1664 drie honderd slaven op Martinique aan, een ander in hetzelfde jaar paarden van Curaçao, alles betaalbaar in suiker. Jean Charles de Baas, gouverneur generaal der Fransche eilanden, liet, tegen Colbert's instructies, den handel met Nederland en met Curaçao toe, welken men nu eenmaal niet ontberen kon.

De Compagnie des Indes, die een monopolie genoot, maar niet in staat was het noodige aan te voeren, was in de koloniën uiterst impopulair. Onder voorwendsels werd de handel der onzen geschorst of verboden (1664, 1670), wat smokkelen in de hand werkte en tot ongeregeldheden aanleiding gaf, gepaard met pro-Nederlandsche demonstraties.

De hier te lande als een ramp gevoelde derde oorlog (1672)

had in veel mindere mate dan de beide vorige conflicten een economischen grondslag. Het was in dezen oorlog dat wij ons nog even in Noord Amerika lieten gelden, doch bij den vrede van Westminster gaven wij, zonder veel hartzeer, het heroverde Nieuw Nederland weder prijs, hoewel sommigen in den lande, evenals in 1667, het belang moeten ingezien hebben van een niet-tropisch naast een tropisch bezit in de nieuwe wereld.

De storende invloed van den oorlog op de economische ontwikkeling werd in het derde kwart der zeventiende eeuw ook in West Indië pijnlijk gevoeld; de koloniën der Europeesche mogendheden verkeerden in den regel in onvoldoenden staat van tegenweer en stonden herhaaldelijk bloot aan plundering, vernieling van eigendom en brandschatting door den vijand, het verkeer werd belemmerd, de handel leed schade. Het is geen wonder, dat de kolonisten zoo vaak een weinig loyale houding aannamen; de Europeesche oorlogen waren niet hun oorlogen, de koloniale samenleving was ten deele een internationale en de vreemde vlag waaronder men een bestaan gevonden had werd plotseling, door de politiek van het veraf gelegen moederland, een vijandelijke, niet eens voor goed, maar vaak slechts tot het einde van het conflict.

Onze West-Indische Compagnie voerde geen oorlog meer; wanneer er Nederlandsche zeestrijdkrachten in de Caraibische wateren verschenen, dan waren het eskaders van de Staten der zeeprovincies, onder Hollandsche en Zeeuwsche bevelhebbers (De Ruyter, Crijnssen, Evertsen, Binckes).

Traden in den oorlog de krijgsmarines hoofdzakelijk in Europa op, in de overzeesche gewesten deed de kaapvaart oneindig meer kwaad, de kaapvaart in verschillende vormen, tusschenvormen en ontaardingsgedaanten, van buitvaart met commissie der nationale regeering, tot open zeeroof toe. Bovendien werd zij uitgeoefend, ook in vredestijd of wat er voor doorging, dan wel buiten verband met eenigen werkelijken oorlogstoestand. Ook in de zeventiende eeuw werd een verschil in acht genomen tusschen kaapvaart en zeeroof. De eerste was volstrekt geen oneervol beroep, mits men getrouwelijk den staat diende welks vlag

zich op Noord Amerika en ook de betere klasse der Westindische blanken trok daarheen. De ongeduriger elementen werden jagers, of „logwood cutters" in Centraal Amerika; de stedelijke bevolkingen, de plantages en de schepen welke de Caraibische Zee bevoeren, hadden behoefte aan vleesch en het op Spaansch gebied in het wild voorkomende verfhout bezat nog altijd waarde. De Spanjaarden hadden allerwege hoornvee ingevoerd, de schepen uit Europa hier en daar levende varkens achtergelaten, met het oog op toekomstige behoefte aan „verversching"; verwilderde runderen en zwijnen leefden op verscheiden plaatsen in grooten getale. In Brazilië had men kennis gemaakt met de „boucán", het houten rooster, waarop de inboorlingen boven een rookend vuur vleesch en visch bereidden; de blanke jagers kregen den naam van boekaniers (buccaneers bij de Engelschen).

Oefenden aanvankelijk boekaniers en houtkappers wel avontuurlijke, maar toch vreedzame bedrijven uit, het was uit deze lieden, alsmede uit gedeserteerde engagés der Fransche Antillen en andere teleurgestelde blanke kolonisten, dat gaandeweg de equipages der vrijbuitersschepen gerecruteerd werden en buccaneer werd synoniem met kaper, zeeroover.

Tortuga, benoorden Española, werd een soort vrijbuiterrepubliek, onder Fransch bewind, doch met een gedeeltelijk Engelsche bevolking; uitgeweken kolonisten, die in het Zuiden van het groote eiland het jagersbedrijf uitoefenden en van daar door de Spanjaarden verdreven waren, hadden er zich neergezet. Jamaica, waar het onder Engelsch bewind met den plantagelandbouw voorloopig niet vlotte, onderhield verbinding met Centraal Amerika, waar „logwood" (rood verfhout) gekapt werd; het eiland werd, evenals Tortuga, maar op grooter schaal, centrum voor de buitvaart.

De Europeesche oorlogen, de maatregelen ter bescherming van de handelsmonopolies, de représailles over en weer, schiepen ingewikkelde toestanden en soms waren kaapvaart en zeeroof moeilijk van elkander te onderscheiden; ook onze Westindische eilanden leden schade, in hun handel en met betrekking tot de veiligheid. De Engelschen bedreven geweldadén tegenover de Benedenwindsche in 1651, 1654, 1658 en 1659; in laatstgenoemd

jaar werd een slavenschip, op weg naar Curaçao, ten oosten van Bonaire afgeloopen door een blijkbaar onder Engelsche vlag ageerend kaper, hoewel de bevelhebber een Deen was en zich onder de equipage, behalve Engelschen, ook Franschen en zelfs Nederlanders bevonden. Aan den anderen kant echter brachten Fransche kapers, na den vrede van Munster, hun op de Spanjaarden buitgemaakte slaven in Nieuw Nederland aan den man, terwijl in 1652 een Nederlandsche kaper, met een Fransche commissie, in de Caraibische Zee een Spaansch schip vermeesterde.

Was een nominale vredestoestand geen beletsel voor het bedrijven van gewelddadigheden in de vreemde werelddeelen, de neutraliteit van derden werd in den oorlog niet geëerbiedigd. Cromwell's Western Design tegen Spaansch Amerika (1655) werd in vredestijd uitgevoerd en in 1664 rapporteerde de directeur van Curaçao, dat Engelsche kapers, met commissies van den Hertog van York, in de Caraibische Zee kruisten, om schepen met Spaansche lading aan boord aan te houden. Wanneer het er om te doen was echter, in concurrentie met Curaçao, slaven te leveren aan het Spaansche asiento (1665), dan was Engeland bereid den gouverneur van Jamaica de kapercommissies te laten intrekken.

Onze na het tienjarig bestand hervatte oorlog met Portugal gaf aan Engelsche kapers, met Portugeesche commissies, de gelegenheid Nederlandsche schepen en ladingen buit te maken, wat dan echter door de onzen met gelijke munt betaald werd. In 1660 veroverde een Zeeuwsch kaper een Engelsch schip, wegens samenwerking met de Portugeezen — en een ander Engelsch schip werd in hetzelfde jaar in de buurt van Sint Maarten genomen. Eveneens in 1660 echter werden twee Nederlandsche schepen door Engelsche kapers genomen, een bij Aruba en een bij Cuba; in 1663 werd een voor Curaçao bestemd slavenschip op een der Cayman eilanden door een Portugees geplunderd, met de hulp van Engelsche schepen.

Reeds iets vóór het Engelsche oorlogsmanifest van Maart 1665 verkregen onze Oost- en onze West-Indische Compagnie het recht de kaapvaart tegen Engeland uit te oefenen en werden ook voor particulieren kapercommissies beschikbaar gesteld, door de Staten Generaal, niet meer zooals vroeger door de admiraliteiten

der provincies. De West-Indische Compagnie echter maakte van haar bevoegdheid geen gebruik; integendeel, zij vroeg voor haar schepen bescherming van den staat.

De kaperschepen der Vlissingsche firma van de Lampsins, de oude patroons van De Ruyter en de reeders van de Nieuwe Geuzen in den oorlog tegen Spanje, hebben gedurende den tweeden en den derden Engelschen oorlog in de Caraibische Zee de „vrije nering" uitgeoefend. Zoolang Frankrijk onze bondgenoot was tegen Engeland, werkten in West Indië Nederlandsche en Fransche particuliere kapers met succes samen.

Ook onze gezagdragers in West Indië hadden het recht kaperbrieven uit te reiken en maakten daarvan gebruik; kapers met Curaçaosche commissies maakten in onze Engelsche oorlogen naam (Gerard Bogaert, Jurriaen Aernouts, Jan Erasmus Reyning en anderen); in den tweeden Engelschen oorlog werkten zij samen met de Franschen, op het laatst onze bondgenooten, in den derden belaagden zij de Fransche koloniën in Canada en West Indië.

Aan het kapers- en boekaniersbedrijf onder vreemde vlag, Engelsche, Fransche of Spaansche, namen ook Nederlanders deel, afkomstig uit het moederland, uit Brazilië of van Curaçao; de bekendsten zijn Reyning, Rok de Braziliaan en Eduard Mansveld.

Hoewel de toestanden in den particulieren zee-oorlog na het midden der zeventiende eeuw iets minder wanordelijk werden, bleef toch de vrijbuiterij nog geruimen tijd veel kwaad doen in het Caraibische Zeegebied.

Behalve op Cuba, Española, Porto Rico, Trinidad en Margarita, hebben de Spanjaarden zich op de Antillen nergens weten te handhaven in het gezag dat zij zich, krachtens ontdekking of verovering, toekenden; de overige eilanden werden bezet en gekoloniseerd door Engelschen, Franschen, Nederlanders en anderen. Het typisch commercieele doel der occupatie, hoewel bij anderen niet ontbrekend, kwam bij de onzen het meest tot uiting.

Van rust en bestendigheid was bij de uit verschillende nationaliteiten samengestelde bevolkingen der van de Spaansche Kroon losgescheurde Kleine Antillen geen sprake. De Europee-

sche oorlogen veroorzaakten herhaaldelijk verandering van vlag, tijdelijk of voor goed, wat tot verhuizing aanleiding gaf; internationale tegenstellingen speelden ook in de koloniën een rol; moederlandsche maatregelen verwekten soms ontevredenheid en deden de kolonisten naar eders heentrekken. Van de economische oorzaken der verandering van woonplaats en handwerk is hiervoor reeds gesproken; werkelijke of vermeende uitputting van den grond op de suikereilanden was mede een reden tot migratie.

De uittocht der onzen uit Brazilië ving reeds in 1651 aan; in 1654 kwamen emigranten van daar op Martinique en Guadeloupe aan, in 1655 vonden de Engelschen op Jamaica ook Nederlandsche kolonisten. Tijdens den tweeden en den derden Engelschen oorlog werd wegens de onveiligheid veel heen en weer getrokken tusschen Tobago en de Guyanas.

Nederlanders en Franschen schijnen op Sint Maarten, nadat dit eiland in 1648 onder de twee naties verdeeld was, niet met elkander in conflict gekomen te zijn; toen echter in 1666 de Franschen zich, voor korten tijd overigens, van geheel Sint Christoffel meester gemaakt hadden, verklaarden zij onmogelijk met de Engelschen samen te kunnen blijven wonen.

Ook op ander dan politiek gebied waren onder onze vlag de vrijheid en de verdraagzaamheid grooter dan elders; indeeling der blanke bevolking in standen, zooals in 1665 op Martinique, of maatregelen tegen de aanhangers van eenig geloof, zooals die van 1664 op het Fransche Grenade, waren bij ons onbekend, zoodat onze eilanden zekere aantrekkelijkheid hadden voor Fransche kleine luiden en Fransche Hervormden. Engelsche Quakers, reeds onder Cromwell een lastig element, van wie men ook na de Restauratie niet veel weten wilde, weken, vrijwillig of onvrijwillig, naar Barbados uit; wij vinden er echter in 1672 ook op Tobago.

Van Barbados, waar tijdens den Civil War de partijen fel tegenover elkaar stonden en waar later de economische toestand voor de kleine blanke planters achteruitging, vertrokken tusschen 1650 en 1662 1500 menschen, o.a. naar Curaçao.

Geen der zeventiende eeuwsche Nederlandsche Antillen heeft

een zóó bewogen geschiedenis als Tobago, gekoloniseerd door Zeeuwen, Koerlanders, Engelschen en Franschen. Ligging en natuurlijke gesteldheid maakten het tot een begeerlijk bezit en het verwisselde dan ook herhaaldelijk van eigenaar en vlag. De veiligheid evenwel stelde er zekere eischen, niet wegens weggeloopen slaven, zg. marons (Sp. cimarrones), die het Spanjaarden, Engelschen en Franschen op de andere eilanden lastig maakten, maar wegens de Indianen; op het midden der zeventiende eeuw kon een neiging waargenomen worden bij de Caraiben van het vasteland om zich door verhuizing naar de eilanden te onttrekken aan de tirannie hunner vijanden, de Arowaken.

De ons als gegadigde voor Tobago bekende Jacobus van Koerland had vriendschap gesloten met de Cromwell-regeering in Engeland, hoewel hij tevoren medestander der Stuarts geweest was; in ieder geval echter behield hij een groote geldelijke vordering op de Engelsche Kroon, welke hij na de Restauratie zou uitspelen, ter verwezenlijking zijner koloniale aspiraties. Voorshands echter trachtte hij den steun te verwerven van Amsterdamsche kooplieden en de bescherming van de Staten Generaal; noch het eene noch het andere gelukte hem.

In 1654 verkregen de reeds eenige malen genoemde gebroeders Lampsins (Adriaen en Cornelis) octrooi voor de kolonisatie van Tobago; hun expeditie evenwel trof samen met een Koerlandsche en voorloopig waren de Koerlanders de sterkste partij. De beide naties leefden gedurende eenige jaren ieder op een deel van het eiland, maar de Koerlanders waren in het bezit van het fort.

Geen Westindische kolonisatie kon slagen, zonder stevigen ruggesteun van de zijde van het moederland en Jacobus van Koerland was niet in staat zoodanigen steun te verleenen, vooral niet toen hij als Poolsch vazal in den oorlog tusschen Zweden en Polen werd meegesleept. De onzen wisten zich tijdens deze periode van het fort op Tobago meester te maken en toen de Hertog, na den vrede van Oliva (1660), de handen weder vrij had, stond hij voor een voldongen feit; een nog in 1671 in Nederland gevoerd proces tegen de Lampsins' had geen voor Jacobus gunstigen uitslag.

Beide partijen intusschen hadden hun positie trachten te versterken door van de Fransch-Nederlandsch-Engelsche tegenstellingen gebruik te maken. De Lampsins' verwierven den steun van Lodewijk XIV en Corn. Lampsins werd in 1662/1663 verheven tot Baron van Tobago en begiftigd met de orde van Saint Michel, alles wegens zijn verdiensten tegenover de Fransche Kroon. Jacobus van Koerland, van zijn kant, sloot in 1664 een verdrag met Karel II van Engcland, waarbij zijn rechten op Tobago erkend werden; de oorlog met de Republick stond voor de deur en het was een Engelsch belang dat het eiland in het bezit van een neutraal vorst zou zijn.

In 1664 stond Tobago bloot aan een Engelschen aanval van schepen der Royal Africa Company, waarvan de Hertog van York opperbewindhebber was; zoogenaamd zonder bevel van den Koning ageerde een eskader der Engelsche compagnie, onder Richard Holmes, in Afrika en West Indië tegen de Nederlandsche. Twee vrijbuitersexpedities, een van Jamaica en een van Barbados, tastten in 1665/1666 Tobago aan; het eiland werd door de Engelschen veroverd, doch in 1666 hernomen door een Fransche expeditie van Grenade. Onze bondgenooten hielden Tobago bezet tot Maart 1667 en kort daarop werd het Nederlandsche gezag hersteld door het Zeeuwsche eskader van Abraham Crijnssen, die een klein garnizoen op het eiland achterliet. Vriend en vijand intusschen hadden al het mogelijke gedaan om te verwoesten wat de onzen tot stand gebracht hadden; de veroveraaar wist dat zijn rijk waarschijnlijk niet van langen duur zou zijn en wie af moest trekken zorgde er voor dat wie na hem kwam niets meer van waarde zou aantreffen. Lampsins' Fransche kolonisten hadden na den Engelschen overval naar Martinique kunnen uitwijken.

Ondanks alles heeft Tobago onder het Lampsins'-regiem zekere welvaart genoten, niet als Fransche baronie, maar als Zeeuwsche patroonskolonie, met zuiver commercieele bedoelingen geëxploiteerd. De kolonisten, hoofdzakelijk Nederlanders en Franschen, beoefenden landbouw en veeteelt; de patroons zelf — en anderen, bezaten suikerplantages en ook de kleine landbouw werd, door blanken, beoefend. Verder dreef men handel met de omgeving; de schepen der Lampsins' onderhielden een geregelden dienst

op het eiland en vervoerden ook de kolonisten uit Europa er heen.

Bij den vrede van 1667 bleef Tobago Nederlandsch; het zwakke punt eener patroonskolonie echter was en bleef de defensie, welke de particuliere belanghebbenden niet bij machte, of niet bereid, waren op voldoende wijze te behartigen. Reeds in 1670 bleek het garnizoentje niet in staat het hoofd te bieden aan de in de Caraibische Zee rondzwervende Indianen, die in hun primitieve vaartuigen zoo gemakkelijk van het vasteland oversteken, of zich van eiland tot eiland bewegen konden.

Spoedig na het uitbreken van den oorlog van 1672 werd Tobago opnieuw veroverd, door een expeditie uit Jamaica; ernstige tegenstand werd niet geboden, de Fransche inwoners zullen wel niet veel dienst bewezen hebben tegen de bondgenooten van hun moederland. De commandeur en zijn staf konden zich naar Curaçao begeven, de Fransche kolonisten werden naar Martinique overgebracht. Na de capitulatie werd er natuurlijk braaf geplunderd.

Bij den vrede van Westminster (1674) werd ook Tobago aan de Republiek gerestitueerd.

Gedurende den tweeden en den derden Engelschen oorlog gold Tortola als Nederlandsch bezit; wanneer de onzen er vasten voet gekregen hebben is niet met zekerheid bekend, doch in 1665 bezaten zij er een fort en in 1668 werd gerapporteerd dat een tachtigtal kolonisten van Angelsaksischen bloede er „under the Dutch" gevestigd waren.

In 1672 werd het eiland, het grootste der tegenwoordige British Virgins, door een scheepsmacht van de Engelsche Leeward Islands vermeesterd; er is na den vrede niet direct getracht het weder als Nederlandsch te reclameeren.

De Engelschen, die wij in een vorig hoofdstuk in het bezit van Sint Kruis gelaten hebben, werden weldra door de Spanjaarden van Porto Rico aangevallen en konden zich niet handhaven, evenmin als de Nederlandsche kolonisten van Sint Eustatius en Sint Maarten dat zouden gekund hebben, indien niet gesteund door een hulpmacht uit Saint Christophe. Het eiland was nu (1650) de facto Fransch en de bevolking werd in 1661 nog ver-

sterkt met kolonisten van Saint Christophe, door een Nederlandsch schip overgevoerd. Evenals andere Fransche Antillen ging Saint Croix in eigendom over aan de Orde van Malta, daarna aan de Compagnie des Indes Occidentales; Nederlandsche kolonisten bleven er echter nog lang gevestigd.

Na het uitbreken van den tweeden Engelschen oorlog zetten een aantal Nederlandsche kolonisten, van elders uitgeweken, zich op Sint Thomas neer, destijds nict daadwerkelijk onder eenige Europeesche souvereiniteit. In 1672 werd het eiland, niettegenstaande protest van Engelsche zijde, van wege de pas opgerichte Deensche Westindische compagnie in bezit genomen. Deze compagnie was, zooals wij gezien hebben, een verkapte Nederlandsche onderneming en de Nederlandsche invloed zou voorloopig op Sint Thomas de overheerschende blijven.

Anguilla (Sp. Anguila), dat in 1633 tegelijk met Sint Maarten voor ons verloren ging, heeft niet meer de aandacht der onzen getrokken; kort voor 1660 hebben er zich blijkbaar Engelschen neergezet en het eilandje is niet meer door Spanje teruggenomen.

Afgezien van de rooftochten der Engelschen op Aruba en Bonaire in 1651 en 1654, hebben onze Benedenwindsche Eilanden niet veel van den vijand te lijden gehad; zij bleven gedurende drie oorlogen onder de Nederlandsche vlag en in het bezit der West-Indische Compagnie, terwijl de patroonskoloniën op de Bovenwindsche herhaaldelijk in vreemde handen overgingen.

Sint Eustatius werd in 1664 (evenals Tobago) door de Engelschen geteisterd, doch de vijand liet er geen garnizoen achter en, toen De Ruyter in 1665 in de Caraïbische Zee verscheen, vond hij, na een vergeefschen aanslag op Barbados, eerstgenoemd eiland nog onder de Nederlandsche vlag. Tot versterking was blijkbaar geen gelegenheid en het Hollandsche eskader zette de reis naar het Noorden voort. Toch dreigde er nieuw gevaar, want reeds het vorige jaar was er in Engeland sprake geweest van een „design for rooting the Dutch out of the West Indies"; zelfs zouden er schepen naar Curaçao worden uitgerust, een plan waarvan echter niets gekomen was. Dreigender was het gevaar van de zijde der Engelsche eilanden, van waar zoo gemakkelijk vrijbuiters-

expedities naar de onze konden afgezonden worden; in den zomer van 1665 was in Noord Amerika bekend, dat de gouverneur van Jamaica plan had zes vaartuigen met 1500 man voor een aanslag op Curaçao uit te rusten.

Na het vertrek van De Ruyter werd deze actie onmiddellijk ingezet, tegen de Bovenwindsche Eilanden evenwel; in Juli verscheen de boekaniersflotilje voor Sint Eustatius, welk eiland, weerloos als het was, zonder slag of stoot genomen werd, waarna Saba volgde. Sint Eustatius kreeg een Engelsch garnizoen, de inwoners, d.w.z. de meerderheid, die geen trouw aan den Engelschen Koning wilden zweren, werden naar Sint Maarten overgebracht en het eiland zou eenigen tijd New Dunkerke heeten. Tegen Curaçao werd niets ondernomen.

Het volgende jaar werd een nieuwe vrijbuitersexpeditie van Jamaica tegen Curaçao afgezonden; de boekaniers echter, die zich niet altijd aan hun opdracht stoorden, zagen blijkbaar meer voordeel in een actie op de Costa Firme en ons eiland liep wederom vrij.

Een poging in het laatste van 1666 om Sint Eustatius te heroveren had succes; eenige kaperschepen liepen van Curaçao uit en namen op Saint Christophe een aantal gevluchte Statiaansche kolonisten, alsmede wat Fransche soldaten aan boord, met welke macht het op ons eiland achtergelaten Engelsche garnizoen verrast werd. Vóór de capitulatie echter verschenen schepen van Saint Christophe en de Engelschen gaven zich aan de Franschen, in plaats van aan de onzen over, waarna Sint Eustatius door een Fransch garnizoen bezet werd. Een jaar later werd Saba hernomen, ditmaal zonder hulp onzer bondgenooten en wel door een van Nederlandsch Sint Maarten uitgezonden expeditie.

Abraham Crijnssen, de Zeeuwsche commandeur van het eskader, dat in 1667 tezamen met de Franschen bij Nevis slag leverde tegen de Engelschen, had nog op Martinique getracht teruggave te verkrijgen van Sint Eustatius, waartoe echter de Fransche gouverneur zonder de machtiging zijns Konings geen vrijheid had kunnen vinden. Bij den vrede van Breda werd Sint Eustatius ons weder afgestaan, hoewel Lodewijk XIV de restitutie van dit eiland (en van Tobago) als een gunst wenschte aangemerkt te zien.

Reeds in 1670 werd in Nederland de houding van Engeland — en ook van Frankrijk — als verdacht beschouwd; de Fransche aspiraties, met betrekking tot de westkust van Afrika, West Indië en den handel met de Spaansche koloniën, waren nog altijd niet bevredigend. En de Engelschen van Barbados en Jamaica smeedden in den zomer van 1672 alweder plannen tegen onze vestigingen in de Caraibische Zee; de periode tusschen den tweeden en den derden Engelschen oorlog was evenmin een werkelijk vredestijdperk, als die tusschen den eersten en den tweeden.

Een expeditie, van de Engelsche Leeward Islands afkomstig, maakte zich zonder moeite meester van Sint Eustatius en Saba (en passant ook van Tortola); wel zond ook de gouverneur van Saint Christophe een flotilje, maar de Engelschen waren het eerst ter plaatse en de inwoners van Sint Eustatius, voor een belangrijk deel van Britsche afkomst, gaven zich liever aan de hunnen dan aan de Fransche bondgenooten over.

In Maart 1673 volgde een aanslag op Curaçao, van Fransche zijde, onder de persoonlijke leiding van De Baas, den gouverneur der Fransche Antillen; deze krijgsverichting is vaak als een „rodomontade" beschreven. Men had blijkbaar verwacht Curaçao onder het bestuur te zullen vinden van Dirk Otterinck en er is wel beweerd, doch nimmer bewezen, dat vooraf overleg gepleegd was aangaande de overgave van het eiland. Otterinck echter was juist overleden en de reeds eerder genoemde koopman Jan Doncker was provisioneel directeur; deze laatste, een oude bekende van De Baas, toonde zich allerminst een verrader.

Hoewel de vijand veel sterker was, beschikten directeur en raden toch over een niet onaanzienlijke krijgsmacht (garnizoen en gewapende burgerij); de equipages van een Zeeuwschen kaper en van twee slavenschepen van het Grillo-Lomelino-asiento (Spanje was onze bondgenoot), werden aan de landmacht toegevoegd. De interim directeur, een koopman, werd mede ter zijde gestaan door den gewezen commandeur van Tobago, Pieter Constant, die waarschijnlijk, krachtens de voorwaarden der capitulatie van laatstgenoemd eiland, ook aan een strijd met de Franschen niet had mogen deelnemen. Er is wat geschermutseld, doch tot een aanval op de stad en de forten kwam het niet; na een

week trok de vijand onverrichterzake af, zonder dat zelfs brandschatting geheven was, terwijl toch de Fransche expeditie hoofdzakelijk uit vrijbuiters bestond, wien het alleen om buit te doen was. Door welke middelen men er De Baas toe heeft kunnen brengen, den aanslag op te geven, is nimmer opgehelderd.

Eerst in den zomer verscheen het Zeeuwsch-Hollandsche eskader onder Cornelis Evertsen den Jonge en Jacob Binckes in de Westindische wateren; Sint Eustatius werd opgeëischt en zonder slag of stoot genomen. De „Duytsche" inwoners hadden zich door den Engelschen gouverneur in de wapenen laten roepen, om het eiland tegen hun eigen landgenooten te verdedigen en vrij strenge strafmaatregelen werden tegen deze déloyale kolonisten genomen. Hun excuus was, dat hun patroons nimmer behoorlijk zorg voor de defensie gedragen hadden en zij daardoor reeds ettelijke malen hun eiland door den vijand van het oogenblik hadden zien vermeesteren; de positie was inderdaad wel een moeilijke voor de vreedzame inwoners.

Wederom kregen wij bij den vrede met Engeland (1674) onze eilanden terug, doch voorloopig liet de Republiek ze onder Engelsch bewind; de oorlog met Frankrijk immers duurde voort en de gouverneur „and commander in chief" van de Leeward Islands zou verdere aanranding van ons eigendom kunnen beletten.

De eenheid van de Benedenwindsche Eilanden met Nieuw Nederland, welke tot 1667 geduurd heeft, sloot volstrekt geen uniformiteit van inwendig bestuur in. Wisten in de Noordamerikaansche kolonie patroons en vrije kolonisten zich zekere medezeggenschap te verwerven, zeer tegen den zin van Stuyvesant, Curaçao en onderhoorigheden was een autocratisch bestuurd Compagnies gebied, waar het ambtelijke element overheerschte.

Na den vrede van Munster was Bonaire, als voorpost voor de verdediging van Curaçao, niet meer van groot belang; dat er eenige verbinding met Aruba onderhouden werd blijkt uit de aanwezigheid aldaar in 1659 van een Compagnies vaartuig en tien jaar later lagen er een vijftiental soldaten onder een sergeant.

De vice directeur Matthias Beck — na het verlies van Nieuw Nederland in 1667 zou hij zelfstandig directeur worden — schreef in 1665 aan de Compagnie over den staat der defensie, in verband met den feitelijk reeds ingetreden oorlogstoestand. Werd men door de Engelschen aangetast, dan zou men in het fort aan den havenmond van Curaçao met zes honderd personen bijeen zijn, wat een denkbeeld geeft van de sterkte der toenmalige bevolking van het eiland (garnizoen en blanke inwoners, mannen, vrouwen en kinderen), of althans van het aantal kolonisten die eenigszins geeentraliseerd bijeen woonden.

De burgerij was, evenals elders in de koloniën, tot gewapenden dienst verplicht en stond onder eigen officieren, in 1673, bij den Franschen overval, een kapitein-luitenant, kapiteins, luitenants en vaandrigs; er was toen zelfs sprake van een ruiterij, waarschijnlijk bereden burgers. De soldaten, in Patria geregruteerd, werden nog altijd slecht betaald en moesten zelf hun bewapening bekostigen.

De kolonisatie van Curaçao werd door de Compagnie niet krachtig bevorderd; wij lezen enkel van een plan van 1650 om kinderen uit de Godshuizen in het moederland „met haer bewillinge" naar de Benedenwindsche Eilanden te doen emigreeren en van een verlaging, in 1669, der overtochtskosten van vrije kolonisten met Compagnies schepen. Toen Nieuw Nederland verloren gegaan was, dacht men wellicht weder iets gunstiger over de kolonisatie van het tropische gebied door blanken.

Portugeesche Joden vestigden zich reeds vroeg op Curaçao, mede in verband met het verloren gaan der Nederlandsche machtspositie in Brazilië; al in 1651 is er sprake van een joodsche landbouwkolonie op Curaçao. Veel kan deze echter niet beteekend hebben, want, afgezien van natuurlijke bezwaren, was de Compagnie niet bereid, of niet in staat, voor den aanvoer van slaven als werkkrachten te zorgen. De Joden hebben zich dus ook op Curaçao al spoedig aan den handel gewijd; bij de verdragen met Portugal en Spanje van 1640 en 1648 had de Republiek vrije vaart en commercie (op de Iberische landen in Europa) bedongen, voor al haar ingezetenen, ongeacht ras of religie, wat getuigt van de toenmalige belangrijkheid van den joodschen handel.

Hoewel de Joden in het algemeen in Nederland niet met de andere inwoners gelijkgesteld werden, ook niet wat de economische verhoudingen betreft, had een zekere groep hunner toch invloed genoeg om aan Stuyvesant een terechtwijzing van Bewindhebbers der Compagnie te bezorgen, toen hij joodsche kolonisten uit Nieuw Nederland had willen weren.

Het Indianen-element was althans op Curaçao zeer weinig talrijk; op Aruba echter vormden zij de meerderheid der inwoners, daar spraken zij in 1669 nog altijd Spaansch, waren zij Roomsch-Katholiek gedoopt en stonden zij onder de leiding van priesters uit Coro, aan den overwal.

Zijn er op het midden der zeventiende eeuw in de Engelsche Noordamerikaansche koloniën reeds enkele op zich zelf staande feiten aan te wijzen, welke getuigen van afkeer voor slaven houden en slavenhandel — en zou daar vrij spoedig een negervraagstuk ontstaan, in verband met koloniaal beleid en economische politiek, op onze Westindische eilanden was de toestand een geheel andere. Daar was de negerslaaf wel geen onontbeerlijke werkkracht in het landbouwbedrijf, zooals in de plantagekoloniën, maar toch kon men hem voor openbare en huiselijke diensten niet missen . . . en vooral, hij was handelsobject. Met het vraagstuk van den slaaf in het Christelijk denken hield men zich in de tropen minder bezig dan in Noord Amerika; ook onze protestantsche theologen in de koloniën hadden blijkbaar tegen de slavernij geen bezwaar. De R.-K. geestelijken trouwens ook niet; de onderhandelaars uit Venezuela van 1657, die de eerste handelsrelaties met Curaçao aanknoopten en aan wie men eenige slavenkinderen leverde, in ruil voor wat tabak en huiden, waren een koopman en een ordebroeder.

De samenleving der Christenen op onze eilanden was natuurlijk een protestantsche samenleving; andersdenkenden werden niet gehinderd, doch namen niet dezelfde plaats in als de leden der dominante kerk. Allicht was de verdraagzaamheid in de tropische koloniën iets grooter dan in de niet tropische; de stijle Pieter Stuyvesant toornde niet alleen tegen Joden, doch ook tegen Christen dissenters.

Een placaat van 1661 stond aan Roomsch-Katholieke priesters

het verblijf op Curaçao toe, na vooraf bekomen vergunning van stadhouder en Compagnie (geprivilegieerde priesters). De Joden op Curaçao hadden hun eigen bedehuis en begraafplaats, konden eigen onderlinge rechtsgedingen zelf afwikkelen, doch leefden in een afzonderlijk kwartier. De Roomsch-Katholieken genoten ongetwijfeld bij ons meer vrijheid dan de Protestanten op de Fransche Antillen; de priesters konden, mits zij zich in het openbaar niet in ordegewaad vertoonden, hun bediening uitoefenen, hetzij met speciale vergunning, hetzij clandestien.

De Nederlandsche predikanten die op onze eilanden dienden zijn niet allen waardige voorgangers geweest; klachten zooals die van Jan Pietersz. Coen van 1619 zijn een halve eeuw later ook nog wel op Curaçao vernomen. Waar dan echter tegenover staat de krachtige steun welke de wereldlijke autoriteiten ook wel van de geestelijke ondervonden hebben, bij hun pogingen om dronkenschap en andere ongebondenheid bij de blanke kolonisten tegen te gaan.

Ten opzichte van het vraagstuk der kerstening van negerslaven en Indianen werd in het algemeen in koloniën der protestantsche mogendheden een andere houding aangenomen dan in die der Roomsch-Katholieke, doch ook in die der eerste categorie hief bekeering de onvrijheid niet op; een maatregel van wetgeving in een der Engelsche Noordamerikaansche volkplantingen bepaalde uitdrukkelijk, dat doop noch kerstening de slaven, of hun nakomelingschap, tot vrije menschen zou maken. Er bestaat geen reden om aan te nemen, dat de door de hooge overheid in Nederland gegeven voorschriften, betreffende naturellen en slaven in de „conquestes" der Compagnie, niet ook voor Curaçao gegolden hebben, doch toen de eerste ijver bekoeld was — in 1649 werden nog Indiaansche kinderen door den predikant gedoopt — is er aan de kerstening niet veel aandacht meer besteed. De groote vraag, of ingevolge de besluiten der Dordtsche Synode van 1618 kinderen van heidenen wel gedoopt mochten worden, speelde ook op Curaçao een rol.

Vermeldingswaardig is het, dat Stuyvesant's echtgenoote, een predikantsdochter, op Curaçao haar slavenkinderen protestantsch had laten doopen; toen later de directeur generaal vernam, dat

men na zijn vertrek die kinderen aan de Spanjaarden verkocht had, toonde hij zich daarover misnoegd.

Aangaande het onderwijs in de eerste dertig of veertig jaar na 1634 is niet veel méér bekend, dan dat er in 1647 een schoolmeester op Curaçao aanwezig was en dat er in 1659 een nieuwe uit Patria aankwam. Aan algemeen vormend onderwijs zal onder de weinig taltijke blanken aanvankelijk wel geen groote behoefte bestaan hebben.

De eerste indruk, dat onze Benedenwindsche Eilanden weinig eigen hulpbronnen bezaten, bleek de juiste te zijn geweest; Bonaire bleef zout leveren, doch na den vrede met Portugal was men in Nederland voor dit artikel niet meer in dezelfde mate als voorheen van aanvoer uit tropische landen afhankelijk. Ook verfhout werd nog op Bonaire gekapt en was in 1654 nog *f* 25.— per 100 pond waard. Aruba bezat veel klein vee (schapen en geiten), doch ook paarden, welke in een rekening van 1651 tegen *f* 300.— per stuk opgenomen werden; werkdieren waren op de suikereilanden zeer in trek.

Een nieuw onderzoek naar den mineralen rijkdom van Curaçao werd in 1664 ingesteld; ditmaal betrof het koper, doch zeven jaar later had men nog geen resultaat bereikt. Wat den landbouw aangaat leverde in 1670 een Compagnies plantage op Curaçao nog suiker en in 1673 waren er blijkbaar nog „boeren" op het eiland gevestigd; ook destijds echter beloofde het regenarme eiland even weinig op agronomisch gebied, als later.

Geen wonder, dat men zich op den handel concentreerde en niet het minst op den slavenhandel; niet alleen de Compagnie en particulieren, maar ook de ambtenaren — de directeur Jan Doncker met speciale vergunning — legden zich op de koopmanschap toe, een enkele maal zelfs de predikant.

Wel was de zee onveilig, maar dit gold voor den concurrent in niet mindere mate; de geringe aanvoer van slaven was een grooter bezwaar. In Juni 1662 kwam een Genueesch schip op Curaçao, met 160.000 stukken van acht (Spaansche daalders) aan boord, om slaven te koopen voor het asiento en t.z.t. een door de Compagnie gehuurd schip van Afrika, met 300 negers; de Genuees moest echter teleurgesteld naar Cartagena terugkeeren, want de

vice directeur had niet genoeg „voorraad" om èn de asentistas èn Nieuw Nederland te voorzien. In 1665, toen er 150 koppen van Guiné aangevoerd waren, deed zich een zelfde geval voor; alles wat de Compagnie leveren kon evenwel was door de Genueezen afgenomen, tegen 120 stukken van acht per hoofd. Door de moeilijkheden met Engeland was het de vraag of de handel te Amsterdam, voortgezet zou worden, dan wel op Curaçao, met de Spaansche koloniën direct. Het asiento contracteerde ook met Jamaica, maar de Engelsche Royal Africa Company zou wel, meende men, schade lijden door de Hollandsche en Zeeuwsche kaapvaart.

De haast permanente oorlogstoestand verhoogde het risico van den handel voor alle partijen; de Santa Cruz en de San Carlos, de twee „Genueesche" slavenschepen, die bij den inval der Franschen in 1673 in de haven van Curaçao lagen, hadden respectievelijk 100 en 40 duizend stukken van acht aan boord, voor het aankoopen van slaven.

Aangaande de toestanden op de Bovenwindsche Eilanden, welke niet onder rechtstreeksch Compagnies bewind stonden, is minder bekend dan aangaande die op de Benedenwindsche. Ook zijn er in de historie der eerstgenoemde hiaten, omdat zij niet voortdurend onder Nederlandsche vlag bleven.

Sint Maarten werd, zooals wij gezien hebben, in 1648 tusschen Nederlanders en Franschen verdeeld; het patroonschap van dit eiland ging spoedig van de combinatie Van Pere-Van Rhee op de Lampsins' over, die zich na 1660 blijkbaar weinig meer aan het eiland lieten gelegen liggen; sedert bleef het geruimen tijd de facto geheel Fransch. Van het patroonschap der Lampsins' bedroeg het aantal blanke inwoners niet meer dan een driehonderd, dat van het Fransche deel ongeveer evenveel; er was een (vermoedelijk Waalsch) predikant gevestigd. In 1666 telde men tien suikerondernemingen op het eiland, waarschijnlijk de Nederlandsche en de Fransche te zamen.

Sint Eustatius, patroonschap van Van Rhee e.s., werd ten tijde van den vrede van Breda een belangrijke Nederlandsche vestiging genoemd; er werd tabak verbouwd en veel handel ge-

Jacob Binckes
Portret in The Metropolitan Museum of Arts te New-York

dreven. Ten tijde van de Engelsche verovering, in 1665, zouden er 1600 menschen gewoond hebben, waarin de slaven, welke de vijand buitmaakte, negers en Indianen, volgens sommigen 840, volgens anderen 500, wel begrepen zullen geweest zijn. Er was destijds geen sprake meer van tabak, maar van suiker en katoen, terwijl er, ondanks het gebrek aan zoet water, vrij veel vee gehouden werd. De namen der twee eerste Statiaansche predikanten zijn Nederlandsche namen; hier was geen behoefte aan een in het Fransch geleiden dienst.

Het kleine Saba werd in 1665 bewoond door 87 Nederlanders en 54 Angelsaksers, alsmede 85 negers en Indianen, vermoedelijk allen slaven. Aangezien in 1671 een commandeur benoemd werd voor Sint Eustatius en Saba, moeten beide eilanden destijds één patroonschap gevormd hebben; tevoren schijnt de eigendom van Saba dubieus geweest te zijn, d.w.z. dat ook de patroons van Sint Maarten er aanspraak op meenden te hebben.

ONDER DE NIEUWE COMPAGNIE

De Compagnie als administratieve organisatie; inkrimping van het octrooi; finantieele toestand; concurrentie onder nationale en vreemde vlag – Handelsbelang nog altijd drijfveer onzer activiteit; situatie Curaçao en Sint Eustatius; sluikhandel in vredes- en oorlogstijd – Slavenhandel; technische organisatie; behandeling aan boord; asientos; slavenhandel met de Spaansche koloniën; invloed slavenhandel op Curaçao–Fransche en Engelsche slavenhandel – Nederland nog sterke commercieele positie in West Indië; concurrentie Jamaica tegen Curaçao; tegenstelling Noord Amerika-West Indië; onze eilanden als handelscentra; Sint Eustatius en de Fransche Antillen – Krijgsbedrijven in de Caraibische Zee; kaapvaart; boekaniers en flibustiers; Nederlandsche kapers; schade aan den Nederlandschen handel; Nederlandsche neutraliteit – Geen uitbreiding Ned. grondgebied in de Caraibische Zee; Tortola; Tobago; Sint Jan; Sint Kruis; Sint Thomas – Oorlogswederwaardigheden; aanslagen op Sint Maarten, Sint Eustatius en Curaçao – De Bovenwindsche Eilanden onder direct Compagnies bestuur; bestuursvorm Beneden- en Bovenwindsche Eilanden; rechtspraak; gewapende burgerij; ongeregeldheden; corruptie; emolumenten en rantsoen; militaire toestanden – Toestand Ned. Antillen eind zeventiende en begin achttiende eeuw; bevolkingscentra; samenstelling der bevolking; taal Bovenwindsche Eilanden; welvaart Curaçao; joodsche ingezetenen; vrije kleurlingen; gezondheidstoestand; sociale voorzieningen; taal Benedenwindsche Eilanden – Indianen en negers; behandeling der slaven; standpunt t.a.v. de slavernij; kerstening der slaven – Kerk en staat; Roomsch-Katholieken; Lutherschen; Quakers; Joden; joodsche handels- en scheepvaartbelangen – Cultureele toestand en zedelijk leven Ned. Antillen; bijgeloof; toovenaars en heksen – Curaçao vrijhaven; handel met de Spaansche koloniën; eigen hulpbronnen Benedenwindsche Eilanden; landbouw; veeteelt; geüsurpeerde gronden; civetkatten; landbouw en veeteelt Bovenwindsche Eilanden; ook aldaar geüsurpeerde gronden; zoutvaart Bonaire – Eigen handel Compagnie; Curaçao niet meer winstgevend; belastingen; suiker als waardemeter; muntstelsel

In naam was de in 1674 geoctroyeerde Compagnie een nieuwe onderneming, in werkelijkheid echter was er slechts sprake van een reorganisatie. Het centrale bestuur zou uitgeoefend worden door een college van X, niet meer door een van XIX, doch

overigens veranderde er weinig of niets in beheer en werkwijze; het octrooi gold voorloopig tot het einde der eeuw en is later ettelijke malen verlengd.

De West-Indische Compagnie werd gehandhaafd, doch nieuw leven werd haar niet ingeblazen; zij zou onder de nieuwe concessie niet veel méér zijn, dan het orgaan dat den staat ontlastte van het beheer der Afrikaansche en Amerikaansche koloniën, zonder dat echter van eenig effectief overheidstoezicht sprake was. Evenmin beschikte zij over voldoende inkomsten om haar taak op deugdelijke wijze te kunnen verrichten, zoodat er niet veel administratieve kracht van haar uit kon gaan.

Wat er van het strikte monopolie over was gebleven, werd nog wat ingekrompen; de Compagnie zou het, nog meer dan te voren, van de heffingen moeten hebben, welke zij op kon leggen aan de particulieren, die metterdaad handel en vaart uitoefenden. De staat behield zich het recht voor zelf, binnen de limites van het octrooi, koloniën te stichten, daar waar de Compagnie geen vestigingen bezat.

De tweede Compagnie zou zelf geen voordeelige zaken doen; daartoe ontbrak het haar aan kapitaal — en belangrijke uitkeeringen aan de aandeelhouders heeft zij nimmer kunnen doen. Het nog altijd avontuurlijke overzeesche bedrijf werd meest door particuliere ondernemers uitgeoefend, hetzij onder de auspiciën der West-Indische Compagnie, hetzij met schending van haar monopolie. De slavenhandel, haar eenige winstgevende tak van bedrijf, leed onder de „lorredraaierij" (clandestiene vaart) van eigen landgenooten, welke op de Afrikaansche kust niet met de aanwezige machtsmiddelen afdoend bestreden kon worden en waartegen de gezagdragers in West Indië niet met kracht konden, of wilden, optreden. Kortom, de West-Indische Compagnie, in haar nieuwen vorm, was, „een groot lichaam zonder ziel", dat zich ook door haar eigen personeel liet „pluymen".

De in 1682 opgerichte Compagnie van Emden (ook Brandenburg had expansie-aspiraties) was ook alweder, tot op zekere hoogte, een verkapte Nederlandsche onderneming, welke onder vreemde vlag het monopolie der nationale maatschappij ontweek.

Al was er in het laatst der zeventiende eeuw geen sprake meer van de onstuimigheid van omstreeks 1600, het handelsbelang was nog steeds de basis onzer activiteit in de Caraibische Zee — en Engeland kon er de Republiek nog steeds van verdenken, te streven naar „a universal empire of trade". De Engelsche naijver zou eerst langzaam afnemen, naar mate onze positie zwakker werd.

De beste bezitting der gereorganiseerde West-Indische Compagnie — en dus de belangrijkste basis voor onzen handel met de nieuwe wereld, was Curaçao; Sint Eustatius echter was mede een post van beteekenis. Beide eilanden waren gunstig gesitueerd, het eerste ten opzichte van de Spaansche vastelands-koloniën, het laatste met betrekking tot de Spaansche, Engelsche en Fransche Antillen.

Alle vreemde handel der onzen, hetzij rechtstreeksche, dan wel transitohandel over Curaçao en Sint Eustatius, was sluikhandel, behalve dan de slavenhandel, voor zoover onder de auspiciën van het Spaansche asiento gedreven. Wat den goederenhandel betreft was het verkeer tusschen Spanje zelf en de Spaansche koloniën op het laatst der zeventiende en het begin der achttiende eeuw slecht georganiseerd, dan wel wegens oorlogsgevaar onderbroken; de flotas en galeones bleven soms jaren lang achterwege.

Engeland en Frankrijk kwamen in 1686 met elkander overeen, dat geen handel op of tusschen de wederzijdsche koloniën toegestaan zou worden (mercantilisme), wat een wettig verkeer onmogelijk maakte tusschen twee deelen der nieuwe wereld, welke in vele opzichten economisch op elkander aangewezen waren, t.w. Engelsch Noord Amerika en de Fransche Antillen. Van de gelegenheid, clandestien als tusscheninstantie op te treden — en daardoor voordeelige zaken te doen, maakten de onzen een ruim gebruik, daartoe vooral door het bezit van Curaçao en Sint Eustatius in staat gesteld.

Waren deze soort zaken in vredestijd winstgevend, zij waren het eerst recht, wanneer de groote mogendheden met elkander in oorlog waren en de Republiek zich buiten het conflict had weten te houden; dan immers waren onze eilanden neutraal gebied en

was onze vlag neutraal, wat vooral in het groote transatlantische verkeer zijn voordeel had. Toch had de medaille haar keerzijde; wij waren door de politiek van Willem III aan Engeland gebonden, onzen grooten mededinger, wiens positie door het fnuiken van den Franschen handel (Negenjarige Oorlog) slechts versterkt kon worden, mede ten koste dcr onze. Tijdens den Spaanschen Successie-oorlog kwamen onze commercieele relaties met de Spaanschc koloniën — van zooveel belang voor Curaçao — in het gedrang, terwijl de Engelsche bondgenoot met geweld tegen ons verkeer met die koloniën optrad, als zijnde verkeer met den gemccnschappelijken vijand. Bij den vrcde van Utrecht wist dan nog Engcland, voor zich alleen, voordcelige handelsvoorwaarden van Spanje te vcrkrijgen.

Op het gebicd van den slavenhandel was bij de oprichting der tweede Wcst-Indische Compagnie ons land nog steeds, èn in Afrika èn in de Caraibische Zee, het best gesitueerd. De nieuwe Compagnie zelf vocrdc Afrikaansche slaven op Curaçao aan, het aan particulicrcn overlatend de menschelijke koopwaar aldaar van haar af te nemen, voor den wederuitvoer naar elders.

Onder het Spaansche asiento van 1662 was de handel technisch zoodanig geperfectioneerd, dat de kwaliteit der slaven naar een aangenomen standaard beoordeeld werd, de pieza de India, zijnde een mannelijke slaaf van zekeren leeftijd, vrij van gebreken; de prijs van wat aan dezen standaard niet voldeed, werd naar een vasten maatstaf gereduceerd. Er ontwikkelde zich ook een voorkeur voor slaven van bepaalde herkomst en tegenzin tegen die van andere deelen der Afrikaansche westkust.

De behandeling der slaven aan boord van Nederlandsehe schepen werd algemeen als superieur beschouwd; de voorschriften der Compagnie, laten wij aannemen uit commercieele overwegingen uitgevaardigd, zullen allicht een gunstigen invloed uitgeoefend hebben, ook op de latere geoorloofde particuliere slavenvaart. De toestanden bij de slavenhalers die het monopolie ontdoken (lorredraaiers, interlopers) zullen bij ons wel, evenals bij de Engelschen, minder gunstig geweest zijn, dan bij die welke onder compagnies auspiciën voeren.

De sterfte aan boord was soms aanzienlijk, ook onder de blanke bemanningen trouwens; doch de geschiedenis der Nederlandsche slavenvaart bevat veel minder talrijke schokkende bijzonderheden, dan die van het bedrijf onder andere vlaggen. En dat niet alleen voor wat betreft ziekte en sterfte onderweg, maar ook ten aanzien van muiterij onder de slaven, wreedheden tegenover deze laatsten, overlading der schepen en menschenroof op de Afrikaansche kust. De gruwelverhalen welke tot ons gekomen zijn, betreffen bijna altijd Engelsche en Amerikaansche schepen.

De Portugeezen konden voor Brazilië de noodige slaven uit eigen Afrikaansch gebied betrekken; de negers werden vóór de inscheping gedoopt. Spanje verkeerde nog steeds in minder gunstige omstandigheden; direct of indirect moest men bij Hollanders of Engelschen terecht komen en de Spaansche geestelijkheid had groot bezwaar tegen de voorziening der koloniën met slaven, door ketters aangebracht. De adviseurs der Kroon echter waren ervan overtuigd, dat de onzen geen andere dan commercieele bedoelingen hadden. Omderwille van het voordeel waren overigens de leveranciers gaarne bereid, al het mogelijke te doen om aan de scrupules der afnemers tegemoet te komen.

De „Genueezen" hadden zich hoofdzakelijk bij de Hollanders van slaven voorzien, ter levering aan het asiento; toen dit laatste in 1675 afgeloopen was, contracteerde de Spaansche Kroon met een Portugees, die blijkbaar eveneens van plan was bij de onzen in te koopen. Thans trad te Amsterdam zelfs een aanzienlijk Nederlandsch handelshuis, dat der Coymans, als agent en bankier op; de onderneming zal wel grootendeels door den Amsterdamschen handel gefinancierd zijn.

Onder het Portugeesche asiento van 1675 leverden Engelschen slaven van Barbados en Nederlanders slaven van Curaçao (combinatie West-Indische Compagnie en een Amsterdamsch koopman) aan de Spaansche koloniën; de onderneming kwam echter na enkele jaren, wegens financieele moeilijkheden, tot een einde.

Langs diplomatieken weg werd door de Nederlandsche belanghebbenden te Madrid geklaagd, dat men op Curaçao slaven voor het asiento „in voorraad" had, welke men thans niet kwijt kon; de Spaansche regeering echter stelde zich op het standpunt,

slechts met den Portugeeschen asentista en niet met derden te maken te hebben. Eenigen tijd werden nu te Sevilla individueele permissies uitgereikt (verkocht natuurlijk) voor de voorziening der Amerikaansche koloniën met slaven, onder voorwaarde dat niet op Curaçao ingekocht zou mogen worden; het verkeer tusschen ons eiland en de vaste kust werkte sluikhandel in goederen in de hand. Spanje hield hardnekkig vast aan de uitsluitingspolitiek, niettegenstaande het ijveren van Engeland voor de open deur in Spaansch Amerika en van onze Republiek voor de erkenning van den handel van Curaçao met de Spaansche koloniën; omgekeerd deden Portugal, Engeland en Nederland al het mogelijke om Spanje van de Afrikaansche westkust te weren.

Intusschen zag men te Madrid toch wel in, dat regelmatige aanvoer van slaven een levensbelang voor de Spaansche koloniën was en beperkingen slechts de mogelijkheid voor clandestienen handel vergrootten; veel slaven waren na het kortstondige Portugeesche asiento ter sluiks ingevoerd, vooral van Curaçao. Men zou dus weder moeten komen tot een asiento, met de zekerheid dat de Hollanders de grootste leveranciers zouden zijn; wel had de Engelsche Royal Africa Company in 1672 een onbeperkt monopolie verkregen en was er naar gestreefd, Jamaica een positie te verschaffen, gelijk aan die van Curaçao, maar de Engelschen hadden tot dusver niet in belangrijke mate aan de levering van slaven kunnen deelnemen. Met de voorziening der eigen Engelsche vestigingen moest in de eerste plaats rekening gehouden worden, terwijl onze West-Indische Compagnie den internationalen handel op den voorgrond stelde, desnoods met verwaarloozing der belangen van de Nederlandsche koloniën.

In 1682 kwam inderdaad een nieuw asiento tot stand; de houders waren een Spaansch ingezetene en diens schoonzoon, respectievelijk de vader en de zwager van den deken der cathedraal van Cadix. Het is ditmaal duidelijk, dat de Coymans'-combinatie de onderneming financierde, achter welke weder de West-Indische Compagnie stond, buiten wie men zich niet van slaven voorzien kon. Curaçao was gereed om een belangrijke rol te spelen; er waren in het genoemde jaar aldaar 2000 slaven in depot en beschikbaar voor den uitvoer.

Toen weldra de oudste asentista kwam te overlijden en zijn schoonzoon alleen de zaken ging voortzetten, ontstonden moeilijkheden met de firma Coymans, die blijkbaar haar financieele belangen niet meer in vertrouwde handen achtte. Reeds in 1684 vroeg de West-Indische Compagnie, het asiento aan haar over te dragen, wat echter geweigerd werd, omdat de Spaansche regeering in geen geval rechtstreeksche betrekkingen wenschte met een semi-overheidsorgaan, welke tot incidenten van internationaal-politieken aard zouden kunnen leiden.

Wel gelukte het den te Cadix gevestigden Balthazar Coymans in 1684 het administrateurschap van het asiento te verkrijgen, waaraan echter door zijn dood, twee jaar later, een einde kwam. Waar men niet in slaagde evenwel, was het op zij zetten van den overgebleven houder van het contract, die naar de opvatting der onzen niets dan een overbodig tusschenpersoon was, nalatig in het nakomen zijner financieele verplichtingen, ook tegenover de Spaansche schatkist. Uit de inkomsten van het asiento moest Spanje den oorlog in de zuidelijke Nederlanden financieren en sommige hooge Spaansche functionarissen waren van die inkomsten afhankelijk, met betrekking tot hun honoraria. De tegenspeler echter genoot den machtigen steun der Spaansche geestelijkheid en hij werd in 1689 in het asiento hersteld, terwijl in 1692 een arbitragecommissie benoemd werd, om zijn verhouding tot de Nederlandsche belanghebbenden te regelen.

Er waren met het asiento groote belangen gemoeid, aan onze zijde zuiver geldelijke; in 1684 werd de firma Coymans geacht 600.000 pesos (Spaansche daalders) uit te hebben staan, in verband met de slavenzaken, terwijl ook de West-Indische Compagnie groote vorderingen had, welke gevaar liepen.

Toen het hard tegen hard begon te gaan, paste de West-Indische Compagnie in 1689 het machtsmiddel toe van Curaçao tot open slavenmarkt te verklaren, waardoor de clandestiene handel aangemoedigd en de Spaansche Kroon, op het punt der rechten op in haar gebied ingevoerde slaven, benadeeld zou worden.

In den bloeitijd van onzen slavenhandel — wij werden in 1685 geacht op dit gebied oppermachtig te zijn — beheerschte deze

in menig opzicht de toestanden op Curaçao; de factor (agent) van het asiento was een man met invloed, die vreemde belangen diende, welke echter ook weder Nederlandsche belangen waren, terwijl de directeur de sterk bij de slavenzaken geïnteresseerde Compagnie vertegenwoordigde en tevens het opperste politieke gezag uitoefende. Soms was de directeur tevens factor van het asiento; dit laatste huurde op Curaçao schepen voor het vervoer der negers naar de kust, o.a. van Jan Doncker, toen deze als directeur afgetreden was. Ook assurantie op de levende ladingen werd wel op Curaçao gesloten; particuliere ingezetenen van het eiland namen dan in het risico deel.

Het jaar 1689, waarin de overlevende contractant in het asiento hersteld werd — en aan de Coymans-administratie een eind kwam, was tevens dat waarin het voor zeven jaar gesloten asiento zelf expireerde; hoe de verdere gang van zaken geweest is, blijkt niet duidelijk, doch aangenomen mag worden, dat de Nederlandsche handel belangen bleef behouden bij het slavenbedrijf. In 1694 werd een nieuw asiento verleend, aan een Koninklijke Portugeesche Afrikacompagnie, met een Westindisch hoofdkantoor te Cartagena de Indias en een agentschap op Curaçao. In 1699 en later treffen wij op het eiland te Amsterdam geboren Portugeesche Joden als factors van dit asiento aan.

Ook in de Europeesche politiek speelde de slavenhandel tusschen West Afrika en Spaansch Amerika een groote rol. Het in de Engelsche koloniën zoo gehate monopolie der Royal Africa Company kwam te vervallen na de troonsbestijging van Willem III; deze laatste echter deed in 1698 nog een (vergeefsche) poging om het asiento te verkrijgen, niet voor zijn Nederlandsche landgenooten, maar voor zijn Engelsche onderdanen. In 1690 hadden Barbados en Jamaica bij een Order in Council vergunning verkregen slaven te leveren aan de Spaansche koloniën, niettegenstaande de navigation law; de Engelschen echter waren voorloopig nog niet in staat den Nederlandschen handel aan zich te trekken. Een parlements acte van 1698 stelde den slavenhandel open voor alle Britsche onderdanen, waardoor ook de Noordamerikaansche koloniën er aan deel konden nemen.

Nadat in 1702 de Spaansche Kroon op de Bourbons overgegaan was, gelukte het voor tien jaar het asiento de negros aan de in 1684 of 1685 opgerichte Fransche Guinécompagnie te doen toewijzen; Frankrijk echter was in Afrika niet sterk genoeg om aan de Nederlandsche positie grooten afbreuk te kunnen doen, hoewel dit in 1703 ter kuste zelfs gewapenderhand beproefd werd. Er zijn gegevens bewaard gebleven aangaande een in 1705 gesloten verdrag tusschen de Royal Africa Company en de Fransche Sénégalcompagnie (die de medewerking genoot van de hooger genoemde Guinécompagnie), een overeenkomst welke beoogde, ondanks den oorlogstoestand, samen te werken en elkanders rechten te eerbiedigen. Dat het contract in kwestie te Leiden gedeponeerd werd en wel bij den vroegeren directeur der Brandenburgsche compagnie (zie vroeger) op Sint Thomas, bewijst dat de Nederlandsche belangen zich nog altijd lieten gelden.

Reeds in 1707 kwam een concept overeenkomst tusschen Engeland en Spanje tot stand en bij den vrede van Utrecht (1713) ging het Fransche asiento op de Engelschen over. Onze staatslieden hadden het niet van belang geacht, zich tegen deze bevoorrechting der bondgenooten te verzetten, aangezien een Nederlandsch asiento automatisch aan de West-Indische Compagnie zou moeten worden toegewezen, welke niet meer beschouwd werd als van genoegzame beteekenis. Het contract kwam in handen van de in 1711 opgerichte South Sea Company, die de slaven van de Royal Africa Company zou moeten betrekken, of van onze West-Indische Compagnie.

Ook zonder relaties met het asiento scheen in den aanvang der achttiende eeuw speciaal Sint Eustatius goede kansen te hebben als station voor den slavenhandel.

Ondanks alle belemmeringen, internationale verdragen en nationale monopolies of verbodsbepalingen, gebaseerd op het denkbeeld dat koloniën slechts reden van bestaan hadden, wanneer zij het moederland ten voordeel strekten, bleef West Indië zich economisch ontwikkelen, wel langzaam, maar minder langzaam dan het geval geweest zou zijn, wanneer de onzen niet nog altijd over de middelen en de organisatie beschikt hadden, om den

handel op het vreemde gebied in de Caraibische Zee voort te zetten. Wij verkochten goedkooper en konden voor koloniale producten hoogere prijzen bieden, dan anderen. In 1682 werd op de Engelsche Leeward Islands geklaagd over de concurrentie van Sint Eustatius, van Saba en van Curaçao.

Jamaica, in 1676 bloeiend genoemd, dreef omstreeks 1700 handel met de Spaansche koloniën, in mededinging met de onzen en met de Franschen, doch ook wel met gebruikmaking van Curaçao als tusschenstation. Nederland aan den anderen kant profiteerde van de vrijwel openlijke ontduiking der navigation law op de Engelsche Antillen; in den tijd van Koning Willem III werd b.v. Barbados wel door Sint Eustatius van slaven voorzien, aangebracht door „Dutch interlopers".

Het uitvoersurplus aan levensmiddelen der Engelsche koloniën in Noord Amerika, voor zoover het geen markt vond op de eigen Westindische eilanden, kon slechts ter sluiks naar Fransch- en Spaanschamerikaansch gebied een weg vinden; rum van de Fransche Antillen mocht niet naar Engelsch Noord Amerika worden uitgevoerd, waar een gereede markt te vinden was. De transacties welke in verband met een en ander op Curaçao en Sint Eustatius plaats vonden, vormden mede een nuttig correctief op de belemmeringen van het mercantilisme.

Frankrijk was niet gelukkig met haar verschillende Westindische compagnieën en bezat, ook na den vrede van Nijmegen (1678), niet voldoende Afrikaansch gebied om in den negerhandel veel te kunnen beteekenen; in 1692 werd eindelijk aan de Fransche Antillen vergund, nadat aldaar in 1675 groot gebrek aan werkkrachten geconstateerd was, zich bij vreemdelingen van slaven te voorzien en in het begin der achttiende eeuw was Sint Eustatius de groote leverancier.

Ook de nieuwe West-Indische Compagnie nam niet actief deel aan de oorlogen waarin de Republiek gewikkeld was (met Frankrijk tot 1678), of waarbij zij, als bondgenoote van Engeland, betrokken was (Negenjarige Oorlog en Spaansche Successieoorlog); was de zee onveilig, dan vroegen bewindhebbers convoyeering door lands schepen. Een artikelbrief van 1675 zou

echter doen vermoeden, dat haar schepen wel kaapvaart tegen de Franschen uitoefenden. De Nederlandsche Westindische koloniën genoten in deze oorlogen geen bescherming van de zijde van den staat en waren dus op haar eigen, meestal onvoldoende defensiemiddelen aangewezen.

Staatsche eskaders opereerden in de Caraibische Zee tegen de Fransche koloniën en den Franschen handel (De Ruyter 1674, Binckes 1676/1678); omgekeerd ageerden de Franschen in dit gebied tegen de onzen (d'Estrées 1676/1678, Cassard 1713); beide partijen beoogden niet veel anders dan plunderen en brandschatten.

De Franschen hadden het voordeel, op de Antillen equipages te kunnen recruteeren uit de nog altijd aanwezige beroepsflibustiers, of andere vagebonden.

Engeland liet eveneens in West Indië de kaapvaart uitoefenen; kort voor den vrede van Westminster (1674) had nog een Engelsche kaper in de buurt van Curaçao een Nederlandsch schip genomen, met 544 slaven aan boord, waarvan het prijsgerecht op Jamaica, waarheen de prijs opgebracht was, er 244 aan kapitein en bemanning toewees, als aandeel in den buit.

Ook Nederlandsche kapers lieten zich natuurlijk niet onbetuigd en dienden, als te voren, niet altijd Nederlandsche belangen. Er was gelegenheid te over, om vreemde zoowel als nationale commissies te bekomen, al naar de omstandigheden.

Werden wij zelf bedreigd, dan gaven de Nederlandsche gezagdragers op de Westindische eilanden kaperbrieven uit, zooals op Curaçao tijdens den Spaanschen Successie-oorlog; Zeeuwsche en Statiaansche kapers namen in dezen oorlog Fransche schepen. Koning Willem III had ook aan Nederlanders kapercommissies laten uitreiken tegen Frankrijk, in den Negenjarigen Oorlog.

In 1676 werd een geregelde zeeslag geleverd in de Caraibische Zee, tusschen Fransche en Nederlandsche kapers, de laatsten geassisteerd door eenige staatsche schepen, waarschijnlijk van het eskader van Binckes, onder wien de bekende kaper Jan Erasmus Reyning diende. Deze laatste heeft onder verschillende vlaggen zijn bedrijf uitgeoefend; Nicolaas van Hoorn en Laurens de Graaf ageerden in den Negenjarigen Oorlog met Fransche commissies tegen de Spanjaarden in West Indië.

De kaper onder Fransche vlag ten slotte, die in 1684 twee Nederlandsche slavenschepen nam in de buurt van Cuba — de lading zal wel voor dit Spaansche eiland bestemd geweest zijn — droeg een Nederlandschen naam.

Met de samenwerking tusschen Engelsche boekaniers en Fransche flibustiers in West Indië was het natuurlijk na de troonsbestijging van Willem III gedaan; in het laatst der eeuw werden zoowel door Engeland als door Frankrijk maatregelen genomen, om aan de aloude vrijbuiterij in de Caraibische wateren een eind te maken. Zoolang echter de avonturiers nuttig konden zijn, in de vele conflicten tusschen de Europeesche koloniale mogendheden, wisten zij zich te handhaven en een krachtige onderdrukking van hun bedrijf kon hen licht tot open zeeroof doen overgaan.

Dat onze Westindische handel veel schade ondervond van de oorlogskaapvaart, ligt voor de hand. Het verkeer van Nederland met Curaçao, dat den sluikhandel op de Spaansche koloniën voedde, werd gedurende den Negenjarigen Oorlog door Fransche kapers bemoeilijkt; in den Spaanschen Successie-oorlog namen Engelsche kapers van Jamaica schepen tusschen Curaçao en de vaste kust van Zuid Amerika. Daartegenover echter voorzagen de kooplieden van Curaçao en Sint Eustatius Fransche kapers van Noordamerikaansche levensmiddelen. Het streven der Republiek, bondgenoote van Engeland, om in den oorlog zooveel mogelijk neutraal te blijven en den handel gaande te houden, had eigenaardige consequenties.

Het Nederlandsche territoir in West Indië werd niet verder uitgebreid; noch de staat, noch de Compagnie gaven blijk van aspiraties in deze richting. Toch zou er wel gelegenheid geweest zijn, zoo vaak Frankrijk onze tegenstander in den oorlog was, het noordelijk deel van Sint Maarten aan ons gebied toe te voegen. Op een voorstel van 1703 om Sint Bartholomeüs in bezit te nemen, gingen de Heeren in Patria niet in.

Hoewel er op Tortola Nederlandsche kolonisten woonden en er personen in ons land waren die beweerden de erfgenamen en rechtverkrijgenden te zijn van den vroegeren eigenaar van dit

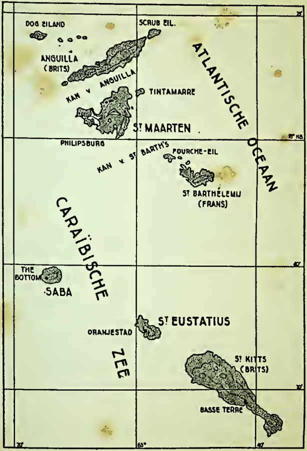
eilandje, werd voorloopig geen moeite gedaan het door Engeland, dat er in 1672 bezit van genomen had, te doen restituceren. Toch was de Republiek bij den vrede van Westminster in haar rechten op de in den oorlog verloren Westindisch koloniën hersteld.

De particuliere belanghebbenden deden pas in 1684 stappen, bij den gouverneur der Engelsche Leeward Islands, die Tortola in bewaring had — en wel door tusschenkomst van den oud-directeur van Curaçao Jan Doncker, alsmede in Engeland, door bemiddeling van den Nederlandsehen zaakgelastigde; in 1686 gaf Jacobus II last het eiland te restitueeren. Twee jaar later verkregen de Engelsche bewoners, die blijkbaar in de meerderheid waren, vergunning zich elders te vestigen.

In 1695 eindelijk ging Tortola, voor een geringe koopsom, over aan een Rotterdammer, die het weder wilde overdoen aan de Brandenburgsche compagnie; dat een der voornaamste figuren van het Coymans-asiento bij de transactie betrokken was, bewijst zoowel dat achter de schermen Nederlandsche belangen zich gelden lieten, als dat het om een factorij voor den slavenhandel te doen was. De compagnie van Emden had inderdaad aan zoodanig station behoefte, wilde zij niet afhankelijk zijn van de gastvrijheid der Denen op Sint Thomas, of van die der West-Indische Compagnie op Sint Eustatius. Thans echter was men in Engeland op zijn qui vive; de beslissing van 1686 werd in 1696 niet gehandhaafd. Eigenlijk behoorde Tortola nog altijd tot een in 1627 door Karel I verleend patent, te zamen met eenige andere, met name genoemde eilandjes der Virgingroep.

Na 1698 vernemen wij niets meer van de overdracht — en Tortola, dat in 1686 al eens afgeloopen was door Spanjaarden van het nabijgelegen Virgen Gorda en waar in 1697 nog slechts één gezin woonde, terwijl het in 1701 geheel verlaten was, is steeds onder Engelsche vlag gebleven.

Wat Tobago betreft, de herovering op de Franschen van dit patroonschap der Lampsins' was een der doeleinden van de in 1676 uitgeruste expeditie naar West Indië. Nadat echter Binekes in Maart in zee geloopen was, werd in Mei de eigendom van het eiland te Amsterdam overgedragen aan de admiraliteit dezer stad; de vroegere eigenaars behielden zich bij den verkoop eenige

DOG EILAND
SCRUB EIL.
ANGUILLA
(BRITS)
KAN v ANGUILLA
TINTAMARRE
ATLANTISCHE OCEAAN
ST MAARTEN
PHILIPSBURG
KAN v ST BARTH'S
FOURCHE-EIL
ST BARTHÉLEMIJ
(FRANS)
CARAÏBISCHE ZEE
THE BOTTOM
SABA
ST EUSTATIUS
ORANJESTAD
ST KITTS
(BRITS)
BASSE TERRE

rechten voor, met betrekking tot hun plantages en hun handelszaken.

De onzen hadden gelegenheid, Tobago in bezit te nemen en het te versterken; pas in Februari 1677 verseheen Jean, Graaf d'Estrées met een aanzienlijke macht en de slag welke op 3 Maart in de baai van het eiland geleverd werd, behoort tot de belangrijke zeventiende eeuwsehe krijgsbedrijven in de Caraibisehe Zee. De strijd bleef eehter onbeslist; op 11 Maart trokken de Franschen af. Niet voor goed evenwel; terwijl Binekes op Tobago op versterking uit het moederland waehtte, werd in Frankrijk een nieuwe expeditie uitgerust. In December 1677 verscheen d'Estrées opnieuw voor het eiland en wederom ontwikkelde zieh een strijd in groot formaat. Ditmaal was de uitslag voor de onzen ongunstig; een granaat trof het kruitmagazijn van het fort en onder de vele slachtoffers bevond zich ook Binekes. De Fransehen trokken na twee weken weder af en Tobago vertoonde een beeld van verwoesting en ontvolking; een nieuw eskader uit Nederland braeht geen verandering in den toestand.

Bij den vrede van Nijmegen bleef Tobago Fransch, doch het werd voorloopig niet op nieuw gekoloniseerd; merkwaardigerwijze is er wel een plan geweest tot verdere exploitatie, dat niet tot uitvoering gekomen is, onder den gouverneur van Nieuwpoort in Vlaanderen, doeh voorloopig onder den reeds eenige malen genoemden Nederlandsehen vrijbuiter Reyning, die met Binekes aan de aetie van 1676/1677 deelgenomen had. Koerland bleef zich nog tot 1698 voor Tobago interesseeren; Hertog Friedrieh Casimir onderhandelde in 1691 met de Brandenburgsehe eompagnie, over een gemeenschappelijke kolonisatie, onder een der indertijd bij het Coymans-asiento betrokken Nederlanders — en heel op het eind der eeuw was er ook in Rotterdam en te Middelburg belangstelling voor het eiland. Engeland eehter verzette zich tegen alle zoodanige plannen en heeft op den duur Tobago in bezit weten te krijgen en te houden.

De Denen verwierven in 1697 Sint Jan, maar de Deensche Westindisehe compagnie ging voorloopig niet tot kolonisatie over; Sint Kruis, van waar de Fransehen tijdens den Negenjarigen oorlog weggetrokken waren naar Saint Domingue, was in 1700

Uit: *Hollandse Mercurius* van 1677

een verlaten wildernis. Op Sint Thomas eindelijk bleef, onder Deensch bestuur, de Nederlandsche invloed groot; het eiland werd in 1685 voor dertig jaar aan de Brandenburgsche compagnie verhuurd en wij vinden daar direct, als directeur en als compagnies factor, twee personen, in de geschiedenis van den Nederlandschen slavenhandel bekend. In 1688 werd de bevolking van Sint Thomas versterkt door Fransche Protestanten van Saint Christophe, terwijl in hetzelfde jaar de Brandenburgsche vestiging door Fransche flibustiers verrast werd. Sedert 1687 vrijhaven, was Sint Thomas bestemd als handelsfactorij een mededinger van beteekenis te worden voor Sint Eustatius en Curaçao.

Het waren vooral de Bovenwindsche Eilanden welke van de herhaaldelijke oorlogen te lijden hadden; Sint Maarten, dat feitelijk geheel Fransch geworden was, had nog een plundering van Engelsche zijde te verduren gehad, nadat de vrede van Breda wel aan den Engelsch-Nederlandschen, maar nog niet aan den Engelsch-Franschen oorlog een einde gemaakt had.

Toen De Ruyter in 1674 uitzeilde, waren de Bovenwindsche Eilanden reeds weder aan de Republiek toegewezen; men liet ze echter voorloopig maar onder Engelsch bewind, met het oog op den nog voortdurenden krijg met Frankrijk. Intusschen had de kaperkapitein Jan Erasmus Reyning, met een commissie van den directeur van Curaçao, Sint Eustatius aangevallen, maar hij was weder afgetrokken, toen hem duidelijk gemaakt was dat de vrede met Engeland geteekend was.

Binckes eischte in Juni 1676 Sint Maarten op en zette, toen de Franschen weigerden te capituleeren, landingstroepen aan wal, met Reyning als een der aanvoerders. Het eiland werd genomen en de onzen plunderden er wat; na den aftocht namen de Franschen het geheele eiland weder in bezit. Ons eskader zette den strooptocht in de Caraibische Zee voort, maar was in den aanvang van het volgende jaar op Tobago noodig, wegens de komst van d'Estrées.

Deze laatste ging in April 1678 op Curaçao af, doch leed schipbreuk op de Aveseilanden, ten Oosten van Bonaire; Curaçao, waar Jan Doncker de directie had, bleef gespaard.

Sint Eustatius en Saba bleven nog in Engelsche handen tot 1682, toen een commandeur van de West-Indische Compagnie het bestuur overnam. Lang echter duurde het Nederlandsche bewind niet; tijdens den Negenjarigen Oorlog, in 1689, capituleerde Sint Eustatius, toen een Fransche flotilje van de naburige Antillen, grootendeels met vrijbuiters bemand, een aanval deed. Het eiland was niet in goeden staat van tegenweer en de blanke inwoners waren, begrijpelijkerwijze, niet al te bereid tot een krachtige verdediging; ten slotte werd men toch nog geplunderd.

Saba kwam er bij deze gelegenheid beter af; aangevallen door een Franschen kaper, wisten de kolonisten dezen tot den aftocht te dwingen, door van de steile toegangswegen tot de vestigingsplaatsen den vijand met steenen en rotsblokken te bestoken, bij gemis aan fortificaties.

Statianen, die naar Nevis gevlucht waren, begaven zich nu naar Saba, dat echter niet aan vele kolonisten onderdak verleenen kon; onder den eveneens uitgeweken commandeur van Sint Eustatius ondernam men een poging om de Franschen van laatstgenoemd eiland te verdrijven. Na aankomst echter liet men deze taak over aan de inmiddels met hetzelfde doel gearriveerde Engelschen en trok naar Saba terug. Sint Eustatius bleef nu een Engelsch garnizoen behouden en eerst in 1696 werd het eiland door de onzen van den Engelschen commandant overgenomen.

Wat Sint Maarten betreft, waarvan de Lampsins' nominaal nog eigenaars waren, was er in 1698 sprake van verkoop aan de Brandenburgsche compagnie, zonder dat men tot een overeenkomst kwam evenwel. In 1703 werd het eiland door den commandeur van Sint Eustatius onder het gezag der West-Indische Compagnie gebracht.

Tijdens den Spaanschen Successie-oorlog stond ons geheele Westindische bezit aan Fransche aanvallen bloot; men had echter meer dan tien jaren den tijd gehad om zich voor te bereiden. Curaçao stond van 1700 tot 1712 meestentijds onder oud-militairen als directeuren en er werd aan de defensie het een en ander verbeterd, met financieelen steun van de zijde der inwoners. De voorzieningen van den directeur Nicolaas van Beek, die o.a. het fort Beekenburg aan de Caracasbaai liet bouwen, kostten

6 à 7000 Pesos (stukken van acht, of Spaansche daalders), zeker geen aanzienlijk bedrag. Toen het gevaar dreigend begon te worden, werd ook het Curaçaosche garnizoen versterkt; er waren in de buurt altijd nog vrijbuiters te vinden die men tijdelijk in dienst kon nemen.

Een Fransche expeditie van 1703, uitgerust tegen het destijds Engelsche Guadeloupe, bedreef op den terugweg eenige gewelddadigheden tegen ons Sint Maarten en Sint Eustatius; veel ernstiger echter was de Fransche aanslag op Sint Eustatius van 1709, waarbij onze commandeur een jammerlijk figuur sloeg en de vijand braaf plunderde.

Jacques Cassard, een kaper van Nantes, opereerde in 1712/1713 in West Indië tegen onze koloniën, met door den Koning beschikbaar gestelde schepen, maar overigens geheel op buitvaartbasis. In de Caraibische Zee kwam Sint Eustatius het eerst aan de beurt, welk eiland echter, na alle vroegere wederwaardigheden, niet welvarend genoeg meer was om den Franschen veel te kunnen opleveren en dat er dan ook met een brandschatting van 3000 Pesos af kwam.

Curaçao was, volgens de officieele rapporten, bereid zich te verdedigen, doch toen het er op aan kwam lieten beleid en vastberadenheid veel te wenschen over. Waar zouden ook trouwens de kolonisten de bezieling aan ontleend moeten hebben tot een heldhaftig gedrag? Bovendien bleek ook thans weder dat Curaçao, met zijn vele natuurlijke havens aan de zuidkust, volstrekt niet gemakkelijk verdedigbaar was. Er werd wat geschermutseld en wat onderhandeld, maar ten slotte betaalde men Cassard een brandschatting van 115.000 Pesos in geld, goederen en slaven, waarmede hij aftrok. Tezamen met de gemaakte kosten kwam de aanslag het eiland te staan op ruim 150.000 Pesos, welk bedrag op grond eener taxatie over de welgesteldste inwoners omgeslagen werd.

Toen in 1681/1683 de Compagnie, tegen een onbeteekenende afkoopsom, de eilanden Sint Eustatius en Saba van de particuliere eigenaars overgenomen had en het Nederlandsche deel van Sint Maarten in 1703, zonder eenige transactie met de belang-

hebbenden, in bezit genomen had, was het in de Caraibische Zee met de patroonschappen gedaan. Alle koloniaal gebied aldaar werd dus voortaan rechtstreeks door de Compagnie bestuurd; d.w.z. dat Curaçao Amsterdamsch terrein bleef en de Bovenwindsche Eilanden door Kamer Zeeland beheerd werden, niet tot hun voordeel.

Evenmin als de oude was de nieuwe Compagnie geneigd tot het verleenen van zelfbestuur aan de overzeesche volkplantingen; het bewind bleef autocratisch, met dien verstande echter, dat op de Bovenwindsche Eilanden het een en ander hangen bleef dat herinnerde aan het vertegenwoordigende systeem, waaronder men tijdens de perioden van Engelsch tusschenbestuur geleefd had. De twee eilandengroepen vormden van elkander onafhankelijke bestuursressorten; Bonaire en Aruba waren onderhoorigheden van Curaçao, plaatselijk onder het gezag van commandeurs. Na 1703 stond Sint Maarten, evenals Saba, onder Sint Eustatius; op de onderhoorige eilanden voerden vice commandeurs het bewind.

Aan den directeur der Benedenwindsche — en aan den commandeur der Bovenwindsche Eilanden (op Sint Eustatius gevestigd), alsmede aan de vicecommandeurs van Sint Maarten en Saba, waren raden toegevoegd; de raad van Curaçao bestond grootendeels uit Compagnies functionarissen, met enkele burgerleden, terwijl op Sint Eustatius, Sint Maarten en Saba de burgers raadsleden aanwezen, een voorrecht dat men zich, na de perioden van Engelsch tusschenbestuur, niet meer liet ontnemen. Op Curaçao zouden in de jaren 1687/1689 schippers van in de haven vertoevende Compagnies schepen nog wel zitting in den raad gehad hebben. Directeur, commandeur en vice commandeurs presideerden de raden, welke zoowel de politie (het bestuur), als de rechtspraak (justitie) uitoefenden. Fiscaals (op Sint Eustatius was in 1700 de secretaris tevens fiscaal) traden op als openbaar ministerie, doch een beroepspolitie bestond niet; de burgercorpsen waren belast met de handhaving der openbare orde.

Het was door middel dezer gewapende burgercorpsen, die eigen officieren kozen en wier commandanten ambtshalve raadsleden waren, dat de vrije bevolking altijd zekeren invloed op het bestuur kon doen gelden.

De civiele rechtspraak was in den regel ondeugdelijk, de crimineele willekeurig en hardhandig. Een landvoogd die den raad naar zijn hand wist te zetten, kon een despotisch regiment voeren; over het algemeen waren de inwoners op de Bovenwindsche Eilanden minder geneigd tot onderworpenheid dan die van Curaçao.

Kwam het op laatstgenoemd eiland niet zoo licht tot ongeregeldheden, klachten tegen den directeur werden er door de ingezetenen genoeg bij de bewindhebbers der Compagnie ingebracht; na het aftreden van Jan Doncker in 1673 waren zoodanige klachten gedurende een twintigtal jaren vrijwel niet van de lucht. En, aangezien misdragingen van den directeur in den regel ook aan de belangen der Compagnie schaadden, had men in Patria voor de bezwaren der burgerij een open oor, zonder dat men echter bij machte was misstanden afdoend te bestrijden; het bleef maar al te vaak bij bedreigingen en bij herziening der instructies voor volgende gezagdragers.

Op de Bovenwindsche Eilanden namen de inwoners wel eens zelf de zuiveringsprocedure ter hand; na het kortstondige bewind van den in 1686 tot commandeur benoemden Lucas Schorer brak de storm los. Zijn opvolger werd op Saba niet erkend, waar de burgerij eigenmachtig een vice commandeur en een secretaris aanstelde. In 1696 kozen de inwoners van Sint Eustatius zelf een commandeur en wel den man die tijdens het Engelsche tusschenbestuur met het burgerlijk gezag bekleed geweest was; na zijn dood in 1700 ontstonden ernstige moeilijkheden. De kapitein der burgerij, Jan Sijmonsz. Doncker, had blijkbaar het vertrouwen der meerderheid, doch hij moest in 1701 het veld ruimen voor den gewezen secretaris van Curaçao, die door de Compagnie tot commandeur benoemd was. Deze laatste, Isaäc Lamont, was het die in 1703 een kleine expeditie naar Sint Maarten uitrustte en dit eiland voor de Compagnie in bezit nam. In hetzelfde jaar echter werd Lamont, tegen wien op een oogenblik het kleine Statiaansche garnizoen in opstand gekomen was, in Nederland door een aantal malcontenten van het eiland van allerlei ongerechtigd heden beschuldigd, wat leidde tot zijn ontheffing en het herstel van Doncker. In 1709 echter werd Lamont opnieuw be-

noemd, doch hij gedroeg zich bij den aanval der Fransche kapers in dat jaar zoo weinig beleidvol, dat zijn positie onhoudbaar werd en hij het geraden achtte naar Curaçao uit te wijken. Doncker, opnieuw geïnstalleerd, maakte den aanslag van Cassard mede en bleef in functie tot zijn dood, in 1717.

De Compagnie zelf was lang niet altijd tevreden over haar dienaren; slordige administratie, slappe uitvoering der voorschriften en het op den voorgrond stellen van eigen belang, waren geruimen tijd constante klachten. De groote fout was, dat de Compagnie haar functionarissen niet of niet voldoende bezoldigde en deze laatsten zich zelf op allerlei manieren aan een ruim inkomen moesten trachten te helpen, het eenige doel van hun verblijf in de tropen. Toen het met den slavenhandel niet meer zoo voordeelig ging en Curaçao dreigde weer een lastpost te zullen worden, wilde men in Patria bezuinigen op de beheersonkosten, waardoor echter de directeuren hun rekening niet konden maken, zoodat zij niet van harte medewerking verleenden.

Directeuren, commandeurs en anderen moesten het van de emolumenten hebben, dan wel van de inkomsten uit eigen handelszaken, geoorloofde of niet geoorloofde. En dat er op onze Westindische eilanden voor de gezagdragers wel geld te maken viel, kan blijken uit de positie welke de gegadigden vroeger in het moederland bekleed hadden. Jan Doncker was een koopman van professie geweest; na hem echter hebben drie oud-bewindhebbers der Compagnie en heeft één oud-schepen en raad van Amsterdam, het directeurschap van Curaçao bekleed, terwijl de commandeur van Sint Eustatius Lucas Schorer eveneens oud-bewindhebber was. Als commissaris van den slavenhandel, een der allerhoogste ambtenaren van de Compagnie op Curaçao, trad op het einde der zeventiende eeuw een oud-burgemeester, schepen en raad in de provincie Utrecht op, die blijkbaar voor eigen rekening ook in manufacturen handelde.

Liepen zij niet zoo hoog als op de Bovenwindsche Eilanden, oneenigheden kwamen na de bestuursperiode van Jan Doncker ook op Curaçao veel voor, van den directeur met de notabelen, met den commissaris van den slavenhandel, met den bevelhebber van het garnizoen en met de commandanten der lands schepen,

die de koopvaarders in oorlogstijd naar en van het eiland convoyeerden.

Ieder was uit op eigen voordeel; op de Bovenwindsche Eilanden waren de commandeurs en vice commandeurs, die geen bezoldiging genoten, als kooplieden en planters zelf te veel belanghebbenden om misstanden te kunnen tegengaan — en wegens gemis aan machtsmiddelen daartoe ook niet in staat. Omstreeks 1700 schonden op Sint Eustatius Nederlandsche „lorredraaiers" herhaaldelijk ongestraft het slavenmonopolie der Compagnie; de inwoners hadden werkkrachten voor hun plantages noodig en de bewindhebbers voorzagen niet in voldoende mate in de behoefte.

Misschien had het voordeelen, dat de ambtenaren en beambten van Compagnies wege gevoed werden, evenals de militairen; zelfs de predikanten genoten rantsoen. Uitgezonderd waren zij, die volgens hun aanstelling recht hadden op aanzitten aan de tafel van directeur of commandeur; deze verouderde regeling, welke tot veel onaangenaamheden leidde, werd op Curaçao eerst in 1695 afgeschaft en bestond op Sint Eustatius nog in 1702.

Alleen Curaçao had voortdurend een militaire bezetting van eenige beteekenis; op Sint Eustatius lagen in 1688 een korporaal en vijf man. Bonaire werd in 1681 door zeven of acht soldaten bewaakt, die in vredestijd volkomen werkeloos waren; in 1701 waren het er vijf, op Aruba vier. De discipline in het garnizoen van Curaçao, waar een kapitein-luitenant commandeerde, werd naar de gewoonte des tijds met den rotting gehandhaafd.

Andere dan ambtelijke berichten over de toestanden op onze eilanden in het hier behandelde tijdperk zijn schaarsch; een Franschman en een Engelschman, beiden vrijbuiters, die respectievelijk in 1681 en 1685 de Benedenwindsche — en een Fransch geestelijke, die in 1701 de Bovenwindsche Eilanden bezochten, hebben in hun reisverhalen hun indrukken te boek gesteld. Curaçao was nog een handelspost van beteekenis, met een sterke citadel, Sint Eustatius een fraai en welbebouwd eiland, Saba welvarend door den handel en het slavenbezit der inwoners, die zich o.a. ook op het vervaardigen van schoenwerk toelegden, verder katoen en indigo verbouwden.

Steden van beteekenis hebben de onzen op de Westindische eilanden niet gebouwd; nadat onder Doncker de vestiging op Curaçao naar het Oosten, langs den zeekant, uitgebreid was (Pietermaai), werd in 1707 aangevangen met de bebouwing der overzijde van de Sint Annabaai (Otrabanda). Op Sint Eustatius bleek in 1701 het fort Oranje geheel vervallen, voor den predikant was geen woonhuis beschikbaar en de kerk diende tevens tot kazerne.

De vrije bevolking was gemengd van landaard, op de Bovenwindsche Eilanden Nederlandsch, Fransch en Engelsch; het joodsche element ontbrak nagenoeg geheel. Toen Sint Maarten in 1703 onder de Nederlandsche vlag gebracht werd, ging de commandeur van Sint Eustatius met de inwoners een accoord aan, dat in het Nederlandsch en het Fransch gesteld werd; in 1708 werden voor Sint Maarten twee Franschen tot vice commandeur en tot secretaris benoemd.

De staat der aangeslagenen op Curaçao, die bij te dragen hadden in de kosten van den Franschen overval van 1713, bevatte ± 300 namen, waaronder een zeventigtal Spaansche en Portugeesche, zeer waarschijnlijk grootendeels van joodsche ingezetenen. Van de vrije kleurlingen, mulatten en negers, had men geen kans gezien een lijst samen te stellen; zij werden en bloc aangeslagen en er waren dus onder hen ook welgestelden.

Ten gevolge van verkeerde levenswijze en gebrek aan medische verzorging, liet op onze eilanden de gezondheidstoestand natuurlijk, evenals elders, te wenschen over en was de sterfte groot; op Curaçao woedde in 1693 de gele koorts. Alleen op laatstgenoemd eiland werden ziekenhuizen aangetroffen en wel twee, een voor besmettelijke en een voor andere ziekten; hier alleen hield de Compagnie er een, in 1688 aangesteld, geneesheer voor de slaven op na, die als koopwaar in zoo goed mogelijke conditie gehouden moesten worden; op Bonaire was in 1701 een onderchirurgijn gevestigd.

Sociale voorzieningen droegen, evenals in het moederland, geheel het karakter van liefdadigheid; op dit punt is niet veel méér bekend, dan dat in 1696 op Curaçao een weeskamer gesticht werd.

Lucas Schorer
foto Rijksbureau v. kunsthist. en ikonogr. documentatie, 's Gravenhage

Aangenomen mag worden, dat na het midden der zeventiende eeuw op de Benedenwindsche Eilanden het Papiamentoe, grootendeels verbasterd Portugeesch, als volkstaal haar plaats verkreeg. De oude relaties der Nederlanders met Brazilië en West Afrika, de aanwezigheid op Curaçao van een talrijke groep sephardische Israëlieten en de voortdurende aanvoer van negerslaven uit het deel van Afrika waar het kustportugeesch ontstaan was, leidden daartoe.

De oorspronkelijke bewoners onzer eilanden, de Indianen, speelden geen rol meer, hoewel er nog altijd „roode slaven" waren, evenals in de Guyanas. Op de Bovenwindsche Eilanden zullen af en toe nog wel Indiaansche slaven aangevoerd zijn van de andere Antillen, op de Benedenwindsche van de kust van Goajira; dit element der bevolking moet echter gering geweest zijn. In 1713 evenwel treffen wij op Curaçao nog een „Kapitein" der Indianen aan. Niet meer in het bezit van Noordamerikaansch gebied zijnde, konden de onzen ook geen Indiaansche krijgsgevangenen meer naar de eilanden verbannen; de Engelschen deporteerden nog tijdens den oorlog met de inboorlingen van Massachussets (1675/1678) overwonnen tegenstanders naar Jamaica.

De behandeling der negerslaven zal op onze Antillen wel niet slechter geweest zijn dan elders, al hadden wij niet, zooals de Franschen, een „Code Noir", ter regeling der positie van het Afrikaansche element der bevolking van de koloniën.

Van mishandeling vernemen wij alleen iets, wanneer het de slaven der Compagnie betrof en de directeuren geacht werden in de zorg voor dit deel van het roerend bezit te kort te schieten (Van Liebergen 1679/1682), dan wel al te wreede straffen dat bezit in waarde zouden kunnen doen achteruitgaan (1694).

Ongeregeldheden of verzet onder de slaven kwam weinig of niet voor; wij lezen alleen van een begin van muiterij op Sint Eustatius in 1688, welke echter gemakkelijk bedwongen kon worden.

In tropisch Amerika was de negerslaaf economisch onontbeerlijk en daarnaast was voor mededoogen met zijn lot geen plaats;

reizigers, Engelsche en Fransche, die in het laatst der zeventiende en het begin der achttiende eeuw West Indië bezochten, gaven in hun geschriften geen blijk van afkeer tegen de slavernij. In Nederland kwam zoodanige afkeer slechts uiterst sporadisch aan het licht.

Verzet in genoemd tijdperk, tegen slavenhandel en slavernij, ontstond in de Noordamerikaansche Engelsche volkplantingen; het berustte meer op godsdienstige, dan op algemeen menschelijke overwegingen en, niet te vergeten, in deze koloniën had men den negerslaaf niet noodig, werd hij zelfs wel als een gevaar beschouwd voor de economische en cultureele ontwikkeling eener samenleving, welke sommigen toen reeds bij voorkeur zagen als een waarin slechts voor blanken plaats behoorde te zijn.

In onze, uitsluitend tropische, vestigingen had men weinig belangstelling voor het vraagstuk van den Afrikaanschen slaaf in de Christelijke maatschappij, iets meer waarschijnlijk voor zijn kerstening, in verband met het koloniale systeem; in 1694 vroeg de Kamer van Amsterdam inlichtingen betreffende de godsdienstige verzorging der slaven op Curaçao, toen zestig jaar onder Nederlandsche vlag. De kerk deed bij ons nagenoeg niets voor de slaven; Père Labat echter (1701) schreef dat de Nederlanders in West Indië niet, zooals de Engelschen, bezwaar hadden tegen den doop en geen moeite deden hun negers ontrouw te doen worden aan het Roomsch-Katholieke geloof, wanneer deze laatsten eenmaal daartoe bekeerd waren.

Ook op Curaçao speelde de kwestie der „staatstirannie over de kerk" af en toe een rol; de predikanten stelden zich op het standpunt van door de Heeren en door de Classis benoemd te zijn en dus onafhankelijk tegenover het koloniale bestuur te staan, terwijl de directeur ook in kerkelijke aangelegenheden meende te moeten ingrijpen, wanneer het gemeene welzijn dat scheen te vorderen.

Aan den anderen kant was de dominé de man die, meer dan iemand anders, de vrijmoedigheid vinden kon om in Holland een boekje over den directeur open te doen, wanneer het levensgedrag van dezen laatste te wenschen overliet, wat in de bestuursperiode

1679—1682 wel het geval schijnt geweest te zijn. Op de Bovenwindsche Eilanden was de toestand al niet anders; toen heel in het begin der achttiende eeuw commandeur en predikant van Sint Eustatius elkanders doopceel gingen lichten, kwam er niet veel fraais voor den dag.

Tegenover de Roomsch-Katholieken wordt de tweede Compagnie geacht verdraagzamer te zijn geweest dan de eerste. Het aantal Roomsche inwoners van Curaçao nam gestadig toe, ook onder de blanken, wegens de nauwe betrekkingen met den Spaanschen overwal; op Sint Eustatius en Saba zal hun aantal wel zeer gering geweest zijn, doch Sint Maarten was grootendeels Fransch en Katholiek.

Het instituut der z.g. geprivilegieerde priesters op Curaçao werd in 1705 nog eens bij plakaat geregeld; de niet geadmitteerde geestelijken echter werden blijkbaar in den regel niet lastig gevallen, doch in 1690 werd aan de R.-K. priesters op Curaçao het dragen van hun ordekleed verboden en in 1699 een Fransche Capucijn van het eiland verwijderd. Heel in het begin der achttiende eeuw ving, aanvankelijk op bescheiden schaal, de geregelde arbeid der paters Jesuieten op Curaçao aan.

Dat in 1685 een Luthersch predikant op Curaçao als een ketter beschouwd werd en tot heengaan gedwongen, bewijst dat men ook tegenover protestantsche andersdenkenden nu niet zoo heel tolerant was. Tenzij het vreemdelingen waren; tegen de Quakers althans, zeer waarschijnlijk Engelschen, die er blijkbaar in 1685 ook waren, schijnt men geen bezwaar gehad te hebben.

De Joden ten slotte begonnen op Curaçao in handel en scheepvaart een voorname positie in te nemen, wat aanleiding gaf tot afgunst bij anderen. De directeur Jan Doncker bleef ook na zijn aftreden bij handelszaken geïnteressseerd en zijn compagnon was een Jood; de volgende landvoogd werd er van beschuldigd de Joden te begunstigen en geschenken van hen aan te nemen — en haalde zich in 1682 veel onaangenaamheden op den hals door te verbieden dat de equipages van Spaansche slavenschepen in de haven op den Witten Donderdag voor de Israelieten kwetsende vertooningen gaven. Onder laatstbedoelden directeur werd op Curaçao een synagoge gebouwd; in een der beginjaren van de

aehttiende eeuw ondervonden de Curaçaosche Joden steun in het moederland, toen zij er zich tegen verzet hadden hun slaven op den Sabbath aan de fortificaties te moeten laten werken.

De notabelen der Bovenwindsehc Eilanden waren uitwendig niet minder voorname personages dan die van Curaçao; in beschaving zullcn eehter de zoo geïsoleerd levende en met het moederland weinig eontact hebbende Bovenwinders allicht wat bij de Curaçaoenaars achtergestaan hebben. Deze laatsten althans noemden de eerstgenoemden wilden.

Wat het zedelijk leven betreft echter had men elkander niet veel te verwijten; de ongebondenhcid waarin op Curaçao door de blanken de dag des Heeren doorgebracht werd, was in 1694 ook in Patria bekend en kort daarop kwamen ook klaehten van Sint Eustatius binnen aangaande drinkgclagen cn herbergbezoek op Zondag.

De behoefte aan hoogere ontwikkeling was blijkbaar gering; studeerenden afkomstig van de Ncderlandsche Antillen trof mcn in de zeventiende eeuw aan onze universiteiten niet aan. Is er niet gebleken van eenige eonsternatie op Curaçao, tocn aldaar in 1665 tot twee maal toe een komeet zichtbaar was, die van 1702 verwekte op Sint Eustatius eenige ongerustheid bij de zieh van haar zonden bewuste gemeente. Bijgeloof bcstond er ovcrigens op de kleine Westindische eilanden omstreeks de eeuwwende nog wel; in 1701 werd op Sint Thomas een neger levend verbrand, wegens toovenarij, doch misschien was men, evenals in Europa, zoo streng tegcn z.g. toovenaars wegens het bedrog dat zij pleegden en de onrust welke zij verwekten. Het heksenproces op Sint Maarten van 1711 berustte minder op bijgeloof, dan op de zucht van vice eommandeur en seeretaris om bepaalde personen te treffen en hun geld af te persen; met dat al was het een treurig bedrijf, waar gelukkig door den eommandeur van Sint Eustatius met kraeht tegen opgetreden werd.

In 1675 sanctioneerden de Staten Generaal den reeds geruimen tijd bestaan hebbenden toestand, dat alle Nederlandsche en ook dat vreemde sehepen vrijen toegang tot de haven van Curaçao

hadden (het vrijhavensysteem van destijds, dat stond tegenover het stelsel van uitsluiting, ten bate van een nationale compagnie). Was het slavenverkeer met de vaste kust vóór het asiento van 1682 voor een goed deel in handen van Jamaica gekomen en trad er na den dood van Bathazar Coymans wederom een tijdperk van slapte in voor de Curaçaosche slavenzaken, de goederenhandel van het eiland met de Spaansche koloniën bleef van belang. Zij het dan ook dat de tweeslachtige houding der Republiek in de oorlogen tegen Spanje eigenaardige moeilijkheden veroorzaakte; in 1685 ondervond men op Curaçao overlast van de zijde van den Nederlandschen vrijbuiter Laurens de Graaf, die met een Fransche commissie ageerde, ook tegen Nederlandsche schepen, welke voor Spaansche rekening, of met Spaansche lading, voeren. En tijdens den Spaanschen Successie-oorlog moesten de door den directeur van Curaçao uitgereikte kaperbrieven tegen de Spanjaarden ingetrokken worden, om der wille van het handelsbelang.

De eigen hulpbronnen der Benedenwindsche Eilanden waren niet van veel beteekenis; Jan Doncker trachtte den landbouw op Curaçao te bevorderen (tabak, indigo en citrusvruchten), van 1680 tot 1688 probeerde men het nog eens met rietsuiker, in 1683 met katoen. Resultaten van eenig belang werden echter niet verkregen.

De veeteelt beloofde meer, maar de goede weidegronden op Curaçao waren in den loop der tijden, met oogluiking van de directeurs, door particulieren geüsurpeerd, hoewel de Compagnie den veehandel aan zich gehouden had en alle land van rechtswege Compagnies domein was. De directeur van 1700—1704 verkocht zelfs eigenmachtig een plantage der Compagnie; in 1707 werd met machtiging der Heeren in Patria een aanvang gemaakt met de liquidatie van het Compagnies plantagebedrijf.

Op Bonaire en Aruba bleef de teelt van klein vee (schapen en geiten) van beteekenis, op laatstgenoemd eiland ook die van paarden; de Indiaansche inwoners deden ook nog steeds aan tuinbouw.

In 1685 werd aandacht gegeven aan het kweeken van civetkatten op Curaçao, dieren met welke men in West Afrika bekend geraakt was en die de grondstof leverden voor zeker reukwerk,

de bereiding waarvan in Nederland een industrie was van eenige beteekenis.

De Bovenwindsche Eilanden zouden voor den plantagelandbouw waarschijnlijk van grooter belang kunnen geweest zijn dan inderdaad het geval was, wanneer de Compagnie meer slaven aangevoerd had. Ook hier tierde het euvel van usurpatie van domeinland door particulieren, doch was de veeteelt tot eenigen bloei gekomen. De Compagnie bezat ook op deze eilanden eigen plantages, niet voor veeteelt, doch voor tropische cultures, maar van de exploitatie kwam niet veel terecht. In 1688 werden op Sint Eustatius paarden ingevoerd van Aruba, met Indiaansch personeel voor de verzorging dezer dieren.

Zout van de Benedenwindsche Eilanden werd nog altijd vrij geregeld met de thuisvarende schepen naar Nederland geëxporteerd; in 1694 werd den directeur nog aanbevolen aan de zoutwinning op Bonaire zijn aandacht te wijden.

De tweede Compagnie deed weinig eigen zaken; in 1679 werd haar aloude winkelhandel zelfs afgeschaft; toen er ook met den slavenhandel niet meer zulke aanzienlijke winsten gemaakt konden worden, werden de eilanden financieel onvoordeelig bezit. Bewindhebbers klaagden dan ook in 1685 over een te dure huishouding op Curaçao; er waren b.v. meer slaven in dienst, die gevoed en gekleed moesten worden, dan men in Patria noodig achtte. Van de directeuren echter, die slechts op eigen belang uit waren, was weinig medewerking te verwachten tot het verkrijgen van bezuinigingen.

De van den aanvang aan geheven tienden der opbrengst van landbouw en veeteelt waren in onbruik geraakt en werden vervangen door personeele belastingen, hoofdgeld van de slaven, familiegeld van de vrijen. De onmogelijkheid inziende om de z.g. geüsurpeerde gronden in het domein te doen terugkeeren, vergenoegde men er zich mede den gebruikers dier gronden, de facto eigenaars geworden, zekere rechten te laten betalen. Verder bestonden er in- en uitgaande rechten, accijnzen, scheepvaartrechten en verschillende bijzondere belastingen.

Op de Bovenwindsche Eilanden was een zelfde stelsel in zwang

als op Curaçao, ten aanzien van persoonlijke en zakelijke heffingen; de perceptie echter liet steeds te wenschen over, op de Bovenwindsche Eilanden nog meer dan op Curaçao.

Een rekening der debiteuren en crediteuren van de Compagnie op Sint Eustatius, in 1688, was in ponden suiker opgemaakt; de officieele munt-eenheid echter op onze eilanden was natuurlijk de gulden, à 20 stuivers, à 16 penningen. Gebruikelijke Nederlandsche munten waren verder de duit à twee penningen, het dubbeltje à twee stuivers, de schelling à zes stuivers.

St. Eustatius

VAN DEN VREDE VAN UTRECHT TOT DEN VAL VAN DE REPUBLIEK DER VEREENIGDE NEDERLANDEN

De XVIIIde eeuw; Nederland verliest vroegere machtspositie; Engelsch-Fransch-Spaansche oorlogen; opstand der Engelsche koloniën in Noord Amerika; revolutie op Saint Domingue; de Spaansche koloniën; Engeland en Spanje; politiek op de Ned. Antillen – De W.-I. Compagnie; haar ontbinding; de Ned. koloniën onder direct staatsbeheer — Ned. handel met West Indië, wettige en onwettige; Spaansche koloniale politiek; de Britsche en Fransche Westindische koloniën; flags of truce; verhouding N. Amerika-W. Indië; de Amerikaansche vrijheidsoorlog; Engelsch-Fransche oorlog 1793 – Handel Sint Eustatius en Curaçao in oorlogs- en vredestijd; toestand na den vierden Engelschen oorlog – Slavenhandel; abolitie in N. Amerika en Engeland; in Nederland geen belangstelling; Engelsche slavenhandel; slavenhandel en zeeroof; Fransche slavenhandel; Noordamerik. dito; Nederl. dito; aanvoer Guyanas, Curaçao en Sint Eustatius; voorziening vreemde koloniën — Kaapvaart in vredes- en oorlogstijd; zeeroof – Ned. territoir in de Caraibische Zee; Ned. invloedssfeer; Sint Maarten; neutrale eilanden; Tobago; de Maagdeneilanden; de Aves – Oorlogswederwaardigheden; overlast op Sint Maarten tijdens Engelsch-Fransche oorlogen; tijdelijk verlies Bovenwindsche Eiladen tijdens vierden Eng. oorlog – Compagnies beheer; bestuur Beneden- en Bovenwindsche Eilanden – De volksvertegenwoordiging – Ambtelijke en niet-ambtelijke functionarissen – Rechtspraak, justitie en politie – Defensie; doode weermiddelen; gewapende burgerij; garnizoenen, zeemacht – Bevolking; migratie; kolonisatie; welvaartstoestand; onrust; stadsleven; gezondheidstoestand; sociale voorzieningen – Indianen; slaven en vrijlieden; wegloopers – Vreemdelingen; Quakers, Joden, Duitschers en Scandinaviërs – Kerkelijke toestanden; Protestanten; Roomsch-Katholieken; toelating en uitwijzing van geestelijken; Israelieten – Kerstening; missie en zending; Herrnhutters en Methodisten — Cultureele toestand; creolen; levenswijze; onderwijs; taal – Eigen hulpbronnen der eilanden; landbouw en veeteelt; mijnbouw; zout en hout; industrieën – Financiën, belastingen; munt- en ijkwezen

De nieuwe wereld zoowel als Europa, Nederland zoowel als de andere koloniale mogendheden, beleefden in de achttiende

eeuw groote veranderingen, op velerlei gebied. Onze Republiek verloor haar vroegere machtspositie; haar rol in de Europeesche politiek kan gacht worden na den Spaanschen Successie-oorlog uitgespeeld te zijn, waarna ook haar commercieele grootheid gaandeweg verminderde, totdat haar verbond met Frankrijk van 1795 aan haar alouden handel den laatsten slag zou toebrengen.

De Engelsch-Fransch-Spaansche oorlogen, welke voor een zoo groot deel in de Amerika's werden uitgevochten, bevestigden Engelands suprematie ter zee; het Britsche imperium echter (sedert de vereeniging van Schotland met Engeland in 1707 niet meer een Engelsch imperium) werd deerlijk gehavend door den afval der Noordamerikaansche koloniën, waarvoor de aanwinst van Canada voorloopig geen voldoende compensatie opleverde.

Frankrijk, hoewel verslagen ter zee, behield zijn rijke eilanden in de Caraibische Zee, oogenschijnlijk veel belangrijker dan het in den Zevenjarigen Oorlog verloren Canada. Fransch Saint Domingue werd bij den vrede van Basel (1795) vergroot met de gcheele rest van het oude Española der Spanjaarden; de opstand van 1791 echtcr zou ccn tiental jaren later leiden tot het algeheele verlies van de rijkste kolonie ter wereld.

De onderlinge naijver liet het Spaansche machtsgebied in Amerika voorloopig, met uitzondering van het oostelijk deel van Española, intact. Spanje, de zieke man der nieuwe wereld, wist zich in zijn koloniën te handhaven, ondanks de ontevredenheid der „criollos" met het moederlandsche beleid. Voorhands speculeerde Engeland tevergeefs op de slechte gezindheid dezer inboorlingen — en op den haat der Indiaansche bevolking tegen alles wat Spaansch was. De Noordamerikaansche vrijheidsoorlog echter — en de Fransche revolutie, vonden ook in de Spaanschamerikaansche koloniën weerklank. Men ging zich daar „Americanos" voelen; een inboorling van Venezuela, welke provincie in 1731 tot capitanía general verheven en in 1777 belangrijk uitgebreid was, nam aan de veldtochten der Fransche revolutionnaire legers deel — en te Caracas werd dc man geboren die, als El Libertador, de eerste onafhankelijke republiek zou stichten op het vasteland van Zuid Amerika.

De groote gebeurtenissen van het tijdvak zouden ook haar

terugslag hebben op de Nederlandsche Antillen, in zoover dat in de plaatselijke politiek, op Curaçao althans, een andere tegenstelling tot uiting zou komen, dan die van het persoonsbelang, dat tevoren steeds de verhoudingen beheerscht had. Niet alleen echter dat de internationale gebeurtenissen de gemoederen in beroering brachten, ook ontevredenheid met het afgeleefde koloniale beleid van Compagnie en Sociëteiten stak overal in onze Amerikaansche gewesten het hoofd op. Het moederland bleef nalatig in het uit den weg ruimen der vele misstanden van ouden datum, ook toen de teekenen des tijds zich waarschuwend vertoonden.

De West-Indische Compagnie, geheel gereduceerd tot een semi-officieel lichaam tot het beheeren der Amerikaansche en Afrikaansche koloniën en vestigingen, ging mank aan dezelfde euvels welke alle achttiende eeuwsche organisaties kenmerkten, terwijl zij bovendien niet over de materieele middelen beschikte om haar taak naar behooren te vervullen.

Het opperbewindhebber- en gouverneur generaalschap der stadhouders Willem IV en Willem V leverden niet het voordeel op van een deugdelijker toezicht op de gestes der Compagnie en de controle van de zijde der Staten Generaal bleef even weinig beteekenen als te voren. Werkelijk ingrijpende veranderingen onderging de organisatie niet, toen in 1700, 1730 en 1762 het octrooi verlengd werd; het monopolie werd in 1730 beperkt tot de kust van Guiné en enkele jaren later kwam ook dit privilege te vervallen.

In de jaren tusschen 1780 en 1790 werd wel overleg gepleegd tusschen het college der X en de Staten Generaal, nopens hervormingen in het koloniaal bestuur, doch de West-Indische Compagnie werd geacht niet bekwaam te zijn tot het uitoefenen van dat bestuur en in 1791 werd het octrooi niet verlengd; de Staat zou het bewind overnemen. Financieel stond de Compagnie er slecht voor; de koers der aandeelen was, tenzij beursspeculaties dien in een enkel geval opdreven, steeds laag en de uitdeelingen waren dooreengenomen in de achttiende eeuw onbeteekenend. Overname der bezittingen zou, naar berekend werd, zeven millioen kosten en de participanten ontvingen ten slotte 30% van het

nominale kapitaal terug, in staatsobligaties, wat onder de omstandigheden nog als een uitkomst beschouwd kon worden.

In 1792 werd een Raad voor de Koloniën en Bezittingen van den staat ingesteld, in 1795 vervangen door een Comité; de vraag of de Nederlandsche overzeesche vestigingen eigendom der natie, dan wel particulier bezit waren, heeft wel eenige aandacht genoten, maar geen groote rol gespeeld.

Niet zonder slag of stoot hebben wij onze commercieele positie prijsgegeven en met name ons zeer belangrijk aandeel in het proces der economische ontwikkeling van de landen en eilanden der Caraibische Zee hebben wij niet maar zoo direct aan anderen afgestaan. Ons van die plaats te verdringen was vooral het streven van Engeland, dat zich echter eerst na 1795 geheel van onzen Westindischen handel kon meester maken.

Zoolang voor de koloniën der andere Europeesche mogendheden verkeer met vreemde naties onwettig was en de vestiging van industrieën in die koloniën, als strijdig met het moederlandsche belang, verboden bleef, kon een kapitaalkrachtig Nederland, dat zelf op de opendeur-politiek aangewezen was — en zich in den oorlog zooveel mogelijk neutraal hield, zich als leverancier en als afnemer handhaven, dank zij niet het minst het bezit der gunstig gelegen handelsposten Curaçao en Sint Eustatius.

Behalve het clandestiene verkeer met de Spaansche koloniën, voornamelijk via Curaçao, bestond er ook een zeer belangrijke Amsterdamsche handel met Spanje zelf — ter waarde van twintig millioen gulden in 1718, nagenoeg geheel gebaseerd op de behoeften van Spaansch Amerika; het tractaat van 1715 regelde dit verkeer.

Engeland bleef zich verzetten tegen de Spaansche uitsluitingspolitiek; de in 1739 aangevangen oorlog met Spanje was van dit verzet de uiting en werd begonnen, niettegenstaande de protesten van hen, die meenden dat de Engelsche regeering niet den sluikhandel, doch het regelmatige verkeer behoorde te bevorderen.

Spanje intusschen hield voet bij stuk en gaf er de voorkeur aan, wat grooter vrijheid te verleenen aan de koloniën; na den vrede van Aken (1748) deed een liberalere politiek tegenover het

overzeesche gebied haar intrede, welke gaandeweg uitgebouwd werd, vooral onder den invloed van de Noordamerikaansche afscheidingsbeweging. Ook verkregen de kooplieden van noordelijk Spanje zekere rechten ten opzichte van den handel op de capitanía general de Venezuela en werd in verband hiermede de Guipuscoa compagnie opgericht.

Wel verminderde door het veranderde beleid van het moederland de sluikhandel, doch Spanje was niet bij machte het verkeer met de koloniën, vooral in oorlogstijd, open te houden—en bezat geen eigen industrie. Tegenover Engeland bleef de kwestie van het toezicht der guarda costas een rol spelen, niettegenstaande het verdrag van 1750. De corruptie in de Spaansche koloniën deed het hare en de differentieele rechten van 1784 noodigden als het ware tot smokkelhandel uit; de British Virgin Islands, even weinig productief als onze Bovenwindsche Eilanden, exporteerden in 1788 voor een waarde van een millioen £, natuurlijk grootendeels naar de Spaansche nabuurlanden.

Ook de Britsche en Fransche koloniën hadden in de achttiende eeuw, zoowel in vredes- als in oorlogstijd, behoefte aan verkeer met vreemdelingen, in den oorlog met neutralen of semineutralen (Deensche en Nederlandsche Antillen); aangezien dit verkeer niet op legale wijze onderhouden kon worden, werden ontduiking, omkooping en corruptie van allerlei aard (valsche papieren etc.) de gewone middelen.

Een Engelsch koopvaardijman werd in 1714 vervolgd wegens verboden handel tusschen Curaçao en Martinique; de Noord Amerikanen, met hun overvloedige productie van landbouw- en veeteeltproducten, hun timmerhout en hun scheepsbouw, lieten zich niet door het moederland beletten handel en vaart te onderhouden met West Indië, het naastbijzijnde afzetgebied, dat tevens de tropische producten leverde, waaraan men in het Noorden behoefte had.

De Fransche Antillen gingen gebukt onder hooge rechten, koloniale en moederlandsche, op de voortbrengselen van den plantagelandbouw, zoowel als onder het verbod van met de Britsche koloniën handel te drijven, krachtens het tractaat van 1689. De Fransche Westindische scheepvaart was geconcentreerd

op Martinique, van waar de andere eilanden bediend moesten worden met kleine vaartuigen, welke men zieh clandestien in Britseh Noord Amerika versehafte en waarmede men, even elandestien, op de Nederlandsehe en Deensehe eilanden voer. In vredestijd gaf de Fransche regeering voor de vaart op Martinique permissies, welke ook in handen van Nederlanders kwamen — en in oorlogstijd waren de onzen natuurlijk welkom, omdat Frankrijk niet bij maehte was eonvooi aan de eigen koopvaarders te verleenen; zoo kon het gebeuren dat er in 1747 eens aehttien Nederlandsehesehepen tegelijk op het eiland aanwezig waren.

Het algemeene probleem echter was dit, dat reeds sedert omstreeks 1730 Britseh Noord Amerika en Franseh West Indië op een onderling verkeer aangewezen waren (uitwisseling van tropische tegen niet tropisehe produeten) en dat dit verkeer slechts ter sluiks onderhouden kon worden.

Reeds tijdens den oorlog van 1739/1747 werd misbruik gemaakt van de z.g. flags of truee, sehepen onder de vredesvlag, een misbruik dat in de volgende oorlogen groote afmetingen zou aannemen. Bemanningen van buitgemaakte schepen en andere krijgsgevangenen moesten zoo spoedig mogelijk naar een kolonie hunner eigen natie overgebracht worden, met het oog op de kosten van hun onderhoud; de daarvoor gehuurde sehepen, eigene of neutrale, genoten immuniteit en misbruikten deze om verboden handel te drijven. De patenten dezer vaartuigen werden in Noord Amerika en op de Westindisehe eilanden verkocht (Sint Eustatius was een willige markt) en desnoods huurde men mannen om als krijgsgevangenen te fungeeren. Ook in vredestijd was het verkoopen van de vlag (de nationaliteit van een vaartuig stond destijds nog weinig vast) een gewoon gebruik in Britseh Noord Amerika, ter ontduiking van de navigation laws.

Was Engeland in oorlog, dan werden niettemin levensmiddelen uit Ierland naar West Indië geëxporteerd, hetzij ter sluiks naar de vijandelijke koloniën zelf, hetzij naar z.g. neutrale eilanden, van waar zij weder uitgevoerd werden, naar het gebied van den vijand, of geleverd werden aan diens kapersehepen. Zelfs de nationaliteit van personen werd gecamoufleerd; Engelsehe kooplieden verschaften zich op de Nederlandsche of Deensche eilan-

den burgerbrieven, ten einde verboden handel te kunnen drijven en, in oorlogstijd, niet als landverraders gebrandmerkt te worden. Nederlanders deden hetzelfde op Sint Thomas, met het wat onschuldiger doel tegenover Fransche autoriteiten voor Denen te kunnen doorgaan, dus niet voor bondgenooten der Engelschen.

Gedurende de periode van 1748 tot 1756 bloeide de vredessluikhandel weder op, niettegenstaande de Engelsche maatregelen van repressie en représaille; de Board of Trade steldein 1750/1751 een maritieme actie voor tegen het verkeer van Sint Eustatius, Sint Thomas en de Nederlandsche Guyanas met Britsch Noord Amerika. Intusschen echter ging de handel der Britsche koloniën met de Fransche even goed voort als die van Jamaica met de Spaansche, de laatste, hoezeer ook gewenscht, even goed in strijd met de navigation law als de eerste. In Nederland werd zelfs geklaagd over den import van suiker in Engeland, van Sint Eustatius aangevoerd, doch afkomstig van de Fransche en Spaansche Westindische eilanden, waardoor onze raffinaderij-industrie, destijds van veel belang, benadeeld werd.

Het midden der achttiende eeuw was het tijdperk waarin suiker in het economisch leven van tropisch Amerika de voornaamste rol speelde; „Sugar was King". Nederland dreef een grooten handel in het artikel, dat slechts voor een deel door de Nederlandsche Guyanas geleverd werd — en molasses waren, zoowel in vredes- als in oorlogstijd, te Amsterdam goedkooper dan te Londen.

Na den vrede van Parijs (1763) kwam Engeland, hoewel het de overwinning behaald had, in een moeilijke positie te verkeeren; alle nadeelen kwamen aan het licht van een te groot Noord Amerika en een te klein West Indië. De Fransche Antillen bloeiden op en dreven een levendigen sluikhandel, niet alleen met Britsch Noord Amerika, maar ook met de Britsche Westindische eilanden; het suikermonopolie bevoordeelde in Engeland de direct belanghebbenden, doch Engelands commercieele positie in het algemeen werd bedreigd.

Twee verschijnselen begonnen zich af te teekenen, Engelsche afgunst, ditmaal niet meer tegenover Nederland, doch tegenover Frankrijk — en toenemende ontevredenheid onder de kolonisten

van New England. Deze laatsten wilden zich niet laten beletten eigen handel te drijven en eigen industrieën te vestigen. De American Revolution was in aantocht.

Met het besluit van het Congres te Philadelphia van 17 October 1774, om geen goederen uit het Vereenigd Koninkrijk, of de Britsche West Indiën, meer te importeeren, werd de handelsoorlog ingeluid. Ongekende mogelijkheden werden geopend, nu hetgeen Noord Amerika zou blijven noodig hebben uit Europa, buiten Engeland om zou moeten worden ingevoerd en de tropische producten van Fransch, Spaansch en Nederlandsch West Indië de Noordamerikaansche markt voor zich gereserveerd vonden. Reeds in 1776 echter werd ons Sint Eustatius geblokkeerd; enkele jaren later was Engeland in oorlog, niet alleen met de afvallige koloniën, maar tevens met Frankrijk en Spanje, op het eind van 1780 ook met onze Republiek. Verzet was er genoeg tegen de Engelsche regeeringspolitiek, in het moederland zelf en in Britsch West Indië; de Engelsche handel beriep zich op een speciale act of Parliament, welke verkeer met Sint Eustatius toe zou staan, waar trouwens vele Engelsche kooplieden gevestigd waren.

Toen in Februari 1781 de voorhoede eener Engelsche vloot op de Statiaansche reede verscheen, trof men daar Engelsche koopvaarders aan, die men zelf over den oceaan geconvoyeerd had en die vooruit gezeild waren, om hun, voor de Amerikanen bestemde, goederen te kunnen lossen, voordat dit belet zou worden. En van hetgeen er op Sint Eustatius in handen viel van den Engelschen admiraal, was een niet onaanzienlijk deel Engelsch eigendom.

Wel was in 1783 de groote Amerikaansche oorlog ten einde en waren de Vereenigde Staten door het voormalige moederland als souvereine republiek erkend, doch het zou slechts tien jaar duren en Engeland bond opnieuw den strijd aan met Frankrijk, dat tengevolge van de revolutie van 1789 in West Indië kwetsbaarder was dan ooit.

Na den vrede van Utrecht (1713) ving voor onze Republiek de periode aan waarin zij, haar handelsbelang op den voorgrond

stellend, zich in de conflicten tusschen de andere mogendheden zooveel mogelijk afzijdig hield; een periode welke eindigde toen Engeland, terecht van meening dat het ter zee weinig meer beteekenende Nederland als onwillig bondgenoot gevaarlijker was dan als openlijk tegenstander, ons in 1780 den oorlog verklaarde.

Het was in dit tijdvak, dat onze Westindische eilanden, profiteerend van de mogelijkheden welke zoowel de vredes- als de oorlogstoestanden boden, tot grooten bloei kwamen. Zelfs Sint Maarten kon na 1735 op een belangrijk scheepvaartverkeer bogen; het was echter vooral Sint Eustatius, de „golden rock" tijdens den Amerikaansch-Engelsch-Fransch-Spaanschen oorlog, dat zich door sluikhandel van allerlei aard tot een centrum van verkeer ontwikkelde.

Wel was reeds tijdens den Spaanschen Successie-oorlog ook van de Deensche Antillen de bijzondere positie tot haar recht gekomen, maar Nederland behoefde voorloopig van het zooveel minder kapitaalkrachtige Denemarken geen zware concurrentie te duchten.

De gewone clandestiene handel werd na 1713 op den ouden voet voortgezet; de belemmering welke de Engelsche navigation law veroorzaakte had de Britsche Westindische planters, reeds sedert het laatst der zeventiende eeuw, er toe gebracht suiker naar Sint Eustatius te verschepen — en de katoen welke ons eiland na 1721 exporteerde, was afkomstig van de Fransche Antillen, waar men de hooge belastingen zocht te ontduiken. In 1717 trachtte Engeland den clandestienen handel van Curaçao met Barbados te keer te gaan; de Engelsche molasses act van 1733, in het belang der moederlandsche monopolisten tot stand gekomen, maakte Curaçao, Sint Eustatius, de Deensche Antillen en sommige andere (Britsche) eilanden, welke zelf niets of weinig produceerden, tot transitostations voor de suiker der Fransche Antillen. Wel honderd kleine vaartuigen kwamen jaarlijks van Guadeloupe, Saint Domingue en Martinique op Sint Eustatius aan, met suiker enz., in laatste instantie voor Britsch Noord Amerika bestemd, dat zelf niet uit Fransch West Indië mocht importeeren.

De in 1739 aangevangen nieuwe oorlogen openden nieuwe

mogelijkheden; op Sint Eustatius b.v. kocht men den Engelschen kapers hun prijsgoederen af en Curaçao leverde krijgsbehoeften aan Spaansche kapers. Wel ondervond de Curaçaosche handel moeilijkheden met betrekking tot het verkeer met de Costa Firme, doch een particuliere Curaçaosche zeemacht, al dan niet ondersteund door een Engelsche, dwong de koloniale Spanjaarden de oude relaties te bestendigen. Zoowel Ierland als sommige Britsche Leeward Islands bleven Engelands vijanden van provisiën voorzien, Europeesche of Noordamerikaansche; de commandeur van Sint Eustatius nam ijverig deel aan den handel in Iersche levensmiddelen met de Fransche Antillen. In 1746 verkregen Curaçao en Sint Eustatius speciale vergunningen voor de vaart, respectievelijk op Saint Domingue en Guadeloupe; de Fransche koloniale autoriteiten wilden niet de kans loopen, dat de suikeroogst niet afgevoerd zou kunnen worden en gebrek aan eerste levensbehoeften op hun eilanden zou ontstaan, tengevolge van de Engelsche blokkade. In 1745 arriveerden op Guadeloupe 168 Statiaansche vaartuigen, tegen één schip uit Frankrijk.

Na 1748 verkeerde de oorlogs-sluikhandel weder voor eenigen tijd in een vredes dito; meel, op Sint Kitts aangevoerd, ging in 1757/1759 heimelijk des nachts naar Sint Eustatius, waar men er een voordeelige markt voor kon vinden op de eilanden welke van verkeer met Britsch gebied afgesloten waren. Jamaica maakte wederom gebruik van onze Benedenwindsche Eilanden (Aruba) voor den clandestienen handel met de Spaansche kust (Rio Hacha); Curaçao zag den eigen handel met de Spaansche koloniën wel, onder invloed der Engelsche concurrentie, verminderen, doch de Guipuscoa compagnie bleek niet veel kwaad te kunnen doen.

Gedurende den Zevenjarigen Oorlog (1757—1763) verhinderde de clandestiene handel van Curaçao en Sint Eustatius dat Engeland de koloniën der tegenstanders zou isoleeren; het verkeer der onzen werd soms door Fransche kapers beschermd. Vooral Sint Eustatius profiteerde van den toestand; hoewel het eiland in 1760 door de Engelschen geblokkeerd werd, was het in dezen oorlog dat op het strand beneden Oranjestad groote pakhuizen gebouwd moesten worden, om de vele verhandelde goederen te

kunnen opslaan. Schepen van Curaçao en Sint Eustatius voeren druk op de Fransche Antillen, ondanks het groote risico; de Statiaansche commandeur en de Fransche koloniale autoriteiten bevoordeelden zich door de transacties met de vergunningen voor de scheepvaart. Door omkooping en listige camouflage wisten ook Britsche onderdanen, in Noord Amerika en West Indië, van het clandestiene verkeer met Engelands vijanden te profiteeren; de uitvoer van Ierland kon evenmin als vroeger belet worden en Sint Eustatius bewees diensten als voorheen. Voor Curaçao was 1760 een goed handelsjaar.

Na den vrede van Parijs (1763) was Frankrijk, hoewel maritiem verslagen, commercieel nog steeds een veel machtiger concurrent voor Engeland dan onze Republiek; de Fransche handel met West Indië werd in 1766 geschat op een waarde van 100 millioen livres, tegenover die van Engeland op 66 millioen, die van Nederland op 24 millioen en die van Spanje op 10 millioen. Waren wij derhalve tot de derde plaats afgezakt, onze Westindische stations bloeiden ook nog in de vredesperiode, welke op den Zevenjarigen Oorlog volgde; in 1768 kwamen 2500 vaartuigen op de reede van Sint Eustatiùs aan, ondanks de mededinging der Deensche vrijhavens Sint Thomas en Sint Jan.

Het Noordamerikaansche non-importation besluit van 1774 was al weder de voorbode van een nieuw bloeitijdperk; onze Westindische stations zouden nog eenmaal als „neutrale" markten en stapelplaatsen haar belangrijke positie herkrijgen, in den grooten Amerikaanschen oorlog, waaraan ook Frankrijk en Spanje tegen Engeland zouden deelnemen. Sint Eustatius en Curaçao beleefden een gouden tijd; voor Spanje was het van belang dat laatstgenoemd eiland het verkeer onderhield met de zuidkust van Española en de Costa Firme, terwijl de Statiaansche positie van groote beteekenis was, vooral voor Noord Amerika en de Fransche Antillen, alsook voor de Spaansche.

Aanvankelijk kon ook de Engelsche handel van onze neutraliteit profiteeren, door zich op Sint Eustatius te concentreeren en zoodoende neming van schepen en goederen op de reis over den oceaan te voorkomen. Het gevaar evenwel, dat de onzen de vijanden van krijgsbehoeften zouden voorzien, leidde reeds in

1776 tot een seherp Engelsch toezicht op het verkeer van ons eiland; maatregelen van de Staten Generaal in Nederland tegen zoodanige voorziening waren allerminst afdoend. Wegens het belang dat onze Westindisehe eilanden voldoende van handelswaar voorzien zouden blijven, werd in 1779 bepaald, dat vreemde Europeesehe schepen, die eilanden bevarend, geen hooger reehten zouden versehuldigd zijn dan die uit Patria, waardoor o.a. de Oostenrijksche Nederlanden in gunstiger positie kwamen te verkeeren dan voorheen.

De handel van Sint Eustatius was vooral Amsterdamsehe handel; verreweg de meeste schepen van en naar Europa waren van Amsterdam, de uitvoer van het zelf weinig productieve eiland naar Nederland had in 1780 een waarde van vier millioen pesos. Enorm was het scheepvaartverkeer op de Statiaansche reede; 3500 vaartuigen werden in 1779 in- en uitgeklaard, 200 lagen er begin Augustus 1780 ten anker, waaronder vele Amerikaansehe, een eonvooi van ruim twintig koopvaarders zeilde in Februari 1781 naar Patria af, beladen met Westindische produeten.

De Engelsche overval van Sint Eustatius, voordat men aldaar van de oorlogsverklaring van 20 December 1780 berieht ontvangen had, maakte met één slag een einde aan de levendigheid der laatste jaren, op het kleine maar een tijd lang uiterst belangrijke eilandje. Curaçao, dat in mindere mate van den toestand geprofiteerd had, liep vrij en diende als toevluchtsoord voor vele Nederlandsehe schepen, welke in de Caraibisehe Zee niet veilig waren voor aanhouding door den Engelsehen.

Onze vierde Engelsche oorlog richtte enorme sehade aan, ook aan de West-Indische Compagnie, doeh was spoedig voorbij; de Nederlandsehe koopmanspolitiek eehter had gefaald. Men had gemeend het risieo van een oorlog met Engeland te moeten aanvaarden, om te voorkomen dat de Noordamerikaansche staten, eenmaal onafhankelijk, zich eommercieel op Frankrijk en niet op ons land zouden oriënteeren. Het verwaehte voordeel van goede relaties met de Vereenigde Staten is evenwel uitgebleven.

Na den vrede van 1784 herstelde onze positie in West Indië zieh oogensehijnlijk tot wat zij in den regel in de tusschenoorlogsche perioden geweest was. Curaçao had in 1782 het verkeer

met Noord Amerika weten te herstellen en in 1783 een convooi van vijftig schepen huiswaarts zien gaan; tusschen 1784 en 1790 voeren zestien tot twintig schepen per jaar met Westindische producten naar Patria en na het uitbreken der groote revolutie trok ons eiland tot 1795 voordeel uit de economische en politieke ontwrichting van Fransch West Indië. Op Sint Eustatius was natuurlijk, na de plundering door de Engelschen, de confiscaties van particulier eigendom en het gedwongen of vrijwillig vertrek van vele kooplieden, een tijdelijke stilstand der bedrijvigheid ingetreden; in het vijfde jaar na den vrede echter liepen al weder 3000 vaartuigen op het eiland binnen.

In Nederland had men blijkbaar geen begrip van de groote veranderingen, welke op komst waren; Curaçao werd in 1787 nog beschouwd als het eiland dat van „geconniveerden sluikhandel" bestaan moest en van Trinidad, waar zich Fransche kooplieden gevestigd hadden, vreesde men geen concurrentie, evenmin als van Sint Thomas voor Sint Eustatius. Nederland nam nog altijd een sterke positie in, wegens den tusschenhandel in Duitsche industrieproducten, welke in Amsterdamsche handen was, terwijl Curaçao stapelplaats was voor Spaansch Amerika. De West-Indische Compagnie, op het eind van haar bestaan, zag nog altijd koloniën uitsluitend als voor den handel van belang.

De Vereenigde Staten evenwel legden zich nog meer dan in den kolonialen tijd op de scheepvaart toe, thans ook op de vaart tusschen West Indië en Europa; in 1793 begon de groote strijd tusschen Engeland en het revolutionnaire Frankrijk en twee jaar later verbond onze Republiek zich met de Fransche, wat Albion de gelegenheid gaf zijn twee mededingers op koloniaal en commercieel gebied tegelijk onschadelijk te maken.

Ondanks den bijna voortdurenden oorlogstoestand nam de productiviteit van West Indië sterk toe, vooral omdat, niettegenstaande alle belemmeringen, aan de eerste voorwaarde, een ruime aanvoer van negerslaven, in den regel voldaan kon worden. Noch de Noordamerikaansche, noch de Fransche vrijheidsbeweging, uitvloeisels toch van liberale opvattingen betreffende menschenrechten in het algemeen, maakten aan slavenhandel en

slavernij een einde; het is merkwaardig, dat de Amerikaansche neger zijn emancipatie dankt aan Engeland, het land dat in de tweede helft der achttiende eeuw meer dan eenig ander bij den slavenhandel betrokken was.

Wel weerden zich ook in Noord Amerika de Quakers (Benjamin Franklin), doch aldaar was de slavenkwestie meer dan enkel een commercieele, immers ook een algemeen economische aangelegenheid; toen de Vereenigde Staten zich onafhankelijk verklaarden, bestond de bevolking aldaar voor één zesde uit slaven en verscheidene Amerikaansche vrijheidshelden waren zelf slavenhouders, of bij den slavenhandel betrokkenen. Evengoed als in Engeland echter kwamen in het laatste kwart der achttiende eeuw in Noord Amerika beperkende wetgevende maatregelen tot stand en werd bij het groote publiek de abolistische geest vaardig.

Hier te lande maakte men zich niet druk over hetgeen in Afrika en Amerika, veraf gelegen werelden, met de negers gebeurde; personen uit den deftigen koopmansstand stelden omstreeks 1750 nog een eer in hun „noesten slavenhandel" en in den naam Gulden Vrijheid voor een Nederlandsch slavenschip vermocht waarschijnlijk niemand bittere ironie te zien. Een scheepsgeneesheer van 1769, iemand die de practijk van het bedrijf kende, kon in den slavenhandel niets vinden dat in strijd zou zijn met de Christelijke vrijheid en troostte zich zelf en anderen met de overweging, dat de uit Afrika aangevoerde negers òf geboren slaven, dan wel krijgsgevangenen waren, die anders ter dood gebracht zouden worden. Bovendien, de menschenhandel was voor een goed deel de basis waarop onze commercieele positie opgebouwd was en nog in 1789 werd het bedrijf onontbeerlijk geacht voor onze welvaart.

Spanje bleef voor de voorziening van werkkrachten der Amerikaansche koloniën van den vreemden slavenhandel afhankelijk. Tegen de Engelsche South Sea Company had men in Spanje echter grooten tegenzin, niet het minst omdat zij den slavenhandel als dekmantel gebruikte voor den verboden goederenhandel; optreden hiertegen lokte slechts Engelsche représailles uit. De oorlog van 1739 onderbrak het Engelsche asiento; na den vrede van Aken verdween het en ging men er in Spanje toe over een

eigen Real compañia op te richten, ter voorziening van het eiland Cuba met slaven, doch deze onderneming had geen succes. In 1789 cindelijk werd de slavenvaart op Cuba vrijverklaard.

De Royal Africa Company hield in 1750 op te bestaan en Engelsche slavenhalers waren vrij (Liverpoolsche en Bristolsche freetraders, danwel interlopers), metof zonder speciale Spaansche vergunningen negers uit Afrika naar Spaansch Amerika over te brengen; voor den Engelschen slavenhandel in West Indië was Jamaica het station, zooals Curaçao het vroeger voor den onzen geweest was.

Was slavenhandel steeds gepaard gegaan met clandestienen goederenhandel op de Spaansche koloniën, het verloopen van het boekaniersbedrijf maakte de avonturiers tot zeeroovers, die in de eerste vijftig of zestig jaren der achttiende eeuw in de Afrikaansche wateren slavenschepen buitmaakten en de slaven in Spaansch Amerika aan den man brachten.

Tabak werd nog altijd in Noordamerika geteeld en uit de Westindische suiker stookte men er rum; aangezien deze beide producten gewilde ruilartikelen waren op de Afrikaansche kust, ontwikkelde zich een belangrijke Noordamerikaansche slavenvaart tusschen West Afrika en de nieuwe wereld, met Newport in Rhode Island als voornaamste centrum.

Frankrijk heeft, ondanks de behoeften der eigen koloniën, na den vrede van Utrecht, waarbij aan het Fransche asiento een einde kwam, geen wezenlijk aanzienlijken slavenhandel gedreven.

Nederland verloor zijn overheerschende positie, maar niet op éénmaal. In 1717 voerde de South Sea Company onderhandelingen met de West-Indische Compagnie voor de levering van slaven op Curaçao en in 1723 kochten Nederlandsche handelaren nog in Afrika slaven voor de Portugeesche markt. In 1724 bleek de South Sea Company nog beducht voor de concurrentie van den Curaçaoschen handel met de Spaansche vastelands-koloniën; in 1725 werden de Nederlanders door de Engelschen als gevaarlijker concurrenten beschouwd dan de Franschen. Het monopolie der vaart op Afrika verdween in 1734, d.w.z. dat alle Nederlanders er aan konden deelnemen, mits retributie betalend aan de Compagnie; deze laatste bleef de voordeelen genieten van het bezit der

factorijen in de Golf van Guiné. In 1752 was er sprake van een Engelsch-Nederlandsche samenwerking, tot bestrijding der Fransche concurrentie; in 1759, dus tijdens den Zevenjarigen Oorlog, bevond zich slechts één Engelsch schip in Afrika, tegen zes Nederlandsche schepen, die slaven aan boord namen, ongetwijfeld bestemd voor den verkoop op de Fransche Antillen. In 1767/1768, dus in vredestijd, liepen uit Zeeland, Rotterdam en Amsterdam 42 schepen naar Afrika uit, waarvan 36 alleen voor den slavenhandel.

Behalve rechtstreeks was ons land ook zijdelings bij den negerhandel betrokken; tot 1795 toe werden vele vreemde slavenschepen in Nederland uitgerust, d.w.z. dat zij hier te lande de ruilwaren inkochten, welke op de Afrikaansche kust gewild waren.

De Nederlandsche slavenhandel ging zich in de achttiende eeuw hoofdzakelijk richten op de eigen koloniën in de Guyanas, waar geen vrije invoer mogelijk was en dus hooge prijzen bedongen konden worden; had men tegenslag met het bezeilen der kust, dan zette men de reis voort naar Curaçao, eventueel Sint Eustatius, om aldaar de slavenmarkten te voorzien. Wanneer nog in 1789 betoogd werd, dat de slavenhandel van het grootste belang was voor onze volkswelvaart, dan had men zeer waarschijnlijk op het oog den aanvoer van slaven in onze plantagekoloniën, wier productiviteit geheel van de voorziening van werkkrachten afhankelijk was. Eerst na 1791 zouden deze koloniën de voordeelen kunnen gaan genieten van vrijen invoer van slaven.

Hoewel uit het laatst der achttiende eeuw gunstige berichten tot ons gekomen zijn aangaande de behandeling der slaven aan boord van Portugeesche schepen, heerschten er bij de meeste vreemde slavenhalers ernstige misstanden; Engelschen en Amerikanen maakten zich aan onmenschelijkheden van allerlei aard schuldig, zelfs aan het overboord werpen van levende slaven, wanneer men daardoor, bij ziekte of voedselgebrek, schadevergoeding in averij grosse kon reclameeren (1783).

Berichten van groote sterfte aan boord der slavenschepen komen ook in onze litteratuur voor, van 1722 tot 1772 toe, doch de hygiënische voorzorgen welke destijds mogelijk waren, werden in acht genomen. Ook de Nederlandsche slavenvaart was een ruw

bedrijf, niet ruwer echter dan de toenmalige scheepvaart in het algemeen. Het verkeer had hoofdzakelijk ten doel de Nederlandsche Guyanas van werkkrachten te voorzien, welke duur betaald werden; men voer met passen van de Compagnie en de Sociëteiten en had een honderdjarige ervaring op het punt van inrichting en ruimteverdeeling, voeding en hygiëne. Al het mogelijke werd gedaan om een goeden geest te handhaven onder de onvrijwillige passagiers; slechts één geval van muiterij (1772) is in de litteratuur te vinden en menschenroof op de Afrikaansche kust kwam blijkbaar bij de onzen niet voor. Het brandmerken der slaven was sedert het laatst der zeventiende eeuw bij alle naties in zwang; nog omstreeks 1735 werd den door de Engelschen op de Afrikaansche kust gekochten slaven het D. Y. op de borst gebrand, een herinnering aan de relaties van den Duke of York, den lateren Koning Jacobus II, met de Royal Africa Company.

De slavenhandel op onze Westindische eilanden beleefde perioden van voor- en van tegenspoed, mede in verband met de oorlogstoestanden; de aanvoeren hielden gelijken tred met de verkoopsmogelijkheden. Bij het uitbreken van den Zevenjarigen Oorlog nam Engeland maatregelen om te beletten dat Sint Eustatius en Curaçao de Fransche Antillen van slaven zouden voorzien.

Tierde op Sint Eustatius na den vrede van Utrecht de „lorredraaierij", vooral van Zeeuwsche slavenhalers, zonder dat blijkbaar de commandeur daaraan paal en perk vermocht of wenschte te stellen, omstreeks 1724 schijnt de Compagnie begonnen te zijn met eigen aanvoer en verkoop van slaven op het eiland; er werd een groot slavenhuis gebouwd, dat in 1726 gereed was. Toen in 1730 de vaart op de Afrikaansche kust vrijverklaard werd, hield deze eigen handel op en bepaalde de Compagnie er zich toe te zorgen dat zij haar recognitie ontving, wat ook niet altijd gelukte. Intusschen moest er tevens tegen gewaakt worden, dat vreemdelingen slaven invoerden op onze eilanden, met het oog waarop in 1755 de aanvoer en de verkoop van slaven van „vreemde natiën" op Sint Eustatius verboden werd; dergelijke bepalingen echter waren gewoonlijk bestemd om ontdoken te worden.

In het algemeen verkeerde Sint Eustatius in gunstiger omstan

digheden voor den slavenhandel dan Curaçao; tot het uitbreken van den oorlog van 1739 voorzag eerstgenoemd eiland in meer of mindere mate de Fransche en Deensche Antillen, Sint Kitts en andere Britsche Leeward Islands, Barbados, een enkele maal ook New York. Curaçao voerde sporadisch uit naar de Deensche Antillen, Havana en New York. Amerikaansche slavenhalers voorzagen zich wel op Sint Eustatius van ruilwaren voor de Afrikaansche kust, op ons eiland uit Patria geïmporteerd.

In 1740 bloeide de Statiaansche slavenhandel (invloed van den oorlog); twee of drie groote slavenschepen per jaar brachten het materiaal aan voor den verkoop aan de Franschen in de buurt.

Curaçao beleefde in de achttiende eeuw wel perioden van opleving van den slavenhandel, doch deze waren van korten duur; in 1775 kon deze handel, wat de Spaanschamerikaansche kust betreft, als verloopen beschouwd worden en in 1779 schijnt het laatste slavenschip van Afrika op het eiland te zijn aangekomen.

Een opbloei trad voor Sint Eustatius in tijdens den grooten Amerikaanschen oorlog; in 1780 werd de slavenhandel op dit eiland als levendig beschreven. Amerikaansche slavenhalers bezochten nog in 1789/1792 het eiland, zoowel om slaven te koopen als om ze te verkoopen.

De achttiende eeuwsche oorlogen deden zich in de Caraibische Zee vooral als kaperoorlogen kennen; de kaapvaart had in deze oorlogen ook tegenover het „neutrale" Nederland een speciale taak te vervullen. Kapers der door onzen handel bevoordeelde partij beschermden onze vlag, die der tegenpartij trachtten dien handel te belemmeren.

Omstreeks 1740 uitte zich zoowel in Engeland als in Frankrijk tegenzin tegen de kaapvaart, als middel om in elkanders Westindische koloniën verwoestingen aan te richten, zooals in de zeventiende eeuw zoo vaak geschied was; voor de actie ter zee evenwel kon men de kapers nog niet missen, ook niet in vredestijd, wanneer een moederlandsch monopolie tegen sluikhandel door vreemdelingen, of eigen onderdanen, beschermd moest worden.

In 1736 en 1738, dus in vredestijd, namen Engelsche en

Spaansche kapers Statiaansche en Nederlandsche schepen, op grond van het aan boord hebben van contrabande.

Tijdens de oorlogen van 1739—1748 werden Nederlandsche schepen op weg naar Curaçao geconvoyeerd; het interinsulaire verkeer onder Nederlandsche vlag echter en dat met de Bovenwindsche Eilanden, bleef onbeschermd. Kapers van de verschillende belligerente partijen richtten dan ook veel schade aan; vooral de Statiaansche scheepvaart en handel hadden te lijden en onze Bovenwindsche Eilanden werden in 1740 feitelijk geblokkeerd, zoodat gebrek aan levensmiddelen ontstond. De Republiek hield zich neutraal en was eigenlijk Engelands bondgenoote, maar Engelsche kapers traden even goed agressief op als die der andere oorlogvoerenden; iedere partij trachtte te beletten dat onze eilanden de tegenstanders van benoodigdheden voorzagen. Pas op het eind werden retorsiemaatregelen genomen, maar alleen tegen Frankrijk; kapers werden op Sint Eustatius uitgerust en eenige Fransche corsaires werden genomen.

Na den vrede van Aken werden in Engeland maatregelen overwogen tegen ontduikingen der navigation law door de kooplieden onzer Westindische eilanden; hier te lande dacht men aan het convoyeeren der schepen naar en van de Caraibische Zee. Aan den overkant liet men het niet bij voornemens; Spanjaarden en Franschen traden op tegen Statiaansche schepen, de Engelschen trachtten gewelddadig den handel van Sint Eustatius te beletten met Dominica, Sint Lucia en Sint Vincent, z.g. neutrale eilanden. In 1755 had de Statiaansche handel alweder groote schade geleden.

Gedurende den Zevenjarigen Oorlog wemelde de zee van kapers; dat de Spaansche guarda costas, voordat Spanje in 1762 in den strijd betrokken werd, tegen den Curaçaoschen handel ageerden, hield echter verband met de handhaving van het Spaansche monopolie. Op Curaçao zag men in de kustwachters niet anders dan zeeroovers en bij wijze van représaille werd verlof gegeven gewapend tegen deze vaartuigen op te treden. Wel werden onze schepen uit Patria reeds in 1758 geconvoyeerd, doch Engelsche kapers en oorlogsvaartuigen namen in de Caraibische Zee schepen onder Nederlandsche vlag, of Nederlandsche „flags of truce", wegens vervoer van oorlogscontrabande, of wat Enge-

land als zoodanig aanmerkte. Sint Eustatius leed in 1750 een schade van meer dan een millioen gulden, wegens verlies van schepen en ladingen; in 1760 werden de Bovenwindsche Eilanden door de Britsche marine formeel geblokkeerd. In dat zelfde jaar verstoutte zich de vice commandeur van Sint Maarten zich van een Engelschen kaper meester te maken.

Ook de groote Amerikaansche oorlog welke volgde was ter zee grootendeels een kaperoorlog, zoowel tusschen de Europeesche billigerenten onderling, als tusschen Engeland en de opgestane Britsche gewesten. Sint Eustatius was rendez-vous voor Amerikaansche, Engelsche, Fransche en Spaansche kapers, welke zich op ons eiland van voorraden voorzagen, doch ook wel tevens koopvaarders waren; de Engelsche marine blokkeerde in 1778 Sint Eustatius, waar groote hoeveelheden krijgsbehoeften voor den verkoop aanwezig waren. Ook de Amerikanen echter lieten zich niet onbetuigd; Paul Jones maakte in 1779 en 1780 twee Nederlandsche schepen buit, het eene op de uitreis naar West Indië, het andere op weg van Sint Eustatius naar Patria. Niet alleen koopvaarders werden, onder verdenking van contrabande, door de Engelschen opgebracht; in 1779 moest een klein Nederlandsch marinevaartuig zich, op weg van West Indië naar het moederland, aan Engelsche kapers overgeven. Het jaar te voren echter had een Statiaansch schip, onder Nederlandsche vlag, tegen een Engelschen kaper gestreden; dat de Statiaansche kapitein een Engelschman was, werpt wel een eigenaardig licht op de toestanden.

De handel van Sint Eustatius deed enorme zaken, maar het bestuur van het eiland moest zich allerlei schendingen der souvereiniteit laten welgevallen; op de reede en in de territoriale wateren pleegden Engelsche oorlogsvaartuigen—en kapers onder verschillende vlaggen, gewelddadigheden tegen elkander, waartegen de commandeur, met zijn handjevol soldaten en zonder zeemacht, niets vermocht uit te richten. Pas in 1778 verscheen een Nederlandsch oorlogschip op de reede en de commandant nam de „havendirectie" op zich, waardoor aan de anarchie van de laatste paar jaar een eind gemaakt werd; in 1780 besloten de Staten Generaal tot het verleenen van onbeperkt convooi. Het

was toen echter reeds te laat; de vierde Engelsche oorlog, waarop de Republiek maritiem slecht voorbereid was, stond voor de deur.

Rodney's overval van 3 Februari 1781 en de daarop gevolgde plundering van Sint Eustatius, was feitelijk niet beter dan een kaperbedrijf en werd dan ook in Engeland zelf door velen beschouwd als een Britsch admiraal onwaardig.

De Statiaansche commandeur ontving in 1781 blanco kapercommissies uit Nederland; de Bovenwindsche Eilanden waren toen echter reeds in handen der Engelschen. Van Curaçao, dat voorloopig Nederlandsch bleef, voeren kapers tegen de Engelschen uit.

De in 1793 aangevangen Engelsch-Fransche oorlog en de spoedig daarna uitgebroken Amerikaansch-Fransche, beide ook al weder in de Westindische wateren kaperoorlogen, gingen aan de onzen voorbij.

De onveiligheid der zee werd ook in de achttiende eeuw nog vergroot door den open zeeroof; dat Engeland, de machtigste maritieme staat, dien trachtte te bestrijden, blijkt wel uit de piracy acts van 1721 en 1744 en uit de zuivering van het zeeroovernest op de Bahamas van 1718. Op Curaçao werd eenmaal, in 1729, het doodvonnis voltrokken aan eenige internationale piraten. Nog in 1771 echter werd een Rotterdamsch schip, bestemd om slaven voor West Indië te halen van de Afrikaansche westkust, zwaar bemand en bewapend, als voorzorg tegen overlast van zeeroovers; er was toen evenwel een conflict uitgebroken tusschen de Republiek en den Sultan van Marocco.

Naar uitbreiding van het Nederlandsche grondgebied in de Caraibische Zee streefde de West-Indische Compagnie in de achttiende eeuw allerminst. Wel stond Sint Maarten sedert 1703 blijkbaar geheel onder Nederlandsch beheer, doch de reden daarvan was dat Frankrijk geen belangstelling toonde voor het eiland. Eerst in 1717 eischten de Franschen hun deel (het noordelijke) op en, hoewel de onzen daarmede niet zoo direct accoord gingen, moesten wij ons toch in 1721 bij een opnieuw verdeeld bezit neerleggen. Reeds in 1735 deed de vice commandeur het voorstel, dat men zich door aankoop van het Fransche deel des

eilands verzekeren zou; daarna werd het denkbeeld nog herhaaldelijk bij de Heeren in Patria aanbevolen, doch men wees het af, of antwoordde in het geheel niet. Pas toen een Duitsch predikant van Sint Eustatius in 1755 den Koning van Pruisen opmerkzaam maakte op Sint Maarten, bleek dat men in Nederland wist hoe er op onze Bovenwindsche Eilanden gedacht werd over de gedeelde souvereiniteit op een dier eilanden. Noch van aankoop van het noordelijk deel, noch van verkoop van het geheel is iets gekomen.

De toestand was voor de kolonisten anders in oorlogstijd wel moeilijk en het is dan ook niet zoo tè verwonderen, dat in 1734 burgers van Sint Maarten, onder wie een raadslid, met den gouverneur der Fransche Antillen een verdrag van neutraliteit sloten, dat echter in Nederland natuurlijk niet erkend kon worden. Men had nog wel gestipuleerd, dat ingeval van oorlog ook het zoo dicht bij Sint Maarten gelegen Fransche Saint Barthélemy neutraal zou blijven.

In hetzelfde jaar 1734 dienden de burgers van Sint Eustatius bij de Fransche koloniale regeering een petitie in om ons eiland onder neutraliteit „of contributie" te stellen, zoodat men zelfs voor de onzijdigheid betalen wilde; het is duidelijk dat men bevreesd was voor oorlogsgeweld, nu in 1732 de Republiek het Weener verdrag mede onderteekend had. Het verzoekschrift werd naar Nederland doorgezonden en er kwam niets van de zaak.

Bij den vrede van Aken echter werden vier der Windward Islands tot neutraal terrein verklaard, t.w. Dominica, Sint Vincent, Grenade en Tobago; bij den volgenden vrede, dien van Parijs, verdeelden Engeland en Frankrijk deze eilanden onder elkander, waarbij o.a. Tobago Engelsch werd. Engeland schijnt geen kans gezien te hebben het nieuwe bezit met eigen middelen in exploitatie te nemen, althans er is getracht, speciaal voor Tobago, Nederlandsch kapitaal te bekomen, doch er was hier te lande geen belangstelling. Reeds in 1738 had de directeur van Curaçao tevergeefs getracht in Patria opnieuw de aandacht te vestigen op Tobago.

Op de Maagdeneilanden nam de Deensche invloed zeer toe; de Brandenburgsche compagnie was sedert 1717 niet meer actief. In het begin der achttiende eeuw kwam Sint Thomas weder aan

den Deenschen staat; in 1745 echter woonden er geen honderd Denen op het eiland en waren de inwoners meest van Nederlandschen bloede. Die van Sint Thomas verkregen reeds in 1716 vergunning Sint Jan te koloniseeren. In een tijdperk van armoede op onze Bovenwindsche Eilanden deden kolonisten van Sint Eustatius eenige malen moeite (1717 en 1720) om naar Sint Kruis te kunnen verhuizen, zonder bekend resultaat; in 1733 kocht de Deensche staat dit laatste eiland van Frankrijk en in 1735 ving er de kolonisatie onder Deensche auspiciën aan.

Het beheer der Deensche Antillen ging in 1755 van de Deensche Westindische compagnie op den staat over; kolonisten van Nederlandsche afkomst bleven er nog lang gevestigd en worden in 1777 nog genoemd, niet alleen op Sint Thomas, Sint Kruis en Sint Jan, doch ook op de kleinere Maagdencilanden, o.a. Scrub Island.

Saint Bathélemy ten slotte ging in 1785 van Fransche in Zweedsche handen over.

Het Aveseiland, circa 120 Eng. mijlen ten Zuiden van Sint Eustatius, werd in 1777 onbewoond genoemd; wij zullen dit eilandje later in de Nederlandsche Westindische geschiedenis terugvinden. De Aveseilanden ten Oosten van Bonaire schijnen wel beschouwd te zijn als onderhoorigheden van Curaçao; er is eenmaal, ten tijde van den Oostenrijksche Successie-oorlog, sprake van een commandeur over deze eilandjes.

Er werd weinig gedaan om in oorlogstijd op de zeer kwetsbare Bovenwindsche Eilanden onze neutraliteit te handhaven en de bewoners tegen overlast te beveiligen. Wij lezen alleen dat er in 1753 een lands schip ter reede van Sint Eustatius aanwezig was en dat er in 1759, nadat de Engelschen ter zee zulke „ongehoorde hostiliteyten" tegen de onzen bedreven hadden, een smaldeel uit Patria naar de West werd uitgezonden.

Toch zou er wel aanleiding geweest zijn tot meer machtsvertoon; tot twee maal toe deden de Engelschen invallen op het noordelijke (Fransche) deel van Sint Maarten en maakten zich dan ook tegenover onze inwoners aan gewelddaden schuldig. In 1745 werden zij door Fransche kapers verdreven, doch in den volgen-

den oorlog (1758) kwamen zij terug en onze vice commandeur beschikte niet over voldoende strijdkrachten om te beletten dat de vijandelijkheden tot ons deel van het eiland uitgestrekt werden.

Dat wij in den lang gedreigd hebbenden vierden Engelschen oorlog groote kans zouden loopen onze koloniën te verliezen, was te voren bekend, doch maatregelen om dit onheil te voorkomen werden in het moederland niet tijdig genomen. Reeds in Augustus 1780, dus toen wij nog z.g. in vrede met Engeland leefden, haalde een Engelsch eskader de Amerikaansche schepen van de reede van Sint Maarten weg. De talrijke klachten van den Britschen gezant te 's Gravenhage der laatste jaren over de hulp welke de Amerikaansche „rebellen" op Sint Eustatius genoten en de vele vexaties van Engelsche zijde waaraan men aldaar had blootgestaan, hadden er van getuigd dat men het vooral op dit eiland voorzien had.

Op 3 Februari verscheen bij verrassing een Engelsche vloot voor Sint Eustatius. Aan verzet viel niet te denken; het lands schip dat op de reede lag vuurde wel de laag af, doch streek daarna de vlag en onze commandeur, die ook te land niet over een krijgsmacht van eenige beteekenis beschikte, capituleerde zonder verwijl.

Juist was een tweede en grooter lands schip met een convooi koopvaarders naar Patria afgereisd. Drie Engelsche oorlogsschepen wisten dit convooi in te halen en na een kort maar scherp gevecht, waarbij o.a. de schout bij nacht Willem Crul sneuvelde, werd ook ditmaal, om verder bloedvergieten te voorkomen, de driekleur neergehaald; slechts één enkele koopvaarder wist te ontkomen, de rest werd naar Sint Eustatius teruggevoerd. Intusschen was hier, in de buurt van genoemd eiland, evenals bij Doggersbank, het bewijs geleverd dat de Hollandsche onversaagdheid althans ter zee nog niet geheel verloren gegaan was.

De Engelschen maakten zich niet alleen meester van het convooi en van de nog ter reede van Sint Eustatius aangetroffen schepen, doch men liet de Nederlandsche vlag nog eenigen tijd van het fort Oranje waaien, waardoor nog een aantal niets kwaads vermoedende Amerikaansche schepen in den val liepen.

Aan land werd op schandelijke wijze huisgehouden; er werd

geplunderd en particulier eigendom, ook van Britsche onderdanen, werd prijsverklaard; de archieven der Compagnie werden moedwillig vernield en aan de kolonisten werd persoonlijken overlast aangedaan. Vooral woedde Rodney tegen alles wat Amsterdamsch of Amsterdamsch eigendom was; een aantal ontrouwe Britten werd als gevangenen naar Engeland overgebracht.

Dat ook onze beide andere Bovenwindsche Eilanden zonder slag of stoot overgegeven werden, spreekt van zelf; de gouverneur der Fransche Antillen echter wist zich, door een krijgslist, nog in hetzelfde jaar 1781 zonder veel moeite van Sint Eustatius meester te maken, waarna ook Sint Maarten en Saba door de Franschen hernomen werden. De drie eilanden bleven onder Fransch bestuur, totdat zij bij den vrede van 1784 aan de Republiek gerestitueerd werden.

De Benedenwindsche Eilanden liepen vrij; alleen werd in den zomer van 1782 een (gewapend) hoekerschip, van Curaçao vertrokken met lading voor de — nu Fransche — Bovenwindsche Eilanden, in het gezicht der haven door een Engelschman aangevallen. Hoewel door een samenloop van omstandigheden de hoeker niet tijdig door de in de Curaçaosche haven aanwezige oorlogsschepen geassisteerd werd, kon het vaartuig toch, dank zij mede de eigen krachtige verdediging, ontzet worden. Dit was alles wat men op Curaçao van den oorlog te zien kreeg.

Na den beslissenden zeeslag van April 1782 tusschen de Engelsche en Fransche vloten bij Les Saintes (Rodney-De Grasse) liepen eenige Fransche oorlogsschepen op Curacao binnen, om zich te herstellen; een 10.000 man van Lafayettes Amerikaansche hulpcorps vertoefde in 1782—1783 evenens op het eiland.

Het Compagnies beleid ten opzichte van de Nederlandsche Antillen kenmerkte zich in de achttiende eeuw door gebrek aan kennis van en belangstelling voor deze eilanden, nalatigheid in de voorziening zelfs van dringende behoeften, laksheid op financieel en administratief gebied. Dat de toestanden in de beide insulaire koloniën zelf naar rato waren, ligt voor de hand; aan de bevoor-

rechte positie van Zeeland ten opzichte van de Bovenwindsche Eilanden, nog dagteekenend uit de dagen der patroonschappen, kwam eerst in 1773 een eind.

De directeurspost op Curaçao werd in den regel vergeven aan iemand van rang of aanzien, hoewel niet steeds aan volbloed Nederlanders; de in Patria benoemde gezagdragers voor de Bovenwindsche Eilanden waren nogal eens van onvoldoend gehalte.

Klachten van de zijde der inwoners, zoowel nopens nalatigheid of erger ten aanzien van de belangen der Compagnie, als over misdragingen tegenover personen, kwamen herhaaldelijk bij Bewindhebbers binnen; de Curaçaosche directeur van 1738—1740 schijnt het in zijn korte ambtsperiode al bijzonder bont gemaakt te hebben. De zoo geïsoleerde Bovenwindsche Eilanden verkeerden in nog ongunstiger omstandigheden; in 1742 of 1743 werd zelfs op Sint Eustatius de vraag geopperd of het niet beter zou zijn met de Benedenwindsche onder één bestuur vereenigd te worden. Het stond tot 1747 niet eens vast of de Statiaansche commandeur wel met gezag bekleed was, ook over Sint Maarten en Saba — en nog in 1778 was men op Sint Maarten van meening, dat men alleen de autoriteit van Sint Eustatius te erkennen had in rechtzaken (appèl).

Een oud-militair — met niet geheel vlekkelooze reputatie, tot commandeur benoemd, werd in 1717 door de burgerij van Sint Eustatius verjaagd; een vreemdeling, die alleen slecht Fransch sprak, wist in 1718 in Nederland voor geld den commandeurspost van Sint Maarten te verkrijgen, destijds reeds ten deele door Frankrijk opgeëischt — en bleek voor het Nederlandsche deel van het eiland geen geschikt bestuurder te zijn. In 1775 kwamen op Sint Eustatius schuldbewijzen voor den dag tot een totaal bedrag van drie ton, wegens bijna vijftig jaar eerder door den commandeur op crediet verkochte Compagnies goederen en slaven, welke nimmer betaald waren. Op Sint Maarten zette men in 1736 den vice commandeur eigenmachtig af; door den commandeur van Sint Eustatius werd de ongewenschte gezagdrager echter in zijn fuctie hersteld. De Statiaansche commandeur van 1744 werd door de burgerij beschuldigd van machtsmisbruik;

inderdaad, de toestanden lieten ook op de Bovenwindsche Eilanden veel te wenschen over.

De Heeren in Patria waren allerminst doof voor klachten; door notitie te nemen van aantijgingen echter, ook van den kant van minderen tegenover meerderen, zonder nochtans de stappen te doen welke noodig geweest zouden zijn om misstanden uit den weg te ruimen, werkte men slechts achterklap in de hand. Een uitvoerige litanie van 1750 echter, uit Curaçao ontvangen, heeft wellicht wel tot eenige, zij het geen afdoende hervormingen den stoot gegeven.

Een nieuwe directeur van Curaçao kreeg in den regel een meer of minder uitvoerige instructie mede, welke dan als regeeringsreglement kon gelden. Soms werd in een eventueele vacature bij overlijden voorzien; zoo bleek er, bij den dood van den directeur in 1720, een driemanschap te zijn aangewezen als interregnum. Op de Bovenwindsche Eilanden bleef het openvallen der commandeursplaats aanleiding geven tot tweespalt (in 1720 zelfs tot ongeregeldheden), wanneer men zelf een tijdelijken vervanger moest kiezen, uit de verschillende gegadigden, die ieder een eigen aanhang hadden, in den raad en daarbuiten; er werd echter ook wel eens bij instructie een opvolger aangewezen. Een „creoolsche" interimregeering kenmerkte zich gewoonlijk door oneenigheid en misbruiken.

Bleef een afgetreden landvoogd op zijn eiland wonen, dan verkreeg hij soms den rang van oud-directeur (commandeur), met precedentie over de ambtenaren, maar zonder stem in den raad; wij zien dit in 1730 op Curaçao en in 1785 op Sint Eustatius.

Een bron van veel verkeerds was, dat de Compagnie haar personeel niet of zeer laag salarieerde; het drijven van eigen handel werd den directeur van Curaçao en den voornaamsten functionarissen aldaar verboden, doch een voldoende bezoldiging stond daar niet tegenover. Op de Bovenwindsche Eilanden waren commandeur, vice commandeurs en raadsleden, tot de capitulatie van 1781, in de eerste plaats kooplieden. Hier genoten de hoogste gezagdragers òf in het geheel geen, òf een onbeduidende betaling, hoogstens bovendien huishuur en, nog altijd, rantsoen uit het Compagnies magazijn. Voor de rest moesten de inkomsten, soms

zeer aanzienlijke, verkregen worden uit de emolumenten; men kon zich voor alles en nog wat laten betalen door het publiek en had daartegenover slechts de kantooronkosten te dragen. De groote oneenigheid tusschen commandeur en secretaris-vendumeester van Sint Eustatius, in de aan den vierden Engelschen oorlog voorafgaande jaren, had vooral haar grond in het streven van eerstgenoemde om de functies welke emolumenten afwierpen zooveel mogelijk aan zich te houden.

Gezagsnaijver was eveneens een aanleiding tot ongenoegen, op Curaçao tusschen het civiele en het militaire element — en tusschen directeur en commandanten van lands schepen, op Sint Eustatius tusschen de „regeering" en den bevelhebber van het eskader van 1778.

Op de Bovenwindsche Eilanden, waar meer dan op Curaçao de „buitenlandsche politick" eischen stelde, was het bestuur in de tweede helft der achttiende eeuw, tot den vierden Engelschen oorlog toe, onafgebroken in handen van ingeborenen, met eigen commercieele belangen. Jan de Windt (1750—1775) was tijdens den Zevenjarigen Oorlog bij de Engelschen verdacht en zijn opvolger, Johannes de Graaff (1775—1781), stond tijdens den grooten Amerikaanschen oorlog aan allerlei beschuldigingen van Engelsche zijde bloot. Beiden voerden bij précaire internationale en neutraliteitskwesties een politiek, welke in het klein volkomen in overeenstemming was met de moederlandsche in het groot. Met de door Engeland zoo hoog opgenomen beantwoording van het saluut eener Noordamerikaansche brigantijn door de batterij van het fort Oranje in 1776 werd echter volstrekt geen premature erkenning bedoeld der strepenvlag van de Unie. Onze en de Deensche handelsposten in de Caraibische Zee beantwoordden elk saluut van een binnenkomend schip.

Dat er in onze Westindische koloniën, ook op de eilanden, veel misstanden heerschten, was in Nederland zeer goed bekend; drie jaar na den vrede met Engeland werden door de hooge regeering twee commissarissen afgevaardigd, tot het instellen van een onderzoek. Tot ingrijpende hervormingen echter kwam het niet; het duurde nog tot 1789 voordat voor de Bovenwindsche Eilanden weder een commandeur uit het moederland uitgezonden werd,

in de voorafgegane vijfjarige periode van herstelde Nederlandsche souvereiniteit was het bestuur weder in handen der inheemsche aristocratie geweest.

Op Curaçao was het gewoonte geworden, dat behalve de kapitein der burgerij nog enkele andere particulieren zitting in den raad hadden; aanvankelijk werden de raadsleden voor het leven benoemd, doch in 1738 werd een rouleeringssysteem ingevoerd, waarbij ieder jaar de directeur, onder voorbehoud van goedkeuring in Patria, één nieuw lid te benoemen had, uit een door den raad zelf opgemaakte voordracht. Of de raad veel of weinig gezag had, hing van den directeur-president af; in 1743 werd geklaagd dat het volledige college slechts één of twee maal per jaar bijeen kwam en in gewichtige zaken niet gekend werd.

Op de Bovenwindsche Eilanden, waar „oude costuymen" een groote rol speelden, veranderde de raad zoo vaak een nieuwe commandeur aan het bewind kwam; of de commandeur al dan niet aan een voordracht gebonden was, schijnt vóór 1734 dubieus geweest te zijn. Na 1763 hadden de raadsleden blijkbaar voor het leven zitting en werden alleen aanvullende benoemingen gedaan, door keuze uit voordrachten; ook zien wij na dat jaar den raad zich, behalve met zaken van politie en justitie, ook met armbestuur, weezenzorg en kerkelijke aangelegenheden bezighouden. De voordracht bij een vacature in den raad ging niet van dat college zelf uit, doch van de vrije ingezetenen, al dan niet bij de „burgerrotten" ingedeeld; zoozeer was de burgerij op haar privileges gesteld, dat in 1778 bijna oproer op Sint Eustatius uitbrak, toen een ander dan de in zijn functie geschorste secretaris met de stemopneming belast zou worden. Op Sint Maarten schijnt men vastgehouden te hebben aan het oude systeem van ontbinding van den raad bij het optreden van een nieuwen commandeur op Sint Eustatius; wij zien dat in 1789 nog toepassen.

Als kooplieden waren in den grooten Amerikaanschen oorlog de raadsleden op de hand der eene of der andere partij, al naar hun commercieel belang het meebracht; hoewel aan de inwoners van Sint Eustatius door Engeland heulen met de „rebellen" verweten

werd, zou de zoon van een Statiaansch raadslid een Engelschen kaper gecommandeerd hebben.

De rechtspositie der Compagnies ambtenaren, zelfs van de meest ondergeschikte, berustte op hun commissie (aanstelling), waarvoor aan leges niet minder dan een maand gage betaald moest worden. Een ernstig euvel echter was, dat de grenzen van ieders bevoegdheid, bij afwezigheid van algemeene voorschriften, niet vaststonden, wat tot velerlei krakeel en verwarring aanleiding gaf.

Het niet-ambtelijke element in het openbare leven kon door leidelijk verzet van zijn ontevredenheid met het bestuur blijk geven; onder den Curaçaoschen directeur van 1738—1740 weigerden notabelen zich in publieke functies te laten benoemen, in 1750 was men onwillig officiersposten bij de gewapende burgerij te bekleeden.

Ook op onze Westindische eilanden waren bestuur en rechtspraak in de achttiende eeuw in één hand, die van directeur (commandeur, vice commandeur) en raden. Op Curaçao bestond al vroeg een klein comité uit den raad, dat de minder belangrijke zaken afdeed, in 1748 ook civiele zaken, tezamen met den fiscaal, die tevens notaris was; de volledige raad hield er geen vaste zittingsdagen op na.

De rechtsbedeeling was in het algemeen onbevredigend, wegens gebrek aan goede voorschriften en het gehalte der rechtsprekende colleges; tot 1790 was er op de Bovenwindsche Eilanden geen bepaalde manier van procedeeren bekend. Zelfs op Curaçao was nog op het midden der eeuw geen goede rechtsbijstand te verkrijgen.

De strafrechtspraak was in het algemeen vrij mild, tenzij de delinquent tot den slavenstand behoorde; vergrijpen van vrijen tegen slaven werden blijkbaar niet als ernstige misdrijven beschouwd en bij een gezamenlijk gepleegd delict werd de blanke hoofddader minder zwaar gestraft dan de medeplichtige slaaf.

Van den Curaçaoschen directeur van 1740—1761 werd gerapporteerd, dat hij op eigen hand, tezamen met den fiscaal, vonnis velde in strafzaken.

Ook Sint Eustatius had aanvankelijk een fiscaal, in 1717 echter een oud-soldaat, tevens herbergier; de commandeur De Graaff van een zestigtal jaren later vond het voordeelig (emolumenten!) het vaceerende fiscaalsambt zelf waar te nemen, waaraan de Heeren in Patria in 1778 een einde maakten. De toen benoemde fiscaal (of hij ook voor de beide andere eilanden bevoegd was bleef even in het midden), tevens met krijgsraadzaken belast, was een jurist van beroep, doch hij kende geen Engelsch en was van militaire aangelegenheden niet op de hoogte, genoot geen salaris of rantsoen, alleen vergoeding voor huishuur en emolumenten — en moest verschillende kosten voor zijn rekening nemen. Toch was het ambt zeer remuneratief.

Een schout en enkele politiedienaren waren op Curaçao reeds omstreeks 1750 in functie; op Sint Eustatius werden eerst in 1779 een onderschout en twee ondergeschikten met den gewonen politiedienst belast.

Wat de defensie betreft waren het op Curaçao vooral de doode weermiddelen waaraan, wegens de hooge kosten, niet voldoende aandacht besteed werd; eerst in 1781 waren de versterkingswerken gereed waaraan men, met tusschenpoozen, eigenlijk sedert den vrede van Utrecht (1713) gebouwd had. Soms verschafte de Compagnie materialen, welke echter niet altijd voor het aangewezen doel gebruikt werden; de werkkrachten (slaven) leverden de inwoners, die ook wel geldelijke bijdragen te verstrekken hadden voor den bouw.

Ook op Sint Eustatius werden na 1713 de versterkingen verbeterd en droegen de inwoners bij in de kosten, terwijl het moederland het geschut leverde; in 1780 waren er vijf forten, doch... de defensie werd in ellendigen staat bevonden. Op Sint Maarten wist men partij te trekken van het oude fort, dat de Spanjaarden bij de evacuatie van 1648 blijkbaar niet grondig geslecht hadden; de burgerij bracht tijdens de oorlogen van 1739—1748 gelden bijeen voor de verdere verbetering.

Op Curaçao, Sint Eustatius en Sint Maarten bleef de gewapende burgerij een belangrijk onderdeel der weermacht; zij wenschte echter tegenover het militaire element haar zelfstandigheid te

behouden, zooals op Curaçao bleek, toen getracht werd de soldaten van het garnizoen de wachtdiensten te laten verrichten, tegen betaling uit de kas van het burgercorps. Behalve blanken dienden op Curaçao ook de vrije kleurlingen en de vrije negers, in twee afzonderlijke corpsen; omstreeks het midden der achttiende eeuw werd blijkbaar bij het geheel de wapenhandel niet naar den eisch beoefend. Bereden burgercorpsen worden genoemd in 1743 op Curaçao, in 1744 op Sint Maarten en in 1776 op Sint Eustatius.

Een garnizoen van eenige getalsterkte lag er alleen op Curaçao; de zuiver militaire uitgaven waren voor rekening der Compagnie, maar of haar directeuren en commandeurs ook over de troepen met gezag bekleed waren, was een open vraag. Het gehalte der militairen was laag, de dienstvoorwaarden dan ook ongunstig; bij de koloniale troepenmachten in de Britsche en Fransche koloniën was de toestand niet beter. De behandeling in dienst was weinig humaan en de sterfte was groot; de betere elementen onder de soldaten echter konden zich in den regel, na afloop van hun engagement, een plaats verschaffen in de burgermaatschappij.

Op Sint Eustatius was in 1740 de commandant van het garnizoen een officier uit Nederland, twintig jaar later echter een Statiaan, zonder militairen rang en vermoedelijk zonder militaire opleiding; in 1780 werd een luitenant uit Nederland aan den staf toegevoegd. Ook de onderofficieren op Sint Eustatius waren nogal eens inheemschen, die het handwerk op het eiland zelf geleerd hadden. De tamboers waren negerslaven, van hun eigenaars gehuurd, onder De Graaff van den commandeur zelf; in 1780 had de constabel van een der forten een kleinen jongen en een negerin tot assistenten.

De garnizoenen van Sint Maarten waren van vijf tot twaalf man sterk; op Sint Eustatius lagen nooit meer dan een 50 of 60 man. Toch kon de commandeur ter gelegenheid van het slavenoproer in Berbice van 1763—1764 de vastelands-kolonie eerst met 150 man, later met nog 40, te hulp komen, waarschijnlijk inderhaast aangeworven vagebonden uit den omtrek; het gehalte van het expeditionnaire corps was dan ook bedroevend. Vooral op de Bovenwindsche Eilanden klaagde men herhaaldelijk over

de vreemdelingen onder de militairen, vooral de Fransehen, dic onbetrouwbaar waren en gemakkelijk naar de Fransehe Antillen konden deserteeren.

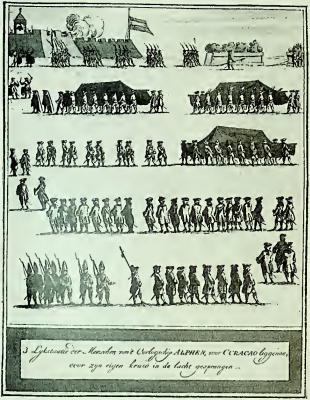
Was er, toen de nood aan den man kwam, van tegenweer bieden vrijwel geen sprake — 3 Februari 1781 op Sint Eustatius waren het aan land alleen eenige Amerikaansehe matrozen die daartoe een poging aanwendden — in vredestijd werd er kruit genoeg verschoten, bij het beantwoorden n.l. van het saluut der aankomende sehepen. Dat men hierbij niet altijd met voorzichtigheid te werk ging, blijkt uit ongelukken op Sint Eustatius en uit het in de lucht springen van het landschip Alphen in de haven van Curaçao in 1778.

Ter zee was men nict geheel van de staatsmarine afhankelijk, omdat men eigen kaperschepen kon uitrusten; de Curaçaosche kaapvaartkas was in 1781 goed voorzien.

De achttiende eeuwsche bevolkingsbockhouding was niet een zoodanige, dat er betrouwbare sterkteeijfers uit te putten zouden zijn; wij mogen echter aannemen, dat de bevolking onzer eilanden, in verband met de afwisselende kansen der versehillende bedrijven, voor een niet onbelangrijk deel een vlottende was, gevarieerd naar landaard en herkomst. De Compagnie gaf, recds sedert het eind der zeventiende eeuw, aan de kolonisatie van Curaçao geen aandaeht meer; op alle eilanden cchter werd de stand der ambaehtslieden, kleine neringdoenden enz. versterkt door afgedankte militairen. Nog in 1790 werd in het moederland een regeling gepubliceerd nopens het „voor sehelm aan wal zetten" in de Westindisehe koloniën van gestraften van 's Lands sehepen van oorlog.

Dreigde er oorlog, dan kon op de Bovenwindsche Eilanden een neiging worden waargenomen tot verhuizen, zooals op Sint Eustatius in 1734, 1735 en 1739; toen laatstgenocmd eiland in 1781 door de Engelschen veroverd was, zoehten vcle kooplieden een ander heenkomen, terwijl een aantal inwoners met Engelsche namen naar Engeland overgebraeht werden en Joden naar Sint Kitts.

Slechte resultaten in den landbouw op de British Virgins deed wel eens de bevolking onzer Bovenwindsche Eilanden toenemen

Uit: *Maandelijkse Ned. Mercurius* van 1779

(1717); teleurgestelde planters van onze eilanden trokken, met hun slaven, naar elders.

De ervaringen, op Curaçao opgedaan (geüsurpeerde gronden) deden de Compagnie een afwerende houding aannemen tegen de kolonisatie van Aruba en Bonaire, waar alleen enkele ambtenaren gevestigd waren; laatstgenoemd eiland werd als Compagnies plantage geëxploiteerd. Eerst in 1785 werd het mogelijk, door de invoering van grondbelasting, het domein op Aruba tegen usurpatie te beschermen.

De welvaartstoestand was grootendeels afhankelijk van factoren waarover men zelf geen macht had; landbouw en veeteelt werden op de Benedenwindsche Eilanden af en toe door abnormale droogte, op de Bovenwindsche door orkanen bedreigd, handel en scheepvaart hadden te lijden van oorlog en kaapvaart, industrie was er vrijwel niet.

Op Curaçao stond de handel stil en had de gemeene man moeite om aan den kost te komen, toen in 1752—1753 Spanje extra strenge maatregelen nam tegen smokkelarij; tijdens den grooten Amerikaanschen oorlog was er meer kapitaal op het eiland aanwezig dan productief gemaakt kon worden, na 1783 gingen de zaken echter snel achteruit.

Tot het midden der achttiende eeuw gold Sint Eustatius afwisselend als arm en zeer arm; in 1740 echter waren er al groote winkels op het eiland en in 1750 telde men er 116 handelshuizen. De ongekende bedrijvigheid van „the golden rock" duurde slechts enkele jaren en ging gepaard met groote duurte, op alle drie de Bovenwindsche Eilanden, waar op de beide minder belangrijke geen groote handelswinsten tegenover stonden. Tijdens de Engelsche en Fransche tusschenperioden was Sint Eustatius „zonder commercie"; de in 1785 beraamde maatregelen konden den vroegeren toestand niet weder in het leven terugroepen. Sint Maarten, in 1790 arm genoemd, behield een vrij belangrijken plantagelandbouw en in 1792 bleek er nog, bij de oude families, zekere welvaart te bestaan.

Hoewel de vrede onder de inwoners onzer eilanden maar al te vaak verstoord werd — in 1785-1787 was er op Curaçao nog groot krakeel tusschen directeur en notabelen — vonden de

moederlandsche partijtwisten er aanvankelijk geen weerklank; de verheffing tot stadhouder van Prins Willem IV werd op Sint Eustatius even feestelijk gevierd als die van Prins Willem V op Curaçao. Op laatstgenoemd eiland bracht de internationale toestand de gemoederen pas in beroering — en teekenden zich partijtegenstellingen af, na het uitbreken der Fransche Revolutie en van den Engelsch-Franschen oorlog in 1793.

Van een stadsleven kon eigenlijk alleen op Curaçao gesproken worden; de vestiging aan de haven aldaar, voor zoover binnen de verdedigingswerken gelegen, werd omstreeks het midden der achttiende eeuw de Willemstad genoemd. Daarbuiten, langs het Waaigat, waren omstreeks 1740 de eerste huizen gebouwd, het begin der woonwijken Scharloo en Pietermaai. Aan den anderen kant der Sint Annabaai stonden in 1752 reeds meer woningen dan in de Willemstad. Op Sint Eustatius werd in 1736 het dorp te klein geacht; van plannen echter om langs het strand een nieuw woonoord te bouwen is niets gekomen.

Niettegenstaande het gunstige klimaat der Nederlandsche Antillen was toch de sterfte groot; op Sint Eustatius werden vele personen door de pokken aangetast, ook inheemsche blanken, welke volgens een in het moederland gangbare opvatting immuun voor deze ziekte zouden zijn. Curaçao beleefde in de achttiende eeuw vier gele koorts-epidemieën; op het midden der eeuw was er op dit eiland een leprozerie (lazarushuis), later tevens dienend als krankzinnigengesticht (dolhuis).

Armen- en weezenzorg bleven onder de kerk ressorteeren; op Sint Eustatius werd eerst in 1780 aan de behoefte aan een wees- en boedelkamer voldaan, op Sint Maarten vinden wij een zoodanige instelling in 1794.

Op Curaçao waren de Indianen tegen het midden der achttiende eeuw nog niet geheel uitgestorven en zelfs in 1795 zouden er nog enkele vertegenwoordigers van het roode ras, oude lieden, aldaar geleefd hebben. Het talrijkst waren zij echter op Aruba, waar zij, met de vrije kleurlingen, waarschijnlijk mestiezen en zambos, onder een „luitenant" van eigen bloede stonden en heerediensplichtig waren tegenover de Compagnie, die hun toestond kleine

oppervlakt en gronds vrijelijk te bebouwen. Een enkele keer maar (1740, 1792) waren er moeilijkheden met de Arubaansche Indianen.

Het Afrikaansche element der blijvende bevolking, negers en negerkleurlingen, moet tegenover het blanke op Curaçao sterk in de meerderheid geweest zijn; op Bonaire echter waren in 1721 nog niet meer dan een paar honderd negerslaven aanwezig, op Aruba in 1758 nog geen. In 1762 werd het noodig geacht heffingen op de „manumissies" in te voeren, aangezien de veelvuldigheid dezer vrijverklaringen van slaven een gevaar dreigde te worden. Vrije negers en vrije kleurlingen, menschen die geen burgerrechten genoten en eigen afzonderlijke gemeenschappen vormden, waren ook bij ons een bevolkingselement waarvan men veel kwaad en weinig goeds verwachtte. Van hetgeen er onder deze groep broedde had men blijkbaar, toen haar in 1741 het houden van bijeenkomsten verboden werd, niet voldoende kennis; in 1745 moesten nog strengere maatregelen genomen worden, tegen de vrijen „van de kleur" en tegen de slaven.

Op Sint Eustatius werd reeds in 1722 gesproken van „vrijluiden", zijnde gemanumitteerde slaven en de nakomelingschap van vroeger vrijverklaarden. Van slavenoproer, zooals dat op het Deensche Sint Jan van 1733—1734, hetwelk met Fransche hulp onderdrukt moest worden, bleven onze Bovenwindsche Eilanden verschoond. Niet aldus echter Curaçao, waar in 1750 een betrekkelijk onbelangrijke, in 1795 echter een ernstige revolte onder de slaven uitbrak; in beide gevallen treft het, dat de overheid en de meesters in het geheel niet voorbereid waren en blijkbaar aangaande de oorzaken vrijwel in het duister verkeerden. In het laatste geval hebben gedeserteerde slaven, alsmede vrijlieden, een rol gespeeld en was het duidelijk dat de geest van verzet van Saint Domingue naar ons eiland overgewaaid was; de rebellen verwachtten zelfs van het Fransche eiland hulp. Het groote oproer werd onderdrukt en een wreede strafoefening op de voornaamste schuldigen volgde; enkele klachten over de meesters, welke bij het justitieel onderzoek vernomen waren, gaven aanleiding tot een publicatie op de behandeling der slaven.

Aangezien het groot-landbouwbedrijf op onze eilanden niet

op den voorgrond stond, was het lot der slaven op de Nederlandsche Antillen allicht wat minder hard dan in de plantagekoloniën, onder onze en onder vreemde vlag; het systeem echter van slaven te verhuren, als ambachtslieden, losse arbeiders of matrozen, gaf tot misstanden aanleiding. De reeds eenmaal genoemde commissie van 1789 beschreef de Curaçaosche slaven als losbandig en stoutmoedig, maar slechter verzorgd dan in de Nederlandsche Guyanas.

De bevolkingscijfers van Sint Eustatius geven sedert 1715, die van Sint Maarten sedert 1735, een veel grooter aantal slaven dan vrijen; op Saba, waar in het begin der eeuw de blanken nog in de meerderheid waren, was in 1789 het getal der vrijen slechts een derde van dat der slaven. De Statiaansche slaven werden in 1777 onbetrouwbaar, losbandig en diefachtig genoemd; de nieuwe commandeur der Bovenwindsche Eilanden van 1790 klaagde over mishandeling van slaven door de meesters en een particulier in 1792 maakte daarvan, bij een bezoek aan Sint Eustatius, eveneens melding.

Minaasche negers — slaven geïmporteerd van Elmina, de voornaamste vestiging der Compagnie in West Afrika — stonden bekend als moeilijk te regeeren; zij speelden een rol in de revoltes van 1733 op Sint Jan, van 1750 en 1795 op Curaçao.

Op laatstgenoemd eiland hielden zich geregeld weggeloopen slaven in het binnenland op; op de Bovenwindsche Eilanden was gelegenheid tot desertie over zee. Denemarken had met Spanje een overeenkomst (van 1767) betreffende wederkeerige uitlevering van gedroste slven; vluchtelingen van de Deensche Antillen echter werden door de Spaansche koloniale autoriteiten evenmin uitgeleverd als deserteurs van onze eilanden. Gedurende de tweede helft der achttiende eeuw, tot 1784 toe, kwamen steeds klachten voor van onze zijde over gebrek aan medewerking van Spaanschen kant; gewoonlijk was het excuus dat de wegloopers zich Roomsch-Katholiek hadden laten doopen en men de kerk haar bekeerlingen niet afhandig kon maken.

Inwoners van vreemde nationaliteit waren allicht op de Bovenwindsche Eilanden talrijker dan op de Benedenwindsche; met

betrekking tot de Joden was het omgekeerde het geval; zelfs op Aruba vestigde zich (in 1754) een Jood. Op Curaçao was de joodsche gemeenschap sephardisch, althans van Hoogduitsche Joden wordt nergens gesproken; deze laatste groep echter zal op Sint Eustatius, in de dagen van groote negotie, wel vertegenwoordigd geweest zijn.

Hoewel in den regel Joden niet tot openbare bedieningen toegelaten werden, vinden wij toch in 1713 op Curaçao reeds een joodsch officier der burgerwacht; een joodsch geneesheer wordt in 1778 genoemd.

Het was op handel en scheepvaart — en aanverwante vakken, als makelaardij en zeeverzekering, dat de Portugeesche Joden op Curaçao zich toelegden en in het latere deel der achttiende eeuw werden ook door hen fortuinen verzameld. Reeds in de vredesperiode na den Spaanschen Successie-oorlog evenwel was hun invloed in het bedrijfsleven zóó groot, dat oneenigheden ontstonden, waaraan naijver der niet-joodsche kooplieden wel niet vreemd geweest zal zijn, zoodat de Amsterdamsche Kamer der Compagnie een waarschuwend woord meende te moeten laten hooren, aan het adres der Joden; toen echter het Curaçaosche bestuur aan de Parnassim een hooge boete oplegde, kwamen Bewindhebbers tusschenbeide.

Joden bevoeren als schippers en reizende kooplieden de Caraibische wateren en herhaaldelijk werden leden der natie door de directeurs met „diplomatieke" zendingen naar de Spaansche koloniën belast.

In het algemeen gedroegen de Joden op Curaçao, in de achttiende eeuw een 2000-tal, zich als goede burgers; materieelen steun verleenden zij steeds, wanneer de vestingwerken verbetering vereischten, wat tot 1781 herhaaldelijk voorkwam. Onderling echter vielen er onder hen nogal eens oneenigheden voor; in 1749 kwam het zelfs tot gewelddadigheden tusschen de Joden van de Willemstad en die van Otrabanda (overzijde der Sint Annabaai), orthodoxen en liberalen, welke troebelen eindigden met een oogenschijnlijke verzoening, nadat de moederlandsche autoriteiten ingegrepen hadden. Bij de reeds vermelde oneenigheden tusschen directeur en notabelen (1786) speelden ook Joden een rol; in

1789 lagen de in meerderheid Oranjegezinde Curaçaosche Joden overhoop met de weinige Patriotten onder hen.

Op de Bovenwindsche Eilanden hebben de Joden nooit een zoo prominente positie in het zakenleven ingenomen als op Curaçao; op Sint Eustatius, waar zij zich sedert 1730 vrijelijk konden vestigen, waren er toen reeds een twintigtal, tijdens de bloeiperiode veel meer, doch in 1790 nog slechts 157. In de geschiedenis van Sint Maarten is slechts eenmaal, in 1777, van een Jood sprake.

De Statiaansche Joden, voor een deel Hoogduitsche, waren minder in tel dan hun Portugeesche rasgenooten op Curaçao; toch namen allen, hoewel zij niet tot de gewapende burgerij behoorden, aan de verkiezingen der candidaten voor het lidmaatschap van den raad deel. Op Sint Kruis leefden vele Joden, doch in 1777 was er op geen der Deensche Antillen een joodsch bedehuis; op Sint Eustatius echter werd reeds in 1739 vergunning verleend tot het bouwen eener synagoge, zij het met het voorbehoud dat de dienst de Christenen niet hinderen mocht. De Statiaansche commandeur van 1731 beklaagde zich over de groote oneenigheid tusschen de Joden van de twee verschillende geloofsrichtingen (sephardische en asjkenazische) op zijn eiland; in 1775 echter genoten twee joodsche slachtoffers van Fransche en Spaansche vervolging gastvrijheid op Sint Eustatius.

De Quakers op Curaçao van het midden der achttiende eeuw waren allicht van vreemde nationaliteit; op de Bovenwindsche Eilanden bestond blijkbaar geen permanente vestiging hunner secte, hoewel er in 1731 een Quaker met zijn slaven op Sint Eustatius aankwam.

De Lutheranen op Curaçao en Sint Eustatius waren meest Duitschers, of Scandinaviërs, kooplieden die met Nederland, of met de Deensche Antillen, handel dreven.

De kerkelijke toestanden op de Nederlandsche Antillen waren mutatis mutandis dezelfde als die in het moederland, met dien verstande, dat in koloniën de invloed der wereldlijke overheid steeds grooter was dan in het moederland; vooral onze eilanden verkeerden in een geïsoleerde positie, ten aanzien der kerkelijke

jurisdictie en de predikanten waren min of meer Compagnies ambtenaren. De directeuren, commandeurs en vice commandeurs waren, al dan niet volgens uitdrukkelijke instructies, ambtshalve presidenten der kerkeraden en ook van het Compagnies bestuur in Nederland ging wel invloed uit, op schorsing of ontslag van predikanten. Van deze laatsten verwachtte men wèl, dat zij door hun jaarlijksche rapporten de Heeren in Patria op de hoogte zouden houden van de plaatselijke toestanden en persoonlijke verhoudingen, doch men achtte het ongepast, dat zij zich met bestuursaangelegenheden bemoeiden. De dominé's van hun kant waren op hun prestige gesteld, zoo zelfs dat in 1787 de rangorde van den predikant ten opzichte van de andere Compagnies dienaren op Curaçao officieel vastgesteld moest worden; toen in 1751 aldaar een tweede voorganger der gemeente aangesteld zou worden, deed zich de vraag voor of de eene wel aan den anderen ondergeschikt zou willen zijn.

Vooral op de Bovenwindsche Eilanden was de predikant, meer dan goed was, voor zijn levensonderhoud van de wereldlijke overheid afhankelijk (emolumenten); ook heeft het lang geduurd voordat de Statiaansche dominé in het genot van rantsoen gesteld werd en dus niet meer van des commandeurs tafel gebruik behoefde te maken. Overigens treffen wij in 1722 op Sint Eustatius een predikant aan die er een twintigtal slaven op na hield, wat later een die belangen had bij plantages aldaar en op Saba; trouwens de Statiaansche diaconie bezat in 1779 nog slaven.

Op Sint Maarten stond van 1718 tot 1739 geen predikant, op Saba omstreeks laatstgenoemd jaar en van 1771—1788 evenmin; men was dus voor den dienst op Sint Eustatius aangewezen, of op Engelsche geestelijken. Ook overigens verkeerde men op de Bovenwindsche eilanden in bijzondere omstandigheden; er was veel contact met de drie Deensche Antillen, welke in 1777 ieder een Hollandsche gereformeerde kerk hadden. Nederlandsche predikanten waren dus dicht in de buurt werkzaam, doch op onze eigen eilanden ook Engelsche, van verschillende richtingen. Aangezien het verkeer slechts over zee kon plaats hebben, er niet altijd een eigen geestelijke aanwezig en het aantal vreemdelingen groot was, kwamen op de Bovenwindsche Eilanden, meer

dan elders, gemengde huwelijken, huisdoop, „overtrouwen", en spoedhuwelijken, alsmede trouwen voor de magistraat voor. Hadden onze predikanten formeele of principieele bezwaren, dan verleenden andere hun diensten, dan wel de overheid liet zich gelden; op Sint Maarten werden wel huwelijken van Roomsch-Katholieken in de registers der protestantsche kerk ingeschreven.

Hoe het met de geloofovertuiging der Protestanten gesteld was, kan hieruit blijken, dat op Curaçao in de bestuursperiode 1740—1761 hervormde notabelen zich wel lieten inschrijven als lidmaten der Luthersche kerk, om daardoor te ontkomen aan de boeten wegens het weigeren openbare ambten te bekleeden; omstreeks 1769 klaagde de Curaçaosche kerkeraad over onverschilligheid der gemeenteleden en ongodsdienstig leven in het algemeen. De Statiaansche predikant van 1794 noemde de inwoners van zijn eiland „eene bande God en Godsdienst verachtend volk". Van het onderscheid tusschen de verschillende vormen van protestantisme bleek het leekenpublick op de Bovenwindsche Eilanden wel eens onkundig te zijn.

Intusschen had men zijn vóóroordeelen; op Curaçao weigerde men in 1770 ter aarde bestelling op het protestantsche kerkhof van overleden kleurlingen, die overigens wel Roomsch-Katholiek gedoopt zullen zijn geweest; op Sint Maarten mochten kleurlingen, gedoopt of niet gedoopt, vrijen of slaven, evenmin op het protestantsche kerkhof begraven worden (1791) en de Joden van Sint Eustatius wenschten hun begraafplaats niet door gekleurden te laten „ontwijden".

In de Willemstad op Curaçao werd de oorspronkelijke fortkerk der zeventiende eeuw door een nieuwe vervangen; voor een Luthersche kerk werd in 1762 de eerste steen gelegd. Op Sint Eustatius hadden de kerkgebouwen een enkele maal van orkanen te lijden; er bestond aldaar in 1781 zoowel een Duitsch-Luthersche als een Engelsche kerk.

Met de Roomsch-Katholieke kerk had de overheid blijkbaar weinig bemoeienis; verschillende publicaties van 1737 tot 1740 bewijzen dat Roomsch-Katholieken, of met Roomsche vrouwen gehuwde Protestanten, niet voor openbare functies in aanmerking kwamen. De Jesuieten legden in 1742 hun taak op Curaçao neer

en geprivilegieerde priesters van andere orden verschenen op het tooneel, totdat in 1776 de Minderbroeders definitief het werk overnamen; Curaçao was toen reeds sedert 1769 een Apostolische prefectuur. Na het midden der achttiende eeuw verrezen cenige Roomsch-Katholieke kerken op Curaçao, o.a. de tegenwoordige kathedraal van Otrabanda; op Aruba werden eveneens Roomsch-Katholieke Godshuizen gesticht.

Op de gedragingen der priester werd toezicht uitgeoefend; zoo trad b.v. de Curaçaosche directeur van 1720 tegen een Jesuiet op, die proselieten zou hebben willen maken onder de blanken; in 1756 echter ontving de pastoor een kleine vergoeding uit de armenkas, waarschijnlijk wegens diensten aan onvermogende kleurlingen bewezen.

Op Sint Maarten, dat half Fransch was, vinden wij in 1756 een Capucijn; verder zijn de namen bekend van drie Roomsch-Katholieke priesters op Sint Eustatius, in 1783 tot 1795. Het aantal Roomschen op de Nederlandsche Bovenwindsche Eilanden kan niet groot geweest zijn, op Sint Eustatius echter in 1790 toch een 500-tal.

In 1757 kwam de eerste Luthersche predikant op Curaçao aan, met toestemming der moederlandsche overheid; een ander, die zich zonder verlof in 1766 op het eiland ophield, werd „beleefd" verzocht weder te willen vertrekken.

De Joden op Curaçao, die zich van den aanvang aan als Israelieten, niet als Marranen of Cristãos novos, gedragen hebben, volgden den sephardischen ritus, naar het Amsterdamsche voorbeeld. Sedert het begin der achttiende eeuw werden de geestelijke leiders, ook voor elders, in een eigen Curaçaosche academie gevormd; de thans nog bestaande synagoge werd in 1732 gesticht.

De kerstening der slaven op Curaçao was reeds lang aangevangen, toen in het derde kwart der achttiende eeuw de evangelisatie in de koloniën de belangstelling van protestantsch Nederland begon te vragen. Al was het den geprivilegieerden priesters verboden slaven te doopen, zoowel de Jesuieten als de Minderbroeders der Germania Inferior hebben vele doopsels aan slaven toegediend, ook op Bonaire. Nog in 1785 echter werden uiterst

strenge maatregelen genomen tegen een Franciscaan, die slaven clandestien getrouwd had.

Op Sint Eustatius doopten de predikanten aanvankelijk alleen vrije negers en mulatten, geen slaven; op de nabije Deensche Antillen echter kwamen reeds in 1732 Moravische zendelingen aan, die bij hun bekeeringswerk veel tegenstand ondervonden, van de zijde der meesters — en ook van die der Nederlandsche predikanten. Hoewel de Deensche Koning in 1739 de zending onder de slaven toegestaan had, maakte de bekeeringsarbeid der Herrnhutters in het eerst geen groote vorderingen.

Wij zien nu echter sedert 1744 op Sint Eustatius door den predikant af en toe slavenkinderen doopen, in 1783 ook wel volwassen slaven; de meeningen bleven evenwel verdeeld, zoowel op de Deensche als op onze eilanden. Een Nederlandsch predikant op Sint Kruis had neger-bekeerlingen in zijn gemeente (1774), een ander, op Sint Thomas, meende dat slaven niet bekeerd of onderwezen behoorden te worden (1778). Toch trof een Herrnhutter broeder in 1768 op Sint Eustatius een kleine negergemeente aan; slaven werden nogal eens „overgeplaatst" van de Deensche eilanden naar de onze en omgekeerd.

Het Christendom onder de slaven onzer Bovenwindsche Eilanden heeft echter ten slotte vasten voet gekregen door den arbeid van Engelsche Methodisten — en wel van die der groep van John Wesley, welke tegen de slavernij gekant was. Medestanders van Wesley brachten eenige malen bezoeken aan Sint Eustatius (1787—1792) en aan Saba (1788); zij werden echter door het bestuur niet welwillend ontvangen. Toch was er op Sint Eustatius, bij de eerste komst der Wesleyanen, reeds een Methodistische negergemeente van ruim 250 leden; de stichter, zelf een slaaf, was echter voor zijn stoutmoedigheid gestraft en naar het buitenland verkocht.

In het laatst der achttiende eeuw waren er, ondanks allen tegenstand van de zijde der blanken, die meenden dat gemeenschap van taal en geloof het gezag der meesters over de slaven zou ondermijnen, vele gekerstende negers (Herrnhutters en Methodisten) op de Deensche en de Britsche Westindische eilanden. Op Sint Eustatius bleef men vooral tegen de Methodisten sterk

gekant, die men als lastige dwepers beschouwde; nog in 1792 werden slavinnen gegeeseld, omdat zij aan methodistische bijeenkomsten deelgenomen hadden.

Het cultureele en beschavingspeil der blanken op onze eilanden zal in feite wel niet lager geweest zijn dan in andere achttiende eeuwsche slavenkoloniën, al vond een Schotsche reizigster van 1775 op Sint Eustatius niet de „genteel society", waarmede zij op de kleine Britsche suikereilanden kennis gemaakt had; het contact tusschen blanken en zwarten moet overal een ongunstigen invloed gehad hebben.

Sexueele omgang van blanken met slavinnen had zoowel in vreemde als in Nederlandsche koloniën plaats; volgens een getuigenis van 1776 was de toestand op Sint Maarten b.v. in dit opzicht niet beter dan op Sint Thomas. In het eenige bekende zedenproces, dat op Sint Eustatius van 1731, waren klaagster en beklaagde beiden blanken; de medeplichtige was een slaaf.

Eerlijkheid in handel en bedrijf — en in het openbare leven, ook in Europeesch Nederland niet altijd betracht, lieten op onze eilanden nogal eens te wenschen over; planters knoeiden met het gewicht hunner producten, kooplieden van vreemde nationaliteit vertrokken met de noorderzon, op Sint Eustatius werd misbruik gemaakt van de verwarring van Februari 1781, op Curaçao werden in 1766—1769 kerkegelden verduisterd.

Verschillende getuigenissen van de tweede helft der achttiende eeuw zijn ongunstig uitgevallen voor de creolen, de blanke inheemschen dus, van Sint Eustatius, zoowel op intellectueel en geestelijk als op moreel gebied. Van superstitie bevat de geschiedenis geen voorbeelden meer; op de Deensche Antillen echter geloofde men volgens een schrijver van 1777 nog dat sommige slavinnen blanke vrouwen konden beheksen en bij de onzen behoeft niet meer verlichting verondersteld te worden.

De levenswijze op Sint Eustatius was omstreeks 1780 geheel Engelsch en een tiental jaren later leefden blijkbaar de blanke inheemschen aldaar er nog vroolijk op los; er werd veel gedronken, de vrouwen, ook de halfbloed concubines, waren rijk — de slaven en slavinnen echter nagenoeg niet gekleed.

Met het onderwijs was het op Curaçao op het midden der achttiende eeuw treurig gesteld; toen in 1764 eindelijk weder een Compagnies schoolmeester aangesteld werd, moest meteen op last der overheid een particuliere school gesloten worden, wegens de concurrentie. In 1767 werd het bijzondere onderwijs onder toezicht van het bestuur gesteld; daarná waren er, behalve de stadsschool, vier particuliere scholen, waaronder één Roomsch-Katholieke en één joodsche school. Bovendien werd door huisonderwijzers les gegeven.

Blijkbaar behoorde er een Compagnies schoolmeester te zijn op Sint Eustatius en een op Sint Maarten, maar zij ontbraken wel eens, zoodat men op huisonderwijs aangewezen was, voor zoover er dan behoefte aan onderwijs bestond. Veertien Curaçaosche jongelieden studeerden in de geheele achttiende eeuw aan Nederlandsche universiteiten, waaronder één vermoedelijk een Jood; van Sint Eustatius waren in het tijdperk 1745—1790 een zestal afkomstig, van Sint Maarten en Saba geen.

Was op de Bovenwindsche Eilanden in den aanvang het Zeeuwsche idioom de overheerschende taal der blanken, het werd gaandeweg door het Engelsch verdrongen, zoodat het Nederlandsch zich alleen handhaafde als de ambtelijke taal. Op de Deensche Antillen bleef het negerhollandsch in zwang, ook onder de blanken; de gewone gang van zaken, wanneer de negerslaven een creooltaal vormden. De vele Statianen die in en na 1781 naar Sint Thomas verhuisden, waren te internationaal grootgebracht, om in hun nieuwe woonplaats het Nederlandsch te populariseeren.

Dat althans Curaçao als productiegebied niets beloofde, zag men op het laatst der achttiende eeuw wel in; de Compagnie zelf exploiteerde in 1715 nog maar één plantage, enkele pogingen op het midden der eeuw om de cultures te bevorderen (aardnoten, citrusvruchten, tabak, suiker) hadden geen resultaat opgeleverd en de civetindustrie, nog in 1764 genoemd, schijnt ook weinig beteekend te hebben. Hoewel de Compagnie op Bonaire een flinke slavenmacht bezat en maiscultuur aldaar in 1766 iets scheen te beloven, was toch, evenals op Aruba, de veeteelt alleen van eenig belang (werkdieren, geiten en schapen, hoornvee).

Aan bodemonderzoek werd op de Benedenwindsche Eilanden niets van beteekenis gedaan, hoewel er aanwijzingen waren voor de aanwezigheid van goud op Aruba (onderzoek 1721–1726) en er in 1750 ook werkelijk eenig goud gevonden schijnt te zijn. Zout en verfhout van Bonaire konden alleen met voordeel van Curaçao uitgevoerd worden, wanneer de thuisvarende schepen veel wanruimte hadden.

Industrieën waren er nagenoeg niet op onze eilanden; op Curaçao werd in 1783 een aanvang gemaakt met het verwerken van tabak en Saba was bekend voor de fraaie kousen welke er van de inheemsche katoen gemaakt werden.

Van de Bovenwindsche Eilanden kan in het algemeen gezegd worden, dat op Sint Eustatius de handel hoofdzaak, de landbouw bijzaak was, op Sint Maarten omgekeerd. De Statiaansche commandeurs hadden beter voor hun eigen plantages gezorgd dan voor die der Compagnie, van welke er in 1775 nog slechts één in exploitatie was; de rest was, wegens gebrek aan slaven, verkocht. De Graaff was groot-grondbezitter en hield er 300 slaven op na. Op Sint Maarten bestonden in 1775 nog 76 particuliere plantages.

Op laatstgenoemd eiland had men ontdekt, dat vroeger de Spanjaarden er naar koper moesten gezocht hebben en dat er ook salpeter aanwezig was; tot exploitatie is het echter niet gekomen. Pogingen van 1733 om de zoutpan op Sint Maarten te verbeteren, hadden gering succes en toen omstreeks 1780 particulieren de exploitatie ter hand wilden nemen, stuitte men op de moeilijkheid, dat het groote zoutmeer, volgens de overeenkomst van 1648, gemeenschappelijk eigendom was der gezamenlijke inwoners, van het Fransche en het Nederlandsche deel des eilands.

Ondanks het vaak weinig bekwame beheer, was Curaçao blijkbaar tot omstreeks 1775 financieel althans geen lastpost voor de Compagnie; Sint Eustatius gold destijds als haar rijkste bezitting, doch zelf trok zij er eigenlijk niet veel voordeel uit.

De eilanden hadden eigen geldmiddelen, welke van die der Compagnie gescheiden werden gehouden; de koloniale financiën werden verdeeld over verschillende kassen, elk met eigen inkom-

sten en uitgaven. De Curaçaosche kaapvaartkas, na den Spaanschen Successie-oorlog overbodig geworden, herleefde in de volgende oorlogsperioden.

De pogingen, op Curaçao aangewend tot omstreeks 1720, om van de door particulieren geüsurpeerde domeingronden althans een redelijke grondbelasting te heffen, hadden weinig succes. In het algemeen was in de achttiende eeuw de invordering der belastingen gebrekkig, op de Bovenwindsche Eilanden nog gebrekkiger dan op de Benedenwindsche; de bereidheid tot betalen was bij de contribuabelen gering, het beleid der overheid slap, ontduiking aan den eenen kant, conniventie aan den anderen, waren verschijnselen van den tijd. Behalve de Compagnies gerechtigdheden, werden zakelijke, personeele en rechtsverkeersbelastingen geheven ten bate der kolonie. In de tweede helft der eeuw zien wij op Sint Eustatius een eigenaardige belasting in natura heffen, t.w. kruit en lont voor het fort Oranje, bij wijze van havengeld. In den bloeitijd van het eiland waren natuurlijk de in- en uitgaande rechten van veel belang; de nieuwbenoemde fiscaal van 1779 constateerde evenwel de ergerlijkste ontduikingen.

Den eersten tijd na het herstel der Nederlandsche souvereiniteit over de Bovenwindsche Eilanden, in 1784, moest de commandeur bij particulieren geld opnemen, ten einde de noodzakelijke uitgaven te kunnen doen; toch had de Compagnie zóó vast gerekend op restitutie van haar Westindische bezit, dat zij de in Nederland teruggekeerde koloniale ambtenaren sedert 1781 op wachtgeld in dienst gehouden had.

Evenals in de Britsche en Fransche koloniën heerschte ook op onze Antillen in de achttiende eeuw groote verwarring in het muntwezen; Portugeesche goudstukken (Johannessen) en Spaansche zilverstukken (Pesos van acht realen) kwamen het meest voor, veel geld was gesnoeid, de gave stukken vloeiden weg en van de niet volwichtige was het moeilijk de waarde te bepalen. Aanvankelijk was de handelsbalans van West Indië tegenover Noord Amerika passief, ten tijde van den vrijheidsoorlog actief, na 1784 voor onze eilanden weder passief; bedenkt men hierbij, dat het transatlantische wisselverkeer gebrekkig was en vaak onderbroken werd, dan wordt het duidelijk, dat de circulatie in het ge-

drang kwam. Hoewel er groot gebrek aan kleine geldstukken was, wenschte de Compagnie in 1768 geen eigen Curaçaosche pasmunt in te voeren; in 1781 begon men op Sint Eustatius, naar het voorbeeld van Noord Amerika, met het tot pasmunt versnijden van Spaansche matten (Pesos).

DE ST. ANNABAAI EN HET SCHOTTEGAT

1. Gouvernementshuia
2. Fort Amsterdam
3. Waterfort
4. Riffort
5. Koningin-Emmabrug
6. Havenkantoor
7. Groote Werf
8. Westwerf
9. Prins-Hendriksteiger
10. Motet baai
11. Bati-Panja-Baai
12. Manzanillabaai
13. Baai van Valentijn
14. Baai van Asiento
15. Emmawerf
16. Julianawerf
17. Wilhelminawerf
18. Nieuwe werf
19. Boeska baai

C.P.I.M.

20. Baai van Versali
21. (Wordt gedempt)

BATAAFSCHE REPUBLIEK; FRANSCHE TIJD; KONINKRIJK DER NEDERLANDEN

Staats- en koloniaal bestuur; Koning Willem I – Onze handel met West Indië; Duitsche en Engelsche concurrentie; een interoceanisch kanaal; commercieele instellingen; het eerste stoomschip – De slavenhandel; verbodsbepalingen; clandestiene slavenvaart – Frankrijk verliest Saint Domingue, Spanje de vastelandskoloniën – Kaapvaart; Engelsche, Fransche, Noord- en Zuidamerikaansche, Spaansche en Curaçaosche; zeeroof – Nederlandsch grondgebied in de Caraibische Zee – Oorlogswederwaardigheden; Bovenwindsche Eilanden Fransch en Engelsch; Curaçao bedreigd, eindelijk door de Engelschen genomen; herstel der Nederlandsche souvereiniteit; incidenten 1820 en 1828 – Koloniale charters; Fransch en Engelsch tusschenbestuur; weder onder Nederlandsche vlag; grondwet en regeeringsreglementen van 1815; bestuur, rechtspraak en defensie tot 1828 – De commissaris generaal; regeeringsreglement van 1828; bestuur, rechtspraak en defensie tot 1840 – Onrust tijdens de periode 1795—1840, op de Beneden- en de Bovenwindsche Eilanden, onder vreemde en eigen vlag; stemming tegenover Zuidamerikaansche opstanden; vreemdelingenpolitiek; nationaliteit – Welvaartstoestand; armoede en gebrek allerwege; exploitatie Bonaire; kapitaal op Curaçao en de Bovenwindsche Eilanden – Bevolking; vrijen en onvrijen; in- en uitvoer van slaven; slavenreglementen; toestand der slaven; Indianen; de joodsche natie – Stadsbevolking; volkshuisvesting; volksgezondheid en medische verzorging – Roomsch-Katholieken en Protestanten; positie der kleurlingen; kerkelijke toestanden; vereeniging Luthersche en gereformeerde gemeenten; de R.-K. missie; de Israelieten; onderwijs; taal; drukpers – Handel Beneden- en Bovenwindsche Eilanden; zoutwinning; mijnexploitatie; industrieën; landbouw; gouvernements cultures – Financiën; munt-, crediet- en bankwezen; subsidies

Onze omwenteling van 1795 en ons verbond met Frankrijk maakten niet onmiddellijk aan ons bestaan als koloniale mogendheid een einde. De naar Engeland uitgeweken stadhouder gaf aan de overzeesche gezagdragers te kennen, dat zij de hun toevertrouwde gewesten onder Engelsche protectie behoorden te stellen; de Staten Generaal gaven begrijpelijkerwijze geheel

andere instructies. Bij de staatsregeling van 1801 werd het één-hoofdig bewind van den raadpensionaris ingevoerd en tot 1806 werden de Westindische aangelegenheden behandeld door den Raad der Amerikaansche Coloniën en Bezittingen, onder den directeur generaal over de zaken van Indiën en den Koophandel.

De Bataafsche Republiek, bij den vrede van Amiens (1802) door Engeland erkend, zag zich haar koloniën weder toegewezen, doch spoedig brak de Fransch-Engelsche oorlog opnieuw uit en in 1806 moesten wij ons de verheffing van Napoleon's broeder Louis tot Koning van Holland laten welgevallen. Onder de grondwet van het Koninkrijk was een minister van Koophandel en Koloniën, van 1808 tot 1810 een minister van Marine en Koloniën, ook met de Westindische aangelegenheden belast. Na de inlijving bij Frankrijk van 1810 werd aan het Keizerlijke ministère de la Marine et des Colonies een division hollandaise toegevoegd.

Na den slag bij Leipzig (1813) herkreeg ons land zijn onafhankelijkheid, onder Willem Frederik, zoon van stadhouder Willem V, als Souvercin Vorst; het was aan dezen Prins van Oranje, dat bij het Londensche verdrag van 1814 o.a. de Nederlandsche Antillen gerestitueerd werden. Gaarne had men sommige dezer eilanden, ten slotte zelfs het geheele zestal, opgeofferd, wanneer men daardoor Berbice, Demerary en Essequibo terug had kunnen krijgcn, waarvoor echter Engeland niet te vinden was.

Toen Napoleon bij Waterloo (1815) definitief verslagen was, kwam het Koninkrijk der Nederlanden tot stand, door de toevoeging der zuidelijke provinciën sterk vergroot, wat Europeesch grondgebied betreft, doch met een besnoeid koloniaal territoir. Van de „volkplantingen en bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen" werd in de grondwet van 1815 alleen gesproken in het aan de macht des Konings gewijde gedeelte; tot 1818 werd het departement van Koophandel en Koloniën beheerd door een directeur generaal, daarna was steeds een minister met de koloniale aangelegenheden belast. Het heeft echter tot 1840 geduurd, voordat een afzonderlijk departement van Koloniën ingesteld werd; tevoren was Koloniën steeds gecombineerd met Nationale Nijverheid, Waterstaat, Marine, Onderwijs, of met méér dan één dezer onderdeelen van algemeene staatszorg.

Koning Willem I kan beschouwd worden als een late aanhanger van het mercantilisme, terwijl zijn internationale politiek aansloot — en door de omstandigheden ook wel moest aansluiten, bij de Engelsche. Dat er onder Zijn, zeer persoonlijke, bewind ten aanzien van de Nederlandsche positie in het Caraibische Zeegebied, of met betrekking tot de Nederlandsche Antillen, veel tot stand gebracht is, kan niet gezegd worden; wel echter is er veel beproefd en op touw gezet, niet altijd op basis van inzichten, welke wij thans nog als juist zouden kunnen erkennen.

Sedert de dagen der West-Indische Compagnie was een kwart eeuw verloopen, toen eindelijk in 1816 de eilanden weder tot het Rijk kwamen te behooren en veel ervaring was er in dien tusschentijd niet opgedaan kunnen worden, met betrekking tot een staatsbestuur over de koloniën. Bovendien waren Nederlands financieele en economische omstandigheden verre van gunstig, gaf Nederlandsch Indië veel zorgen en nam van 1830 tot 1840 de Belgische kwestie de aandacht in beslag.

Dat de toestanden der zeventiende en achttiende eeuw onherroepelijk tot het verleden behoorden, dat in politiek en economisch opzicht, zoowel als ten aanzien van het verkeer, voor de Amerikaansche landen een nieuw tijdperk ingetreden was, werd bij ons niet direct ingezien.

Vooral op het gebied van handel en scheepvaart moest het herstelde moederland van den aanvang der negentiende eeuw zich opnieuw een positie trachten te scheppen, nadat gedurende een vijf en twintigtal jaren anderen de gelegenheid hadden kunnen benuttigen om zich meester te maken van het terrein, dat nog tot laat in de achttiende het onze geweest was. Bij de behandeling der staatsregeling van 1798 waren de koloniën de eenige bron van welvaart der Bataafsche Republiek genoemd — als zijnde de basis van den oudvaderlandschen handel, doch in hetzelfde jaar waren geen schepen naar West Indië uitgeloopen, noch van daar in Patria aangekomen.

Veel was verloren gegaan, door onze alliantie met Frankrijk, dat niet bij machte geweest was voor zich zelf en voor ons de zeewegen open te houden, verder door de Fransche bezetting van

sommige onzer eilanden, welke daardoor in een geïsoleerde positie waren komen te verkeeren — en eindelijk door de Engelsche occupatie, welke slechts de mogelijkheid liet bestaan voor verkeer met Groot Britannië en de Britsche koloniën.

Energie en betrouwbaarheid waren er bij den Nederlandschen koopman niet op vooruit gegaan en ook de Curaçaosche handel toonde niet direct dát aanpassingsvermogen, dat de nieuwe tijd vereischte; in de achttiende eeuw was men vervalsching van producten als een middel gaan beschouwen ter bevordering der vaderlandsche industrie en op Curaçao was men gedurende anderhalve eeuw gewend geraakt aan sluikhandel, waarbij beide partijen zich aan overtreding schuldig maakten. Voor export naar de Amerikaansche landen waren slechts weinig Nederlandsche producten in aanmerking gekomen en Noord Nederland bezat ook geen belangrijke nijverheid, op uitvoer naar de overzeesche gewesten ingericht. Op de voorziening der Spaansche koloniën met Europeesche vastelandsproducten viel na het herstel onzer onafhankelijkheid weinig meer te rekenen.

Duitsche kooplieden knoopten tijdens onze periode van onmacht eigen connecties aan met Spanje en vestigden zich in de Spaanschamerikaansche landen; Hamburg nam de plaats van Amsterdam in en de onzen konden het oude terrein niet heroveren, belemmerd als zij werden door hooge tarieven van inkomende en uitgaande rechten. Wel werden in 1827 en 1828 Curaçao en Sint Eustatius tot vrijhavens verklaard, doch niet in zoodanigen zin van het woord, dat onze eilanden daardoor hun vroegere positie zouden kunnen herwinnen. Tusschenstations voor den handel verloren bovendien hun beteekenis, toen de Spaansche koloniën zich van haar moederland losmaakten en, onafhankelijke republieken geworden, streefden naar rechtstreeksche handels- en scheepvaartverbinding met de Vereenigde Staten en Europa. Nederland was, als gevolg onzer Europeesche politiek, laat met het erkennen van Bolívar's republieken; wel hadden wij ons wellicht aan de vaste kust van Zuid Amerika alsnog een belangrijke positie kunnen verwerven, wanneer wij de nieuw geboren vrije staten met geldleeningen hadden kunnen steunen, wat evenwel Nederlands financieele toestand niet toeliet.

Wat er nog voor den tusschenhandel overbleef, haalde in het Oosten het in 1797 voor Engeland veroverde Trinidad naar zich toe, in het Westen Jamaica, de oude concurrent van Curaçao; de voorziening in de behoefte aan Europeesche en Noordamerikaansche importgoederen ging uit den aard der zaak gepaard met de beschikking over de „retouren", de tropische producten waarmede de invoer betaald werd. Engeland had steeds de revolutionnaire beweging in Spaansch Amerika aangemoedigd en gesteund, in de verwachting, dat met onafhankelijke republieken voordeelige handel te drijven zou vallen; voor zoover die handel voorloopig toch transito- en sluikhandel zou blijven, hadden gunstig gelegen eilanden in de Caraibische Zee groote voordeelen, zooals de geschiedenis van Curaçao geleerd had.

Het persoonlijk initiatief van Koning Willem I richtte zich bij voorkeur op maatregelen in grooten stijl, tot het verlevendigen van handel en scheepvaart; zij hadden echter wat de West betreft geen belangrijke gevolgen. Toen in 1826 een Panamerikaansch congres gehouden werd, in verband met het denkbeeld eener unie der Latijnschamerikaansche landen, was Nederland, zij het niet-officieel en slechts door een „waarnemer", vertegenwoordigd; naar aanleiding van diens rapport werd bij den Koning belangstelling gewekt voor het plan om een transcontinentale verbinding tot stand te brengen door een Nicaragua-kanaal, doch de Belgische opstand van 1830 deed elke gedachte aan Nederlandsche deelname in de uitvoering ter zijde stellen. De in 1828 opgerichte West-Indische Maatschappij heeft Curaçao niet opnieuw tot een stapelplaats voor een deel van Zuid Amerika kunnen maken en de Nederlandsche Handel Maatschappij trok zich reeds in 1827, teleurgesteld, uit haar Amerikaansche zaken grootendeels terug.

Mede in 1827 echter liep van de reede van Hellevoetsluis Z.M. stoompacket Curaçao naar West Indië uit, elf jaar voordat het geregelde stoomvaartverkeer tusschen Engeland en de Vereenigde Staten een aanvang zou nemen. Zeer waarschijnlijk was dit zelfs de eerste reis, geheel onder stoom, over den oceaan; voor zoodanige vaart werden destijds mechanisch voortbewogen schepen eigenlijk niet geschikt geacht. Niettegenstaande het succes, werd de mailstoomvaartdienst tusschen Nederland, Suriname en Curaçao

niet lang voortgezet; ook in dit geval trokken de Belgische moeilijkheden de aandacht van proefnemingen op verkeersgebied af.

Voor den slavenhandel, in zijn ouden vorm, was in de negentiende eeuw geen plaats meer; dat dit ten onzent niet te rechter tijd ingezien werd, kan blijken uit een rapport aan Koning Lodewijk van 1806, waarin de wenschelijkheid uitgesproken werd den negerhandel op alle wijzen te begunstigen. In Engeland daarentegen behaalden reeds het jaar daarop de tegenstanders van dezen handel hun groote succes; een parlements acte werd bekrachtigd, welke luidde, dat na 1 Mei 1807 geen slavenschepen meer van Britsche havens zouden worden uitgeklaard, na 1 Mei 1808 geen slaven meer op Britsch grondgebied toegelaten. Het streven was er daarna op gericht, dat ook andere landen zich bij de antislavenhandel-actie zouden aansluiten; bij het Londensche verdrag van 1814 werd van Nederlandsche zijde toegezegd, dat de Engelsche pogingen tot uitroeiïng van het kwaad zooveel mogelijk gesteund zouden worden en in 1818 kwam het tractaat tot stand, waarbij ons land zich verbond den menschenhandel te verbieden, terwijl nog hetzelfde jaar overtreding voor Nederlanders strafbaar gesteld werd.

Denemarken was reeds geruimen tijd geleden voorgegaan, door in 1803 althans den invoer van slaven in de Deensche koloniën te verbieden.

Het politietoezicht op zee, grootendeels door de Engelsche marine uitgeoefend, werd steeds verscherpt; het bedrijf werd voortdurend gevaarlijker, de overtreders stelden alle scrupules ter zijde en er ontstonden misbruiken, als nimmer te voren bekend geweest waren, misbruiken waarvan de vervoerde slaven natuurlijk de slachtsoffers waren.

De clandestiene slavenvaart werd met valsche identiteitsbewijzen — en ook voor Engelsche rekening, nog lang voortgezet; nog twintig jaar na de sluiting van het Engelsch-Nederlandsche tractaat voeren er ook onder onze vlag nog wel slavenschepen. Het is niet bekend echter, dat Nederlanders metterdaad aan den verboden slavenhandel hebben deelgenomen en althans op onze Westindische eilanden schijnt geen clandestiene invoer of uitvoer van slaven te hebben plaats gehad.

Uitwisseling van slaven tusschen de Nederlandsche Westindische koloniën onderling bleef geoorloofd, trouwens ook uitvoer naar vreemde koloniën, mits daar, evenals bij ons, aanvoer uit Afrika verboden was. Onze eilanden, met hun voortdurenden aanwas der onvrije bevolking—en zonder plantagebedrijf van beteekenis, konden op bescheiden schaal in den omtrek in de behoefte aan werkkrachten voorzien; de prijs van negers steeg, naar mate de invoer direct uit het stamland aan meer belemmering kwam bloot te staan.

Voor aanvoer van slaven op de Nederlandsche Antillen, geoorloofden, of, zooals in Suriname, clandestienen, bestond geen aanleiding.

Het tijdperk der groote Europeesche oorlogen was na den val van Napoleon voorbij; te voren was nog strijd gevoerd door de Vereenigde Staten, met Frankrijk 1797/1800 en met Engeland 1812/1813.

In het Caraibische Zeegebied waren het eind der achttiende en het begin der negentiende eeuw tijdperken van groote politieke veranderingen. Bij den vrede van Basel (1795) was het geheele Noorden van Saint Domingue weder onder Fransch gezag; tijdens het Consulaat ging het geheele eiland echter voor Frankrijk verloren. Begin 1804 werd het moederland afgezworen; na vele politieke wederwaardigheden ontstond in 1821 de het geheele eiland omvattende Republiek Haiti, in 1825 door Frankrijk erkend.

Nauwer dan bij de revolutie op het oude Española van Columbus, waren onze eilanden, of liever was Curaçao, betrokken bij die op het vasteland van Zuid Amerika; ontevredenheid met het Spaansche bewind leidde in Venezuela tot den opstand, eerst onder Francisco de Miranda, later onder Simón Bolívar, beiden geboren te Caracas, gesteund door Engeland en de Vereenigde Staten.

De eigenlijke revolutie, geboren uit het verlangen bij de hoogere klassen der Venezolaansche samenleving naar zelfregeering, aanvankelijk met behoud van den band met het moederland, brak in 1811 te Caracas uit; zeven der provincies waarin de capitanía general de Venezuela verdeeld was, vormden in dat jaar de Con-

federación Americana de Venezuela. Vrijwel ter zelfder tijd als in het oostelijke kapitein generaalsehap, kwam het in het westelijke onderkoningsehap (virreinato) Nueva Granada tot een omwenteling, met ongeveer hetzelfde verloop als in Venezuela. In beide landcn waren de meeningen verdeeld aangaande de positie tegenover het Spaansche moederland en aangaande den toekomstigen regeeringsvorm, trof men „centralistas" en „federalistas" onder de partijgangers aan.

Feitelijk was reeds in 1812 de opstand door de Spaansche krijgsmaeht ondcrdrukt; Miranda had zieh over moeten geven en zou zijn levcn in gevangensehap te Cadix eindigen; de nog niet gevaarlijk geachte Bolívar kon zich naar Curaçao begeven, van waar hij zich echter spocdig, met andere uitgewekenen, naar Cartagena begaf.

Uit Nueva Granada vielen de opstandelingen onder Bolívar in 1813 in Venezuela, waar de onafhankelijksbeweging bijval vond; de aanvoerder werd in zijn geboortestad Caraeas als El Libertador gevierd. Onderlinge oneenigheden — en de aanwezigheid van een Spaansch eskader op de kust, deden echter de beweging mislukkcn; in 1814 werden de patriotten verslagen en Bolívar moest opnieuw de wijk nemen, wederom naar Cartagena. Bij den strijd in Venezuela had zieh cen Curaçaoenaar onderscheiden, Manuel Carlos Piar, destijds een trouw aanhanger van Bolívar; in 1817 werd hij evenwel wegens insubordinatie gefusilleerd.

In Nueva Granada wist Bolívar aanvankelijk een succes op de Spaansche troepen te behalen, doch reeds in 1815 moest hij voor de overmacht bukken en nam hij ditmaal de wijk naar het Britsche Jamaica.

Zoolang onze Benedenwindsche Eilanden onder Engelsch bewind stonden, was door het tusschenbestuur een vrijwel onzijdige houding aangenomen in het confliet tusschen Spanje en haar oproerige koloniën; alleen werden de Zuidamerikaansehe rebellen, wanneer zij, na een mislukte aetie, op Curaçao een toevlueht zochten, niet uitgeleverd. Het in 1816 herstelde Nederlandsche bestuur heeft gedurende meer dan tien jaar vrijwel onafgebroken voor groote moeilijkheden gestaan, wegens den politieken toestand op het vasteland aan de overzijde.

Een legitimistische tendentie beheerschte het Weensche congres van 1814/1815, waardoor ook Engeland gebonden was — en de legitimistische gedachte verdroeg zich niet met opstand in de Spaansche koloniën tegen haar Koning; aan den anderen kant echter had Engeland steeds gestreden voor de open deur in Spaansch Amerika en van onafhankelijke republieken viel meer te verwachten op het gebied van handelsvrijheid dan van het herstelde koningshuis. De Nederlandsche politiek bracht mede, dat een zoo voorzichtig mogelijke houding aangenomen werd in het Spaanschamerikaansche conflict.

Het was een zoodanige houding, welke aan het eerste Curaçaosche gouvernement aanbevolen werd, doch het krachtigste middel om onze neutraliteit te handhaven, zijnde een voldoende zeemacht, ontbrak maar al te vaak. In de practijk kwam de Curaçaosche politiek tot 1822 hierop neer, dat de Spaansche zaak tegen de revolutionnaire gesteund werd, wat represailles van de zijde der opstandelingen ten gevolge had.

Bolívar intusschen had zich op Jamaica en Haiti een voldoend aantal partijgangers zien toevloeien om nogmaals een inval te kunnen wagen in Venezuela; de reeds genoemde Piar behaalde te land successen op de royalistische troepen en de evencens van Curaçao geboortige koopmanszoon Pedro Luis Brion opereerde voor Bolívar ter zee. Brion verscheen in 1816 met eenige schepen voor Curaçao en verzocht de erkenning van den nieuwen staat Venezuela, een vordering aan welke natuurlijk niet voldaan kon worden.

In 1819 kwam de vereeniging tot stand tusschen Venezuela en Nueva Granada; de centralistische republiek Colombia werd gevormd, met Bogotá als hoofdstad en Bolívar als president; de grondslag voor een federalistische oppositie in Venezuela was gelegd. Na een beslissende veldslag in Venezuela van 1821 was de Spaansche zaak als verloren te beschouwen, vooral toen een jaar later een Fransch-Spaansche oorlog uitbrak.

De zich nu krachtig voelende Colombiaansche Republiek dreigde met de sluiting harer havens voor de schepen van alle vreemde naties die haar niet erkend hadden en de Nederlandsche regeering besloot in 1822 een werkelijk neutrale houding aan te

nemen in het conflict tusschen Spanje en het voormalige Spaansch-koloniale gebied in Zuid Amerika. Nog hetzelfde jaar gingen de Vereenigde Staten tot erkenning over en Engeland, dat in 1823 krachtig tegen de Spaansche blokkade der kust van de nieuwe republiek was opgetreden, volgde in 1825, door het sluiten van een handelsverdrag met Colombia. Op deze laatste wijze kwam ook de Nederlandsche erkenning der Republiek tot uiting, eerst in 1829 evenwel, dus wel rijkelijk laat.

Bolívar intusschen had in 1824 de naar hem genoemde nieuwe Republiek Bolivia gesticht; in 1826 had Venezuela getracht zich los te maken uit het grootere verband der Republiek Colombia, wat niet gelukt was, doch deze laatste viel uiteen na den dood van den Libertador in 1830. Een nieuwe, centralistische, Venezolaansche republiek ontstond; federalistas en tegenstanders van de afscheiding van groot-Colombia namen de wijk naar Curaçao.

Voor Curaçao had de gang van zaken toch ten slotte een bevredigend resultaat gehad; de onzen hadden in Bolívar's tijd meer sympathie genoten in het westelijk deel van diens republiek dan in het oostelijke, terwijl juist dit laatste, Venezuela, voor onzen handel belangrijker was. Met het nieuwe Venezuela konden de vroegere relaties, voor zoover dit onder de veranderde omstandigheden mogelijk was, hersteld worden; ernstige conflicten kwamen zoolang de partij, die in 1830 de macht in handen gekregen had, aan de regeering bleef, niet voor.

Ook in de periode, in dit hoofdstuk behandeld, speelde de kaapvaart nog altijd een rol, in de Napoleontische oorlogen, in den Amerikaansch-Franschen oorlog op het eind der achttiende, in den Amerikaansch-Engelschen oorlog in het begin der negentiende eeuw — en in de Zuidamerikaansche onafhankelijkheidsoorlogen.

Onder de Directoire en onder het Consulaat verleenden de corsaires belangrijke diensten aan Frankrijk; aan grove misbruiken, welke de kaapvaart aankleefden, stelde Bonaparte door wijziging der Fransche scheepvaartwetgeving paal en perk.

Engelsche kapers belaagden direct na 1795 de Nederlandsche scheepvaart van en naar Curaçao; na den vrede van Amiens

werd de vaart in de Caraibische Zee wederom voor onze vlag onveilig, hoewel in 1804 op Curaçao nog lands schepen aanwezig waren, welke echter om tegen de kaapvaart op te kunnen treden niet vlug genoeg zeilden. Curaçao gaf zelf ook kaperbrieven uit, doch veel succes had men niet tegen de Engelschen. Wel kocht men op ons eiland den Franschen kapers hun buit af.

In den strijd tusschen Spanje en haar oproerige koloniën maakten beide partijen van kapers gebruik; de independenten trouwens beschikten uit den aard der zaak niet over werkelijke oorlogsschepen. Zoolang deze laatsten niet als oorlogvoerenden erkend werden, kon van de door hen afgekondigde blokkades van het onder Spaansch gezag gebleven deel der Zuidamerikaansche kust door ons Curaçaosche gouvernement geen notitie genomen worden; feitelijk gold hetzelfde voor de Spaansche blokkade van het overige kustgebied, voor zoover niet effectief, of door kaperschepen uitgeoefend. Door de gewapende schepen der rebellen werden soms gewelddaden gepleegd tegenover de onzen; toch werden die schepen op Curaçao niet als zeeroovers behandeld, al konden zij niet voldoen aan de eischen welke ons gouvernement als palliatief gesteld had. De Nederlandsche houding was nu eenmaal, zooals wij gezien hebben, in den aanvang een halfslachtige; in 1829 was het in ons land nog een onuitgemaakte kwestie hoe men in West Indië tegen kapers behoorde op te treden.

Op Curaçao intusschen was men wel geneigd ouder gewoonte te trachten zich zelf te helpen, of van de gelegenheid te profiteeren. In 1822 vroeg een Curaçaosch koopman om lettres de marque; deze werden wel niet verleend, doch de belanghebbende verkreeg toestemming om twee zijner schoeners te bewapenen, ter verdediging tegen zeeroovers. In hetzelfde jaar waren een schip onder Nederlandsche vlag—en eenige Curaçaosche inwoners, betrokken bij een poging om een aanslag te plegen op het nog Spaansch gebleven Porto Rico en in hetzelfde tijdsgewricht voer een Colombiaansche kaper onder het bevel van een Curaçaoschen kleurling. Een op Curaçao thuisbehoorend schip viel in 1824 in handen van zeeroovers, die het grootste deel der bemanning om hals brachten.

Zeeroof werd sterk in de hand gewerkt door de gemakkelijk-

heid waarmede Zuidamerikaansche landen, die op het Spaansche moederland hun onafhankelijkheid trachtten te beveehten, kaperbrieven en offieierspatenten uitgaven, wat aan weinig scrupuleuze reeders — in de Vereenigde Staten b.v. — de gelegenheid schonk hun sehepen op avontuur te laten varen. Van Curaçao huiswaarts zeilende Nederlandsehe koopvaarders werden wel tot de Monapassage geconvoyeerd, wegens de onveiligheid der zee. Onze en de Deensche koopvaardij werden geaeht evenwel minder overlast te ondervinden dan de Engelsehe en de Fransehe, omdat op Sint Eustatius en Sint Thomas de z.g. kapers gelegenheid vonden hun buit te verkoopen.

Tegen Nederland werd de klaeht ingebracht, dat op Sint Eustatius en Saba, evenals op het sedert 1819 weder Fransehe Saint Barthélemy en het Deensche Sint Thomas, aan verkapte zeeroovers toegestaan werd hun oneerlijk verkregen prijsgoederen van de hand te zetten. Toen ontdekt werd, dat zich op Sint Eustatius een Engelsehe brik bevond, door een Argentijnsehen „kaper" buitgemaakt en leeggeplunderd, kreeg de besehuldiging wel eenigen schijn van gegrondheid. De kaper werd door een Engelsehen kruiser aehtervolgd en genomen; bevelhebber en bemanning stonden in 1828 op Sint Kitts tereeht en werden veroordeeld, 28 personen, waaronder zeven Britsche onderdanen, werden gehangen, één man begenadigd, op voorwaarde dat hij tien jaar bij de Engelsche marine zou dienen(!).

Dat het Koninkrijk der Nederlanden niet streefde naar vergrooting van het koloniale gebied, ligt wel zeer voor de hand; toch is er enkele malen sprake van geweest.

Een Nederlandsehe bankiersfirma, bij wie in 1805 en 1807 de Spaansehe staat leeningen gesloten had, meende in 1816 haar vordering te kunnen overdragen aan den Nederlandschen, ten behoeve van welken laatsten Spanje dan afstand zou doen van eenig koloniaal territoir. In 1827 werd een plan opgeworpen tot een vreedzame Nederlandsehe occupatie van het eilandje Roatan, onder de Atlantisehe kust van Centraal Amerika, door het bezit van welk eilandje Nederland in gunstige positie zou komen te verkeeren, in verband met een eventueel tot stand te brengen

Nicaraguakanaal. Geen van beide projecten is tot uitvoering gekomen; de Koning had, gelukkig, een open oog voor de politieke — en vooral voor de financieele bezwaren, tegen het verwerven van meer koloniaal gebied, op de wijze als voorgesteld.

Het waren de Bovenwindsche Eilanden, welke het eerst voor ons land verloren gingen; in 1795 reeds werden zij onder Fransch protectoraat gesteld, d.w.z. dat zij Fransch garnizoen kregen en dat het bestuur werd uitgeoefend door den kapitein-commandant van Sint Eustatius van wege de Bataafsche en een commandant van wege de Fransche Republiek. In 1801 wisten de Engelschen de Franschen te verdrijven en tot 1803 was het bewind in handen van Engelsche militaire gouverneurs. Van den vrede van Amiens tot de inlijving van ons land bij het Fransche Keizerrijk werd het bestuur gevoerd, eerst door een gouverneur van wege de Bataafsche Republiek, dan, van 1807, door een van wege den Koning van Holland; in 1810 vielen de Bovenwindsche Eilanden direct in handen van Engeland en kwamen zij onder een Engelschen militairen gouverneur te staan.

De veranderingen van souvereiniteit zijn niet met krijgsbedrijven van eenige beteekenis gepaard gegaan.

Op de Benedenwindsche Eilanden hadden de Engelschen wel direct na 1795 het oog gevestigd, doch het duurde nog eenigen tijd, voordat ook aldaar de Nederlandsche vlag gestreken moest worden. Een Engelsche poging van 1796 om eenige schepen uit de Paardenbaai op Aruba weg te halen, mislukte, dank zij het flinke optreden van den vice commandeur. Kort daarop ageerde de Engelsche marine wederom in de Curaçaosche wateren, ditmaal in verband met een geval van muiterij aan boord van een Engelsch oorlogsschip, dat door de equipage aan de Spanjaarden uitgeleverd was; er schijnen onderhandelingen gevoerd te zijn tusschen den Curaçaoschen directeur en den capitán general van Caracas, om het schip, onder commando van een Hollandschen marine-officier, in dienst te stellen tegen Engeland. Het incident liep echter zonder moeilijkheden voor de onzen af; de muiters waren niet op Curaçao aanwezig en het schip, dat te Puerto Cabello was binnengebracht, werd aldaar door een Engelsch

marinevaartuig op de reede vermeesterd en in triomph weggevoerd.

Dezelfde Curaçaosche gouverneur, die bij het hierboven verhaalde geval betrokken was, weigerde in 1799 mede te werken tot het plan van eenige Franschen uit Saint Domingue om ons eiland tot uitgangspunt te maken voor een expeditie tegen Jamaica; een poging van dezelfde zijde om Curaçao onder Fransch gezag te brengen, kon verijdeld worden. Onder een voorwendsel wist echter in 1800 een tamelijk sterke Fransche scheepsmacht zich toegang tot Curaçao te verschaffen en onze „bondgenooten" gedroegen zich gedurende eenigen tijd als heeren en meesters. Het moet in deze periode geweest zijn, dat aan den havenmond de Bataafsche en de Fransche vlag naast elkander gewaaid hebben; de stad en de fortificaties bleven evenwel in handen der onzen.

De vele vexaties moede, besloot het Curaçaosche bestuur zich onder Engelsche bescherming te stellen; eenige Engelsche en Noordamerikaansche schepen wisten de Franschen tot den aftocht te dwingen en de Benedenwindsche Eilanden bleven tot den vrede van Amiens onder Engelsche vlag, doch de directeur der Bataafsche Republiek bleef met het civiele bestuur belast.

Reeds in Januari 1803 werden onze Benedenwindsche Eilanden van de Engelsche militaire autoriteiten overgenomen; de directeur, Johan Rudolph Lauffer, die van 1796 af aan het bewind geweest was, repatrieerde, om zich op zijn beleid te verantwoorden. Het bestuur kwam in handen van drie commissarissen, den commandant van het Nederlandsche oorlogsschip die met de overname belast geweest was, doch die spoedig overleed — en twee raadsleden. Dat de Engelsch-Fransche vrede niet lang zou duren en de veiligheid onzer eilanden spoedig weder bedreigd zou kunnen worden, was duidelijk. Nog voordat de oorlog opnieuw uitbrak ondervond men op Curaçao moeilijkheden met een Engelsch scheepsbevelhebber, die met een prijsgemaakt schip onder Fransche vlag op Curaçao binnenliep en weldra bleek een aanslag op het eiland in den zin te hebben.

Curaçao, thans weder behoorend tot de aan Engeland vijandige Bataafsche Republiek, stond in 1804 aan een bombardement

bloot; bij een landing der Engelschen onderscheidde zich Piar, de latere partijganger van Bolívar. Het volgende jaar had men een nieuwen Engelschen aanval te verduren; ditmaal had Brion, als kapitein der Nationale Garde, het grootste aandeel in de verdrijving van den vijand. Ook de opeisching door een Engelsch eskadercommandant in 1806 werd niet door een verovering van het eiland gevolgd.

Aruba intusschen had nog meer te lijden; de Engelschen speelden daar in 1805 en in het begin van 1806 de baas, zetten den commandeur af en vervingen hem door een der andere ambtenaren. Van Curaçao, waar sedert 1804 wederom een gouverneur aan het bewind was, werd een oorlogskorvet afgezonden, aan welks bevelhebber, geholpen door den reeds genoemden Brion, het gelukte het Nederlandsche gezag op Aruba te herstellen; later werden nog twee maal door de Engelschen landingen op Aruba beproefd, de eerste maal zonder succes, den tweeden keer met een zoodanige macht, dat de commandeur het veld moest ruimen. De Venezolaansche rebellengeneraal Miranda nestelde zich in 1806 op Aruba, vestigde er zijn hoofdkwartier en vaardigde een proclamatie uit nopens de in bezit neming van het eiland. Op Curaçao achtte men de maritieme macht welke aanwezig was niet voldoende om een poging te kunnen wagen op Aruba iets uit te richten; Miranda echter vertrok weder uit eigen beweging, toen de verwachte Engelsche versterking niet verscheen.

Of op Curaçao alle maatregelen genomen werden tot behoud der Benedenwindsche Eilanden en of de goede wil daartoe aanwezig was, lijkt onzeker; in ieder geval was men volkomen onvoorbereid toen op den nieuwjaarsmorgen van 1807 een Engelsch eskader voor het eiland verscheen; de tegenweer welke geboden werd had weinig te beduiden en de Engelschen werden wederom meesters van dit en van de beide andere Benedenwindsche Eilanden. Alle Nederlandsche civiele autoriteiten, behalve de gouverneur en één ambtenaar, gaven gevolg aan de uitnoodiging om in functie te blijven.

Gedurende het interregnum dat volgde en dat negen jaar aanhield, werden de drie eilanden door een zelfde aantal Engelsche gouverneurs en commanders in chief bestuurd; alleen reeds de

herhaaldelijke wisselingen der bewindsmannen bewijst dat Engeland geen blijvende occupatie der eilanden op het oog had.

Niet direct na het herstel onzer onafhankelijkheid, noch direct na den slag bij Waterloo, werden onze Beneden- en Bovenwindsche Eilanden van de Engelschen overgenomen; pas eind Januari 1816 arriveerde het Nederlandsche eskader, met de nieuwe gezagdragers, ambtenaren en troepen aan boord. Op Curaçao duurde het tot de maand Maart voordat de Engelsche vlag voor de Nederlandsche verwisseld werd; op Sint Eustatius had de overdracht direct plaats.

Van oorlogsgeweld zouden de Nederlandsche Antillen nu langen tijd verschoond blijven; tijdens den Fransch-Spaanschen oorlog gaf het bezoek van twee Fransche oorlogsschepen in 1820 op Curaçao even aanleiding tot een valsch alarm en in 1828 werd het Curaçaosche bestuur in een lastig parket gebracht door de aankomst van een Spaansch eskader van Cuba, hetgeen verband hield met een abortieve poging van Spanje om Venezuela weder in bezit te krijgen.

Wel waren op het eind der achttiende eeuw door het Bataafsche bewind charters ontworpen voor de koloniën, doch van uitvoering in de practijk kon weinig komen, aangezien de verbindingen niet permanent hersteld werden. Op onze eilanden bleven derhalve, ondanks alle politieke veranderingen in Europa, de toestanden op het gebied van bestuur en rechtspleging vrijwel onveranderd; de Fransche en Engelsche interregnums veroorzaakten geen wijzigingen van beteekenis. De Engelschen lieten op Curaçao het college van gouverneur en raden bestaan, d.w.z. dus dat de Engelsche landvoogd het bestuur uitoefende tezamen met den raad, sedert 1804 raad van policie of politieke raad geheeten en bestaande uit twee ambtelijke leden (fiscaal en boekhouder generaal) en vier particulieren. Ook op de Bovenwindsche Eilanden behielden de raden hun eigenaardige plaats in bestuur en rechtspraak.

Eerst de grondwet van 1815 zou het koloniale beheer in andere banen leiden; art. 60 kende het opperbestuur over de koloniën bij uitsluiting aan den Koning toe, die derhalve, buiten alle mede-

werking van de moederlandsche volksvertegenwoordiging, de koloniale aangelegenheden zelfstandig kon regelen. Willem I vond geen reden om aan de Nederlandsche Antillen eenig zelfbestuur te verleenen, of te laten. Zijn neigingen en inzichten brachten mede dat Hij de strategische en de commercieele positie dezer eilanden op den voorgrond stelde, hoewel zij niet voorbeschikt waren om in afzienbaren tijd weder van belang te worden, noch in politiek opzicht, noch uit een oogpunt van handel en scheepvaart.

De regeeringsreglementen van 1815 stelden de drie Benedenwindsche Eilanden onder een gouverneur generaal, de drie Bovenwindsche onder een gouverneur, respectievelijk op Curaçao en op Sint Eustatius resideerend; het verschil in titels wilde niet zeggen dat de eene gezagdrager aan den anderen ondergeschikt was, want die van ieder der beide eilandengroepen stond direct onder de moederlandsche regeering. De eerste gouverneur generaal van Curaçao en onderhoorigheden, tevens de eenige landvoogd die dezen wijdschen titel voeren zou, was Albert Kikkert, die de Republiek als marine-officier gediend had, onze eilanden goed kende en er in de woelige dagen van 1796—1804 een rol gespeeld had; hij had onder Koning Lodewijk en onder het Keizerrijk den rang van vice admiraal bekleed, maar was een der eersten geweest, die in 1813 de onafhankelijkheidsbeweging steunden.

De Curaçaosche raad van policie, bestaande uit vier ambtelijke en vier particuliere leden, door den gouverneur generaal aangewezen en door dezen gepresideerd, was niet meer dan een adviescollege, terwijl de besluiten van gouverneur generaal en raden in belangrijke aangelegenheden aan de goedkeuring van het opperbestuur onderworpen waren. Op de Bovenwindsche Eilanden werd een zelfde regeling ingevoerd; ieder eiland kreeg een raad van policie, die van Sint Maarten onder voorzitterschap van den commandeur. De eenigszins exceptioneele positie van laatstgenoemd eiland sprak zich ook nog hierin uit, dat financiën en boekhouding gescheiden bleven van die van Sint Eustatius en Saba.

Hoewel er, naast hetgeen veranderd werd, ook veel gelijk bleef, was de regeling van 1815 toch in het algemeen wel een verbetering; aan het systeem van den compagnies tijd, met zijn gebrek

aan duidelijkheid ten aanzien der bevoegdheden, was een einde gekomen.

Er zou recht gesproken worden in naam des Konings, doch voorloopig volgens de oude wetgeving, een verbetering der manier van procedeeren zou ter hand genomen worden, de justitie werd opnieuw geregeld. Gecodificeerd recht hadden de eilanden nimmer gekend; de gouverneur van de Bovenwindsche Eilanden sprak in 1819 de wenschelijkheid uit der samenstelling van een koloniaal wetboek, de commandeur van Sint Maarten uitte de veronderstelling, dat vaak uitspraken gedaan werden volgens in het moederland allang niet meer bestaande wetten en ordonnanties. Op Saba verstond de bevolking niet voldoende Nederlandsch om de bedoeling der wetgeving te begrijpen; men was echter al in vijftien jaar nimmer meer van een uitspraak des raads in beroep gekomen en was dus blijkbaar met de rechtsbedeeling tevreden. Op Nederlandsch Sint Maarten was geen rechtsgeleerde bijstand te verkrijgen en geen juridische litteratuur aanwezig.

Wat de onderhoorigheden van Curaçao betreft, commandeurs, of commandanten, zooals men ook zeide, namen direct in 1816 het bestuur over; reglementen voor de administratie van Bonaire en Aruba kwamen in 1823 tot stand. Met het emolumentenstelsel werd niet direct gebroken; in 1824 was het nog mogelijk dat een ambtenaar op Curaçao, tijdelijk met een buitenlandsche missie belast, zijn functie door een ander liet waarnemen, gedurende zijn afwezigheid.

Met betrekking tot de defensie had men sedert de opheffing der West-Indische Compagnie gedaan wat men kon, voor zoover de militaire taak niet door de vreemde bezettende machten was overgenomen ... en wellicht óók voor zoover men verdediging met de daad uit politiek oogpunt gewenscht achtte.

Op Aruba was in 1796 een kleine versterking opgeworpen aan de Paardenbaai; zooals wij gezien hebben evenwel kon dit eiland toch niet tegen aanslagen beveiligd worden. De Fransche commissarissen in West Indië hadden aangeboden, onze Benedenwindsche Eilanden tegen Engeland te verdedigen, wat echter afgewezen was; een op Curaçao ingesteld Comité Militaire stond

onder leiding van den burgerkapitein Lauffer, den lateren directeur — en de kapitein ter zee Albert Kikkert.

Laatstgenoemde lag sedert 1799 met twee schepen in de haven, zonder instructie uit het moederland aangaande de verdediging van het eiland; begin 1800 verliet hij Curaçao, na het eene schip verkocht en het andere onder bevel van een zijner ondergeschikten gesteld te hebben. Tot het in beteren staat van tegenweer brengen van het eiland, hetgeen had kunnen beduiden tegenweer bij een Engelschen aanval, had de in 1796 opgetreden directeur Jan Jacob Beaujon, wiens Fransche naam blijkbaar geen Franschgezindheid waarborgde, niet de medewerking verleend welke sommigen gewenscht hadden. Zijn tegenstander en opvolger Lauffer stelde zich toch, na eerst wellicht wat te weinig voorzichtig geweest te zijn, met de ten dienste staande middelen behoorlijk te weer tegen de onder voorwendsels op Curaçao binnengekomen Franschen, die eenige punten aan de zuidkust in handen kregen en nogal wat schade aanrichtten door plundering.

Bij de Engelsche bezetting van hetzelfde jaar 1800 werd Curaçao van krijgsbehoeften voorzien uit de lading van een Amerikaanschen koopvaarder; de Engelschen brachten het Curaçaosche garnizoen op een sterkte van 150 man. Het onder Lauffer's bewind gebouwde fort Republiek, op den N.O.-hoek van Sint Annabaai en Schottegat, werd herdoopt tot fort George.

Nadat in Januari 1803 het bestuur weder in Nederlandsche handen gesteld was, kwam reeds in Mei van hetzelfde jaar het bericht op Curaçao aan, dat de vrede wel niet van langen duur zou zijn. Commissarissen hadden derhalve op nieuwe oorlogswederwaardigheden bedacht te zijn; een aantal geweren bestellen uit de Ver. Staten was vrijwel het eenige wat men vermocht te doen. De zeemacht bestond uit slechts twee oorlogsvaartuigen, waarvan één een gewapende kotter; door de Engelsche oorlogskorvet in beslag te nemen, welke in dit jaar onder verdachte omstandigheden binnengekomen was, kreeg men over wat meer materieel de beschikking. Het fort Republiek hadden de Engelschen niet, zooals het plan van den bevelhebber der korvet schijnt te zijn geweest, in handen kunnen krijgen.

Met veel ijver werd er aan de versterkingen gewerkt en, toen in

November het bericht aankwam, dat de oorlog opnieuw uitgebroken was, kocht men nog wat draagbare wapenen bij en stelde men zich in het bezit van een snelvarend scheepje, ter versterking van de zeemacht.

Toen den laatsten Januari 1804 een Engelsch eskader voor de haven van Curaçao verscheen, verkeerde het eiland in onvoldoenden staat van tegenweer; er waren niet eens genoeg geweren aanwezig voor alle verdedigers. Van de fortificaties aan de zuidkust werd er een door den vijand genomen; hetzelfde had plaats met twee versterkingen aan de westzijde van Sint Annabaai en Schottegat. De eigenlijke verdediging was geconcentreerd op de scheepsmacht in de haven, versterkt met opgeëischte koopvaardijschepen — en op de batterijen tegenover de stad, aan de overzijde der Sint Annabaai; de stad had een hevig bombardement te weerstaan, doch ook aan onze zijde werd veel kruit verschoten, 30.000 pond volgens het verhaal.

Nadat de Engelschen waren afgetrokken, die zich in niet geringe mate aan plundering hadden schuldig gemaakt, moest de zaak berecht worden der van ontrouw verdachte leden der burgerij; aangezien het garnizoen door ziekte deerlijk verzwakt was, had de Nationale Garde een groot deel der defensie voor haar rekening gekregen. Men betoonde zich echter zeer conciliant; over het algemeen had de houding der verdedigers wel reden tot tevredenheid gegeven.

Intusschen moest men op nieuwe aanslagen voorbereid zijn; wederom werd aan de doode weermiddelen hersteld wat er te herstellen viel. De Nationale Garde was reeds eerder versterkt met een afdeeling ruiters, doch toen in Augustus 1804 de nieuwe directeur van Curaçao aankwam, beschikte de cavalerie niet over voor den dienst geschikte paarden.

De in het begin van 1805 opnieuw verschenen Engelschen landdden aan de zuidkust, in het Westen, waar geplunderd en gebrand werd, doch ook in het Oosten; het was aan de Caracasbaai, waar honderd jaar te voren het fort Beekenburg gebouwd was, dat het tot een treffen kwam. De Engelschen werden hier tot den aftocht gedwongen, dank zij de dappere verdediging van Nationale Garde en militairen.

Volgens een in 1806 aan Koning Lodewijk uitgebracht rapport was Curaçao uit een militair oogpunt voor een zeemogendheid van het uiterste gewicht; het eiland werd zeer sterk genoemd en, aangezien de Nationale Garde op een getalsterkte van 1000 man gebracht zou kunnen worden, werd een groot garnizoen niet noodig geacht. De Bovenwindsche Eilanden werden, op grond van de opgedane ervaringen, voor geen defensie vatbaar geacht; het garnizoen van Sint Eustatius bestond uit drie officieren en 60 minderen. Hoewel er desniettemin uitgaven gedaan werden voor militaire doeleinden, bleek dit eiland in 1810 inderdaad onverdedigbaar, o.a. echter omdat er zoowel gebrek aan manschappen als aan ammunitie bestond.

Bij de verrassing van Curaçao op 1 Januari 1807 hadden de Engelschen het groote voordeel, dat een oud verdedigingsmiddel, het versperren der haven door middel van een ketting, niet tijdig toegepast was. De afwezigheid van den directeur en der meeste officieren van land- en zeemacht van hun posten, wegens het nieuwjaarsfeest, vergemakkelijkte de verrassing; het sterke fort aan den oostelijken hoek der havenmonding werd zonder moeite door den vijand genomen, die van de zeezijde de muren met behulp van stormladders beklom. Het fort uit Lauffer's tijd (het tegenwoordige fort Nassau), dat door zijn domineerende positie wellicht den toestand had kunnen redden, werd op last van den inmiddels gevangen genomen directeur overgegeven.

Met den nieuwen gouverneur generaal kwam in 1816 een Nederlandsch garnizoen aan, evenals vroeger meest bestaande uit vreemdelingen („Pruisen en Polakken"), infanterie (Jagers) en artillerie. De zeemacht bleef nog langen tijd onvoldoende, in verband met de politieke toestanden op het vasteland van Zuid-Amerika aan den overkant; in 1822 was zij niet in staat neutraliteitsschennis door Colombiaansche kapers in de territoriale wateren van Curaçao tegen te gaan. Een garnizoen van circa 300 man, alleen op het eiland Curaçao, bleek spoedig te kostbaar; militariseering van de gewapende burgerij, waardoor men de beschikking meende te kunnen verkrijgen over een bruikbare macht van 800 man in de stad en 600 in de buitendistricten, leek de voor de hand liggende oplossing. De inwoners evenwel ver-

zetten zich tegen de nieuwe regeling; het kwam tot wanordelijkheden en de gouverneur moest inzien zijn denkbeeld niet te kunnen doorvoeren.

De vooral financieel slechte gang van zaken deed den Koning bedacht zijn op vereenvoudiging en bezuiniging ten aanzien van het beheer der Nederlandsche Antillen; samenvoeging met Suriname zou de gewenschte oplossing kunnen brengen.

In 1827 werd de generaal majoor der Genie, Johannes van den Bosch, die nimmer in de Amerikaansche, doch wel in de andere overzeesche gewesten gediend had, belast met de opdracht als commissaris generaal de reorganisatie welke de Koning op het oog had tot stand te brengen.

Van den Bosch voerde in 1828 een nieuw regeeringsreglement in, dat één Nederlandsche Westindische kolonie schiep, bestuurd door een gouverneur generaal, met zetel te Paramaribo; Paulus Roelof Cantzlaar, sedert 1820 gouverneur der Benedenwindsche Eilanden, te voren commandeur van Sint Maarten en Saba, werd in de nieuwe functie benoemd.

Onder het centrale gezag werden de Benedenwindsche Eilanden bestuurd door een directeur, de Bovenwindsche door commandeurs, een voor Sint Eustatius en Saba (een combinatie welke reeds in 1821 in de plaats was getreden voor de vroegere) en een voor Sint Maarten; ook de beide commandeurs ressorteerden direct onder den gouverneur generaal en alleen het kleine Saba bleef dus een onderhoorigheid, zooals Bonaire en Aruba steeds onderhoorigheden van Curaçao geweest waren.

Iedere kolonie, Suriname, Benedenwindsche en Bovenwindsche Eilanden, verkreeg een gemeentebestuur, geheel ondergeschikt echter aan de hoogere instanties; alle schijn van zelfbestuur was definitief verdwenen. De gouverneur generaal, met zijn geheel uit ambtelijke elementen samengestelden Hoogen Raad, was in geheel Nederlandsch West Indië de hoogste macht.

Ook de rechtspraak werd op Paramaribo geconcentreerd, in dier voege dat het Hof van Civiele en Crimineele Justitie aldaar als appèlinstantie fungeerde, ook voor de locale rechtscolleges op de eilanden.

Weldra zou blijken, dat de nieuwe bestuursinrichting noch

vereenvoudiging, noch bezuiniging bracht; reeds in 1833 kwamen, met behoud van het algemeene Westindische regeeringsreglement, drie nieuwe speciale reglementen tot stand, een voor de Benedenwindsche Eilanden, een voor Sint Eustatius en een voor Sint Maarten. De bestuurders der drie insulaire gewesten bleven, thans met den titel van gezaghebber, ieder voor zich aan den gouverneur generaal ondergeschikt; de gemeentebesturen werden opgeheven. Een koloniale raad werd ingesteld op Curaçao, met geen andere functie echter dan die van adviescollege.

De defensie, speciaal van Curaçao, bleef de aandacht des Konings bezig houden; in 1827 werd een aanvang gemaakt met een uiterst kostbare verbetering der doode weermiddelen van het eiland, op gevaar dat men in de republiek Colombia, aan de overzijde, aanstoot zou kunnen nemen aan een versterking, welke aan Spanje, dat zich nog niet bij de afscheiding neergelegd had, een waardevol strategisch punt zou kunnen verschaffen. De gewapende Curaçaosche burgerij, in 1821 voor het eerst schutterij genoemd, maakte op Van den Bosch een gunstigen indruk.

Op Sint Eustatius bestonden in 1836 nog, naast het oude fort Oranje, een viertal sterkten; de garnizoenen van dit eiland en van Sint Maarten bestonden omstreeks dien tijd ieder uit circa 25 man.

Het in dit hoofdstuk behandelde vijf en veertigjarig tijdperk, van den val der oude Republiek tot het einde der regeeringsperiode van Koning Willem I, kenmerkte zich voor onze eilanden door veel beroering en weinig welvaart; van een rustige ontwikkeling was geen sprake.

Het in den zomer van 1796 op Curaçao aangekomen bericht van de in het moederland plaats gegrepen hebbende omwenteling en het verbond met Frankrijk, verscherpte de reeds eerder ontstane tegenstellingen op het eiland.

Oneenigheden tusschen burgers en militairen eischten zelfs slachtoffers; de oude regeering hield zich staande met de hulp van het garnizoen, de directeur echter trad af en werd vervangen door den al eerder genoemden Beaujon, die zooveel mogelijk buiten de defensie-aangelegenheden gehouden werd en spoedig het veld moest ruimen.

Tot de Engelsche occupatie van 1807 konden niet alleen vreemde intriganten op het eiland in de eene of de andere richting hun invloed doen gelden, doch ook ingezetenen toonden zich wel eens geneigd tot het verleenen van steun, hetzij aan den bondgenoot of aan den vijand, al naar hun overtuiging, of hun belang, meebracht; in het algemeen zal men wel meer Engelsch- dan Franschgezind geweest zijn. Toen het bericht was aangekomen, dat het moederland een nieuwen staatsvorm gekozen had en Stadhouder Willem V uitgeweken was, weigerden vele militairen, alsook de commandant der burgerij en sommige ambtenaren, den eed van trouw aan het nieuwe bewind af te leggen.

Behalve dat er door Franschen en Engelschen gecomplotteerd werd, had men herhaaldelijk, ook wanneer de Bataafsche vlag, al dan niet geflankeerd door de Fransche, over het eiland woei, overlast van Fransche maraudeerende troepen — kleurlingen van de Fransche Antillen — en van Engelsche schepelingen. Agenten van de Fransche Republiek en Fransche officieren gedroegen zich als heeren en meesters en toonden hun geringschatting voor den Nederlandschen bondgenoot, of zijn vertegenwoordigers op Curaçao.

De koopmansstand bleef wel eens in gebreke de overheid te steunen in haar taak, met betrekking tot de verdediging en de voedselvoorziening; maatregelen waren noodig om te verhinderen dat de ononbeerlijke vuurwapenen naar het rebelleerende Saint Domingue werden uitgevoerd (1803), of dat bij schaarschte de prijs der levensmiddelen opgedreven werd (1803, 1804).

De autoriteiten verkeerden vaak in een uiterst moeilijke positie, ook wegens de onderbreking der scheepvaartverbinding; het bericht der oorlogsverklaring van Engeland aan de Bataafsche Republiek van 1803 kwam eerst zes maanden na dato op Curaçao aan. Het is dan ook niet te verwonderen, dat de houding van het Curaçaosche bestuur bij verschillende gelegenheden ons onduidelijk voorkomt, afgezien nog van de mogelijkheid, dat de gezagdragers hun eigen opvatting hadden aangaande de kansen der eene of der andere partij. Allen die zich in het moederland te verantwoorden gehad hebben, Lauffer, Kikkert, Pierre Jean Changuion — de directeur van 1804 — en de officieren van land- en

zeemacht, die met laatstgenoemde verantwoordelijk waren voor de overgave van Curaçao in 1807, zijn er goed afgekomen.

Op de Bovenwindsche Eilanden, die tusschen 1800 en 1816 meest onder vreemd bewind stonden, was weinig gelegenheid voor het ontstaan van spanningen; wij weten alleen dat overeenkomsten van 1802 en 1805 betreffende de inwendige policie van Fransch en Nederlandsch Sint Maarten door het gouvernement van Guadeloupe niet goedgekeurd werden.

Voor Curaçao bracht de Engelsche bezetting van 1807 verademing, in zoover dat de rust er gedurende het tusschenbestuur niet verstoord werd.

Ook het nieuwe Nederlandsche bewind van 1816 had het verre van gemakkelijk; wij behoeven alleen maar te bedenken, dat men op Curaçao niet eens meer archivaliën aantrof van de vroegere bestuursperioden, om in te zien, dat ook de administratieve taak vele moeilijkheden opleverde. De Statiaansche archieven waren, zooals wij reeds eerder gezien hebben, in 1781 door de Engelschen vernietigd.

De Curaçaosche landvoogden, de gouverneur generaal Kikkert, de gouverneur Cantzlaar en de gezaghebber Renier Frederik Baron van Raders (1836), waren militairen en zij oefenden, in den geest van Koning Willem I, een autocratisch bestuur uit; van Cantzlaar is de uiting bekend, dat burgers niet te protesteeren hadden tegen maatregelen der overheid.

In den Zuidamerikaanschen vrijheidsstrijd waren de Curaçaosche gekleurden, vrijen en slaven, meest op de hand der revolutionnairen, terwijl de blanken sympathiseerden met de partij welker overwinning hun het meeste materieele voordeel beloofde. De overlast welke een Spaansch generaal in 1821 op Curaçao ondervond, zal wel een reactie geweest zijn op het verlies van eenige Curaçaosche vaartuigen, kort te voren door Spaansche kapers genomen.

De bewoners der Bovenwindsche Eilanden zagen allicht in de Zuidamerikaansche vrijheidsoologen vooral een middel om zaken te doen met de kapers, die hun buit kwamen verkoopen; de maatregelen hiertegen door den gouverneur genomen, waren van hetzelfde allooi als die van den commandeur De Graaff, om de

Uit: G. B. Bosch, *Reizen in West-Indië en door een gedeelte van Zuid- en Noord-Amerika I*, Utrecht 1829

neutraliteit van zijn eilanden in de groote Amerikaansche Revolutie te waarborgen.

Het vraagstuk der vreemdelingen, altijd op onze eilanden van neteligen aard, werd in 1831 voor alle Nederlandsche Westindische koloniën integraal geregeld; het burgerrecht, dat reeds na een verblijf van zes maanden verkregen kon worden, maakte den niet-inboorling tot ingezetene, met alle voordeelen aan het ingezetenschap verbonden.

Vooral de Curaçaosche vreemdelingenpolitiek vereischte veel takt; ons eiland was wijkplaats voor vluchtelingen van den overkant, eerst tijdens de onafhankelijkheidsbeweging, later in het na 1830 ingetreden revolutionnaire tijdperk in Venezuela. Van de eigen inwoners stond de nationaliteit niet altijd vast; een geboren Curaçaoenaar kon burger zijn van een aantal vreemde landen tegelijk.

De welvaartsbronnen der Nederlandsche Antillen, in het laatst van den Compagnies tijd toch reeds grootendeels afgedamd, droogden onder het Bataafsche regiem geheel op en zouden ook in de volgende perioden niet opnieuw gaan vloeien.

Ten gevolge van de Engelsche-Fransche oorlogen werden handel en verkeer onzer eilanden vernietigd; Engelsche en Fransche kaapvaart maakten de zeeën onveilig, Engelsche en Fransche blokkades belemmerden den aanvoer der noodige levensmiddelen, Engelsche en Fransche strooptochten op de Benedenwindsche Eilanden richtten schade aan de eigendommen der inwoners aan. In 1804 maakte de reeds herhaaldelijk genoemde Brion zich verdienstelijk door, ondanks de Engelsche blokade, levensmiddelen op Curaçao aan te voeren met zijn schoener. De Amerikaansch-Engelsche oorlog van 1812/1813 deed nog eenmaal voedselgebrek op Curaçao ontstaan.

Orkanen teisterden in 1807 Curaçao en in 1819 Sint Maarten.

Van laatstgenoemd eiland trokken tijdens het Fransche tusschenbestuur vele blanken met hun slaven weg; na 1803 beleefde men een nieuwen uittocht. In 1808/1809 was er, wegens het Amerikaansche embargo, geen voedsel genoeg voor de slaven; na 1810 werden door de Engelschen vele slaven van Sint Maarten naar elders overgebracht.

De aan Koning Lodewijk (1806) uitgebrachte rapporten luidden niet gunstig. Curaçao verkeerde in armoedige omstandigheden, Bonaire en Aruba werden voor het oogenblik van weinig beteekenis geacht; Sint Eustatius en Sint Maarten hadden te lijden gehad van de heffingen, door de Fransche commissarissen van Guadeloupe aan de bevolking opgelegd. Sint Maarten had voor de cultuur van tropische landbouwgewassen weinig belang, van Sint Eustatius waren vele inwoners naar elders verhuisd.

Het Fransche en het Engelsche tusschenbestuur op de Bovenwindsche—en het Engelsche op de Benedenwindsche Eilanden, hebben niets gedaan, of kunnen doen, om de welvaart te bevorderen.

Dat de insulaire, koloniën, welke in 1816 onder de Nederlandsche vlag terugkeerden, zich in zorgelijke omstandigheden bevonden, ligt voor de hand; de eerste rapporten getuigen daar dan ook van. Op Curaçao veel armoede en bedelarij, op Bonaire een armoedige bevolking; het klonk niet hoopvol. Men besloot het woeste en onvruchtbare Bonaire niet opnieuw aan particulieren te verhuren, zooals onder het Engelsche bewind geschied was, ten einde de productiviteit niet nog meer in gevaar te brengen; van Aruba was iets meer te verwachten, omdat dit eiland gunstig gelegen was voor den kusthandel en nog veel ongecultiveerd land bezat.

De drie Bovenwindsche Eilanden leden onder gebrek aan arbeiders voor den landbouw, sedert het verbod van slavenhandel; op Sint Eustatius leefden geen kapitaalkrachtige kooplieden meer, alleen armoede hield de Statianen op hun eiland.

Tijdens den Zuidamerikaanschen onafhankelijkheidsoorlog waren voor Curaçao wederom kaapvaart en blokkade de beletselen voor een wederopbloei; de Spaansche blokkade der kust duurde tot 1823. Na 1830 zou een analoge toestand intreden, wegens de inwendige onrust in Venezuela; een kaper van de Venezolaansche opstandelingen der federalistische partij van 1835 nam een Curaçaosch schip, dat op weg was met een lading levensmiddelen naar een centralistisch district.

Dat er in 1804 door het Curaçaosche bestuur nog wissels op het Bataafsche bewind konden worden verkocht, bewijst dat er

destijds nog wel vermogende lieden te vinden waren; in 1828 werden de Curaçaosche vermogens op zeven millioen geschat. Dit neemt echter niet weg, dat het gros der bevolking in kommervolle omstandigheden verkeerde. Na de Napoleontische oorlogen had de Protestantsche gemeente zeer vele armen tot haar last en in 1823 moesten uit de openbare kas ook de Roomsch-Katholieke en de joodsche armen gesteund worden. De Joden hadden steeds voor zich zelf gezorgd en de Roomsch-Katholieken waren meest slaven, in wier nood de meesters geacht werden te moeten voorzien.

Een soort handelsbalans, in 1825 voor Curaçao opgemaakt, toonde duidelijk aan hoe weinig het eiland zelf produceerde, om den noodzakelijken invoer van eerste levensbehoeften te betalen. Tegen 1840 maakte Curaçao den indruk van een armoedig eiland, waar weinig omging.

De bevolkingsboekhouding was in den Compagnies tijd steeds gebrekkig geweest en de Engelschen hadden haar op de Benedenwindsche Eilanden gedurende hun ruim negenjarig bewind zelfs geheel verwaarloosd. Aangenomen kan echter worden, dat Curaçao omstreeks 1816 niet meer dan 14000 inwoners had, waarvan nog geen 3000 blanken, ongeveer 4000 vrije gekleurden en de rest slaven. Onder de ruim 1700 inwoners van Aruba bevonden zich nog 564 echte Indianen, slaven slechts 336. In den aanvang der negentiende eeuw leefden er op Aruba nog blanke ereolen van zuiver Nederlandsche afkomst. Op Bonaire woonden circa 700 vrijen, 430 slaven (meest lands slaven) en geen Indianen. De drie Bovenwindsche Eilanden hadden tezamen niet meer dan 7300 inwoners; alleen op Saba overtrof het aantal vrijen weder dat der onvrijen.

Registers van den burgerlijken stand en slavenregisters zouden onder het nieuwe Nederlandsche bewind in de leemten op demografisch gebied voorzien.

Hoewel de groote meerderheid der bevolking van de Nederlandsche Antillen uit slaven bestond, hadden de ontworpen koloniale charters van 1797 — en had de staatsregeling van 1798, van de slavernij geen melding gemaakt; de Bataafsche vrijheid strekte zich niet tot de zwarte werkkrachten in de koloniën uit.

In Engeland was de publieke opinie op het eind der achttiende eeuw voor het abolitionisme gewonnen, in de Fransche kolonien evenwel de slavernij na den vrede van Amiens hersteld. In de Vereenigde Staten werden nog slaven ingevoerd, totdat in 1807 een federale wet den slavenhandel verbood, hetgeen niet zeggen wilde dat de slavernij verdween, zelfs niet dat geen slaven meer (clandestien) ingevoerd wcrden. De nieuwe Zuidamerikaansche republieken verwicrpen de slavernij, doch de toestanden waren daar anders dan in de Engelsehe, Fransche en Nederlandsehe koloniën.

De afschuw der Engelschen voor de slavernij was niet zóó groot, of bij hun plundering op Curaçao van 1804 werden door hen nog slaven buitgemaakt en in 1816 was er nog kwestie van, of de lands slaven op Bonaire niet eigenlijk volgens oorlogsrecht den Koning toebehoorden.

De zorg voor de slaven van de zijde der meesters liet ook op onze eilanden te wenschen over en de overheid hield zich nog lang afzijdig; tijdens de voedselschaarsehte van 1804 wcrd eehter opgetreden tegen de slavenhouders die zieh aan hun onderhoudsplieht traehtten te onttrekken. Het toezieht op de manumissies was bij het regeeringsreglement van 1815 aan de raden van polieie opgedragen; belasting en borgstelling moesten het euvel keeren dat onbruikbare slaven vrijverklaard en dus gcabandonneerd werden, doch kosten en formaliteiten belemmerden ook wel de goed bedoelde manumissie. Op Aruba eehter nam het aantal vrije kleurlingcn van 1816 tot 1830 met 50% toe. Onderzoek en bereehting, door de justitie op Curaçao, in 1818 en 1819, in zake mishandelde slaven, maken een goeden indruk; in 1823 bleek dat de eigenaars die slaven leverden voor openbare werken aldaar, hun menschen te weinig levensmiddelen verstrekten.

Op de Bovenwindsche Eilanden bestonden keuren op de behandeling der slaven, welke in 1826 nog eens bevestigd werden; voor de Benedenwindsehe werd in 1824 eindelijk een slavenreglement vastgesteld. De voorschriften hadden betrekking op de werktijden, den Zondagsrust, voeding, kleeding en ziekenverpleging, winkelhandel op de plantages, scheiding van moeders en kinderen bij verkoop, uitvoer van slaven naar het buitenland.

De huiselijke jurisdictie bleef gehandhaafd en de tuchtigingen waartoe de eigenaars gerechtigd waren, zelfs wanneer het slavenkinderen betrof, waren niet malsch. Overigens fatsoenlijke blanken op Curaçao zagen er niet tegen op hun huisslaven, tegen betaling, op het fiscalaat te doen afstraffen. De lands slaven, wier positie in 1836 geregeld werd, werden natuurlijk goed behandeld.

Intusschen voerde het regeeringsreglement van 1828 een nieuw begrip in; de slaaf in de Westindische koloniën zou tegenover zijn eigenaar staan in de positie van pupil tegenover voogd. Het eigendomsrecht evenwel werd ter dege beschermd en wanneer wij de lijfstraffen beschouwen, speciaal voor slaven, in erimineele gevallen, welke vastgesteld werden, dan moeten wij concludeeren dat de slaaf zich ook in strafrechtelijk opzicht in een weinig benijdenswaardigen uitzonderingstoestand bevond.

Het hoofd der Roomsch-Katholieke missie op Curaçao hing in 1828 een weinig verheffend tafereel op van de zedelijke en sociale verhoudingen in de slavenwereld, waarmede hij sedert enkele jaren kennis gemaakt had. Een beschikking van 1839, waarbij de verkoop geregeld werd van slavenmoeders en kinderen, bewijst dat de overheid toen wel oog had voor de belangen van het gezinsleven der Curaçaosche slaven.

In Engeland was inmiddels, in 1833, de slavernij voor de Britsche koloniën afgeschaft en vervangen door een leerlingenstelsel; in 1838 volgde algeheele emancipatie. De Britsche Antillen werden een wijkplaats voor gedeserteerde slaven van onze eilanden, vooral van de Bovenwindsche.

De Nederlandsche politiek ten aanzien van het brandende vraagstuk der afschaffing van de negerslavernij wordt wellicht het best getypeerd door het feit, dat onder de 400 deelnemers aan het eerste congres der British and foreign anti Slavery Society te Londen (1840) zich geen Nederlanders bevonden.

Het vijfhonderdtal Indianen die nog op Aruba leefden, vormde geen bevolkingselement dat eenig probleem opleverde; de Arubaansche Indianen zullen in 1816 nog wel niet allen gedoopt zijn geweest.

Van de blanke bevolking bleef de numeriek kleine joodsche groep een belangrijke rol spelen; in 1796 vinden wij op Curaçao

(op de andere eilanden woonden heel weinig Joden), behalve joodsche kooplieden, ook een tamelijk groot aantal leden der joodsche natie in de vrije beroepen werkzaam, als geneesheer, practizijn enz. Dat de Curaçaosche Joden tijdens de Bataafsche Republiek niet pro-Fransch waren, kan blijken uit de beroering welke onder hen ontstond, toen in 1799 een Jood als Fransch commissaris van Saint Domingue op ons eiland Fransche propaganda kwam maken. Dat de Joden in het algemeen niet republikeinsch gezind waren, ligt voor de hand; Stadhouder Willem V had hen beschermd, Koning Lodewijk, Keizer Napoleon en Koning Willem I hebben de traditie voortgezet.

Aan de afzonderlijke positie der Joden als „natie" — zij hadden zich op Curaçao b.v. bij schriftelijk contact met de overheid van de Portugeesche taal mogen bedienen — kwam feitelijk een einde toen zij in Nederland in 1796 met de andere ingezetenen gelijkgesteld werden, maar tevens hun bijzondere voorrechten kwamen te vervallen. Op Curaçao volgde de emancipatie eerst in 1824; reeds in 1797 echter vinden wij joodsche officieren bij de nationale garde aldaar, wat later joodsche districts- en wijkmeesters en schoolopzieners. Joodsche schutters vormde sedert 1821 een afzonderlijke compagnie; na de gelijkstelling van 1824 moesten spoedig toch weder uitzonderingsbepalingen in het leven geroepen worden nopens den schuttersdienst op den Sabbath.

Erkend of niet erkend als gelijkwaardige ingezetenen, aan de openbare zaak hebben de Joden op Curaçao steeds hun krachten gegeven; trouwens in belangrijke aangelegenheden werden zij altijd door de overheid geraadpleegd. Dat de vrijwillige leeningen van 1797 en 1798 konden slagen, was mede aan hun bereidwilligheid te danken, in de kwestie der capitulatie van 1800 spraken zij een woord mede, aan de verdediging van 1804 en 1805 namen zij actief deel. In 1803 en 1805 sprongen zij het gouvernement met geld bij, in 1816 wederom; in 1823 zagen zij hun oudste vorderingen met 25% der hoofdsom en 5% rente afbetaald.

Het aantal Joden op Curaçao was in 1805 geslonken tot een duizendtal; op alle andere eilanden te zamen woonden er niet meer dan circa 25. De bitter slechte algemeene toestanden deden zich ook in de joodsche gemeenschap gevoelen; in de periode na

1816 waren er vele armlastige Joden op Curaçao. Toch droegen ook de joodsche onderdanen op Curaçao bij, wanneer er geofferd moest worden om in moederlandsche nooden te voorzien (stormramp 1825, Belgische opstand).

Er werd op Curaçao door de Joden nog wat aan den landbouw gedaan; de handel echter was voor hen de hoofdzaak. Ten tijde der stichting van de republiek Venezuela (1830) waren de zaken met de vaste kust meest in hun handen; in 1826 raakten twee hunner in Colombiaansche gevangenschap, in verband met moeilijkheden te Maracaibo, waar zij voor den afzet van provisiën uit Curaçao heengereisd waren.

Niet alleen dat de Joden op Curaçao na 1824 volledige burgerrechten genoten (in 1830 werd er een in den gemeenteraad benoemd), ook in het buitenland werden zij door de Nederlandsche overheid beschermd. Velen waren in de nieuwe Zuidamerikaansche republiek gevestigd en, hoewel het Nederlandsch-Colombiaansche handelsverdrag godsdienstvrijheid bedong voor Nederlandsche onderdanen — en deze sedert 1834 in de wetgeving der republiek gewaarborgd werd, hadden de Curaçaosche Joden te Coro in 1836 over vexaties te klagen.

Dit overzicht over de samenstelling der bevolking onzer Nederlandsche Antillen mag niet beëindigd worden, zonder melding te maken van de merkwaardigheid, dat de moederlandsche overheid de Benedenwindsche Eilanden nog beschouwde als deportatiegebied voor misdadigers; Cantzlaar's opvolger (1828—1836) had er zich over te beklagen, dat men ontslagen gevangenen uit de Nederlanden naar zijn bestuursressort zond.

Van de totale bevolking van het eiland Curaçao omstreeks 1816, welke ook wel op sterker geschat is dan het hooger gegeven cijfer van 14000, woonde in ieder geval zeker de helft in de stad. Die stad was verdeeld in veertien wijken met in het geheel circa 1000 woonhuizen en half zooveel bijgebouwen; bedenken wij dat deze laatste door de slaven bewoond werden, die numeriek in de meerderheid waren, dan mogen wij het er voor houden dat ook destijds de volkshuisvesting het een en ander te wenschen overliet.

Nadat op het eind der achttiende eeuw de inwoners van Aruba

vergunning bekomen hadden zich aan de Paardenbaai neer te zetten, ontstond aldaar een stadje, dat tusschen 1820 en 1830 den naam Oranjestad kreeg en beschermd werd door het reeds genoemde fortje, Zoutman gcheeten.

Van de woonhuizen op Bonaire werd in 1816 gerapporteerd dat zij zich in slechten staat bevonden, van de openbare gebouwen op Aruba werd hetzelfde gezegd; van Sint Eustatius werd geruimen tijd later verklaard dat het benedendorp er bestond uit cen dertigtal armoedige huisjcs —behalve de bouwvallen der honderden pakhuizen uit de dagen van de ,,golden rock" — en het bovendorp uit ruim honderd, mecstal vervallen, houten huizen.

Gelukkig zijn klimaat en wcersgesteldheid op onze Antillen zoodanig, dat de gezondheidstocstand niet ongunstig behoeft te zijn, ook al is de huisvesting slccht; speciaal de Bcnedenwindsche Eilanden hebben altijd de eigcnaardigheid vertoond, dat de slavenbevolking door natuurlijken aanwas toenam en er onder de slavcn en slavinnen veel oude menschen voorkwamen, maar ecn en ander zal wel mede te danken geweest zijn aan het ontbreken der ongunstige arbeidsvoorwaarden in de echte plantagekoloniën.

Met dat al echter kwamcn er toch epidemische ziekten voor, op Curaçao in 1802/1804, in 1807 en 1818 gele koorts, in 1827 pokken. Op Curaçao werkten in 1817 twee particulierc medici en zes chirurgijns; op Bonaire bestond geen geneeskundige verzorging — een slaaf oefende de heelkunst uit — en op Aruba bestond dezelfde toestand, met dien verstande, dat een gewezen onderofficier, van vreemde nationaliteit, er het chirurgijnswerk deed. Na enkele jaren echter werden op Aruba en Bonaire geneesheeren gedetacheerd.

Lepralijders en krankzinnigen werden op Curaçao nog altijd in dezelfde inrichting verpleegd, of opgeborgen. Een militair hospitaal stond aan den voet van den heuvel, waarop in 1796 het fort Republiek gebouwd was.

De in 1816 weder onder onze vlag teruggekeerde bevolking der Nederlandsche Antillen bestond op de Benedenwindsche Eilanden in meerderheid uit Roomsch-Katholieken, op de Bovenwindsch in meerderheid uit Protestanten; twintig jaar later bleek

dat de Roomschen van Sint Eustatius en Ned. Sint Maarten meest tot de Methodistische gemeente overgegaan waren.

Het verschil in geloof was tevens verschil van kleur en stand; op de Benedenwindsche Eilanden, waar reeds zoo lang missiewerk verricht was — met of zonder oogluiking van de zijde der autoriteiten — waren volgens een rapport van 1828 nagenoeg alle slaven en vrije kleurlingen R.-K. gedoopt. Op de Bovenwindsche zullen nog wel een deel der slaven heidenen geweest zijn.

Dat ook onder de Bataafsche Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap de Roomschen niet zoo direct met anderen op één lijn gesteld werden, kan hieruit blijken, dat toen op Curaçao in 1796 een Roomsch-Katholiek in den raad werd opgenomen, de vader van den lateren Zuidamerikaanschen admiraal Pedro Luis Brion, men het noodig vond te notuleeren dat de aanstelling uit nood geschied was.

Onder den invloed der oorlogswederwaardigheden verminderde bij de Curaçaosche Protestanten het kerkbezoek zoodanig, dat men in 1803 de kerk maar sloot; de Luthersche kerk werd bij het bombardement van 1804 in brand geschoten, doch de gemeente bleef bestaan en zij werd in 1808 door het Engelsche bestuur gesubsidieerd. Op Aruba en Bonaire waren geen predikanten gevestigd; in het begin der negentiende eeuw werden op eerstgenoemd eiland wel kinderen van Protestanten door den pastoor gedoopt, in 1822 werd er een godsdienstonderwijzer gestationneerd. Er werd toen ook spoedig op Aruba een kerklokaal ingericht; de meeste Protestanten aldaar evenwel waren analphabeten en verstonden geen Nederlandsch. Nog geruimen tijd bleven Bonaire en Aruba buurtgemeenten van Curaçao, af en toe door een predikant van laatstgenoemd eiland bezocht.

Op de Bovenwindsche Eilanden, waar de blanke bevolking voor een zoo aanzienlijk deel van Engelsche afkomst was, behoorden de Protestanten, volgens rapporten van 1817 en 1819, meest tot verschillende Engelsche kerkgenootschappen; Roomsch-Katholieken waren er toen op de drie eilanden tezamen nog een honderdtal, een twintigtal jaren later, zooals wij reeds gezien hebben, nog maar enkele. De Engelsche gouverneur van Sint Eustatius had in 1811 den Methodisten vergunning gegeven hun

godsdienst uit te oefenen, onder zekere restricties met betrekking tot het deelnemen daaraan door slaven. Gereformeerde predikanten waren er op de Bovenwindsehe Eilanden niet, bij den overdraeht aan het Nederlandsche bewind, Engelsche trouwens ook niet, omdat de bevolking niet in staat was deze voldoende te salarieeren.

Op Curaçao was de gouverneur niet mecr ambtshalve voorzitter van den gereformeerden kerkeraad, hetgeen niet wilde zeggen dat het bestuur zich geheel en al van bemoeiïngen met kerkelijke aangelegenheden onthield. De gereformeerde gemeente genoot trouwens inkomsten uit de openbare middelen, t.w. een zeker deel der seheeps-ongelden en der vendureehten.

In 1825 kwam een vereeniging tot stond tusschen de Luthersche en de Hervormde gemeente op Curaçao, een lievelingsdenkbeeld van Koning Willem I; Vereenigde Protestantsehe Gemeente van Curaçao werd de naam van het nieuwe kerkgenootschap. Hoewel er in 1830 gesproken werd van een gelcgenheid tot doop voor allen, zonder onderseheid van kleur en stand, werden slavenkinderen toch slechts zelden door den doop in de hervormde geloofsgemeenschap opgenomen. Ook de vrije kleurlingen waren bij de blanken in diserediet; de Joden b.v. hielden hen buiten de synagoge.

De ongeregelde toestand der Roomschen op de Nederlandsche Antillen bleef na het herstel van 1816 nog eenigen tijd bestaan, doeh Koning Willem I stuurde spoedig op ordening aan.

Op Curaçao werd het missiewerk als van ouds door priesters van veelal vreemde nationaliteit verrieht, die tot 1809 geregeld ook Aruba bezochten, op welk laatste eiland omstreeks dien tijd op twee of drie plaatsen kerkdienst gehouden kon worden; in 1829 werd het kerkgebouw ter hoofdplaats, Oranjestad, voltooid. Bonaire was tot 1818 zonder geestelijken; in 1822 en 1823 vinden wij Spaansehe priesters op Bonaire en Aruba.

Ook met betrekking tot de R.-K. kerkelijke aangelegenheden kenden de Curaçaosche landvoogden zieh nog disciplinaire bevoegdheden toe; Kikkert overwoog in 1817 strenge maatregelen tegen een pater, die zich reehtstreeks tot den Koning gewend had, in zake den toestand der slaven; Cantzlaar schorste in 1824 een

priester in zijn bediening, in verband met een kwestie aangaande het doopen van een Jood.

Wel was reeds in de tweede helft der achttiende eeuw de Curaçaosche missie tot apostolische prefectuur verheven, met een eigen kerkelijk bestuur, doch een regeling met medewerking der wereldlijke overheid zou eerst onder Koning Willem I tot stand komen. De orde der Franciscanen, in de Nederlanden gesupprimeerd, kon niet meer in den dienst op de Benedenwindsche Eilanden voorzien en in 1820 overleed op Aruba, na een oneenigheid met den Curaçaoschen kerkeraad, de laatst overgeblevene der Belgische missionarissen; in 1821 werd de prefect der Surinaamsche missie door den Paus ook voor Curaçao bevoegd verklaard tot het verleenen der apostolische volmachten.

Nadat vroegere pogingen mislukt waren, riep de Nederlandsche regeering in 1823 nogmaals gegadigden op, om op de Nederlandsche Antillen het missiewerk ter hand te nemen; de priesters zouden voor rekening van den Lande derwaarts reizen en uit de koloniale kas bezoldigd worden. De Amsterdammer Martinus Joannes Niewindt voldeed aan den oproep en ging in 1824, vergezeld van een kapelaan, scheep. Bij aankomst werden de nog dienstdoende Spaansche priesters bedankt en de kapelaan werd op Aruba geplaatst; eenige moeite gaf de Curaçaosche kerkeraad, die zich op het standpunt stelde, evenals de Protestantsche slechts aan gouverneur en raad verantwoording verschuldigd te zijn.

In 1827 werd Bonaire een erkende parochie, met een eigen priester; met den bouw van een kerk op dit eiland werd direct een aanvang gemaakt. Hoewel bij Pauselijk decreet van genoemd jaar Niewindt de apostolische prefectuur verkreeg over alle zes de Nederlandsche Antillen, kon het werk op de Bovenwindsche, wegens gebrek aan personeel, voorloopig niet ter hand genomen worden.

Hoezeer Niewindt's arbeid gericht was op de behartiging der belangen van de minder bedeelden, in de eerste plaats de slaven, blijkt o.a. uit de oprichting, in 1830, van de Maatschappij van Weldadigheid der R.-K. Gemeente op Curaçao.

Wat de Curaçaosche Joden betreft, lezen wij dat zij in 1810, dus onder Engelsch bewind, een eigen weeskamer instelden.

Onder het bestuur van Kikkert kwam het weder eens tot oneenigheden, wegens een ontslag en wederaanstelling van een voorzanger der synagoge. Cantzlaar, die het standpunt innam van als gouverneur slechts één joodsche gemeente te kunnen erkennen, bracht in 1821 een verzoening tot stand tusschen de sedert het midden der vorige eeuw met elkander overhoop liggende twee partijen. De meesten der afgescheidenen keerden tot de hoofdsynagoge terug en na 1825 berustte het oppertoezicht over de israëlietische gemeenten in de Westindische koloniën bij de Hoofdcommissie tot de Zaken der Israëlieten in Nederland. De Koning hield van centralisatie, ook in de zaken des geloofs.

Op het gebied van het onderwijs was het maar poovertjes gesteld, toen in 1816 de Nederlandsche souvereiniteit hersteld werd. Kikkert bracht in zijn gevolg den eersten gouvernements schoolmeester mede voor Curaçao; in den geest van het Reglement op het Lager Onderwijs van 1806, dus uit de dagen van het Koninkrijk Holland, stelde de gouverneur generaal in 1819 voor de Benedenwindsche Eilanden een Provisioneel Reglement op het Schoolwezen vast.

Op Bonaire en Aruba bleek geen gelegenheid tot het bekomen van onderwijs te bestaan; op de Bovenwindsche Eilanden waren enkele particuliere onderwijzers gevestigd, op Sint Maarten werd alleen in het Engelsch onderwezen, op Sint Eustatius verstonden en spraken slechts zes personen Nederlandsch. Wat dit laatste betreft — de Nederlandsche taal — bleek de toestand op Ned. Sint Maarten, merkwaardigerwijze, iets beter te zijn dan op Sint Eustatius, waar vooral de blanke vrouwen er, een jaar of tien later, zich niet in wisten uit te drukken.

Ten behoeve van Sint Thomas, Sint Jan en Sint Kruis liet de Deensche regeering nog in 1818 een Nieuw Testament in het negerhollandsch drukken; dat later op onze Benedenwindsche Eilanden de Nederlandsche taal onder de lagere bevolkingsklassen zoo weinig vorderingen maakte, wordt wel toegeschreven aan de voorkeur voor het Papiamentoe, welke de R.-K. missie aan den dag legde.

Het onderwijs op Curaçao, zooals Kikkert zich het voorstelde, was eigenlijk alleen onderwijs voor de kinderen der welgestelden;

aan volksonderwijs, hetgeen ook beteekenen zou onderwijs aan de kinderen van slaven en vrije gekleurden, werd blijkbaar niet gedacht. En, al stond men op het standpunt van den staat als volksopvoeder, zelfs op Curaçao kon men, met één schoolmeester, niet in de behoefte aan onderwijs voorzien. Particuliere scholen moesten dus geduld worden; hoewel ook Van Raders, Cantzlaar's opvolger, er geen voorstander van was, kreeg zelfs de R.K. missie vergunning zoodanige scholen te openen, onder voorwaarde dat.... geen onderwijs op godsdienstigen grondslag, derhalve slechts neutraal onderwijs, gegeven zou worden.

Ook werd niet van overheidswege voorzien in het onderwijs buiten de stad op Curaçao, om van de andere eilanden niet te spreken.

Het slavenreglement van 1824 zweeg over onderwijs aan slavenkinderen; latere algemeene reglementen repten daarvan evenmin, terwijl ook over onderwijs aan kinderen van onvermogende vrijen niet gesproken werd. Het is Nieuwindt geweest, die van den aanvang aan, vooreerst met weinig succes, er op aangedrongen heeft, dat men zijn missionarissen zou toestaan de kinderen uit de volksklasse, de klasse der slaven en der vrije kleurlingen, te onderwijzen.

De gereformeerde gemeente op Curaçao had in de achttiende eeuw door middel harer diaconieschool aan het bijzonder onderwijs deelgenomen; door de Ver. Prot. Gemeente werd deze school in 1836 opgeheven.

In 1817 werd op Curaçao een afdeeling opgericht der Maatschappij tot Nut van het Algemeen, onder auspiciën van den gouvernements schoolmeester; deze instelling heeft een twintigtal jaren verdienstelijk gewerkt, door het verspreiden van lectuur.

Onder het Engelsche tusschenbestuur, t.w. in 1812, werd op Curaçao voor het eerst een drukkerij opgericht; een courant, in de Engelsche taal natuurlijk, werd uitgegeven, de eerste op Curaçao geredigeerde en gedrukte.

Om de reeds eerder genoemde redenen had de Curaçaosche en Statiaansche handel weinig kans iets terug te winnen van zijn vroegere beteekenis; wel waren wij van 1795 tot 1813 met Frankrijk verbonden, maar reeds de Fransche Republiek verloor spoe-

dig haar belangrijkste kolonie, Saint Domingue, met welke voorheen onze eilanden een druk verkeer onderhouden hadden. In 1799 bedroeg de uitvoer van producten van Curaçao naar Europa en Noord Amerika niet meer dan een 2000 ton, in tegenwoordig gewicht. Aan Koning Lodewijk werd in 1806 gerapporteerd, dat de opkomst van handel en scheepvaart der Noord Amerikanen het aantal Nederlandsche schepen dat op Curaçao voer tot 12 à 20 per jaar gereduceerd had; het aantal dat op Sint Eustatius emplooi kon vinden werd op hoogstens twintig per jaar geschat.

Tijdens het Engelsche tusschenbestuur was het verkeer van Curaçao beperkt tot Engeland, de Britsche koloniën en het Spaansche gebied op de kust van Zuid Amerika, wat onder de omstandigheden natuurlijk weinig te beteekenen had; de Nederlandsche schepen die na het herstel naar Curaçao uitgezeild waren, hadden in 1818 nog geen volledige „retouren" bekomen.

De plaats van het Curaçao en het Sint Eustatius van weleer was ingenomen door Trinidad en Jamaica, Sint Thomas en Sint Bartholomeüs; Nederland had bitter weinig eigenexportartikelen en de Nederlandsche doorvoerhandel was, zooals wij reeds gezien hebben, op anderen overgegaan. De differentieele rechten belemmerden den aanvoer van goederen uit vreemde landen op onze Antillen; het regeeringsreglement van 1815 bemoeilijkte zelfs de vestiging van vreemde consuls.

De rapporten van 1817 en 1819 leeren dat Sint Maarten weinig, Saba geen handel dreef; op Aruba bestond nog het verkeer met de halfwilde bewoners van het schiereiland Goajira, met wie voor Curaçaosche rekening eenige ruilnegotie gedreven werd.

De door Nederland niet erkende negerrepubliek Haïti verbrak in 1823 en 1825 de relaties met Curaçao; met Colombia werden vóór het handelstractaat van 1829 natuurlijk geen diplomatieke betrekkingen onderhouden, doch al eenige jaren eerder had het Curaçaosche bestuur er, ter wille van den handel, niet-officieele vertegenwoordigers. Aangezien echter Engeland krachtiger kon optreden tegen blokkade en kaapvaart, bestond er voor de onzen weinig kans op het veroveren eener belangrijke plaats in het verkeer met de jonge republiek. Eenige sluikhandel met de kust werd nog van Bonaire gedreven.

Van den Boseh, de eommissaris generaal van 1828, had een even open oog voor de handelsbelangen van Curaçao en Sint Eustatius als zijn Koninklijke meester; hij kreeg van de Statiaansehe kooplieden een gunstiger indruk dan van de Curaçaosche en stelde zelfs voor, aan Sint Eustatius een groot erediet uit de sehatkist toe te staan, waarvan eehter niets gekomen is. Een kostbare havenverbetering op Sint Eustatius werd ter hand genomen; het werk werd evenwel niet voortgezet, toen een reeds gereed gekomen gedeelte door storm vernield was. Het voor Curaçao en Sint Eustatius ingevoerde vrijhavensysteem maakte althans een einde aan de extra heffingen op goederen, niet uit Nederland afkomstig (het moederland exporteerde niet veel meer dan boter, kaas en jenever), maar de reehten bleven in het algemeen te hoog.

Het eenige bedrijf dat Van den Bosch op onze eilanden in bloeienden toestand aantrof, was de zoutwinning op Bonaire, doeh dit was een tijdelijke en buitengewone toestand; te voren had men vergeefsche moeite gedaan om het zout van Bonaire in het moederland afzet te doen vinden, want de Noordamerikaansehe afnemers voorzagen zieh elders. De Rocas, kleine eilandjes ten Oosten van Bonaire, reeds vroeg in de zeventiende eeuw bij de onzen om hun zoutrijkdom bekend, werden door de republiek van 1830 als Venezolaansch territoir gereelameerd en aan Amerikanen verpacht. De zoutwinning op Slnt Maarten werd in 1829 als een geheel verloopen bedrijf beschreven; sedert 1797 was er niet meer gegaard. In 1831 en 1835 traehtte men den toestand te verbeteren, door het systeem der volksexploitatie prijs te geven en eoncessies te verleenen aan eenigszins kapitaalkrachtige ingezetenen.

Hout en mineralen werden in 1817 en 1819 geacht op de Bovenwindsche Eilanden niet voor exploitatie in aanmerking te komen; bij den fortenbouw op Curaçao van een tiental jaren later echter kon gebruik gemaakt worden van tras, uit den berg op Sint Eustatius gedolven.

Verf- en hardhout op Bonaire bleken na het Engelsehe tusschenbestuur bijna weggekapt te zijn, een der redenen waarom het geheele eiland weder als te voren geëxploiteerd zou worden als gouvernements plantage, met lands slaven als werkkrachten. Op Aruba werd eerst tijdens het Engelsche tusschenbestuur — en daar-

na in 1824, inderdaad goud ontdekt; de exploitatie voor rekening en risico van het bestuur werd tot 1832 voortgezet, zonder gunstige resultaten evenwel.

Van volksnijverheid was op onze eilanden nooit in ernst sprake geweest; tegen lage loonen hielden in 1817 armen, gebrekkigen en ouden van dagen zich op Curaçaoe bezig met het vlechten van stroohoeden en het bewerken van tabak tot snuif en sigaren. De vlechtindustrie is in de bestuursperiode 1828/1836 tot eenigen bloei gekomen.

Op de Bovenwindsche Eilanden bestond volgens de rapporten van 1817 en 1819 in het geheel geen volksindustrie, behalve de vischvangst; visch en schildpadden van Sint Maarten werden nog wel elders aan den man gebracht, doch de beroepsvisschers van Sint Eustatius waren tijdens de Fransche en Engelsche occupatie naar elders verhuisd.

Wat de bewerking van den bodem betreft, de vijftig „plantages" welke in 1806 nog op Curaçao geteld konden worden, zullen wel — grootendeels braak liggende — landgoederen geweest zijn, waar klein vee rondliep, met wat ooft- en tuinbouw op de „hofjes", zooals tegenwoordig. Kort na 1816 worden tuinbouw en veeteelt op de Bovenwindsche Eilanden, Bonaire en Aruba ons afgeschilderd als niet van veel beteekenis; op Sint Maarten echter nam de suikercultuur nog een zekere plaats in.

Van Raders, de gewezen commandeur van Sint Eustatius, zag blijkbaar, bij zijn optreden in 1836 als gezaghebber der Benedenwindsche Eilanden, in de bevordering der landelijke bedrijven een middel om zijn nieuwe bestuursgebied economisch te verheffen. Gouvernements cultures werden ingevoerd, cochenille op Curaçao en Bonaire, katoen op Curaçao, aloë op alle drie de eilanden. Ook de veeteelt (schapen) op de Benedenwindsche Eilanden werd door den energieken gezaghebber bevorderd; hij liet moerbeziën aanplanten op Curaçao, om de teelt van zijdewormen mogelijk te maken — en gaf zich moeite om de divi divi een markt te doen vinden als looistof.

De meeste zorgen baarde de financieele toestand onzer herkregen Westindische eilanden, welke er toen reeds geruimen tijd

Gezigt op het Eiland St. Eustatius

Uit: M. D. Teenstra, *De Ned. West-Ind. Eilanden*, Amsterdam 1836

in dit opzicht slecht voor gestaan hadden. De directeur Lauffer had veel geld uit eigen middelen moeten voorschieten om den dienst gaande te kunnen houden en in 1797 en 1798 voor dit doel vrijwillige leeningen uitgeschreven, welke in 1823 niet ten volle terugbetaald konden worden. In 1803 en 1805 was bij particulieren geld opgenomen moeten worden, om de openbare kas van de noodige fondsen te voorzien.

In een overzicht van den toestand der Nederlandsche koloniën van 1806 werd aan Koning Lodewijk gerapporteerd, dat de Benedenwindsche Eilanden het Rijk 6 à 700.000 gulden per jaar zouden kosten, de Bovenwindsche 80.000 gulden.

Onder het nieuwe Nederlandsche bewind zouden de eilanden zelf in de interne uitgaven moeten voorzien; het moederland bekostigde alleen de defensie. De inkomsten echter waren gering, wegens de sterk verminderde welvaart — en de uitgaven hoog, ook ten gevolge van de groote tractementen der moederlandsche functionarissen. Sint Maarten en Saba kostten meer dan de militaire uitgaven alleen — en op Curaçao moest Kikkert al spoedig een beroep op de plaatselijke geldmarkt doen, om althans de tractementen te kunnen uitbetalen.

Hoewel onder Cantzlaar bezuinigingen werden toegepast — hij zelf was niet meer gouverneur generaal, maar eenvoudig gouverneur, met een geringer inkomen dan Kikke t had genoten — kon toch op den duur geen sluitende rekening worden verkregen. Wel werd het garnizoen ingekrompen, de tractementen verlaagd en de emolumenten ten deele voor de koloniale kas opgeëischt, maar de verdedigingswerken verslonden veel geld, de inkomsten verminderden door de invoering van het vrijhavensysteem — en de goudexploitatie op Aruba zou blijken een nadeelig saldo te laten. Voor 1827 werd een tekort geraamd; de militaire uitgaven ten laste van Curaçao — het moederland betaalde alleen tractementen en soldijen, de kolonie eenige andere kosten — werden begroot op 58.000 gulden, de uitgaven voor het onderwijs — schrille tegenstelling — op 4000. In 1828 werden de Benedenwindsche Eilanden geacht het moederland 280.000 gulden per jaar te zullen kosten, de Bovenwindsche 80.000 gulden.

Het regeeringsreglement van 1828 voerde het begrootings-

stelsel in; het budget der gezamenlijke Westindische koloniën zou alle inkomsten en uitgaven omvatten, zonder onderscheid. De samenvoeging der eilanden met Suriname had o.a. de bedoeling, de uitgaven voor het moederland te verminderen; een gecombineerde rekening zou, naar men hoopte, geen te kort aanwijzen. Aangezien echter ook Suriname noodlijdend bleef, werd deze hoop niet verwezenlijkt.

Enkele administratieve hervormingen dienen vermeld te worden. Reeds bij de overname in 1802 was op de Bovenwindsche Eilanden een einde gemaakt aan het stelsel der koloniale en landskassen uit den Compagnies tijd; men putte uit één algemeene kas en trok wissels op het moederland voor het tekort. De Curaçaosche kaapvaartkas was onder het Engelsche tusschenbestuur in de algemeene koloniale administratie opgenomen; het kapitaal was in 1816 geslonken tot op één vijfde, sedert 1807. Het regeeringsreglement voorzag in een generale geldkamer voor iedere kolonie, of reservekassen, weggesloten in ijzeren kisten, bewaard ten huize van den hoogsten gezagdrager en slechts te openen door hem, in samenwerking met twee andere autoriteiten. De ambtelijke emolumenten werden eindelijk door Van den Bosch geheel afgeschaft.

Wat veel zorgen bleef baren, was het hopeloos verwarde muntstelsel; ook op Curaçao was men, in 1798, overgegaan tot het verkappen van zilverstukken tot pasmunt en in dezelfde periode was op Curaçao papiergeld uitgegeven, z.g. kaartengeld, ter waarde van 1 en 8 realen (één achtste en één peso dus). Het Engelsche tusschenbestuur had wederom pesos laten verkappen, in vijven; de „driekantjes" van 1798 werden door afstempeling op een waarde van 3½ reaal gebracht.

Hoewel in 1826 het Nederlandsche muntstelsel van 1816 ingevoerd werd (gulden à 100 centen), zou het nog lang duren, voordat het muntwezen op onze eilanden geassaineerd zou kunnen worden; in 1838 werden op Curaçao Nederlandsche guldens tot pasmunt verkapt, waarbij heengestapt moest worden over het bezwaar dat men 's Konings beeldenaar schond.

Ook de regeling van het belastingwezen was een moeilijk probleem, op eilanden waar de invordering gedurende eenige eeuwen steeds gebrekkig had plaats gehad en de bevolking afkeerig was

van personeele heffingen. Van den Bosch meende dat Curaçao 160.000 gulden per jaar zou kunnen opbrengen, hoofdzakelijk in den vorm van directe belastingen — en liet zich op Sint Eustatius adviseeren dat belasting op vaste goederen het gemis aan havenrechten zou kunnen compenseeren; klachten echter over te hooge heffingen zouden weldra gehoord worden. Laag bleef echter de accijns op jenever, tot voordeel der moederlandsche stokerijen, doch niet bevorderlijk aan de beteugeling van het drankmisbruik.

Buiten subsidies van het moederland zou men het ook na de vereeniging met Suriname niet kunnen stellen.

In de veronderstelling, dat er vooral behoefte was aan handelscrediet voor Curaçao en Sint Eustatius — en met negatie van de groote veranderingen op verkeersgebied, welke ingetreden waren en spoedig door andere gevolgd zouden worden, werd door Van den Bosch de Curaçaosche Bank opgericht; de fondsen moesten door den staat verstrekt worden, want particuliere instellingen in het moederland hadden reeds van te voren geweigerd zich voor het Curaçaosche credietwezen te interesseeren en ter plaatse was er geen kapitaal te bekomen. Reeds in 1831 moest de inwisselbaarheid der Curaçaosche bankbiljetten opgeheven worden; de bank had door het verstrekken van handelscredieten haar papier niet kunnen plaatsen en zich in hypotheekzaken begeven, waardoor de liquiditeit in het gedrang gekomen was en de dekking aangesproken had moeten worden.

DE LAATSTE HONDERD JAAR

Politiek en economisch overzicht – Grondwet en regeeringsreglement 1848; defensie; zeemacht; regeeringsreglement 1865; bestuur en rechtspraak; wetgeving; ordehandhaving; grondwetswijziging 1922 en gevolgen daarvan voor Curaçao; rechtspleging; weermacht – Handel en scheepvaart eerste helft 19de eeuw; Curaçao en Venezuela; stoomvaartverbindingen; doorvoerhandel; kabelverbinding; commercieele positie omstreeks 1900; Panamákanaal; de haven van Curaçao; olie-industrie; winkelnering; vreemdelingenverkeer; haven van Sint Maarten; draadlooze telegraphie; luchtvaart – Oorlogswederwaardigheden; kaapvaart; Aves-eiland; Cuba; Porto Rico; Deensche Antillen – Revoluties in het Caraibische Zeegebied; moeilijkheden met Venezuela; wapenuitvoer; asylverleening; overval op Curaçao – Saamhoorigheid Nederland-Curaçao; tegenstellingen Beneden- en Bovenwindsche Eilanden; kiesrecht; binnenlandsche politiek; arbeidsverhoudingen; wereldcrisis; vreemdelingenpolitiek; nationaliteit; demographie – Stadsleven; volkshuisvesting; domein Bonaire; brugdienst; telefoon; electrische verlichting; drinkwatervoorziening – Welvaartstoestand; armoede en opleving; Boven- en Benedenwindsche Eilanden; overheids voorzieningen; Curaçao en Aruba bloeiend – Bevolking; sterkte en loop; vrijen en onvrijen; de slavernij in de 19de eeuw; emancipatie – Het joodsche element; twee groepen sephardische Joden; Oostjoden – Eeredienst; Protestanten en Roomsch-Katholieken; de Dominikanen; kerk en overheid; onderwijs, bijzonder en openbaar, ambachtsonderwijs; onderwijswetgeving; taal – Cultureele toestand; het burgerlijk huwelijk; gezondheidszorg; sociale voorziening; jeugdzorg; sport enz.; wetenschap; pers; de bioscoop; tooneel; muziek – Openbare gezondheidsdienst; ziekenverpleging – Eigen hulpbronnen; gouvernements cultures; landbouw en veeteelt; zoutwinning; mijnexploitatie; phosphaat; particulier initiatief op economisch gebied; vlechtindustrie en andere huisnijverheid; ontwikkeling grootindustrie en gevolgen daarvan – Munt-, crediet- en bankwezen; sparen; metriek stelsel – De financieele toestand; subsidies; belastingen; financieele onafhankelijkheid

De honderdjarige periode welke, voor ons, aanving met het aftreden van Koning Willem I en eindigde met de bezetting van ons land door een vreemde mogendheid in den thans nog voortdurenden Europeeschen oorlog, was er een van groote verande-

ringen in geheel de beschaafde wereld op velerlei gebied, veranderingen welke zich in Nederland — en in den regel ook in het gebied der Nederlandsche Antillen, in belangrijke mate deden gevoelen. De overwinning van nieuwe denkbeelden op staatkundig gebied leidden tot onze grondwetswijziging van 1848, welke ook het koloniale beleid binnen den kring trok der bemoeiingen van de moederlandsche volksvertegenwoordiging. De Amerikaansche burgeroorlog (1860/1865) gaf den laatsten stoot tot de algeheele opheffing van het instituut der negerslavernij in de nieuwe wereld en luidde een tijdperk in van ongekende economische ontwikkeling der Vereenigde Staten. De Fransch-Duitsche oorlog (1880/1871) deed een machtig Duitsch. Keizerrijk ontstaan, dat op het gebied van industrie, handel en scheepvaart een groote rol zou spelen, ook in de Amerikaansche landen. De Spaansch-Amerikaansche oorlog (1895/1898) vernietigde het laatste restje der Spaansche macht in de Caraibische Zee. De wereldoorlog (1914/1918) verstoorde bij talrijke volkeren de economische orde; van de in 1929 aangevangen crisis had de menschheid zich nog lang niet hersteld, toen in 1939 de nieuwe Europeesche oorlog uitbrak.

De stoommachine behaalde de overwinning in nijverheid en scheepvaart, de ontdekkingen op het gebied der electriciteit gaven het aanzijn aan telegraaf en telefoon, nog latere vindingen aan de draadlooze verbinding tusschen ver van elkander gelegen punten. De schepping van den ontploffingsmotor maakte het mogelijk de steenkool te vervangen door vloeibare brandstof, op het water zoowel als te land — en het denkbeeld der luchtvaart te verwezenlijken.

Nederland, dat, na den Napoleontischen tijd op den weg naar het herstel, door den Belgsichen opstand zoozeer belemmerd was, slaagde er na het midden der negentiende eeuw in, het Aziatische koloniale gebied tot economische ontwikkeling te brengen; wel werd hierdoor aan den eenen kant de aandacht van het Amerikaansche afgeleid, doch aan den anderen stelde het ons moederland in staat, zich de weelde van een noodlijdend, d.w.z. financieel van Nederland afhankelijk, Westindische bezit te veroorloven.

Toch zouden, in de eerste decenniën der twintigste eeuw,

althans onze Benedenwindsche Eilanden van groot belang blijken, niet slechts voor de Nederlandsche volks-, doch voor de wereldhuishouding; dank zij Curaçao en Aruba zou Nederland wederom een uiterst belangrijke positie gaan innemen in het Caraibische Zeegebied.

Was reeds bij de grondwetswijziging van 1840 bepaald, dat de Staten Generaal periodiek mededeeling zouden ontvangen van den stand der koloniale financiën, de nieuwe constitutie van 1848 maakte een einde aan het uitsluitend opperbestuur des Konings over de volkplantingen en bezittingen des Rijks in andere werelddeelen. De koloniale regeeringsreglementen zouden bij de wet worden vastgesteld, verschillende koloniale aangelegenheden bij de wet geregeld — en jaarlijks zou aan de Tweede Kamer verslag worden uitgebracht aangaande den toestand der koloniale gewesten.

In 1845 werd een eind gemaakt aan het geeombineerde bestuur over het geheele Westindische gebied onder een te Paramaribo zetelenden gouverneur generaal; de betreffende regeling, bevestigd door een nieuw regeeringsreglement (1848), schiep een kolonie Curaçao en Onderhoorigheden, omvattende de vijf Nederlandsche Westindische eilanden en het Nederlandsche gedeelte van Sint Maarten, het geheel onder een gouverneur, met zetel op Curaçao. Dat men voor het nieuw geereëerde bestuursressort geen algemeeneren naam vond dan dien van het voornaamste eiland (Nederlandsche Antillen ware beter geweest) valt te betreuren, om verschillende redenen; dat de Bovenwindsche Eilanden te kort zouden kunnen komen, bestuurd van Curaçao uit, waarmede zij nimmer vereenigd geweest waren, werd misschien niet ingezien.

Eenige meerdere zelfstandigheid werd door het regeeringsreglement van 1848, het laatste dat zonder medewerking van de Staten Generaal tot stand gekomen is, aan de plaatselijke organen niet verleend. De Kroon behield zich allerlei bevoegdheden voor en de koloniale raad, bestaande uit zes door den Koning benoemde leden, twee ambtelijke en vier niet-ambtelijke, bleef zuiver adviescollege; de gezaghebbers der onderhoorigheden werden als alle andere ambtenaren door den gouverneur benoemd, onder nadere

goedkeuring van de Kroon, zij waren aan den gouverneur ondergeschikt en de hun ter zijde staande commissies uit de inwoners hadden niet meer dan een raadgevende stem.

De gouverneur was opperbevelhebber van land- en zeemacht; had hij een militairen rang, dan kwam een deel zijner inkomsten ten laste van het moederland, als behoorende tot de uitgaven voor defensie. In 1846 werd het Curaçaosche garnizoen ingekrompen, doch drie jaar later moest het weder versterkt worden, ten einde eenige detachementen te kunnen afstaan aan de Bovenwindsche Eilanden, waar roerigheid onder de slaven ontstaan was. Hoewel de gedachte aan verdediging tegen een buitenlandschen vijand nog niet geheel opgegeven was, werden toch aan de doode weermiddelen geen groote sommen meer ten koste gelegd, zooals onder de regeering van Koning Willem I op Curaçao geschied was; omstreeks 1845 was op de Bovenwindsche Eilanden alleen fort Oranje op Sint Eustatius nog in tamelijk goeden staat.

Nog in 1847 werd geconstateerd, dat de troepen voor de Nederlandsche koloniën grootendeels gerecruteerd werden uit landloopers en deserteurs van alle naties; Hollanders waren er maar weinig onder — en de discipline werd met den stok gehandhaafd. De gewapende burgerij leverde nog steeds een onontbeerlijke hulpmacht, ter handhaving van inwendige orde en veiligheid; in 1850 werd echter nog alleen op Curaçao en Sint Eustatius contributie geheven voor de instandhouding der schutterij. De schutterij op Curaçao stond in laatstgenoemd jaar onder den gouverneur als commandant, die op Sint Eustatius was slecht gewapend en gekleed; dit laatste eiland en Sint Maarten beschikten over bereden burgercorpsen. Het aantal officieren der schutterijen lijkt onevenredig groot, vooral op Sint Eustatius, waar echter het aantal minderen ingekrompen had moeten worden, in verband met de veronderstelde onbetrouwbaarheid der vrije kleurlingen, ingeval van onrust onder de slaven. Curaçao had, naast de stedelijke schutterij, nog een landstorm in de districten, Bonaire en Aruba ongewapende schutterscorpsen.

Een brigade maréchaussée was over de eilanden verdeeld; met het oog op de slavenemanicipatie van 1863 werd dit gewapende politiecorps versterkt, de garnizoenen werden echter niet vergroot.

Een Nederlandsch marinevaartuig begaf zich in 1842 van Curaçao naar Santa Marta, tot het bijwonen der plechtige overbrenging van Bolívar's overschot, van deze Colombiaansche haven naar zijn geboorteland Venezuela. Was de zeemacht in de Caraibische wateren aanvankelijk vaak onvoldoende geweest, met het oog op den politieken toestand aan den vasten wal, later was die macht aanzienlijk; zij bestond in 1846 uit elf, in 1850 uit dertien vaartuigen, met Curaçao als station. In 1849 werd, wegens moeilijkheden met Venezuela, een zestal oorlogsbodems van Nederland naar Curaçao gedirigeerd; in 1861 werd het Curaçaosche marinestation tijdelijk versterkt, met het oog op den Amerikaanschen burgeroorlog.

Het eerste koloniale verslag, bij de grondwet van 1848 voorgeschreven, verscheen in 1851 en had betrekking op het dienstjaar 1849; tevoren waren door de regeering wel occasioneel mededeelingen aan de volksvertegenwoordiging gedaan, met betrekking tot den toestand der overzeesche gewesten. Behalve dat zij zeer lang na dato uitkwamen, bevatten de verslagen, waarin Thorbecke weinig vertrouwen gehad had, wat Curaçao betreft niet veel interessants; groote verbetering hierin is eigenlijk nooit te constateeren geweest.

Het duurde lang voordat voor de kolonie Curaçao een bij de wet vastgesteld regeeringsreglement verscheen, t.w. tot na de slavenemancipatie. Het staatsstuk van 1865 gaf den inwoners, naar moederlandsch voorbeeld, gelijke aanspraken op bescherming van persoon en goederen, waarborgde vrijheden welke ook in het moederland genoten werden (van drukpers, van vereeniging en vergadering) en sloot de slavernij voor goed uit; onderwijs, volksgezondheid en volksvlijt werden tot onderdeelen verklaard der overheidszorg.

Het concordantiebeginsel, in dit regeeringsreglement vastgelegd, beloofde Curaçao een zooveel mogelijk aan de moederlandsche gelijke rechtsbedeeling; voor kiesrecht evenwel werd de bevolking van ons eilandengebied niet rijp geacht. Alleen zouden op de vijf voormalige onderhoorigheden — thans niet meer als zoodanig aangeduid — de inwoners landraden kunnen kiezen.

De gouverneur werd onder de nieuwe bepalingen ter zijde ge-

staan door een raad van bestuur als adviescollege, bestaande uit door de Kroon benoemde leden. De koloniale raad, samengesteld uit ambtelijke en niet-ambtelijke leden, allen echter door de Kroon aangewezen, verkreeg medezeggenschap op wetgevend gebied. De gezaghebbers, niet meer door den gouverneur, doch rechtstreeks door de Kroon benoemd, werden met het voorzitterschap belast der raden van politie, waarvan de gekozen landraden de overige leden zouden zijn; de raden van politie verkregen de bevoegdheid minder belangrijke plaatselijke aangelegenheden bij keuren te regelen, onder voorbehoud van des gouverneurs goedkeuring.

In 1868 kwam de in uitzicht gestelde nieuwe wetgeving tot stand, aansluitend op de moederlandsche. Als opperste rechtscollege in de kolonie was bij het regeeringsreglement aangewezen het hof van justitie, bij welk college het openbaar ministerie zou worden uitgeoefend door een door de Kroon benoemden procureur generaal; inrichting en samenstelling der rechterlijke macht werden overigens aan regeling bij koloniale verordening overgelaten.

Van de wijzigingen, in 1901 in het regeeringsreglement aangebracht, zijn de voornaamste: de bepaling dat onderwerpen waarin de plaatselijke wetgeving kon voorzien, of reeds voorzien had, ook bij Koninklijk Besluit — en dan met voorrang voor dit laatste — zouden geregeld kunnen worden — en het verdwijnen van de ambtelijke leden (leden van den raad van bestuur) uit den kolonialen raad, welke in het vervolg zou samengesteld zijn uit leden, door de Kroon benoemd, na een voordracht van den raad zelf, welke echter voor de Kroon niet bindend zou zijn.

De gezaghebbers werden in 1920 wederom ambtenaren, door den gouverneur benoemd; verschillende eilanden zouden door denzelfden gezaghebber „bestuurd" kunnen worden.

De politie werd in 1878 opnieuw georganiseerd en gesplitst in maréchaussée en veldwacht; in 1868 demonstreerde de Nederlandsche marine op de Venezolaansche kust, met een detachement van het Curaçaosche garnizoen aan boord en in 1876 vertoefde een marine-eskader in de Caraibische Zee, toen de diplomatieke betrekkingen met ons land door den president van Venezuela verbroken waren.

In het laatst der vorige eeuw kon het standpunt, dat onze eilanden tegen een buitenlandschen vijand verdedigd zouden moeten kunnen worden, wel als overwonnen beschouwd worden; het garnizoen werd geleidelijk ingekrompen en in den aanvang der tegenwoordige eeuw werd besloten het personeel te recruteeren uit dat van het Nederlandschindische leger. De dienst op Curaçao — de andere eilanden hadden geen garnizoen meer — werd in 1911 zooveel mogelijk verricht volgens de Indische voorschriften. De toenemende belangrijkheid van Curaçao, sedert 1916, als industrie- en scheepvaartcentrum, maakte eenige uitbreiding van het politiecorps noodig.

Ongeregeldheden bij een werkstaking in het havenbedrijf op Curaçao in 1922 intusschen vestigden er — niet voor het eerst trouwens — de aandacht op, dat gehalte en leiding der politie niet zoodanig waren, dat de openbare orde ook in eenigszins moeilijke omstandigheden verzekerd zou kunnen worden geacht; nog jaren later echter bevatten de door den minister van Koloniën aan de Tweede Kamer ingediende koloniale verslagen klachten over de Curaçaosche politie, zonder dat ingrijpende maatregelen ter verbetering van den toestand genomen werden. Eindelijk werd besloten een corps militaire politie te belasten met den garnizoens- en den veiligheidsdienst te zamen; de reorganisatie was nog niet voltooid, toen in Juni 1929 een aantal op Curaçao vertoevende Venezolanen, aangevoerd door politieke avonturiers van denzelfden landaard, zich meester wisten te maken van het fort Amsterdam op Curaçao en de aldaar aanwezige krijgsbehoeften — en, met den gouverneur en den militairen commandant als onvrijwillige gijzelaars, naar de kust overstaken, ten einde aldaar een revolutionnaire beweging op touw te zetten.

Na dit laatste incident werden mariniers op Curaçao en Aruba gedetacheerd en de ordebewaring in handen gegeven van burger- en militaire politiecorpsen.

In 1922 werd de grondwet aangevuld met enkele belangrijke artikelen aangaande het koloniale beleid, terwijl in art. 1 het grondgebied van den staat omschreven werd als omvattende Nederland, Nederlandsch Indië, Suriname en Curaçao. In de voorgeschiedenis der aanvullingen en wijzigingen behoeft hier

niet getreden te worden; zij behoort tot het evolutieproces in de verhouding moederland-Nederlandsch Indië.

Vastgesteld werd het bestaan van vertegenwoordigende lichamen in de drie overzeesche rijksdeelen en bepaald werd — met de noodige restricties evenwel — dat inwendige aangelegenheden ter regeling overgelaten zullen worden aan de eigen organen dier rijksdeelen.

Het staatsrechtelijk begrip der rijkseenheid was thans in onze constitutie neergelegd en omschreven.

Na veel oponthoud kwam eindelijk een nieuwe staatsregeling voor Curaçao tot stand, welke op 1 April 1937 in werking trad. De koloniale raad werd statencollege, samengesteld uit een meerderheid van gekozen en een minderheid van — door den gouverneur — benoemde leden; mannenkiesrecht werd ingevoerd. De positie van den landvoogd werd versterkt; behalve de leden van de rechterlijke macht zou hij voortaan alle ambtenaren benoemen, ook den procureur generaal en den administrateur van financiën. Alle inwoners zijn eerbied en gehoorzaamheid verschuldigd aan den gouverneur, in plaats van aan de regeering, zooals het reglement van 1865 het wilde.

De verhouding tot het moederland intusschen werd niet wezenlijk veranderd; er is geen enkele inwendige aangelegenheid van Curaçao — het woord kolonie zou voortaan vermeden worden — waarin niet de Kroon of de Staten Generaal het laatste woord konden hebben.

De wetgeving op het gebied der rechtspleging is in 1918 herzien; vereenvoudigingen welke toen ingevoerd werden zijn volgens sommigen niet altijd verbeteringen geweest. Een nieuwe strafwet voor Curaçao kwam in 1913 tot stand; de doodstraf is steeds gehandhaafd, doch sedert onheuglijke tijden niet toegepast.

Toen in 1939, opnieuw na vijf en twintig jaar, een groote Europeesche oorlog dreigde los te barsten, werden wederom maatregelen getroffen om voedselschaarschte te voorkomen — en ditmaal ook om de veiligheid te verzekeren. O.a. werd de schutterij, in 1924 opgeheven, weder in het leven teruggeroepen, met de bedoeling haar tot een op militairen voet georganiseerd corps te maken.

Dat althans voor de Benedenwindsche Eilanden, voorhavens van een economisch belangrijk deel der Caraibische kust van Zuid Amerika, handel en scheepvaart de natuurlijke hulpbronnen zouden zijn, gold ook in de negentiende eeuw nog als axioma. Een enkele kapitaalkrachtige Curaçaosche koopmansfirma kon in 1845 en daarna nog eigen schepen uitrusten voor het verkeer met Nederland en de Vereenigde Staten, maar toch beteekenden omstreeks 1850 de buitenlandsche handel en scheepvaart van ons voornaamste eiland niet veel. Wat voor eigen gebruik ingevoerd werd kon bij lange na niet betaald worden met hetgeen het trasitoverkeer opbracht. De overigens weinig belangrijke smokkelhandel van Sint Eustatius met de Britsche eilanden in de buurt was reeds in 1840 door overheidsmaatregelen bedwongen; Nederlandsch Sint Maarten heeft nog tot 1884 ongestoord het Fransche deel des eilands door sluikhandel van sommige benoodigdheden kunnen voorzien, tot schade voor den kolonialen fiscus. Ook op de Bovenwindsche Eilanden overtrof de waarde van den invoer voor consumptie verre die van den uitvoer.

Ons handelsverdrag met Colombia werd na de afscheiding van 1830 door onze regeering en de nieuwe republiek Venezuela gehandhaafd; in het weldra in laatstgenoemd land ingetreden revolutionnaire tijdperk echter werd het verkeer herhaaldelijk bedreigd door maatregelen tegen Curaçaosche vaartuigen. Niet alleen dat Curaçao, met meer of met minder recht, geacht werd hetzij de regeerings-, hetzij de oppositiepartij te steunen, door levering van krijgsbehoeften etc., maar de Curaçaosche kooplieden hadden in den loop van een paar eeuwen geleerd dat smokkelhandel voor hen het eenigste werkelijk voordeelige bedrijf was. De Zuidamerikaansche republieken evenwel hadden voorloopig geen andere belangrijke staatsinkomsten dan de hooge invoerrechten en wenschten bovendien het directe handelsverkeer met Europa en Noord Amerika zooveel mogelijk te bevorderen.

Het handelsverdrag kwam in 1851 te vervallen en werd toen vervangen door het z.g. handels-modus-vivendi (wederzijdsche behandeling op voet van meestbegunstigde natie), hetwelk tot 1869 gegolden heeft.

De stoomvaart ging voorloopig aan onze eilanden voorbij;

sedert 1850 onderhielden twee zeilvaartuigen de verbinding tusschen Curaçao en Sint Thomas, welk laatste eiland door Engelsche stoomschepen werd aangeloopen. Deze aansluiting, in de eerste plaats voor de briefwisseling van belang, werd in de jaren 1853/1857 onderhouden door een gouvernements stoomschip, in Suriname thuisbehoorend.

In 1863 werd Curaçao opgenomen in het vaarplan eener stoomvaartlijn van Liverpool op West Indië; omstreeks dezen tijd werd het verkeer met het moederland onderhouden door een dozijn zeilschepen per jaar, die meest consumptie-artikelen aanbrachten, ten deele eigen negotie van de kapiteins. De importhandel was nog gescheiden van den winkelhandel en er waren bij den invoer, de distributie en den wederuitvoer, voor zoover van dezen laatste sprake kon zijn, nog ettelijke andere tusscheninstanties betrokken. Retourlading zullen de Nederlandsche schepen wel zeer weinig op Curaçao gevonden hebben; aan de kust echter konden onze kleine Westindische koopvaarders van destijds wel minder waardevolle goederen als verfhout, huiden en divi divi als thuisvracht vinden. In de Venezolaansche havens waren reeds Duitsche handelshuizen gevestigd, die direct uit Europa importeerden en de producten des lands rechtstreeks naar Europa afscheepten. Uit Engeland werden in dezen tijd reeds steenkolen ingevoerd; Curaçao begon bunkerhaven voor stoomschepen te worden.

De noodzakelijke postverbinding met Sint Thomas werd na 1857 wederom door de schoenervaart in stand gehouden, sedert 1861 onder contract en sedert 1863 met gouvernementssubsidie. De Venezolaansche regeering had in 1863 een contract gesloten voor de postvaart per stoomschip op Sint Thomas, welk contract in 1865 door een Curaçaosche firma overgenomen werd; het stoomscheepje in kwestie verrichtte den dienst tot 1868 via Curaçao en werd toen door een ander, onder Nederlandsche vlag, vervangen, dat echter in 1870 verging.

Ondanks de groote moeilijkheden, welke voor Curaçao ontstonden, met de in 1870 opgetreden nieuwe Venezolaansche regeering, werd in 1872 de Curaçaosche handel nog als bloeiend beschreven; men had blijkbaar geleerd met weinig tevreden te zijn

en succes in den sluikhandel kon steeds aan enkelingen groot voordeel bezorgen. In 1875 werden de diplomatieke betrekkingen tusschen Nederland en Venezuela verbroken, een toestand welke tot 1894 geduurd heeft.

Een groote slag werd aan den regelmatigen tusschenhandel van Curaçao in 1881 toegebracht door het decreet van den president van Venezuela, waarbij alle goederen, niet rechtstreeks uit Europa of deVereenigdeStaten ingevoerd,aan hooge additioneele rechten onderworpen werden; het gevaar dat Colombia een zelfde maatregel zou nemen, kon in 1887 gelukkig afgewend worden, doch de laatstgenoemde republiek was voor den Curaçaoschen handel veel minder belangrijk dan de eerste.

Wel lezen wij dat in 1872 de postverbinding van Curaçao met Sint Thomas wederom door schoeners onderhouden werd, doch weldra gingen buitenlandsche stoomvaartondernemingen — behalve Engelsche ook Fransche, Duitsche en Noordamerikaansche — ons eiland in de dienstregelingen harer lijnen opnemen en was men niet meer in dezelfde mate op de aansluiting op het Deensche eiland aangewezen; overigens was voor de Engelsche mail sedert 1885 Barbados het knooppunt.

In 1879 werd Curaçao maandelijks door acht in geregelde lijndiensten varende vreemde stoomschepen bezocht en in 1882 kwam eindelijk in Nederland de West-Indische Maildienst tot stand; twee jaar later werd de stoomvaartdienst onder Nederlandsche vlag ingesteld tusschen Amsterdam, Suriname en Curaçao, in 1888 verlengd tot New York.

De Compagnie française des Cables Télégraphiques sloot in 1889 het eiland Curaçao bij haar telegraafnet aan; gaandeweg werd althans ons voornaamste Westindische eiland verlost uit het isolement, waarin de Nederlandsche Antillen ook in den nieuwen tijd te lang verkeerd hebben.

Wel was in 1900 het totale aantal schepen, in de Curaçaosche haven aangekomen, met circa 50% toegenomen, vergeleken bij 1850, doch de handel had nog altijd niet veel te beteekenen; het eiland was alleen tot zijn recht gekomen als gunstig gelegen bunker- en overscheepstation voor vreemde en eigen stoomvaartlijnen. De tariefpolitiek van Venezuela had aan dit land geen be-

langrijke eigen directe commercieele relaties met Europa en Noord Amerika geschonken; invoer- en uitvoerhandel waren grootendeels in handen van vreemdelingen, vooral Duitschers, die de Engelsehen verdrongen hadden. Een scherp toezicht was noodig tegen den sluikhandel, vroeger van de Nederlandsche en Britsehe Antillen bedreven, wat, behalve aan de Venezolaansehe sehatkist, ten goede kwam aan de buitenlandsche kooplieden in de republiek, die weinig coneurrentie meer te duehten hadden van de voormalige tussehenstations in de nabijheid, waar de Venezolaansehe importeur zich oudtijds van het noodige placht te voorzien. Onze nationale stoomvaartlijn, welke in 1904 tot een met veertiendaagsehe afvaarten geworden was, werd voor zoover betrof de landen bewesten Suriname, meest door vreemde lading gevoed. Curaçao was omstreeks de eeuwwende van belang voor het Venezolaansehe gebied om het meer van Maraeaibo, niet toegankelijk voor de moderne groote seheepvaart; de invoer en de uitvoer (koffie) had toen reeds voor een aanzienlijk deel met overscheping op ons eiland plaats. De Nederlandsehe en de Curaçaosehe handel evenwel waren niet in belangrijke mate bij het verkeer betrokken; de stoomvaartmaatsehappijen welke geregelde lijndiensten onderhouden nemen ook lading aan in transito, naar en van havens welke haar eigen schepen niet aandoen.

In 1903 seheidde een deel der republiek Colombia zich af en de nieuw ontstane republiek Panamá stond aan de Vereenigde Staten een strook land af van den isthmus, ten dienste van het tot stand brengen eener kanaalverbinding tusschen de Atlantisehe en Pacifische oeeanen; alle vroegere Fransche — en ook Nederlandsehe — projecten voor een Panamá-, alsmede het Amerikaansche plan voor een Niearaguakanaal, waren hiermede van de baan. De nieuwe Panamákanaal-zone zou doorgraven worden en alleen het probleem van een sluizen- of een open kanaal moest nog opgelost worden; aan de bestudeering van dit vraagstuk namen ook Nederlandsehe deskundigen als adviseurs der Amerikaansche regeering deel.

In de veronderstelling, dat de revolutie op het gebied van het oceaanverkeer, welke van de opening van het Panamákanaal verwacht kon worden, ook aan Curaçao ten goede zou komen, werd

in 1908 een onderzoek ingesteld naar de gelegenheid welke ons eiland voor de moderne groote scheepvaart bieden kon. De in 1911 aangevangen havenverbetering heeft zich — terecht, zooals weldra zou blijken — bepaald tot het verbreeden en verdiepen van de monding der Sint Annabaai, het wegnemen van hindernissen in het Schottegat en, later, het rechtmaken der kadecomplexen van de stad. Ook het Panamákanaal zou Curaçao niet van tusschenhaven tot eindhaven maken voor het gewone goederenvervoer.

De toekomst zou voor twee onzer Benedenwindsche Eilanden — Curaçao en Aruba — niet bij den goederenhandel liggen, doch bij de industrie, t.w. de olie-industrie — en de daarmede samenhangende internationale scheepvaart. De voor deze bedrijven noodige etablissementen zijn door de belanghebbenden gesticht, die daarvoor op Curaçao het Schottegat, de Caracasbaai en een enkele andere natuurlijke haven, op Aruba de Paardenbaai, de Druifbaai en de Sint Nicolaasbaai, in ongerepten toestand in exploitatie konden nemen. Alleen aan de Sint Nicolaasbaai is van gouvernements wege, speciaal in het belang van de petroleumnijverheid, de havenaccomodatie verbeterd.

Hoewel de ontwikkeling tijdens den wereldoorlog onderbroken, of althans vertraagd werd, zijn de beide genoemde eilanden in enkele tientallen jaren tot wereldhavens geworden; in 1937 liepen op Curaçao circa 7500 stoom-, motor- en zeilschepen binnen, op Aruba circa 5600.

Aangezien de uit Venezuela geïmporteerde olie in den eenen of anderen vorm ook weder van Curaçao en Aruba geëxporteerd wordt, is de omvang van den in-, uit- en doorvoer gestegen tot een hoogte, welke in geen verhouding staat tot het eigenlijke handelsverkeer; in 1937 waren de cijfers, voor Curaçao: invoer 138 millioen gulden, uitvoer 119 millioen gulden, doorvoer 415000 tonnen van 1000 kg, voor Aruba: invoer 159 millioen gulden, uitvoer 150 millioen gulden, doorvoer 735000 tonnen van 1000 kg. Ook voor het moederland waren de eilanden van belang geworden uit commercieel oogpunt, wegens de toename van het aantal consumenten van specifiek Nederlandsche uitvoerproducten en als afzetgebied voor verschillende Neder-

landsche industrieën. Verder is het scheepsvaartverkeer onder Nederlandsche vlag sterk toegenomen.

De inheemsche Curaçaosche handel, reeds lang winkelhandel geworden, is opgeleefd wegens het zeer groote aantal passagiers die jaarlijks op de doorreis het eiland bezochten, afgezien nog van die der touristenschepen, welke 10 à 12.000 bezoekers per jaar aanbrachten, tot het uitbreken van den tegenwoordigen oorlog.

Op Curaçao bestaat sedert 1884 een Kamer van Koophandel en Nijverheid; in 1930 werd ook op Aruba een zoodanige kamer ingesteld.

De scheepsverbinding tusschen Beneden- en Bovenwindsche Eilanden bleef lang gebrekkig; na eenigen tijd onderhouden te zijn door een stoomvaartuig onder vreemde vlag, was zij in de jaren 1908/1910 weder een zeilvaartverbinding, waarna een gouvernements stoomschip in de vaart gebracht werd, dat echter niet voldeed. Eerst een twintigtal jaren later werd behoorlijk in den dienst voorzien, door particuliere stoomschepen, die tevens de vaart onderhielden tusschen Curaçao en de beide andere Benedenwindsche Eilanden.

In 1920 werd een onderzoek ingesteld naar de mogelijkheid de haven op Sint Maarten (Groote Baai aan de zuidkust) voor het moderne scheepvaartverkeer toegankelijk te maken, waardoor dit eiland in een gelijkwaardige positie zou komen te verkeeren met Sint Thomas, als bunkerstation en centrum van lijndiensten; het is echter niet tot havenverbetering gekomen. Voor de groote scheepvaart door het Caraibische Zeegebied is Curaçao de belangrijkste pleisterplaats geworden, ook wegens de gelegenheid aldaar tot het aan boord nemen van vloeibare brandstof; in 1937 werd bijna een millioen ton stook- en motorolie afgeleverd.

De dienst der Fransche kabelmaatschappij ging in 1929 over op een Amerikaansche onderneming, de All American Cables Inc. Intusschen bestonden reeds in 1913 op alle drie de Benedenwindsche Eilanden stations voor draadlooze telegraphie, scheepsstations evenwel; een radiografische verbinding tusschen Curaçao en Nederland kwam in 1925 tot stand. Tien jaar later waren de overige vijf eilanden alle met het Curaçaosche station verbonden.

De Pan American Airways Inc. van New York nam in 1929

Curaçao op in het luchtverkeer; in 1931 werd de dienst gestaakt, doch drie jaar later liet de Kon. Luchtvaart Maatsch. voor Nederland en Koloniën een proefvlucht ondernemen van Amsterdam naar Suriname en Curaçao, welke met succes bekroond werd. In 1937 onderhield de K.L.M. vliegdiensten van Curaçao op Aruba, Bonaire, Maracaibo, Laguaira en Coro in Venezuela en Barranquilla in Colombia; later werd de dienst nog uitgebreid tot de Britsche eilanden Barbados en Trinidad, alsmede Suriname. Plannen tot het instellen van een geregelde verbinding door de lucht met het moederland verkeerden in een vergevorderd stadium, toen de tegenwoordige oorlog uitbrak.

Tot 1940 bleef Nederland buiten de oorlogen in Europa en Amerika; de verschillende neutraliteitsverklaringen golden ook voor de Nederlandsche Antillen. De kwestie der vreemde kaapvaart, welke zoo herhaaldelijk op Curaçao—en ook een enkele maal op Sint Eustatius, in de eerste helft der negentiende eeuw aanleiding tot moeilijkheden gegeven had — en welke ettelijke malen voor onze eilanden opnieuw geregeld was, doch nimmer op geheel bevredigende wijze, vond haar oplossing toen Nederland tot de Parijzer conventie van 1856 toegetreden was.

Het vinden van guano op het noordelijk Aveseiland in 1854, door Amerikanen, die ook de exploitatie ter hand wilden nemen, was voor Venezuela aanleiding de souvereiniteit over dit eilandje te reclameeren; ook Nederland echter meende aanspraken te hebben. Bij onderlinge overeenkomst werd den Koning van Spanje verzocht een arbitrale uitspraak te geven en deze wees in 1865 de souvereiniteit aan Venezuela toe.

De Vereenigde Staten verkregen in den Spaansch-Amerikaanschen oorlog Cuba en Porto Rico; het eerstgenoemde eiland echter werd slechts tijdelijk bezet en in 1902 ontstond de republiek Cuba. Denemarken deed bij vreedzame overeenkomst in 1916 afstand van Sint Thomas, Sint Jan en Sint Kruis, ten behoeve van de Vereenigde Staten. Het Nederlandsche grondgebied in de Caraibische Zee onderging in de afgeloopen honderd jaar geen wijziging.

Tijdens den Amerikaanschen burgeroorlog deed zich een in-

cident voor, wegens het toelaten, eerst op Curaçao, later in Suriname, van de Sumter, een schip varende met een commissie van de Confederate States; hoewel dit vaartuig volgens de aanvankelijke Nederlandsehe opvattingen geen kaper was, eindigde onze regeering met aan die te Washington exeuses aan te bieden. Heel in het begin van den wereldoorlog eisehte de commandant van een Duitseh oorlogsschip het recht op, zich op Curaçao van steenkool te voorzien, wat in verband met de gewone neutraliteitsbepalingen niet geweigerd kon worden en dan ook toegestaan werd; het gouvernement verkeerde eehter in een moeilijk positie, omdat, doen de Karlsruhe binnenliep, berichten aangaande de positie van het moederland in het uitgebroken conflict ontbraken.

Dc negentiende eeuw was voor verseheidene landcn van het Caraibisehe Zeegebicd vooral een eeuw van revoluties; Porte Ricó bleef trouw aan het Spaansehe moederland, doeh op Cuba braken insurreeties uit in 1850, 1868 en 1892, op het oude Española viel de republiek, welke aanvankelijk het geheele ciland omvatte, in 1843 uiteen in twee zelfstandige republieken, Haiti, die der negers, in het Westen — en die der mulatten, Santo Domingo, in het Oosten. Haiti, in 1849 een keizerrijk, werd in 1859 weder een republiek, welke in de jaren 1908/1915 versehillende revoluties doormaakte, totdat in laatstgenoemd jaar de Vereenigde Statcn intervenieerden.

Zoowel voor de eilanden in het Noorden als voor het vasteland in het Zuiden, waren de kooplieden op Curaçao, althans in de negentiende eeuw, leveranciers van krijgsbehoeften, al dan niet op crediet verkocht, in de hoop op voordeelen bij het welslagen der partij welke men steunde. Het was echter vooral de republiek Venezuela, in welker onrustige geschiedenis Curaçao herhaaldelijk een rol gespeeld heeft. De bij de afscheiding van 1830 gevormde republiek Nueva Granada in het Westen, de latere tweede republiek Colombia, had ook haar binnenlandsehe moeilijkheden, maar daarbij was Curaçao niet of weinig betrokken.

Met Venezuela sloot Spanje in 1845 vrede; het gemeenebest had toen reeds den partijstrijd gekend, de oude aanhangers van Bolívar tegen de separatisten, de federalistas tegen de centralistas

— en Curaçao was de wijkplaats geweest voor vluchtelingen der onderliggende partijen. Een nieuwe politieke groepeering ontstond, liberalen (volkspartij) en conservatieven (landeigenaars); in 1848 maakte een liberaal zich van het gezag meester, een revolutie brak uit en Curaçao werd er van beschuldigd de opstandelingen gesteund te hebben. Inderdaad had een Curaçaosche schoener actief aan den strijd deelgenomen en hadden vaartuigen der rebellen wel de Nederlandsche vlag gevoerd; blijkbaar verwachtten de Curaçaosche kooplieden van de oppositiepartij een redelijker toepassing van het handelsverdrag van 1829 dan zij van de wettige regeering ondervonden hadden. De diplomatieke betrekkingen tusschen Nederland en Venezuela werden in 1849 voor korten tijd verbroken; Venezuela dreigde met oorlog, doch bond in, toen op Curaçao een Nederlandsch marine-eskader verscheen.

In 1858 behaalden de conservatieven een overwinning; het nieuwe bewind echter was niet bijzonder sterk en de vraag deed zich voor, of het als het wettige beschouwd kon worden. Curaçao meende van niet, de Nederlandsche regeering van wèl. Beide partijen hadden gedeelten der kust geblokkeerd, politieke vluchtelingen hadden op Curaçao asyl gevonden en krijgsbehoeften waren van ons eiland betrokken. Een beleediging echter, op zee aan onze vlag aangedaan, eindigde met genoegdoening en schadevergoeding van de zijde van Venezuela in 1862. De liberalen (federalistas) behielden ten slotte de overhand en vele conservatieven (oligarquistas) namen de wijk naar Curaçao.

In 1864 werd Venezuela constitutioneel een federale republiek en in 1867 ontstond een revolutionnaire beweging der conservatieven, van Curaçao uit; wederom werden klachten ingediend tegen de onzen, wegens het leveren van krijgsbehoeften aan de rebellen. Ook deze laatsten echter waren niet tevreden, want Curaçao had steenkool geleverd aan een eskader der wettige regeering, dat afvallige steden blokkeerde; de Nederlandsche marine demonstreerde in 1868 op de Venezolaansche kust, in antwoord op verschillende vexaties.

Onze regeering in Den Haag, waarschijnlijk niet geheel juist ingelicht, meende dat het wettige Venezolaansche bewind toch wel reden tot ontevredenheid had en gelastte den gouverneur

van Curaçao, den revolutionnair Antonio Guzmán Blanco het verdere verblijf op het eiland te ontzeggen, wat volgens het Curaçaosche bestuur en de Curaçaosche notabelen een volkomen onpolitieke daad was en door den gouverneur met ontslagaanvraag beantwoord werd. Guzmán had den moed naar zijn land terug te keeren en had aldaar onmiddellijk succes; hij werd president, van 1873 tot 1877 en daarna van 1879 tot 1887.

Het bewind van dezen president — „el ilustre Americano" — vormde een periode van groote moeilijkheden voor de Nederlandsche regeering en het Curaçaosche bestuur; Guzmán B. beschouwde ons eiland als het groote struikelblok voor de handhaving der inwendige rust in Venezuela, hij opperde zelfs eenmaal het plan het van Nederland te koopen. De diplomatieke betrekkingen werden in 1870 — en wederom in 1875, verbroken, waarop het volgende jaar een Nederlandsch marine-eskader een „oefeningstocht" in de Westindische wateren ondernam, terwijl op Curaçao het uitvoerverbod van krijgsbehoeften werd ingetrokken. Afgezien van het instellen van de additioneele invoerrechten, een maatregel van meer algemeenen aard, stonden de Curaçaosche handel en scheepvaart herhaaldelijk aan vexaties bloot, door Venezuela verdedigd met een beroep op haar recht den sluikhandel tegen te gaan en zich tegen oproerige bewegingen te beveiligen. Soms ook kon gedacht worden aan animositeit van de zijde van den president tegen bepaalde personen op Curaçao, aan wier invloed hij zijn uitzetting van 1870 meende te mogen wijten, dan wel die hij er van verdacht zijn politieke tegenstanders te steunen. Op Curaçao had men zich te beklagen over aanhouding van schepen en over blokkades, of sluiting van bepaalde Venezolaansche havens voor den handel—alsmede over het onbetaald laten van schulden.

Intusschen ging men ook in Nederland inzien, dat de tot dusver gevolgde tactiek met betrekking tot den Curaçaoschen uitvoer van krijgsbehoeften niet de juiste was. De koloniale kas trok voordeelen uit dezen uitvoer, het gouvernement kon, door den export toe te laten of te verbieden, in een vreemd land de eene politieke partij tegen de andere steunen, de wettige regeering tegen de insurgenten of omgekeerd — en men liep de kans, zooals in het

geval van Guzmán Blanco, op het verkeerde paard te wedden. Immers, de uitgeweken rebel van heden kon het constitioneele staatshoofd, of de dictator, zijn van morgen. Wel was volgens de bestaande bepalingen geen uitvoer geoorloofd naar een land dat in een toestand van revolutie verkeerde, maar de handel kon de boete, op overtreding gesteld, ervoor over hebben — en van omwegen, gepaard met omkooping en vervalsching van papieren, gebruik maken; een bedenkelijke manipulatie van dezen aard had in 1877 aanleiding gegeven tot het ongevraagd ontslag van een gouverneur van Curaçao. De eenige oplossing scheen te zijn, den invoer op Curaçao te beperken tot hetgeen er aan wapenen en ammunitie in de kolonie zelf noodig was, maar het zou nog eenigen tijd duren voordat het hiertoe kwam.

Na afloop van Guzmán's bewind trad een korte periode in van betrekkelijke rust; de diplomatieke betrekkingen met Venezuela werden in 1894 hersteld en Nederland beloofde, dat bij revolutionnaire bewegingen in de republiek de onzijdigheid in acht zou worden genomen; toen in 1898 een opstand uitbrak, ditmaal onder „nationalistische" vaan, bezat het Curaçaoesche gouvernement de bevoegdheid ook den doorvoer van krijgsbehoeften te verbieden.

In 1899 echter kwam in Venezuela een man aan het bewind, wiens politiek Curaçao in nog grooter moeilijkheden zou wikkelen dan te voren ondervonden waren; Cipriano Castro, „el Restaurador", hoofd der „partida liberal restauradora", zou vooral bekendheid verkrijgen door het standpunt dat hij innam ten aanzien van de buitenlandsche schulden der republiek — en in Zuid Amerika in het algemeen zich een zekere reputatie verwerven wegens de door hem aangenomen houding in deze aangelegenheid. De kwestie of buitenlandsche schuldeischers een beroep kunnen doen op diplomatieke tusschenkomst van de zijde hunner eigen natie, anders dan in geval van rechtsweigering in het land dat de schuld heeft aangegaan (Calvo-leer), zelfs of het aan Europeesche mogendheden geoorloofd mag zijn, vorderingen harer onderdanen op Amerikaansche landen desnoods door bedreiging met geweld in te vorderen (Drago-leer), trok indertijd nogal de aandacht.

Overigens had Castro ook met binnenlandsch verzet te kampen; zijn bewind is er een geweest van vele revoluties, waarbij als gewoonlijk uitgewekenen gastvrijheid vonden op Curaçao, waar, eveneens als van ouds, opstandige bewegingen geacht werden begunstiging te vinden. Verschillende decreten droegen een vexatoir karakter, doch hadden ook de strekking den sluikhandel tegen te gaan en troffen niet alleen Curaçao; vreemde vaartuigen, Curaçaosche en andere, werden aangehouden en in Venezuela gevestigde vreemdelingen, waaronder Curaçaoenaars, hadden te lijden.

De grootste moeilijkheid echter was gelegen in de vorderingen van vreemdelingen, waaronder ook al weder Nederlandsche onderdanen, op den Venezolaanschen staat; pogingen om tot een bevredigende oplossing te geraken faalden. Duitschland, Engeland en Italië braken in 1902 de diplomatieke betrekkingen met Venezuela af en marinestrijdkrachten dezer drie mogendheden blokkeerden verschillende deelen der Venezolaansche kust, totdat in 1903 een gemengde commissie tot stand kwam, ter onderzoeking der vorderingen, waardoor ook Nederland, dat niet aan de blokkade deelgenomen had, voor het oogenblik bevredigd werd.

Vooral tegen Nederland bleef Castro onwelwillend gezind; Curaçao immers was operatiebasis geweest voor het Duitsche eskader. Reeds in 1900 en 1902 waren Curaçaosche en Arubaansche vaartuigen door Venezolaansche guarda costas aangehouden en geplunderd, later weder allerlei maatregelen genomen tegen den Curaçaoschen handel. Eindelijk kreeg in 1908 de Nederlandsche zaakgelastigde te Caracas zijn paspoort; hoewel de ambtenaar in kwestie zich zeker aan onvoorzichtigheid had schuldig gemaakt, was tegen onzen vertegenwoordiger op zoodanig bruske en ongebruikelijke wijze opgetreden, dat Nederland de ondergane bejegening niet over zijn kant kon laten gaan. Korten tijd later werd op Curaçao gedemonstreerd tegen twee Venezolanen, waarvan één een broeder van President Castro; aan den anderen kant werd een Nederlandsch oorlogschip ter reede van Laguaira onheusch ontvangen. Onze regeering stelde een ultimatum en toen daaraan niet voldaan werd, schortte het Curaçaosche gouvernement het uitvoerverbod van krijgsbehoeften op; juist had

de gouverneur de bevoegdheid verkregen den invoer er van te verbieden.

Weldra demonstreerde een Nederlandsch marine-eskader op de kust van Venezuela, wat tot gevolg had dat te Caracas de tegenstanders van Castro, die zelf om gezondheidsredenen in Europa vertoefde, het hoofd opstaken. Een revolutie brak uit en het bewind kwam in handen van den vice president, Generaal Juan Vicente Gómez. Wel haastte deze laatste zich den vrede met Nederland te herstellen, doch op twee belangrijke punten, zekere schuldvorderingen van Nederlandsche onderdanen en de kwestie der additioneele rechten, is nimmer een voor ons geheel bevredigende oplossing verkregen. Desniettemin zijn de sedert Castro's tijd onderbroken diplomatieke betrekkingen weder hersteld, zeer laat echter, eerst in 1920.

De groote verdienste van Gómez, „el benemérito general" volgens zijn bewonderaars, „el tirano" volgens zijn tegenstanders, is geweest dat hij, gedurende zijn bewindvoering — als dictator en als constitutioneel president —, welke eerst met zijn dood, in het begin van 1936, geëindigd is, de rust in zijn land heeft weten te bewaren, zij het ook vaak door drastische maatregelen. Zoolang hij het gezag in handen gehad heeft, is onze verhouding tot Venezuela steeds een vriendschappelijke geweest en de goede relaties zijn zelfs niet verstoord geworden door het allerongelukkigste incident van 1929, dat destijds in ons land zooveel ontsteltenis verwekt heeft.

Onder de vele vreemde arbeidskrachten, op Curaçao toegelaten in het belang van de petroleumindustrie, bevonden zich een vrij groot aantal Venezolaansche uitgewekenen, ten deele tegenstanders, of slachtoffers, van het Gómez-regiem, ten deele ijveraars voor de proletarische wereldrevolutie; in de Zuidamerikaansche en Westindische republieken speelde bij omwentelingsbewegingen het communistische ideaal reeds lang een rol. Door het werkelijk onvoldoende toezicht op vreemdelingen op het Curaçao van destijds, was het mogelijk, dat een aantal Venezolanen op het eiland, tot de beide genoemde groepen behoorend en meest in dienst van het petroleumbedrijf, ongestoord een samenzwering op touw konden zetten, ten doel hebbend zich meester te maken

van de noodige wapenen en daarmede in hun eigen land binnen te vallen, ter omverwerping van het Gómez-bewind. Men verzekerde zich van de hulp van zekeren Rafael Simón Urbina, die zich in de nabijheid bevond, al ettelijke keeren op Curaçao vertoefd had en thans onder een valschen naam wederom wist binnen te komen. Urbina had in Venezuela al op jeugdigen leeftijd aan revolutionnaire woelingen deelgenomen en had grieven tegen Curaçao, waar men hem bij vroegere gelegenheden als uitwijkeling niet behoorlijk behandeld zou hebben.

De aanslag werd met ongelooflijke stoutmoedigheid en met uiterst onbeteekenende middelen, onder aanvoering van Urbina, uitgevoerd — en in den avond van 8 Juni was een bende Venezolanen gedurende eenige uren meester van Curaçao. Ten einde plundering en brandstichting te voorkomen, verleende de gouverneur medewerking tot het vertrek der rebellen met een in de haven liggend Amerikaansch stoomschip en, in het bezit van geweren, pistolen en ammunitie van het garnizoen, zette de expeditie in den nacht van 8 op 9 Juni koers naar de Venezolaansche kust.

Eenig resultaat echter werd niet bereikt; zonder veel moeite konden de regeeringstroepen Urbina en de zijnen, die onderling ook oneenigheid hadden, verslaan en verstrooien, voordat er van een oprukken naar de meer bewoonde streken sprake kon zijn; Urbina wist te ontkomen.

Dit voor Nederland uiterst pijnlijke incident heeft geen afbreuk gedaan aan de goede relaties met het Gómez-bewind, relaties welke ook onder den volgenden president vriendschappelijk gebleven zijn.

Al zou men den indruk kunnen krijgen, dat de politieke belangstelling, athans op de Benedenwindsche Eilanden, de laatste honderd jaar vooral gericht was op buitenlandsche aangelegenheden, ook met Nederland heeft de bevolking aldaar steeds medegeleefd, getuige de viering van verschillende regeeringsjubilea (1866, 1874, 1938) en de herdenking 1634—1934; eenmaal (1846), toen in de vruchtbare zusterkolonie Suriname voedselschaarschte heerschte, zond het onvruchtbare Curaçao een lading levensmiddelen.

Zelf hebben onze eilanden zoo af en toe ook van natuurrampen te lijden gehad; orkanen teisterden Curaçao in 1871 en 1877, de Bovenwindsche Eilanden in 1897, 1924 en 1928, abnormale droogte deed in 1912 op de Benedenwindsche den oogst der voedselgewassen mislukken. Bij zoodanige gelegenheden liet de moederlandsche bevolking op haar beurt zich niet onbetuigd en verleende materieelen steun.

Toen de oorlogstoestand van 1914/1918 den aanvoer van levensmiddelen op de Nederlandsche Antillen bedreigde, kon Nederland dien aanvoer niet verzekeren, doch het Curaçaosche gouvernement was in staat door gepaste maatregelen schaarschte en prijsopdrijving te voorkomen.

Aan loyaliteit heeft het op de eilanden nooit ontbroken, al is men niet altijd tevreden geweest met het moederlandsche beleid. De Bovenwindsche Eilanders hebben zich maar langzaam en met moeite leeren schikken in de concentratie van bestuur van 1845/1848; nog in 1919 was op Sint Maarten, evenals in 1863, een beweging gaande, ten doel hebbend een zelfstandig, direct aan de Nederlandsche regeering ondergeschikt gouvernement te verkrijgen — en in 1934 petitioneerden inwoners van Aruba bij de Kroon voor een meer van Curaçao onafhankelijke positie van den raad van politie.

Sedert is door de staatsregeling van 1936 het kiesrecht ingevoerd, waarvoor reeds in 1895 door een inwoner van het eiland Curaçao in het openbaar gepleit was. Ook de overige eilanden kunnen thans in de Curaçaosche Staten hun vertegenwoordigers hebben; de geografische gesteldheid echter blijft een onoverkomenlijke hinderpaal voor de éénheid der zes onderdeelen van het gebied der Nederlandsche Antillen, op het terrein der binnenlandsche politiek. En dat terwijl Aruba in economisch opzicht Curaçao naar de kroon is gaan steken.

Tot 1936 kende Curaçao geen politieke partijen; wanneer men in het openbare en het vereenigingsleven de groepeering der bevolking tot haar recht wilde laten komen, zocht men het in de onderscheiding: Roomschen-Protestanten-Joden. Het kiesrecht heeft uit den aard der zaak de tegenstellingen verscherpt, welke te voren, in meer of minder latenten vorm, toch altijd wel aan-

wezig waren, doch, omderwille van de goede verstandhouding in de kleine samenleving der blanken, zoo veel mogelijk op den achtergrond gehouden werden.

Nu is sedert kort in zaken van algemeen belang het zwaartepunt verlegd; niet meer de maatschappelijke positie, doch de getalsterkte is de voornaamste factor geworden — en de overgroote meerderheid der bevolking is gekleurd en tevens Roomsch-Katholiek, doch de klasse der ontwikkelde en welgestelde gekleurden is nog niet talrijk. Deze stand van zaken zal voorloopig wel beslissend zijn voor de politieke groepeering.

De volkspartij is stevig georganiseerd in den reeds in 1919 opgerichten en sedert in kracht toegenomen R.-K. Volksbond op Curaçao en Aruba, welke onder geestelijke leiding staat.

Even ontstond nog in 1871 op Curaçao eenige onrust uit een oorspronkelijk persoonlijken twist in de hoogere bestuurskringen, een dier kwesties welke vroeger zoo gemakkelijk tot beroering onder de bevolking leidden, omdat zij de gelegenheid openden, kleur te bekennen aangaande algemeene aangelegenheden. De nieuwe verhoudingen der twintigste eeuw brachten het arbeidersvraagstuk naar voren; Curaçao beleefde in 1922 een werkstaking in het haven-, in 1928 een in het petroleumindustrie-bedrijf.

Hoewel na de slavenemancipatie meer politie-overtredingen geconstateerd werden dan in de dagen der door de eigenaars uitgeoefende huiselijke jurisdictie, was in 1866, dus zeer kort vóór de invoering der nieuwe wetgeving, ook op strafrechtgebied, de criminaliteit niet belangrijk; tegen het einde der negentiende eeuw was wel de justitieele bemoeienis toegenomen, maar ernstige misdrijven kwamen nog geruimen tijd later slechts weinig voor. Wel kon omstreeks den tijd van den wereldoorlog sterke toename geconstateerd worden van het aantal jeugdige delinquenten, wat aanleiding geweest is tot nieuwe wettelijke maatregelen ten aanzien der misdadige jeugd. Met den grooten aanwas der bevolking, vooral door den intocht op Curaçao en Aruba van vreemde arbeiders voor de olie-industrie, is ook het aantal strafzaken in belangrijke mate gestegen — en daarmede de geregelde bevolking der gevangenissen; Bonaire en de Bovenwindsche Eilanden zijn buiten den hierboven geschetsten gang van zaken blijven staan.

Op alle zes de eilanden is na de vrijverklaring der slaven in 1863 het verschijnsel waargenomen, dat geëmancipeerden naar elders heentrokken, waar zij meenden voordeeliger arbeidsvoorwaarden te kunnen bedingen dan de in eigen omgeving aangebodene; ook echter had terugkeer naar de oude woonoorden plaats, wanneer de emigranten zich in hun verwachtingen teleurgesteld gezien hadden. De Bovenwindsche Eilanden echter bleven economisch in slechten toestand verkeeren en emigratie van arbeiders was een noodzakelijkheid. De opbloei der suikercultuur in de Dominicaansche Republiek van omstreeks 1920 deed veel mannen van Sint Maarten aldaar werk vinden; later verhuisden van de Bovenwindsche Eilanden werkzoekenden ook wel naar Curaçao en Aruba, waar de industrie handen te kort kwam — en op Saba leefden destijds vele families van de geldzendingen der mannelijke leden in het buitenland.

De groote droogte op de Benedenwindsche Eilanden van 1912 verjoeg veel kleine landbouwers van Aruba en Bonaire naar de kust, van Curaçao naar Cuba; laatstgenoemd eiland trok nog in 1922 emigranten van Curaçao. De levensomstandigheden in de Cubaansche suikercultuur waren echter verre van gunstig en in het algemeen keert de arbeider van de Benedenwindsche Eilanden gaarne naar zijn geboortegrond terug.

De opkomst der industrie op Curaçao verruimde ook de werkgelegenheid der bewoners van de beide nabijgelegen Nederlandsche eilanden; sedert 1923 zien wij arbeiders van Bonaire en Aruba naar het hoofdeiland trekken. Weldra ontstond ook op Aruba groote vraag naar werkkrachten en de beide industriecentra trokken arbeiders in grooten getale tot zich, van Bonaire en de Bovenwindsche Eilanden, van Suriname, van allerlei Zuidamerikaansche landen en Westindische eilanden, zelfs van veel verderaf gelegen oorden; op Curaçao bestond de bevolking, met zooveel vreemde elementen versterkt, wel eens uit vijftig verschillende nationaliteiten.

De wereldcrisis veroorzaakte ook in de petroleumindustrie een stagnatie, welke echter blijken zou slechts van tijdelijken aard te zijn; in en na 1930 intusschen verminderde de vlottende bevolking, om later weder toe te nemen.

Het toezicht op vreemdelingen leverde reeds in 1850 op Curaçao moeilijkheden op; bepalingen op toelating en uitzetting kwamen in 1866 tot stand en in 1868 trad, met betrekking tot het uitoefenen van beroepen enz., het ingezetenschap voor het oude burgerschap in de plaats. De status van een groot deel der eigen ingeborenen bleef langen tijd onzeker; velen konden niet aan de wettelijke vereischten voldoen om hun Nederlanderschap aan te toonen. De bepalingen op den staat van Nederlandsch onderdaan, reeds in 1910 in Nederlandsch Indië ingevoerd, werden eerst in 1927 voor Suriname en Curaçao van toepassing verklaard.

In 1929 werd een aanvang gemaakt, aanvankelijk alleen op het eiland Curaçao, met het inrichten van een bevolkingsregister.

Van de ontwikkeling van stedelijke bevolkingscentra kan alleen gesproken worden met betrekking tot het eiland Curaçao — in mindere mate ook Aruba — en deze ontwikkeling dagteekent van den jongsten tijd.

In 1860 werd een aanvang gemaakt met het slechten der muren en fortificaties om de oude Willemstad op Curaçao; de naam bleef echter nog meer dan zeventig jaar bestaan, als die van een bepaald gedeelte der vestiging aan de Sint Annabaai. Thans heet het geheele bebouwde complex, dus met inbegrip van de wijken Otrabanda, Pietermaai en Scharloo, Willemstad. Aan het Schottegat, waar de olie-industrie zich gevestigd heeft, is tevens een woonwijk ontstaan, welke sedert 1929 Emmastad heet.

Ook op Aruba heeft het petroleumbedrijf, behalve fabrieksgebouwen en emplacementen, woongelegenheid moeten stichten voor het personeel; de hoofdplaats, Oranjestad aan de Paardenbaai, onderging uitbreiding — en twee nieuwe bevolkingscentra ontstonden, in het Noorden der westkust Druif, in het Zuiden Sint Nicolaas, aan de baaien van deze namen.

Op Curaçao bleef het probleem der volkshuisvesting een van groote moeilijkheid; de woningbouw in het algemeen kon natuurlijk niet aan de industriebedrijven overgelaten worden en de woningtoestanden in de oude stad riepen om verbetering, waarmede dan ook een aanvang gemaakt is. Dat ook verscheidene

openbare gebouwen niet meer aan de eischen voldeden en verbeterd of vernieuwd moesten worden, spreekt van zelf.

De bevolkingscentra van de vier niet bij de industrieele opleving betrokken eilanden ondergingen weinig verandering; de hoofdplaatsen van Bonaire (Kralendijk), Sint Eustatius (Oranjestad), Sint Maarten (Philipsburg) en Saba (Bottom), bleven plaatsjes van geringe beteekenis. Bonaire hield in 1866 op „gouvernements plantage" te zijn; in dat jaar werd het eiland verkaveld en alle domeingrond werd aan particulieren verkocht.

De verbinding tusschen de twee deelen der stad op Curaçao, aan weerszijden der Sint Annabaai, leverde reeds in de dagen voordat het motorrijtuig zijn intrede gedaan had — het vervoermiddel dat de laatste vijf en twintig jaar ook op onze voornaamste Westindische eilanden zoo populair geworden is—groote bezwaren op. In 1882 werden stoomveerponten in de vaart gebracht tusschen den oostelijken oever der baai bij den havenmond (Poenda) en den westelijken (Otrabanda); een beweegbare schipbrug, in 1888 gelegd, was reeds een belangrijke verbetering. Deze brug, in 1930 in gouvernements eigendom overgegaan en in 1934 tolvrij verklaard, blijft een belemmering, wegens het drukke scheepvaartverkeer, dat in de daguren herhaaldelijk openen en sluiten noodig maakt, doch een betere oplossing zal wel niet te vinden zijn.

De eerste telefoonconcessie op Curaçao werd in 1884 uitgegeven; de gouvernements telefoondiensten op dit eiland en op Aruba dagteekenen van de oplevingsperiode, na de vestiging der oliebedrijven.

Een electrische verlichting kreeg de stad op Curaçao reeds in 1895; Aruba en Bonaire volgden pas in 1924.

De drinkwatervoorziening der stedelijke bevolking is op Curaçao — en daarna op Aruba, ter hand genomen, nadat in 1927 een advies ter zake uitgebracht was door een deskundige uit het moederland; op de beide eilanden geschiedt die voorziening van gouvernements wege, doch de petroleumbedrijven exploiteeren eigen waterleidingen.

De welvaartstoestand der Nederlandsche Antillen, in 1840 bedenkelijk, is dat drie kwart eeuw lang gebleven; omstreeks 1915

openden zich mogelijkheden van opleving, aanvankelijk alleen voor het eiland Curaçao, doch weldra zou blijken dat ook Aruba voor groote ontwikkeling vatbaar was, als centrum van industrie en scheepvaart.

De Ver. Prot. Gemeente op Curaçao, wier leden toch niet voor een belangrijk deel tot de lagere volksklassen behoorden, voelde het in 1840 als een pijnlijk verlies, toen het gouvernement besluiten moest haar aandeel in de armengelden te verminderen. Op de Bovenwindsche Eilanden was de toestand niet minder slecht; Sint Eustatius werd in 1845 geacht den ondergang nabij te zijn, op Sint Maarten moesten de planters in 1849 door middel van een voorschot uit de openbare kas in staat gesteld worden hun bedrijven gaande te houden. Bij stormrampen op de Bovenwindsche Eilanden, of abnormale droogte op de Benedenwindsche, ontstonden herhaaldelijk noodtoestanden, ook nog na 1900, waarin de openbare liefdadigheid, de plaatselijke en de moederlandsche, voorzien moest.

Op het eind der negentiende en in het begin der twintigste eeuw trokken deze weinig bevredigde omstandigheden in het moederland de aandacht, ook in de volksvertegenwoordiging; het Tweede Kamerlid H. van Kol, die zich op een studiereis door West Indië op de hoogte had trachten te stellen, noemde Curaçao een noodlijdende kolonie.

Verschillende plannen zijn gemaakt om de welvaart op onze eilanden op hooger peil te brengen, plannen welke meest niet tot uitvoering gekomen, dan wel mislukt zijn, of opgegeven moesten worden toen het uitbreken van den wereldoorlog in 1914 belette dat er verdere aandacht aan besteed zou worden. Nog vóór den vrede evenwel was het eiland Curaçao gekozen als vestigingsplaats eener nieuwe nijverheid, het raffineeren van ruwe aardolie uit het Maracaibogebied in Venezuela.

In 1920 stond men nog voor de vraag of de te verwachten meerdere bedrijvigheid een werkelijk belangrijken opbloei tot gevolg zou hebben en, mocht dit wèl het geval zijn, dan zouden tal van voorzieningen noodig zijn, waar men tot dusver zelfs niet aan had kunnen denken; in het genoemde jaar diende de gouverneur O.L. Helfrich zijn welvaartsplan en zijn wenschelijkheidsbegroo-

ting in, uitgaande van den stelregel „que gouverner c'est prévoir". Het petroleumbedrijf breidde zich in een onverwacht korten tijd geweldig uit en vestigde zich weldra ook op Aruba; de welvaart kwam van zelf en de voorzieningen werden getroffen naar mate zij noodig bleken, maar al te vaak echter geruimen tijd nádat zij noodig gebleken waren. Het plan-Helfrich had men in het moederland voor kennisgeving aangenomen en het geraakte spoedig in het vergeetboek.

De conjunctuur bewoog zich snel in een opgaande lijn; werkkrachten van elders kwamen toegevloeid, loonen, prijzen en huren stegen. Onder de arbeidersklasse kwam veel geld in omloop, wat ten goede kwam aan winkeliers en andere neringdoenden; de saldo's bij de spaarbanken stegen tot ongekende hoogte, de openbare middelen vloeiden steeds ruimer. Wel kon een teruggang worden waargenomen in 1930, toen de oliebedrijven, in verband met de crisis, de installatiewerkzaamheden inkrompen, doch weldra ging het weder crescendo; het was blijkbaar de bedoeling Curaçao en Aruba in den kortst mogelijken tijd tot wereldcentra te maken voor de bewerking en distributie van aardolie en aardolieproducten. Eind 1933 verklaarde de minister van Koloniën in de Tweede Kamer Curaçao tot een der weinige economische lichtpunten in het Koninkrijk.

Intusschen zou het zelfbedrog geweest zijn, wanneer men, hier te lande en ter plaatse, de oogen gesloten had voor de schaduwkanten; Bonaire en de Bovenwindsche Eilanden hadden niet, of nauwelijks in eenige mate, gedeeld in den opbloei van Curaçao en Aruba — en bovendien berustte die opbloei op omstandigheden welke zich onverwacht weder ten ongunste konden wijzigen. Hoe een zekere mate van volkswelvaart te behouden, ook wanneer de olierijkdom van westelijk Venezuela uitgeput zou raken, of om de eene of andere reden het bedrijf naar elders zou verplaatst worden, leek een vraagstuk van het allergrootste belang, niet een echter dat door overheidsmaatregelen op te lossen viel. Met betrekking tot het welvaartsprobleem intusschen der minder bevoorrechte eilanden, vooral de Bovenwindsche, werd in de bestuursperiode 1930-1936 — en daarna — het een en ander op touw gezet, dat voor een niet gering deel reeds in het plan-Helfrich

aanbevolen was; belangrijke resultaten echter werden voorshands niet verkregen.

De bevolking der gezamenlijke Nederlandsche Antillen, bij de overname in 1816 een kleine 24.000 zielen, was in 1850 aangegroeid tot ongeveer 28.000, omstreeks de slavenemancipatie van 1863 tot circa 33.000 en op het eind der negentiende eeuw tot plus minus 52.000; op 1 Januari 1937 had zij een sterkte bereikt van 90.870.

De loop in negentig jaar tijds op de verschillende eilanden blijkt uit het volgende overzicht: Curaçao, 1 Januari 1847 15.164 — 1 Januari 1937 58.233, Aruba 2599 — 21.638, Bonaire 1955 — 5827, Sint Maarten 2691 — 2566, Sint Eustatius 1903 — 1203, Saba 1617 — 1403. Een toename derhalve — en een zeer aanzienlijke, op de Benedenwindsche Eilanden, het grootste op Aruba, het kleinste op Bonaire, waartegenover een afname op de Bovenwindsche. Een geboorten-overschot is er van het begin tot het einde geweest, op alle eilanden, waartoe vóór 1863 vooral bijdroeg de natuurlijke aanwas onder de slavenbevolking; wat óók altijd bestaan heeft, is een meerderheid van vrouwen, met dien verstande dat op Aruba, tengevolge van de specifiek mannelijke immigratie van na 1929, de verhouding thans omgekeerd is.

Desertie van slaven, van de Bovenwindsche Eilanden, toen ook op de Fransche en Deensche Antillen de slavernij opgeheven was, alsmede vertrek van geëmancipeerden toen dit ook op onze eilanden had plaats gehad — en eindelijk emigratie van vrijen, van de Bovenwindsche Eilanden, onder invloed der slechte economische omstandigheden, hebben bij tijden de bevolkingssterkte doen afnemen; verkoop van slaven naar vreemd gebied heeft op onze eilanden na 1848 nagenoeg niet meer plaats gehad. Emigratie op groote schaal deed de bevolking onzer Benedenwindsche Eilanden toenemen sedert omstreeks 1920; toen begon ook de transmigratie, eerst van Bonaire en Aruba naar Curaçao, later van alle eilanden naar Curaçao en Aruba.

Hadden na het Engelsche tusschenbestuur Sint Eustatius en Sint Maarten nog een in meerderheid onvrije bevolking, ook tegen den tijd der emancipatie waren het alleen deze twee eilan-

den welke meer slaven herbergden dan vrijen. Tengevolge van de manumissies had echter de verhouding zich nog verder ten gunste van het vrije element gewijzigd; in de laatste twintig jaar vóór 1863 daalde het aantal slaven nog van circa twee vijfden tot circa een derde van het totale aantal inwoners, alle eilanden tezamen geteld.

Het regeeringsreglement van 1848 verklaarde den slaaf in de stad tot roerend, op de plantages tot onroerend eigendom; in verband met hypotheekverleening moesten in de landbouwbedrijven grond en slaven als één bezit kunnen worden behandeld.

Verbeteringen in het lot der slaven kwamen eerst gaandeweg tot stand; Bisschop Niewindt (1824—1860) op Curaçao klaagde in 1847 over de verzorging van oude en gebrekkige slaven en drong er het jaar daarop bij de moederlandsche regeering op aan, dat aan de R.-K. missie vergund zou worden, door eenig schoolonderwijs wat beschaving onder den slavenstand te verspreiden. Aan de lands slaven op de Benedenwindsche Eilanden was in 1844 vergund kerkelijke huwelijken aan te gaan, zelfs met vrijen; de particuliere slaven waren ook in dit opzicht afhankelijk van de inzichten der meesters.

Op de Bovenwindsche Eilanden hadden omstreeks 1845 de Methodisten vele volgelingen onder de slaven; het Christendom verhoogde het gevoel van eigenwaarde bij deze laatsten en de behandeling van den kant der eigenaars schijnt destijds niet veel te wenschen overgelaten te hebben. In 1848 werden de slaven in de Fransche koloniën, dus ook die op het Fransche deel van Sint Maarten, vrijverklaard; de Deensche Antillen, waar sedert 1844 een mild slavenreglement gold, volgden spoedig. Niet alleen dat hierdoor voor de deserteurs van onze Bovenwindsche Eilanden nieuwe dichtbijgelegen wijkplaatsen ontstonden, maar op Nederlandsch Sint Maarten was feitelijk in 1848 aan de slavernij een einde gekomen; de eigenaars konden, nadat er even een gevaarlijk lijkende spanning bestaan had, niet anders doen, dan zich neerleggen bij den de facto toestand, dat hun slaven, die blijven wilden, gewone arbeiders geworden waren.

Nadat in 1850 de kosten der manumissie afgeschaft waren, werd in 1857 een nieuw slavenreglement voor de Nederlandsche

Antillen afgekondigd; het voorzag o.a. in de verplichting der meesters aan kinderen en volwassenen de gelegenheid te geven onderwijs te genieten en liet in het algemeen voor willekeur bij de slavenhouders niet veel ruimte meer over. De emancipatie stond dan ook voor de deur; in 1853 was een staatscommissie benoemd tot het voorstellen van maatregelen ten aanzien van de slaven in de Nederlandsche koloniën, welke commissie in 1856 gereed was met haar rapport aangaande de slavernij op de Nederlandsche Antillen. Zij had de slavernij in het algemeen een onnatuurlijke verhouding genoemd van mensch tot mensch, welke zoo spoedig mogelijk diende te verdwijnen.

Eerst in 1862 echter verscheen een wet in het staatsblad, welke de vrijverklaring der slaven in de Nederlandsche Westindische koloniën op 1 Juli 1863 stelde. De eigenaars werden uit de moederlandsche schatkist schadeloos gesteld; die van Sint Maarten moesten zich — en dat nog na veel moeite, tevreden stellen met een gering bedrag, omdat zij geacht werden in 1848 feitelijk van hun eigendomsrecht afgezien te hebben.

Hoewel het op Sint Eustatius, in 1862, even tot ongeregeldheden gekomen was, verliep de emancipatie op alle eilanden ten slotte zonder eenige wanordelijkheid. De voormalige eigenaars hebben zich gehouden aan de hun opgelegde verplichting, den geëmancipeerden nog eenigen tijd huisvesting te verleenen — en deze laatsten hebben zich als vrije menschen niet beter en niet slechter gedragen dan te verwachten viel; men verliet zijn geboorte-eiland, veelal om spoedig teleurgesteld terug te keeren, dan wel men bleef aan de oude omgeving trouw en trachtte aldaar in zijn onderhoud te voorzien, waarbij meer of minder werkwilligheid aan den dag gelegd werd. Allen echter moesten leeren, dat vrijheid gepaard gaat met de noodzakelijkheid voor zich zelf te zorgen. Tot 1898 werden nog ondersteuningen verleend uit de koloniale kas aan behoeftige geëmancipeerden.

De numeriek kleine groep der Joden bleef ook in de negentiende eeuw op Curaçao een om verschillende redenen belangrijk element der bevolking. In 1844 deed een Jood zijn intrede in den kolonialen raad, in 1867 in den raad van bestuur; bij de justitie,

bij de buitenlandsche vertegenwoordiging, bij de schutterij, bekleedden Joden herhaaldelijk aanzienlijke posities, bekende advocaten en practizijns op Curaçao waren vaak Joden. Van landbezit ontdeden de welgestelde Joden zich in de tweede helft der eeuw grootendeels, om zich op den handel te concentreeren; het eerste joodsche bankiershuis op Curaçao is van 1916, doch de Curaçaosche Joden hadden zich reeds heel lang met bankzaken bezig gehouden. Zelfs met buitenlandsche leening-transacties; het was bij een joodsch handelshuis op Curaçao, dat de Venezolaansche regeering kort na 1850 geld opnam, met de douanerechten als onderpand. Omstreeks dezen tijd stonden de Curaçaosche Joden bekend voor hun ondernemingsgeest en speculatiezucht — en waren zij welgestelder dan de niet-joodsche kooplieden.

Lang bestaan hebbende onderlinge veeten leidden eindelijk in 1864 tot een definitieve scheuring in de joodsche gemeente; sedert hebben er op Curaçao twee Portugeesch-Israëlictische synagogen bestaan. Vrijzinnigheid op godsdientig gebied en offervaardigheid wanneer het algemeen belang bevorderd kan worden, zijn kenmerken gebleven van het Curaçaosche jodendom. Het bouwen van protestantsche kerken op Aruba en Bonaire (1845 en 1846) en van enkele Roomsch-Katholieke in de buitendistricten op Curaçao, is mede door joodsche bijdragen mogelijk geweest; het stichten van ziekenhuizen en het liefdadigheidswerk hebben zij gesteund.

Volgens de laatste opgave bedroeg het aantal leden der Nederlandsch-Hervormd Israëlietische Gemeente op Curaçao 330, dat der Nederlandsch-Portugeesch Israëlietische ongeveer 400; op de andere eilanden wonen geen of nagenoeg geen Portugeesche Joden meer. Duitsche of Oostjoden hebben zich op Curaçao neergezet sedert de opleving van het verkeer, tengevolge van de vestiging der oliebedrijven; zij vormen blijkbaar geen eigen gemeenten, naast de sephardische van ouden datum.

In de samenstelling der bevolking naar den eeredienst zijn de laatste honderd jaar wijzigingen opgetreden, deels door inwendige, deels door uitwendige oorzaken; op de Bovenwindsche Eilanden maakte de Roomsch-Katholieke kerk vorderingen, op de

Benedenwindsche werd het protestantsche element versterkt door de immigratie, uit Nederland en uit Suriname, der laatste decenniën. Op 1 Januari 1938 maakte het Roomsche deel der bevolking van het geheele gewest circa 75% van het totaal uit, met een groote meerderheid op de Benedenwindsche Eilanden en een vrij talrijke minderheid op de Bovenwindsche; op Sint Eustatius en Sint Maarten zijn reeds sedert 1841, op Saba sedert 1854, steeds Roomsch-Katholieke priesters gevestigd geweest. In 1868 werd de missie op de Nederlandsche Antillen door den Paus aan de provincie der Paters Dominicanen in Nederland toevertrouwd en in 1870 kwam de eerste Dominikaner bisschop op Curaçao aan.

Ook in de negentiende eeuw had het gouvernement nog wel bemoeienis met de inwendige aangelegenheden der protestantsche gemeente, niet echter in zaken van groot belang. Regeeringsreglementen en staatsregeling beoogden vrijheid en gelijke bescherming der verschillende geloofsgemeenschappen; de overheid waakt alleen tegen hetgeen met de openbare orde in strijd zou zijn. De geestelijke voorziening wordt uit de algemeene geldmiddelen bekostigd, naar verhouding der sterkten van de onderscheidene groepen; in 1855 genoot voor het eerst een joodsch voorganger bezoldiging uit de openbare kas.

Sedert 1858 is de protestantsche gemeente op Aruba een zelfstandige, sedert 1861 die op Bonaire; op Curaçao ontstond omstreeks 1930 een afzonderlijke gemeente te Emmastad, naast die te Willemstad. De groep der Gereformeerden op Curaçao stelde in 1934 een eigen predikant aan.

Veel meer dan het openbare onderwijs is het bijzondere — en meer speciaal het Roomsch-Katholieke onderwijs, in Curaçao tot ontwikkeling gekomen, niettegenstaande Kikkert's provisioneel reglement, dat in 1845 voor de geheele kolonie van toepassing werd en tot 1873 gegolden heeft. Het volksonderwijs van gouvernementswege bleef op Curaçao voorloopig tot de stad beperkt; in 1849 waren er op Sint Eustatius en Saba nog geen scholen, het onderwijs was huisonderwijs, gegeven door den Methodistenpredikant en eenige helpsters. Op Sint Maarten werd in 1850 een lands onderwijzer geplaatst.

De R.-K. missie echter zat niet stil; in 1842 deden de zusters

van Roosendaal haar intrede, als onderwijzeressen voor de Benedenwindsche Eilanden, waar onder de enthousiaste leiding van Mgr. Niewindt, in genoemd jaar tot Apostolisch vicaris verheven, naast de kerken ook scholen gesticht werden; uit de koloniale kas werd een geringe bijdrage betaald in de kosten van dit missieonderwijs. De Ver. Prot. Gemeente op Curaçao stichtte wederom een eigen school, welke echter in 1851 weder werd opgeheven.

Het regeeringsreglement van 1865 bracht een groote verandering; het legde de overheid de verplichting op, het lager onderwijs ook onder het bereik van onvermogenden te brengen en noemde als middel daartoe o.a. het verleenen van geldelijken steun aan bijzondere scholen. Op de Benedenwindsche Eilanden was intusschen het aantal missiescholen toegenomen, zonder dat evenwel de karige bijdrage uit de koloniale kas verhoogd was; ook op Sint Eustatius was inmiddels een lands onderwijzer aangesteld.

Een nieuwe verordening op het Curaçaosche onderwijs, in aansluiting op het nieuwe regeeringsreglement, liet acht jaar op zich wachten; in de bepalingen van 1873 werd het principe der subsidieering van het bijzonder onderwijs erkend, doch het bedrag der subsidie niet vastgesteld, evenmin als in het volgende reglement, dat van 1884. Wel werd in dit laatste voorschrift nog de oude bepaling gehandhaafd, dat in gesubsidieerde bijzondere scholen slechts neutraal onderwijs zou mogen worden gegeven. Weder een nieuwe verordening, van 1897, bepaalde dat het elementaire onderwijs kosteloos zou zijn, de volgende, van 1907, regelde eindelijk de subsidie voor het bijzonder onderwijs en liet het het neutraliteitsbeginsel vallen. Wel eischte de regeling van 1907 dat gesubsidieerde bijzondere scholen voor kinderen van alle gezindten toegankelijk zouden moeten zijn, ook voor die van onvermogenden; verder werd een schoolopziener aangesteld voor de geheele kolonie.

Intusschen was er groote vooruitgang te constateeren geweest op onderwijsgebied; een openbare school voor meer uitgebreid lager onderwijs was op Curaçao in 1885 gesticht. De missie had scholen geopend op Roomsch-Katholieken grondslag, wat ook vóór 1907 mogelijk was, maar dan met prijsgeving der aanspraak op subsidie; een R.-K. Muloschool voor jongens werd op Curaçao

gesticht in 1885, een voor meisjes bestond toen reeds op dit eiland. De fraters van Tilburg werden in 1886 belast met het missie-onderwijs aan de mannelijke jeugd, de zusters Dominikanessen met het onderwijs op de Bovenwindsche Eilanden. Aan het R.-K. jongensweeshuis op Curaçao was reeds sedert 1885 een ambachtsschool verbonden geweest, in 1897 op ruimere leest geschoeid; in 1903 opende de missie de eerste cursus voor het vlechten van stroohoeden door vrouwen en meisjes.

Tegen het einde der eeuw bedroeg de schoolbevolking op de Nederlandsche Antillen circa 10% van de totale, doch de cijfers liepen voor de verschillende eilanden sterk uiteen; in 1898 voor Curaçao en Sint Eustatius 12 à 13%, voor Bonaire 11%, voor Aruba en Sint Maarten circa 6%, voor Saba nog geen 4%. In 1913 werd het subsidie voor het bijzonder onderwijs verhoogd; tot 1870 had de R.-K. missie *f* 2000.— per jaar genoten, in 1915 was de bijdrage uit de openbare kas tot *f* 56.000.— gestegen. Met het toezicht op het onderwijs werd in 1914 een hoofdambtenaar belast, met den titel van inspecteur, in plaats van den schoolopziener van 1907. Het vakonderwijs kwam in het begin der nieuwe eeuw meer tot zijn recht.

Wederom trad voor het onderwijs op de Nederlandsche Antillen een nieuw tijdperk in, toen in 1920, naar moederlandsch voorbeeld, het bijzondere, wat de bekostiging betrof, met het openbare gelijkgesteld werd. In verband met den nog altijd niet gunstigen financieelen toestand der kolonie kon echter aan de nieuwe bepalingen van het regeeringsreglement niet direct een volle uitvoering gegeven worden en het heeft nog een aantal jaren geduurd, voordat de gelijkstelling als geheel doorgevoerd kon worden beschouwd. Negentig procent van het aantal scholieren bezocht in 1937 bijzondere scholen, voor een klein deel andere dan Roomsch-Katholieke; de geheele schoolbevolking vormde gemiddeld ruim 14% der totale bevolking, de percentages liepen van bijna 12½% op Aruba tot ruim 22% op Sint Maarten.

Tot leerplicht is het in Curaçao nimmer gekomen, wel bestaat er een z.g. schoolplicht, welke ongemotiveerd verzuim moet tegengaan; bij afwezigheid eener leerplichtregeling bestaat er voor het gouvernement geen verplichting allerwege gelegenheid

tot het genieten van openbaar onderwijs te scheppen. Bonaire heeft al sedert vele jaren geen openbare school meer.

De invloed van het onderwijs op de taal is minder groot geweest dan wel wenschelijk ware. Omstreeks 1847 was op Sint Eustatius het Nederlandsch de taal van enkele ambtenaren en militairen, de rest der bevolking sprak Engelsch. De onderwijsregeling van 1907 stelde als eisch voor het recht op subsidie der bijzondere scholen dat het onderwijs „zooveel mogelijk" gegeven zou worden in de Nederlandsche taal; deze laatste heeft echter nadien niet het Engelsch op de Bovenwindsche Eilanden kunnen verdringen, noch het Papiamentoe op de Benedenwindsche. Bij het jongere geslacht evenwel, voor zoover het met het moderne bedrijfsleven in aanraking komt, is verbetering te bespeuren; in de petroleumindustrie op Curaçao is het natuurlijk van belang dat de werknemers het Nederlandsch althans verstaan.

Ook op algemeen cultureel gebied kon de toestand op de Nederlandsche Antillen, gegeven de samenstelling en de herkomst der bevolking, slechts langzaam vooruitgaan, ondanks de pogingen van overheid en missie; van een ordelijk gezinsleven b.v. kon moeilijk sprake zijn, zoolang de slavernij voortduurde en de vrije gekleurden nog niet lang geleden aan haar ontkomen waren. Van de bevoegdheid tot het aangaan van een burgerlijk huwelijk werd door de geëmancipeerden van 1863, behalve door die van Bonaire, aanvankelijk weinig gebruik gemaakt; nog tegen het einde der eeuw werden niet meer dan een tweehonderdtal huwelijken per jaar gesloten, op een bevolking van circa 50.000 — en het procent buitenechtelijke geboorten was dus zeer hoog. Nog in 1937 vormde het aantal dezer laatste 30% van het totaal, niettegenstaande de zeer sterke toename van het element der blanken, door immigratie, sedert de opkomst der petroleumindustrie.

Ook met betrekking tot sociale voorzieningen en ziekenverpleging heeft de R.-K. missie op onze eilanden groote activiteit te zien gegeven, aanvankelijk vooral op de Benedenwindsche. Reeds onder Niewindt werd op Curaçao een meisjesweeshuis gesticht, dat tot 1920 geleid werd door de zusters Franciscanessen

Gedeelte van de etablissementen der Cur. Petroleum Industrie Maatsch. aan het Schottegat op Curaçao. — Foto Koloniaal Instituut Amsterdam

van Roosendaal, daarna door de zusters van Schijndel. De verzorging van weesjongens, annex ambachtsonderwijs, eveneens op Curaçao, ving in 1885 aan en heeft daarna groote uitbreiding verkregen, sedert 1897 onder de paters Salesinaners, sedert 1917 onder de fraters van Tilburg. Sinds 1919 trekt de missie zich ook het lot der verwaarloosde jeugd aan en gaandeweg is de jeugdzorg in haar geheelen omvang bij uitstek het terrein geworden der missie. De sport heeft zich ontwikkeld en de padvindersbeweging is tot bloei gekomen, voor een deel ook onder leiding van het vicariaat.

Meer belangstelling voor eigen omgeving ontwaakte op Curaçao tegen het einde der vorige eeuw; in 1896 werd opgericht het Geschied-, Taal-, Land- en Volkenkundig Genootschap der Nederlandsche Antillen, dat echter slechts enkele jaren bestaan heeft. In 1884 begon de R.-K. missie met het uitgeven van een in het Nederlandsch geredigeerd blad, hetwelk zich steeds heeft kunnen handhaven; in 1937 verschenen dagbladen en weekbladen, in het Nederlandsch, het Spaansch, het Engelsch en het Papiamentoe, op Curaçao, Aruba en Sint Maarten. De bioscoop is spoedig populair geworden op Curaçao, Aruba en Bonaire; de filmkeuring is bij verordening geregeld. Curaçao bezit een modern theatergebouw; vóór den tegenwoordigen oorlog bezochten herhaaldelijk Nederlandsche tooneelgezelschappen en Nederlandsche musici onze twee voornaamste eilanden.

Van een openbare gezondheidszorg kon in de eerste helft der negentiende eeuw nauwelijks sprake zijn; in 1843 braken op Saba de pokken uit, nadat de inwoners geweigerd hadden een besmet schip voor hun rekening in quarantaine te stellen. De heelmeesters in lands dienst behandelden in de eerste plaats de militairen en de gouvernements slaven; niet op alle eilanden waren particuliere geneeskundigen gevestigd. Een Curaçaosch medicus bood in 1843 aan, de aan lepra lijdende slaven te behandelen, doch men liet hem liever in Suriname zijn pogingen voortzetten om een geneeswijze tegen deze vreeselijke ziekte te vinden.

In 1862 maakte een pokkenepidemie op Curaçao 237 slachtoffers; van de vroeger zoo gevreesde gele korts vernemen wij

echter in de tweede helft der negentiende eeuw niet meer. In het volgende jaar, dat der slavenemancipatie, werd op alle andere eilanden voorzien in den geneeskundigen dienst, door de vestiging van gouvernements medici; Bonaire echter had nog alleen een lands chirurgijn.

Het eerste particuliere ziekenhuis werd gesticht op Curaçao, in 1855 — en wel door de R.-K. missie, waar zusters van Breda als verpleegsters te werk gesteld werden, die sedert 1857 ook de melaatschen en de krankzinnigen verzorgden, nog altijd van lands wege opgenomen in één inrichting. In 1870 was het alweder de missie die een afzonderlijk hospitaal opende voor krankzinnigen, dat echter in 1877 ook voor de lepralijders in gebruik moest worden genomen, toen de gecombineerde gouvernements inrichting door storm verwoest werd. Een nieuw leprahuis, van de R.-K. missie, kwam in 1882 tot stand; R.-K. ziekenhuizen werden gesticht in 1908 op Sint Maarten, in 1920 op Aruba en in 1922 op Bonaire.

Heeft dus langzamerhand de missie, tegen genot van subsidie, het gouvernement ontlast van de zorg der ziekenverpleging, ook van andere zijde heeft particulier initiatief niet geheel ontbroken; tegen het uitbreken van den wereldoorlog kreeg Curaçao zijn eerste neutrale ziekenhuis, waarvan de bouw hoofdzakelijk gefinancierd is door de Ver. Prot. Gemeente en hetwelk later den steun genoot van het petroleumbedrijf, dat veel niet-katholiek personeel in dienst heeft.

Van denzelfden tijd dagteekent de instelling van een openbaren gezondheidsdienst voor het geheel gewest, met een algemeenen werkkring zooals hier te lande.

De pogingen om, althans op de Benedenwindsche Eilanden, de eigen economische hulpbronnen tot meer ontwikkeling te brengen, werden niet met veel kracht voortgezet, toen de vader der verschillende opbouwplannen, de gezaghebber R. F. Baron van Raders, in 1845 als gouverneur naar Suriname overgeplaatst werd. Men leerde inzien, dat successen, door de overheid verkregen, niet als maatstaf konden gelden voor het particuliere bedrijf; het gouvernement beschikte over de werkkracht van

militairen en van lands slaven, wier onderhoud niet in rekening gebracht werd. Overigens waren de gouvernements cultures in 1850 nog niet rendabel en inkrimping was geboden, wegens de kosten. In 1853 werd de cochenilleteelt op Curaçao en Aruba aan particulieren overgelaten en in 1869 is er van gouvernements-cultures in de administratie geen sprake meer. Dat de particuliere landbouw niet bloeide, kan hieruit blijken, dat er op Curaçao in 1853 nog 260 z.g. plantages geteld werden, tien of twaalf jaar later slechts 100.

Op de Bovenwindsche Eilanden waren geen gouvernements cultures ingevoerd; wel nam men vóór de slavenemancipatie op Sint Eustatius proeven met nopal (voor de cochenilleteelt), welke echter mislukten, alsmede met katoen, welk laatste product evenwel, na den Amerikaanschen burgeroorlog, zijn beteekenis voor den export verloor. Op Sint Maarten werd in 1850 nog suiker geproduceerd, doch de cultuur was wegens de schaarschte van arbeidskrachten ten doode opgeschreven.

Ook de veeteelt op de Benedenwindsche Eilanden is door Van Raders sterk bevorderd; de rundveestapel b.v. nam in de jaren 1845—1850 zeer toe, de kleinveestapel eveneens, doch later trad achteruitgang in.

Aan de zoutwinning, niet alleen op Bonaire, maar ook op Curaçao, heeft Van Raders eveneens aandacht gewijd; omstreeks 1845 was zeezout eigenlijk het voornaamste uitvoerproduct der Benedenwindsche eilanden, met Cuba en de Ver. Staten als belangrijkste afnemers, doch de resultaten van het bedrijf zouden blijken zeer wisselvallig te zijn. In 1866 werd Bonaire nog geacht aan het gouvernement een voordeelig saldo te laten en in den productiestaat van dat jaar kwam nog rood verfhout voor. Na de slavenemancipatie werd de exploitatie voor gouvernements rekening niet voortgezet; bij de verkaveling van 1868 gingen ook de zoutpannen in particulieren eigendom over.

Op Sint Maarten beleefde de zoutwinning eenigen tijd zekeren bloei, ondanks de schade welke in 1850 door een orkaan aangericht werd; de prijzen in de Ver. Staten waren gunstig. De Koning verleende in 1858 concessie voor de exploitatie aan den gewezen gouverneur van Martinique, die zich een tiental jaren

eerder zoo gunstig uitgelaten had over de arbeidsprestaties der Sint Maartensche slaven, mits behoorlijk behandeld. Na den dood van dezen concessionaris echter werd er niet meer met voordeel geëxploiteerd, hoewel nog in 1876 het gouvernement door den bouw van een steiger de afscheepgelegenheid verbeterde.

Op Aruba leefde de in 1840 weder aangevangen goudexploitatie nog even op en in 1849 werd de exploratie vrijgesteld, doch het volgende jaar bleek de animo om goud te zoeken uiterst gering. Van 1854 tot 1860 was de ontginning in handen van een concessionaris, in 1867 was zij even weder vrij, om spoedig op nieuw aan een concessie gebonden te worden. In 1876 was sprake van de exploitatie van een zwavelmijn op Saba, doch belangrijke resultaten werden niet behaald.

De ontdekking, in 1871, van wat men destijds guano noemde, op Klein Curaçao, heeft gedurende zekeren tijd onze Benedenwindsche Eilanden doen beschouwen als veelbelovend uit een oogpunt van bodemontginning; in 1873/1874 werd dezelfde stof, phosphorzure kalk, geschikt voor de fabricatie van kunstmest, ook op Aruba aangetroffen, in 1874 op Curaçao, in groote hoeveelheden zelfs. De, zeer eenvoudige, exploitatie ving in 1871 aan, op Aruba echter eerst in 1880; belangrijke hoeveelheden werden verscheept, tot groot voordeel van den concessionaris.

Omstreeks de eeuwwende werd ook op Curaçao zelf ingezien, dat er iets gedaan zou moeten worden om den economischen toestand op de Nederlandsche Antillen te verbeteren; een Maatschappij ter bevordering van landbouw, veeteelt, zoutwinning en visscherij werd opgericht. Particulieren begonnen in 1898 op Curaçao zich toe te leggen op de cultuur van sisal; op de Bovenwindsche Eilanden, waar geen andere landbouw meer bestond dan de kleine, welke eenige voedingsgewassen produceerde, werd wederom getracht tot exportcultures te geraken. Vooral op Sint Eustatius werd veel goed werk verricht; de cultuur van katoen en sisal beloofde succes te zullen hebben en op Sint Maarten had men het in 1913 tot een katoenaanplant van eenigen omvang gebracht. De veeteelt op de Benedenwindsche Eilanden was omstreeks 1900 nog van eenig belang, d.w.z. van meer beteekenis dan een dertigtal jaren later; hetzelfde geldt voor die der Bovenwindsche.

Op Sint Maarten kwam de zoutwinning in 1907 in handen van een nieuwen concessionaris, die echter in dit wisselvallige bedrijf ook al weder niet veel succes had. De van ouds bekende rijkdom aan mangaanerts van Sint Maarten trok in 1895 de aandacht van Amerikanen, doch tot een geregelde exploitatie is het niet gekomen. De goudproductie van Aruba was tot 1900 niet belangrijk; de exploitatie echter is tot 1926 voortgezet. De exploitatie van de phosphaat-afzettingen op Klein Curaçao was in 1888 vrijwel afgeloopen, omdat de voorraad materiaal uitgeput raakte, de export van phosphaat van Curaçao werd in 1895 gestaakt, wegens geschillen tusschen de belanghebbenden, doch in 1912 hervat; van Aruba werd tot 1914 phosphorzure kalk verscheept.

Met succes is in het begin der tegenwoordige eeuw de poging bekroond om op de Benedenwindsche Eilanden den ouden tak van huisvlijt, het vlechten van stroohoeden, waarvoor het materiaal van elders aangevoerd moet worden, tot bloei te brengen; in 1910 werd voor het eerst op de Curaçaosche begrooting een post uitgetrokken voor het vlechtonderwijs en in 1920 werd nog voor een waarde van 600.000 gulden aan stroohoeden uitgevoerd. Op de Bovenwindsche Eilanden werd eveneens de huisvlijt al lang beoefend, te weten het maken van kantwerk door de vrouwen van Saba, waardoor nog in 1920 een exportartikel van eenige beteekenis verkregen werd.

Intusschen maakte de in 1914 uitgebroken Europeesche oorlog een einde aan de pogingen van overheidswege om den economischen toestand te verbeteren en voordat in 1918 wapenstilstand gesloten was, had zich althans voor Curaçao een nieuw vooruitzicht geopend. Omstreeks 1910 begon de Nederlandsch-Engelsche combinatie, bekend onder den naam Koninklijke-Shell-groep, zich te interesseeren voor den aardolierijkdom van het westelijk deel van Venezuela, het gebied om het meer van Maracaibo — en spoedig had zij aldaar belangrijke concessies in handen. Om verschillende redenen, o.a. omdat het gebied in kwestie niet toegankelijk is voor groote zeeschepen, werd besloten het ruwe product met vaartuigen van kleine tonnage naar Curaçao te vervoeren en het aldaar te raffineeren; de Curaçaosche havens bieden gelegenheid te over voor de belading van de grootste

tankvaartuigen, voor de distributie der olieproducten over de rest van de wereld in gebruik.

De eerste ruwe olie werd in 1916 op Curaçao ingevoerd, twee jaar later werd voor het eerst geraffineerd. Sedert zijn aan het Schottegat en elders groote installaties verrezen, de natuurlijke havens zijn verbeterd, aanlegsteigers zijn gebouwd, drijvende droogdokken en reparatie-inrichtingen voor schepen en scheepsmachines in dienst gesteld.

Aruba volgde; in 1924 vestigde zich aldaar een petroleumbedrijf van vreemde nationaliteit, in 1927 het Nederlandsch-Engelsche. In 1928 ving het raffineeren aan van het laatstgenoemde, een jaar later van het eerstgenoemde; de verdere ontwikkeling verliep als op Curaçao.

In het laatste verslagjaar (1937) voerde Curaçao ruim negen millioen ton ruwe olie in, Aruba bijna dertien millioen ton.

De geweldige ontwikkeling van het industrie- en het scheepsvaartbedrijf op Curaçao en Aruba is alle aandacht en alle krachten in beslag gaan nemen; de overige economische aspecten zijn op den achtergrond geraakt. De landbouw, zoowel op de Bovenwindsche als op de Benedenwindsche Eilanden, draagt geheel en al het karakter van kleinbedrijf, ten deele voorziende in de plaatselijke en in elkanders behoefte aan sommige voedingsmiddelen; de veeteelt is van minder belang dan in den aanvang dezer eeuw. De uitvoer van zout van Sint Maarten en Bonaire heeft weinig te beteekenen; het afzetgebied is zeer beperkt. Een kleine 100.000 ton phosphorzure kalk werd in 1937 nog van Curaçao verscheept; mineralen worden niet meer geëxploiteerd. Onder den invloed der toegenomen werkgelegenheid is de huisnijverheid achteruitgegaan; Curaçao exporteerde echter in 1937 nog voor een waarde van ruim 90.000 gulden aan stroohoeden en op Saba vonden de vrouwen nog in het kantwerk een zekere bron van inkomsten.

Munt-, crediet- en bankwezen werden de laatste honderd jaar, zij het ook in een langzaam tempo, op gezonde basis gebracht. In 1850 was er in de kolonie nog weinig Nederlandsch geld in omloop; de muntvoorraad was nog een mengelmoes en invoer van volwaardige muntstukken had geen zin, aangezien gezonde

geldstukken direct weder naar het buitenland wegvloeiden, als remise. Ook de muntregeling van 1853, gebaseerd op het stelsel van den zilveren standaard, had geen effect, want het ingevoerde Nederlandsehe zilvergeld werd naar het buitenland verzonden en het nog aanwezige vreemde geld behield zijn plaats. In 1881 was nog „gekapt" geld in cireulatie; dat jaar eehter werden vreemde gouden munten van overheidswege getarifieerd, terwijl een waardeverhouding vastgesteld werd tussehen den Nederlandsehen en den — denkbeeldigen — Curaçaosehen gulden. Pas de Curaçaosche muntwet van 1900 deed de z.g. bons en de sleehte pasmunt uit de eirculatie verdwijnen; het gebrek aan ruilmiddelen had in de negentiende eeuw aanleiding gegeven tot het uitgeven door particulieren van papiergeld en ook van kleine zilveren munten.

Tijdens den wereldoorlog moest, wegens de behoefte aan kleine ruilmiddelen, door het gouvernement papieren geld van één en van twee en een halven gulden in omloop gebracht worden; ook ontstond door de ontwikkeling der industrie, door den intoeht van vele vreemde arbeiders en de stijging der loonen, een tekort aan zilvergeld. Aangezien de wisselkoers op het moederland zich regelde naar den guldenkoers te New York — Curaçao deed veel meer importzaken met de Ver. Staten dan met Nederland — ontstonden in de kolonie groote waardeversehillen tusschen den Nederlandschen en den Curaçaoschen gulden; na 1921 gelukte het, door den invoer van zilvergeld uit het moederland, den Curaçaosehen gulden aan den Nederlandsehen vast te koppelen.

De Curaçaosehe Bank kon na 1850 haar kapitaal weder langzaam opbouwen; haar papier echter was in 1862 nog niet inwisselbaar, welke laatste toestand pas in 1892, toen fondsen tot dekking besehikbaar gesteld werden, een einde nam. Een reorganisatie kwam in 1907 tot stand; de Curaçaosehe Bank zou voortaan alle eilanden bedienen en ook den wisselhandel kunnen uitoefenen. Het postwisselverkeer nam in 1888 een aanvang.

Een spaar- en beleenbank werd in 1849 op Curaçao opgericht; de postspaarbank volgde in 1905. Het gezamenlijk tegoed der inleggers bedroeg op 31 December 1937 bij deze laatste instelling ongeveer 1.200.000 gulden.

Een moederlandsche bankinstelling vestigde zich op Curaçao

tankvaartuigen, voor de distributie der olieproducten over de rest van de wereld in gebruik.

De eerste ruwe olie werd in 1916 op Curaçao ingevoerd, twee jaar later werd voor het eerst geraffineerd. Sedert zijn aan het Schottegat en elders groote installaties verrezen, de natuurlijke havens zijn verbeterd, aanlegsteigers zijn gebouwd, drijvende droogdokken en reparatie-inrichtingen voor schepen en scheepsmachines in dienst gesteld.

Aruba volgde; in 1924 vestigde zich aldaar een petroleumbedrijf van vreemde nationaliteit, in 1927 het Nederlandsch-Engelsche. In 1928 ving het raffineeren aan van het laatstgenoemde, een jaar later van het eerstgenoemde; de verdere ontwikkeling verliep als op Curaçao.

In het laatste verslagjaar (1937) voerde Curaçao ruim negen millioen ton ruwe olie in, Aruba bijna dertien millioen ton.

De geweldige ontwikkeling van het industrie- en het scheepsvaartbedrijf op Curaçao en Aruba is alle aandacht en alle krachten in beslag gaan nemen; de overige economische aspecten zijn op den achtergrond geraakt. De landbouw, zoowel op de Bovenwindsche als op de Benedenwindsche Eilanden, draagt geheel en al het karakter van kleinbedrijf, ten deele voorziende in de plaatselijke en in elkanders behoefte aan sommige voedingsmiddelen; de veeteelt is van minder belang dan in den aanvang dezer eeuw. De uitvoer van zout van Sint Maarten en Bonaire heeft weinig te beteekenen; het afzetgebied is zeer beperkt. Een kleine 100.000 ton phosphorzure kalk werd in 1937 nog van Curaçao verscheept; mineralen worden niet meer geëxploiteerd. Onder den invloed der toegenomen werkgelegenheid is de huisnijverheid achteruitgegaan; Curaçao exporteerde echter in 1937 nog voor een waarde van ruim 90.000 gulden aan strooHoeden en op Saba vonden de vrouwen nog in het kantwerk een zekere bron van inkomsten.

Munt-, crediet- en bankwezen werden de laatste honderd jaar, zij het ook in een langzaam tempo, op gezonde basis gebracht. In 1850 was er in de kolonie nog weinig Nederlandsch geld in omloop; de muntvoorraad was nog een mengelmoes en invoer van volwaardige muntstukken had geen zin, aangezien gezonde

geldstukken direct weder naar het buitenland wegvloeiden, als remise. Ook de muntregeling van 1853, gebaseerd op het stelsel van den zilveren standaard, had geen effect, want het ingevoerde Nederlandsche zilvergeld werd naar het buitenland verzonden en het nog aanwezige vreemde geld behield zijn plaats. In 1881 was nog „gekapt" geld in circulatie; dat jaar echter werden vreemde gouden munten van overheidswege getarifieerd, terwijl een waardeverhouding vastgesteld werd tusschen den Nederlandschen en den — denkbeeldigen — Curaçaoschen gulden. Pas de Curaçaosche muntwet van 1900 deed de z.g. bons en de slechte pasmunt uit de circulatie verdwijnen; het gebrek aan ruilmiddelen had in de negentiende eeuw aanleiding gegeven tot het uitgeven door particulieren van papiergeld en ook van kleine zilveren munten.

Tijdens den wereldoorlog moest, wegens de behoefte aan kleine ruilmiddelen, door het gouvernement papieren geld van één en van twee en een halven gulden in omloop gebracht worden; ook ontstond door de ontwikkeling der industrie, door den intocht van vele vreemde arbeiders en de stijging der loonen, een tekort aan zilvergeld. Aangezien de wisselkoers op het moederland zich regelde naar den guldenkoers te New York — Curaçao deed veel meer importzaken met de Ver. Staten dan met Nederland — ontstonden in de kolonie groote waardeversehillen tusschen den Nederlandschen en den Curaçaoschen gulden; na 1921 gelukte het, door den invoer van zilvergeld uit het moederland, den Curaçaoschen gulden aan den Nederlandschen vast te koppelen.

De Curaçaosche Bank kon na 1850 haar kapitaal weder langzaam opbouwen; haar papier echter was in 1862 nog niet inwisselbaar, welke laatste toestand pas in 1892, toen fondsen tot dekking beschikbaar gesteld werden, een einde nam. Een reorganisatie kwam in 1907 tot stand; de Curaçaosche Bank zou voortaan alle eilanden bedienen en ook den wisselhandel kunnen uitoefenen. Het postwisselverkeer nam in 1888 een aanvang.

Een spaar- en beleenbank werd in 1849 op Curaçao opgericht; de postspaarbank volgde in 1905. Het gezamenlijk tegoed der inleggers bedroeg op 31 December 1937 bij deze laatste instelling ongeveer 1.200.000 gulden.

Een moederlandsche bankinstelling vestigde zich op Curaçao

in 1919; later breidde zij het terrein harer werkzaamheid tot Aruba uit.

Het metrieke stelsel van maten en gewichten eindelijk werd in 1876 in de kolonie Curaçao ingevoerd.

De financieele toestand zoowel van de Benedenwindsche als van de Bovenwindsche Eilanden was gedurende de eerste helft der negentiende eeuw voortdurend onbevredigend; in 1842 vroegen de bewoners van Sint Eustatius bij request aan den Koning om vermindering van lasten, wegens de armoede van hun eiland, de Benedenwindsche Eilanden ontvingen tot de scheiding van 1845 subsidie uit Paramaribo, daarna rechtstreeks uit het moederland, dat door den Belgischen oorlog zelf in weinig rooskleurige financieele omstandigheden verkeerde. In de periode 1849—1858 kostten de zes eilanden tezamen gemiddeld 285.000 gulden per jaar aan Nederland, in 1862 bijna een half millioen.

De bouw van een vuurtoren op Klein Curaçao in 1850 moest „door de bijdragen en medewerking" der inwoners van Curaçao mogelijk gemaakt worden.

Het nieuwe regeeringsreglement van 1865 maakte een einde aan de gescheidenheid der geldmiddelen van de verschillende eilanden; tot het moederland ontstond tevens een andere verhouding op financieel gebied, omdat eenige groote uitgaven, in de eerste plaats die voor land- en zeemacht, ten laste van Nederland gebracht werden. Toch bleef subsidieering noodig, tot 1923 toe, met dien verstande, dat in de jaren 1883/1894, toen vooral de phosphaatwinning op Aruba de koloniale inkomsten belangrijk verhoogde, de begrootingen sloten.

Het belastingwezen bleef nog lang gebaseerd op oude toestanden; wel werd in 1882 het belastingstelsel herzien, doch heffingen naar het inkomen werden nog steeds niet ingevoerd. Eindelijk kwam in 1906 een verordening tot stand op de inkomstenbelasting, terwijl in 1908 het geheele fiscale stelsel in moederlandschen geest hervormd werd. De Bovenwindsche Eilanden echter, in 1908 in de uniforme belastingverordening opgenomen, werden in 1927 van een aantal heffingen vrijgesteld, o.a. omdat de invordering kosten medebracht, niet in verhouding tot de opbrengst.

Na 1923 begon voor de Nederlandsche Antillen de periode van financieele onafhankelijkheid van het moederland; wel werd in 1934 een groot bedrag beschikbaar gesteld als kasvoorschot, ter financiering van nog uit te voeren openbare werken, doch de daaruit voortspruitende schuld is gemakkelijk afbetaald kunnen worden, tezamen met eenige oude, lang vergeten, doch in Nederland niet afgeschreven saldi.

Ons gebied in de Caraibische Zee, als één geheel beschouwd, verkeerde in zeer gunstige geldelijke omstandigheden, toen in Mei 1940 door den ingetreden oorlogstoestand de verbinding met Europeesch Nederland verbroken werd.

OVERZICHT DER LITTERATUUR

AITZEMA – LIEUWE VAN, Saken van Staet en Oorlog.

AMELUNXEN – C. P., De Geschiedenis van Curaçao opnieuw verteld, 's Gravenhage 1929.

ANDREWS – CHS MAC LEAN, zie Walker Andrews.

Archief van Kerkelijke en Wereldlijke geschiedenis, Utrecht 1838-1848.

Archief Vergadering der X, Organisatie, reglementen, adviezen enz., (Alg. Rijksarchief).

AUST – Kapitänluitnant, Die Kriegsfahrten S. M. S. Karlsruhe, 1916.

AVENANT, zie D'Avenant.

BABCOCK – WILL. H., Legendary Islands of the Atlantic, New York 1922.

BACKER DIRKS – J.J., De Nederlandsche Zeemacht, 's Gravenhage 1890.

BARALT Y RAMON DIAZ – RAFAEL MARIA, Resúmen de la Historia de Venezuela, Paris 1841.

BEER POORTUGAEL – J. C. C. DEN, Internationaal maritiem recht, Breda 1888.

Begin ende voortgang van de Vereenighde Nederlandsche Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie, Amsterdam 1646.

BELMONTE, zie Colaço Belmonte.

BENJAMINS, zie Enc. Ned. W.I.

BERG VAN DUSSEN MUILKERK – MR. W. E., Bijdr. tot de geschiedenis onzer Koloniën in Noord-Amerika (De Gids 1848 en 1849).

Beschrijving van het eiland Curaçao (VAN PADDENBURGH), Haarlem 1819.

Bijdrage tot de kennis der Nederlandsche en Vreemde Koloniën, Utrecht 1844–1847.

Bijdragen voor Vaderlandsche geschiedenis en oudheidkunde, 's Gravenhage (zie Register eerste honderd en afz. inhoudsopg. volgende jaargangen).

BLOK – P. J., Geschiedenis van het Nederlandsche volk, Leiden 1924–1926.

——, Michiel Adriaansz. de Ruyter, 's Gravenhage 1928.

BOER – M. G. DE, Advies betreffende de gelegenheid der West-Indische Compagnie in 1640 (Bijdr. en Mededeelingen van het Historisch Genootschap 1880).

——, Memorie over den toestand der West-Indische Compagnie in het jaar 1633 (als boven 1900).

——, Friedensunterhandlungen zwischen Spanien und den Niederlanden in den Jahren 1632 und 1633, Diss., 's Gravenhage 1898.

Bonaire, Het eiland, 1867.
BORDEWIJK – MR. DR. H. W. C., Ontstaan en ontwikkeling van het Staatsrecht van Curaçao, 's Gravenhage 1911.
BOSCH – G. B., Reizen in West-Indië en door een gedeelte van Zuid- en Noord-Amerika, Utrecht 1829–1843.
BRAKEL – MR S. VAN, De Hollandsche Handelscompagnieën der 17de ceuw, 's Gravenhage 1908.
——, Bescheiden over den slavenhandel der West-Indische Compagnie (Econ.-Hist. Jaarb. IV).
BRAKELL – JHR H. J. L. T. DE VAYNES VAN, Zestien Zeereizen, Amsterdam 1870.
BRÜNNER – DR E. CH. G., Voordracht Philologencongres, Leiden 1922.
BRUSSE – A. T., Curaçao en zijn bewoners, Curaçao 1882.

Calendar of Foreign Papers, 1581–1582.
Calendar of John Paul Jones Manuscripts in the Library of Congress – A, Washington 1903.
Calendar of State Papers, America and West Indies, 1661–1668, 1669–1674, 1675–1676, 1677–1680, 1681–1685, 1685–1688, 1697–1698, 1699.
Cambridge History of the British Empire, Cambridge 1929.
Cambridge Modern History – The, Cambridge 1902.
CHANTRANS – JUSTIN GIROD, Reisen eines Schweizers in verschiedenen Koloniën von Amerika, Leipzig 1786.
CHUMACEIRO AZN – A. M., Is Curaçao te koop? enz., 's Gravenhage 1879.
——, Zal het kiesrecht Curaçao tot het kannibalisme voeren? Curaçao 1895.
COLAÇO BELMONTE – MR B. E., Over de hervorming van het regeeringsstelsel in Nederlandsch West-Indië, Leiden 1857.
COLENBRANDER – DR H. T., De Patriottentijd, Leiden 1897–1899.
——, Depêches van Thulemeyer (Werken v. h. Hist. Genootsch. derde serie 30).
——, zie Vries – David Pietersz. de.
——, zie Gedenkstukken.
CORPORAAL – MR K. H., De internationaalrechtelijke betrekkingen tusschen Nederland en Venezuela, 1816–1920, diss. Leiden 1920.
Correspondentie en andere stukken betr. Sint Eustatius (Alg. Rijksarch.).
COSTER – G. VAN LENNEP, Aanteckeningen gehouden gedurende mijn verblijf in de West-Indiën in de jaren 1837–1840, Amsterdam 1842.
Curaçaosch Verslag, zie ook Koloniaal Verslag en Verslag Bestuur en Staat (Curaçao).

DAHLHAUS – G. J. M., De chronologische ontwikkeling en de staat van het bijzonder onderwijs in de Kolonie Curaçao, 1917.
——, Mons. Martinus Joannes Niewindt, 1924.

DAM – DR C. F. A. VAN, zie Wright, Irene A.
DAMPIER – WILLIAM, New voyage round the world, London 1927.
D'AVENANT – CHS, The Political and Commercial Works of that famous writer V, London 1771.
DAUXION LAVAYSSE – J. J., Voyage aux Isles de Trinidad, de Tabago, de la Marguerite, et dans diverses parties de Vénézuela, Paris 1812.
DAVIS – H. P., Black Democracy, The Story of Hayti, London 1929.
DENUCÉ – DR J., Afrika in de XVIe eeuw en de handel van Antwerpen, 1937.
DEPONS – FRANCISCO, Viaje a la parte Oriental de Tierra Firma, Caracas 1930.
DIAZ – RAMON, zie Baralt.
DIRKS, zie Backer Dirks.
DISSEL – S. VAN, Eenige opmerkingen omtrent den stoffelijken toestand van het eiland Curaçao, Paramaribo 1867.
——, Eenige bijzonderheden omtrent het eiland Bonaire, Paramaribo 1868.
Documents Illustrative of the History of the Slave Trade to America, ed. by ELIZABETH DONNAN, Publ. by the Carnegie Institution, Washington 1930.
DONAN – ELIZABETH, zie Documents h. b.

EDLER – FR., The Dutch Republic and the American Revolution, Baltimore 1911.
EDMUNDSON – GEORGE, The Dutch in Western Guiana (Eng. Historical Review 1901).
EDWARDS – BRYAN, Burgerlijke en Handelkundige Geschiedenis van de Engelsche volkplantingen in de West-Indiën, u. h. Engelsch, Haarlem 1794.
EEKHOF – DR A., Slavencontract 1672 (Ned. Archief v. Kerkgeschiedenis 1914).
EGERTON – HUGH EDWARD, A short history of British Colonial Policy, 1606–1909, London 1932.
ELIAS – J. E., Schetsen uit de geschiedenis van ons Zeewezen, I, 'sGravenhage 1916.
ELDER – MARC, Jaques Cassard, corsaire de Nantes.
Encyclopaedie van Nederlandsch West-Indië, DR H. BENJAMINS en JOH. F. SNELLEMAN, 's Gravenhage 1914–1917.
EUWENS O. P. – P. A., Curaçao in 1803 en 1804 (Onze Eeuw VII, VIII).
——, Godsdienstige toestand van Curaçao (Hist. Tijdschrift 1930).
ESPINE, zie Moine de l'Espine – Le.
EXQUEMELIN – A. O., De Americaensche Zee-roovers, Amsterdam 1678.

FABIUS – G. J., Het bankwezen in Nederlandsch West-Indië, Amsterdam 1917.

FRIEDMANN – DR S., Nederlandsch Oost- en West-Indië, Amsterdam 1861.
FROUDE – JAMES ANTHONY, English seamen in the sixteenth century, London 1896.

GAAY FORTMAN – MR B. DE, Brieven van den Commissaris-generaal voor de (Nederlandsche) West-Indische Bezittingen J. van den Bosch aan den Minister van Marine en Koloniën (Bijdr. en Mededeelingen v. h. Hist. Genootsch. LI).
——, De inbezitneming van Curaçao in 1816 (Tijdschrift v. Geschiedenis, Land- en Volkenkunde 1914).
——, Urbina-Miranda (De Indische Gids 1931).
GAFFAREL – PAUL, Histoire de la découverte de l'Amérique, Paris 1892.
GAGE – TH., Nieuwe nauwkeurige Reyse door Spaensch West-Indiën, Utrecht 1682.
GALLANDAT – D. H., Noodige onderrichtingen voor slaafhandelaaren, Middelburg 1769.
Gazette de Leyde, 1781.
Gedenkboek Nederland–Curaçao 1634–1934, Amsterdam 1934.
Gedenkschriften GIJSBERT JAN VAN HARDENBROEK, door DR F. J. L. KRÄMER (Werken Hist. Genootsch. 17).
Gedenkstukken algemeene geschiedenis Nederland 1815—1825 (H. T. COLENBRANDER).
GIROD CHANTRANS, zie Chantrans.
GODWIN – MORGAN, The Negro's and Indian's Advocate, 1680–1681.
GON NETSCHER – A. D. VAN DER, zie Netscher.
GOSSE–PHILIP, The history of Piracy, London-New York–Torento 1932.
GROL – G. J. VAN, De grondpolitiek in het West-Indische domein der Generaliteit, 's Gravenhage 1934.

HÄBLER – KONRAD. Die überseeischen Unternehmungen der Welsers, Leipzig 1903.
HAMELBERG – J. H. J., De Nederlanders op de West-Indische eilanden, I en II, met Documenten I en II, Amsterdam 1901 en 1903.
HÄPKE – RUD., Niederländische Akten etc., Dl II, Anhang I, Lübeck.
HARDENBROEK – G. J. VAN, zie Gedenkschriften.
HARLOW – VINCENT T., Colonising expeditions to the West Indies and Guianas, 1623-1667 (Hakluyt Soc. second series LVI), 1924.
——, Voyages of the great pioneers, London 1929.
HERING – J. H., Beschrijving van het Eiland Curaçao, en de daar onder hoorende Eilanden Bon-Aire, Oroba en Klein Curaçao etc., Amsterdam 1779.
HEYDEN – MR E. J. J. VAN DER, De ontwikkeling van de naamlooze vennootschap in Nederland vóór de codificatie, diss. 1908.
HOUVEN VAN OORDT – A. J. V. D., Het regeeringsreglement van Suriname, diss. Leiden 1895.

HUBBARD – L., Did Columbus discover the islands Antigua and St. Martin? (Geographical Review 1931).

HUDIG DZN – J., De scheepvaart op West-Afrika en West-Indië in de achttiende eeuw, Amsterdam 1926.

HUET – D., Memoire sur le commerce des Hollandais, Amsterdam 1718.

HULU — DR J. DE, Sint Eustatius in 1819 (Bijdr. t. d. Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch Indië 1913).

——, Curaçao in 1817 (als boven).

——, Sint Martin en Saba omstreeks 1818 (De Indische Gids 1916).

Jaarverslagen v. h. Geschied-, Land-, Taal- en Volkenkundig Genootschap der Nederlandsche Antillen I-VI, 1898 enz.

JAMESON – J. FRANKLIN, Sint Eustatius in the American Revolution (American Historical Review 1903).

JANE – CECIL, Select documents illustrating the four voyages of Columbus, London 1930.

JANVIER – TH. A., The Dutch founding of New York, 1903.

JAPIKSE – N., De verwikkelingen tusschen de Republiek en Engeland, 1660–1665, diss. 1900.

JONES – JOHN WINTER, Divers voyages touching the discovery of America (Hakluyt Soc., 1st series VII) 1850.

JONG – CORN. DE, Reize naar de Caraïbische Eilanden in de jaren 1780 en 1781, Haarlem 1807.

JONGE – JHR J. C. DE, Geschiedenis van het Nederlandsche Zeewezen, Haarlem–Amsterdam 1833–1848.

JONGE – JHR MR J. K. J. DE, De opkomst van het Nederlandsche gezag in Oost-Indië I, 's Gravenhage 1862.

Journael der Nassausche vloot, bij Gilles Joosten Saeghman, Amsterdam 1664.

KAMPEN – N. G. VAN, Geschiedenis der Nederlanders buiten Europa, Haarlem 1831–1833.

Kaperrecueil 1781–1796 (Bibliotheek College Zeemanshoop, Amsterdam).

KEILER – HANS, American shipping (Probleme der Weltwirtschaft 14), Jena 1913.

KEMP – P. H. VAN DER, De Teruggave der Oost-Indische Koloniën, 1910.

——, Oost-Indië's Herstel in 1816, 's Gravenhage 1911.

KENDRICK – T. D., A history of the Vikings, London 1913.

KERNKAMP – G. W., Slavencontract 1657 (Bijdr. en Mededeelingen Hist. Genootsch. XXII), 1901.

——, Zweedsche Archivalia (als boven XXIX), 1908.

K(EYE) – O(TTO), Het waere onderscheyt tusschen Koude en Warme Landen, Amsterdam 1659.

KLEINSCHMIDT – DR ARTHUR, Augsburg, Nürnberg und ihre Handelsfürsten im fünfzehnten und sechszehnten Jahrhundert, Cassel 1881.

Klüppel – Dr Karl, N. Federmanns und Hans Stadens Reisen in Süd America 1529–1555, Stuttgart 1859.

Knappert – Dr L., Het zedelijk leven onzer vaderen in de 18e eeuw, Haarlem 1910.

——, Geschiedenis der Nederlandsche Bovenwindsche Eilanden in de achttiende eeuw, 's Gravenhage 1930.

Kol – H. van, Een noodlijdende kolonie, Amsterdam 1901.

——, Naar de Antillen en Venezuela, Leiden 1904.

Koloniale Verslagen, zie ook Curaçaosch Verslag en Verslag Bestuur en Staat (Curaçao).

Krämer – Dr F. J. L., zie Gedenkschriften G. J. van Hardenbroek.

Kroniek Historisch Genootschap, 1848, 1850, 1851, 1869, 1871.

Labat – Père, Nieuwe reizen naar de Fransche eilanden van Amerika, Amsterdam 1725.

Laet – Joannes de, Nieuwe wereldt Ofte Beschrijvinghe van West-Indiën, Leiden 1625.

——, Iaerlyck Verhael van de Verrichtingen der Geoctroyeerde West-Indische Compagnie, Leiden 1644. Zie ook de bewerkingen van S. P. L'Honoré Naber en J. C. M. Warnsinck (Werken uitgegeven door de Linschoten-Vereeniging XXXIV, XXXV, XXXVII, XL).

Lambrechtsen van Ritthem – Mr N. C., Korte beschrijving van .... Nieuw Nederland, Middelburg 1818.

Lannoy – et Herman van der Linden – Charles de, Histoire de l'Expansion Coloniale des Peuples Européens, Bruxelles–Paris 1911.

Lavaysse, zie Dauxillion Lavaysse.

Lavise – Ernest, Histoire de France, Paris 1903–1911.

Lennep Coster – van, zie Coster.

Leeuwen – Simon van, Batavia illustrata, 's Gravenhage 1685.

Linden – Herman van der, zie Lannoy.

Long – Isaac le, De Koophandel van Amsterdam, 1780.

Lussan, zie Raveneau de Lussan.

Luzac – E., Hollands Rijkdom, Leiden 1780.

Machado – Gustavo, El asalto á Curaçao, Barcelona.

Malo – Henri, Corsaires et Flibustiers, Ed. Flammarion, 1932.

Markham – Clements R., The Hawkins' voyages (Hakluyt Soc. LVII), 1878.

Mémoire sur l'isle de Saint Eustache (Alg. Rijksarchief).

Menkman – W. R., Stukken betrekkelijk het eiland Tabago 1664-1684-1698 (Rotterdamsch Jaarboekje 1939).

Mercurius, Holl., Maandel. Ned. en Europische, Haarlem, Amsterdam, Amsterdam.

Meulen – Dr A. J. van der, Studies over het ministerie Van de Spiegel, diss. Leiden 1905.

MIMS – STEWART L., Colbert's West India Policy, London 1912.
MOCQUET, ... voyages faits par JEAN – IIième livre, Rouen 1645.
MOINE DE L'ESPINE – LE, De koophandel van Amsterdam, Amsterdam 1715.
Moniteur des Indes-Orientales et Occidentales – Le, 1846/1847, 1847/1848.
MONTANUS – ARNOLDUS, Nieuwe en Onbekende Weereld, Amsterdam 1671.
MOTHEY – LE VICOMTE DU, Guillaume d'Orange et les Origines des Antilles Françaises, Paris 1908.
MULERT – F. G. BARON, De deelname van Ned. troepen aan den Oostenrijkschen Successie-oorlog (De Navorscher 1918).
——, Brieven van Tobago (als boven 1919).
MULLER – DR P. L., Onze Gouden Eeuw, tw. dr. Leiden 1908.
MULLER FZN – MR S., Geschiedenis der Noordsche Compagnie, Utrecht 1874.
MUN – TH., Englands treasure by foreign Trade, London 1669.

NABER – JOH. W. A., Overheersching en Vrijwording, Haarlem 1909.
NABER – S. P. L'HONORÉ, zie Laet – Joh. de en Ruiters – Dierick.
NAGTGLAS – F., Levensberichten van Zeeuwen, Middelburg 1890–1893.
NAVARRETE – M. FERNANDES DE, Colección de los viages y descubrimientos, Tomo III, Madrid 1829.
Nederlandsche Jaarboeken, 1751, zie ook Nieuwe Ned. Jaarb.
Neerlandia, Orgaan v. h. Alg. Ned. Verbond, Curaçao-, Aruba- en Bonairenummers, Juli/Aug. 1905, Dec. 1911, Dec. 1907.
NETSCHER – A. D. VAN DER GON, Korte beschrijving der Nederlandsche West-Indische koloniën (Bijdr. v. h. Kon. Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde v. Nederlandsch Indië), 's Gravenhage Dec. 1868.
NETSCHER – P. M., Les Hollandais au Brésil, 's Gravenhage 1853.
NETTELBECK – JOACHIM, Seine Lebensbeschreibung, Leipzig 1894.
NEWTON – A. P., The European nations in the West Indies 1493—1688 (The Pioneer Histories), 1933.
NIEROP – DR LEONIE VAN, Amsterdam's scheepvaart in den Franschen tijd (21ste Jaarb. Genootsch. Amstelodamum), Amsterdam 1924.
Nieuwe Nederlandsche Jaarboeken, 1781, 1782, zie ook Ned. Jaarb.
Notulen Vergadering der X (Alg. Rijksarchief).

OBER – FRED. A., A Guide tot the West Indies, New York 1908.
O'CALLAGHAN – E. B., History of New Netherland or New York under the Dutch, New York 1855.
——, Voyages of the slavers Sint John and Arms of Amsterdam, Albany 1867.
OORDT – VAN, zie Houven – v. d.

OLDENDORPS – C. J. A., Geschichte der Mission der Evangelischen Brüder auf den Caraibischen Inseln, Barby 1777.
Oost ende West-Indische Spieghel, Zutphen 1621.

PADDENBURGH – VAN, zie Beschr. v. h. eiland Curaçao.
PAINE – RALPH D., Frigate and Clipper, New Haven 1919–1920.
PARES – RICHARD, War and Trade in the West Indies 1739–1763, Oxford 1936.
PITMAN – FRANK WESLEY, The development of the British West Indies 1700–1763 (Yale Historical Publ.), 1917.
Placaet Boeck, Groot.
PLANTE FÉBURE – J. M., West Indië in het Parlement 1897–1917, ... 1918.
PORTE – L'ABBÉ DE LA, Le voyageur François, Paris 1769–1771.
P(RAETORIUS) – J. C., Tobago, Insulae Caraibicae, Groningen 1727.
PRINS – MR IZAC, Gegevens betreffende de oprechte Hollandsche Civet (Econ.-Hist. Jaarb. XX), 1936.
PYLES' –HOWARD, Book of the American Spirit (Harpers & Bros), 1923.

RAFN – CH. CHR., Mémoire sur la découverte de l'Amérique au dixième siecle (trad.), Paris 1838.
Rapport – eerste – der Staatscommissie .... tot het voorstellen van maatregelen ten aanzien van de slaven in de Ned. Koloniën, 1855.
RAVENEAU DE LUSSAN, Journal du Voyage fait à la Mer du Sud, Paris 1689.
RAYNAL – GUILLAUME THOMAS, Histoire .... des etablissemens .... dans les deux Indes, Amsterdam 1772.
REES – MR O. VAN, Geschiedenis der Koloniale Politiek van deRepubliek der Ver. Nederlanden, Utrecht 1865–1868.
Reports of the Royal Commission on Historical MSS, Third, Fourth, Fifth, Sixth, Seventh, Eighth (2), Tenth (1), Twelfth (1, 2, 3, 4), Thirteenth (3), Fourteenth (10), Fifteenth (2).
Resolutieboek Kamer Amsterdam v. d. West-Indische Comp. 1656 (Alg. Rijks-Archief).
REYD – EVERHART VAN, Voornaemste Gheschiedenissen inde Nederlanden, Arnhem 1626.
RITTHEM, zie Lambrechtsen van Ritthem.
ROBERTSON — WILLIAM, Geschiedenis van Amerika, n. h. Engelsch, Amsterdam 1778.
ROCHEFORT – DE, Histoire Naturelle et Morale des isles Antilles de l'Amerique, tw. ed., Rotterdam 1665.
——, Tableau de l'isle de la Nouvelle Quälchre, Leiden 1665.
ROEVER – MR N. DE, Twee concurrenten van de Eerste West-Indische Compagnie (Oud Holland 1889).
RUË–PIETER DE LA, Staatkundig en Heldhaftig Zeeland, Middelburg 1736.

RUITERS – DIERICK, Toortse der Zeevaart, uitgeg. door S. P. L'Honoré Naber (Werken Linschoten-Vereeniging VI).

SERAPHIM – DR ERNST, Geschichte Liv-, Est- und Kurlands I, Reval 1897.
SEYAS GARCIA – J. M., Rasgos biograficos del Almirante Luis Brion, Caracas 1921.
SIMONS – G. J., Beschrijving van het Eiland Curaçao, Oosterwolde 1868.
SINT MARTIN, Nederlandsche Antillen, Zijne Politieke Geschiedenis van het jaar 1816 tot October 1889.
SLOANE M. D.–HANS, A voyage to the Islands Madera, Barbados, Nieves, S. Christopher and Jamaica I, London 1707.
SMALLEGANGE – M., Cronyk van Zeeland, Middelburg 1690.
SNELLEMAN, zie Enc. Ned. W.-I.
SOLA – HENRY DE, Biografía del Almirante Brion, Caracas 1921.
Staatkundige Historie van Holland, 30ste, 31ste, 44ste en 45ste deel, Amsterdam 1771–1778.
Staatscommissie, zie Rapport – eerste – der etc.
STERRE – DR DAVID VAN DER, Zeer aenmerkelijke Reysen gedaan door Jan Erasmus Reining, Amsterdam 1691.
SUE – EUGÈNE, Histoire de la Marine française III, Paris 1845.
SWALUE – E. B., De daden der Zeeuwen gedurende den opstand tegen Spanje, Amsterdam 1846.
SPANJAARD – MR L., Nederlandsche diplomatieke en andere bescherming in vreemde landen 1795–1914, Amsterdam 1923.

TEENSTRA – M. D., De Nederlandsche West-Indische Eilanden, Amsterdam 1836.
TERNIER – PIERRE, Atlantis (Bulletin de l'Institut Océanografique 1912).
TERTRE – LE R. P. DU, Histoire generale des Antilles habitées par les François, Paris 1667.
TRAILL & MANN, The building of Britain and the Empire Vol V section II, London 1909.
TREVELYAN, The American Revolution (Tauchnitz ed.), 1899.
TREVELYAN – GEORGE MACAULAY, History of England, London 1929.

VAYNES VAN BRAKELL – DE, zie Brakell.
Verslag van Bestuur en Staat (Curaçao), zie ook Koloniaal Verslag en Curaçaosch Verslag.
Verzameling van stukken betrekkelijk de West-Indische Compagnie, de Handel en Scheepvaart op de West-Indiën 1624-1797 (Bibliotheek v.h. College Zeemanshoop, Amsterdam),
VRIES – DAVID PIETERSZ. DE, Korte Historiael ende Journaels Aenteykeninghe, uitg. d. H. T. Colenbrander (Werken Linschoten Vereeniging III).

WAARD – C. DE, De Zeeuwsche expeditie naar de West onder Corn. Evertsen den Jonge, 1672–1674 (Werken Linschoten-Vereeniging XXX).

WAGENAAR – J., Vaderlandsche Historie.

WALKER ANDREWS – and Chs Mc Lean Andrews – EVANGELINE, Journal of a lady of quality 1774–1776, New Haven 1921.

WARNSINCK – J. C. M., Abraham Crijssen, De verovering van Suriname en zijn aanslag op Virginië in 1667, Amsterdam 1936.

——, Een mislukte aanslag op Nederlandsch Brazilië 1639–1640 (De Gids 1940).

——, zie Laet – Joh. de.

WASSENAER – NIC. VAN, Historisch Verhael 1621–1632, Amsterdam 1621–1635.

WAYMOUTH – J. C., Memories of Saint Martin (Netherlands part) 1852–1926.

West-Indische Gids – De, (zie Register eerste tien en afz. inhoudsopg. volgende jaargangen).

WESTERGAARD – W., The Danish West Indies, New York 1917.

WIJK – F. W. VAN, De Republiek en Amerika 1776–1782, diss. 1921.

WILLIAMSON – JAMES A., The Caribbees under the proprietary patents, London 1926.

WILSON – JAMES GRANT, The memorial History of the City of New York, New York 1892.

WILSON – WOODROW, A History of the American People I, II, (Harper Bros), New York, London.

WINTER, zie Jones – John Winter.

WINTER – JHR DR P. J. VAN, Het aandeel van den Amsterdamschen handel aan den opbouw van het Amerikaansche gemeene best, diss. 1927.

——, Het handelsverdrag van 1778 (Tijdschrift v. Geschiedenis XXXVIII).

WRIGHT – IRENE A., Spanish documents concerning English voyages to the Caribbean 1527–1568 (Hakluyt Soc. LXII sec. series).

——, Spanish documents concerning English voyages to the Spanish Main 1569–1580 (Hakluyt Soc. LXXI sec. series),

——, en PROF. DR C. F. A. VAN DAM, Nederlandsche Zeevaarders op de eilanden in de Caraïbische Zee 1621–1648(9), (Werken Historisch Genootschap derde serie 63, 64).

WRIGHT – JAMES A., A history of the Bahama Islands, diss., Baltimore 1905.

INDEX

PERSONEN

Aernouts, Jurriaen, 83.
Alva, Hertog van, 19.
Ampiès, Juan de, 11, 45.
Anna, Heilige, 11.

Baas, Jean Ch. de, 78, 90, 91.
Beaujon, Jan Jacob, 194, 198.
Beck, Matth., 54, 67, 68, 92.
Beek, Nic. van, 114.
Binckes, Jacob, 79, 91, 108, 110, 112, 113, *portret* tegenover blz. 96.
Bogaert, Gerard, 83.
Bolívar, Simón, 178, 182, 183, 184, 185, 190, 224, 235.
Bonaparte, zie ook Napoleon, 185.
Bosch, Joh. van den, 197, 198, 215, 218, 219.
Boudaen, zie Courten.
Bredero, Gerbr. Adriaensz., 24.
Brion, Pedro Luis, 184, 190, 201, 209.
Brugman, 42.

Caboto, Giov., 5.
Cadereita, Markies de, 38.
Campen, Jan Claesz. van, 37, 38, 51.
Cantzlaar, P. R., 197, 200, 207, 210, 212, 213, 217.
Carlisle, Earl of, zie ook Hay, James, 34, 38.
Casas, Bart. de las, 10, 13, 14.
Cassard, Jacques, 108, 115, 118.
Castro, Cipriano, 238, 239, 240.
Changuion, Pierre Jean, 199.
Cisneros, Franc. Jiménes (Ximénes) de, 10.
Coen, Jan Pietersz., 94.
Coheño, Samuel, 42, 44.
Colbert, Jean Baptiste, 78.
Coligny, Gaspar de, 17.
Columbus, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 13, 16, 182.
Constant, Pieter, 90.
Cortés, Hernando, 9.
Cosa, Juan de la, 8.
Courten, zie ook Courteen en Koerten, 34.
Courten, Pieter Boudaen, 29, 34, *portret* tegenover blz. 32.
Courteen, Sir Peter, 33.
Courteen, Sir William, 33.
Coymans, 102, 104, 105.
Coymans, Balth., 104, 125.
Crijnssen, Abr., 79, 86, 89.
Cromwell, Oliver, 75, 82, 84, 85.
Crul, Willem, 151.

Doncker, Jan, 72, 90, 95, 105, 110, 113, 117, 118, 120, 123, 125.
Doncker, Jan Sijmonsz., 117, 118.
Drake, Francis, 33.

Elisabeth, Koningin, 17, 22, 23.
Erik de Roode, 3.
Estrées, Jean, Duc d', 108, 112, 113.
Evertsen de Jonge, Corn., 79, 91.

Ferdinand V van Aragón, 9, 11, 14.
Fonseca, Juan Rodrígues de, 10.

Franklin, Benjamin, 141.
Frans I van Frankrijk, 17.
Friedrich Casimir v. Koerland, 112.

Gómez, Juan Vicente, 240, 241.
Graaf, Laurens de, 108, 125.
Graaff, Joh. de, 155, 158, 160, 173, 200.
Grasse, François Joseph de, 152.
Grillo, Domingo, 70.
Guzmán Blanco, Antonio, 237, 238.

Hawkins, John, 17, 18.
Hay, James, zie ook Carlisle, 33.
Helfrich, O. L., 247, 248.
Hendrik II van Frankrijk, 17.
Hendrik IV van Frankrijk, 22.
Hendrik de Zeevaarder, 12
Heyn, Pieter Pietersz., 30.
Hojeda, Al. de, zie Ojeda.
Holmes, Richard, 86.
Hontom, Hans Joris, 58.
Hoorn, Nic. van, 108.
Hunthum, zie ook Hontom en Huntoms, 58.
Huntoms, zie Hunthum, 58.
Hyronimus, Sint, zie ook Jerónimo, San., 10.

Isabella van Castilië, 9, 13.

Jacobus II van Engeland, zie ook York, 110, 144.
Jacobus van Koerland, 57, 85, 86.
Jerónimo, San, zie ook Hyronimus, Sint, 14.
Jiménes (Ximénes) de Cisneros, Francisco, zie Cisneros.
Joan Maurits van Nassau (de Braziliaan), 53.
Jol, Corn. Cornelisz. (Houtebeen), 58.
Jones, John Paul, 147.

Karel I van Engeland, 33, 57, 110.
Karel II van Engeland, 76, 86.
Karel V, Keizer, 9, 11, 14, 18, 19.
Kikkert, Albert, 192, 199, 200, 210, 212, 217, 253.
Koerten, zie ook Courten en Courteen, 27, 29, 33.
Kol, H. van, 247.

Labat, Père, 122.
Lafayette, 152.
Lamont, Isaäc, 117.
Lampsins, Adriaen, 85.
Lampsins, Corn., 29, 85, 86, *portret* tegenover blz. 16, *wapen* tegenover blz. 80.
Lampsins', 56, 83, 86, 96, 110, 114.
Lauffer, Johan Rudolf, 189, 194, 196, 199, 217.
Le Grand, Pierre, 41/42, 42, 44, 46, 47, 51.
Liebergen, Nikolaas van, 121.
Lodewijk, zie ook Koning van Holland, 177, 181, 192, 196, 202, 206, 214, 217.
Lodewijk XIV van Frankrijk, 86, 89.
Lomelino, Ambrosio, 70.
Lucifer, zie Martín, Diego, 45.
Luther, Martin, 12.

Mansveld, Ed., 83.
Martín, Diego, ook Lucifer of De los Reyes, 45.
Middleton, David, 24.
Miranda, Francisco, 182, 183, 190.
Montgomery, zie ook Pembroke, 34.
Moor, Cornelis de, 56.
Moor, Jan de, 27, 29, 35, 56, 57.

Napoleon, zie ook Bonaparte, 177, 182, 206.
Niewindt, Mart, Joh., 211, 213, 250, 254, 256.

Ojeda (Hojeda), Alonzo de, 8,
Oldenbarneveld, Joh. van, 28.

Otterinck, Dirk, 90.
Otsen, Jan Jansz., 40, 42, 45, 46.

Pembroke, Earl of, zie ook Montgomery, 33, 34.
Pere, Abr. van, 29, 55, 96.
Pere's, van, 96.
Philips II van Spanje, 19.
Piar, Manuel Carlos, 183, 184,190.
Piet Hein, zie Heyn, Pieter Pietersz.
Pietersen, Laurens, 42.
Pizarro, Franeiseo, 9.
Plato, 1.
Ptolemaeus, Claudius, 1.

Raders, R. F. Baron van, 200, 213, 216, 259.
Raleigh, Walter, 21, 25.
Reael, Laurens, 41.
Reyes, De los, zie Martín, Diego, 45.
Reyning, Jan Erasmus, 83, 108, 112, 113.
Rhee, Pieter van, 55, 96.
Rhee's, van, 96.
Rich, Robert, Earl of Warwiek, zie ook Warwiek, 34.
Richelieu, Kardinaal, 33.
Rochefort, Ds. C. de, 59.
Rodney, George Bridges, 148, 152.
Rok (de Braziliaan), 83.
Rouberge, Casper van, 42.
Rouberge's, van, 42, 61, 62.
Ruiters, Dierick, 24.
Rut, John, 17.
Ruyter, Mich. Adriaensz. de, 56, 78, 79, 83, 88, 89, 108, 113.

Sehorer, Lucas, 117, 118, *portret* tegenover blz. 120.
Snouck, Joh., 57.
Stuyvesant, Pieter, 51/52, 52, 53, 54, 68, 72, 75, 91, 93, 94, *portret* tegenover blz.56.

Thorbeeke, 224.
Toledo, Fadrique de, 36.
Tolek, J. Pzn., 51.

Urbina, Simón Rafael, 241.
Ursula, Heilige, 7.
Usselincx, Willem, 28.

Vespueei, Amerígo, 5, 8, 13.

Walbeeek, Joh. van, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 51.
Warwick, Earl of, zie ook Rich, Rob., 34, 35.
Welsers, 11.
Wesley, John, 170.
Willem van Oranje, zie Oranje.
Willem III, Koning-Stadh., 101, 105, 107, 108, 109.
Willem IV, Stadhouder, 130, 162.
Willem V, Stadhouder, 130, 162, 177, 199, 206.
Willem Frederik van Nassau, zie ook Willem I, Koning, 177.
Willem I, Koning, 178, 180, 192, 198, 200, 206, 210, 211, 220, 223
Windt, Jan de, 155.

Ximénes, zie Jiménes.

York, Hertog van, zie ook Jaeobus II van Engeland, 82, 86, 144.

Braganza, Vorstenhuis, 53.
Bourbon, Vorstenhuis, 106.
Denemarken, Koning van, 170.
Engeland, Koning van, 204.
Frankrijk, Koning van, 89, 115.
Holland, Koning van, zie ook Lodewijk, 177, 188.
Marocco, Sultan van, 148.
Nassau, zie Joan Maurits van en Willem Frederik van.
Oranje, Prins van, 21, 177.
Pruisen, Koning van, 149.
Spanje, Koning van, 20, 28, 184, 234.

Stuart, Vorstenhuis, 25, 85.
Tudor, Vorstenhuis, 25.

Americano, el ilustre, zie Guzmán Blanco.
Braziliaan, de, zie Joan Maurits en Rok.
Benemérito general, zie Gómez, Juan Vic.
Houtebeen, zie Jol, Corn. Cornelisz.
Libertador, el, zie ook Bolívar, Simón, 129, 185.
Restaurador, el, zie Castro, Cipriano.
Reyes Católicos, zie ook Isabella van Castilië en Ferdinand van Aragón, 3.
Tirano, el, zie Gómez, Juan Vicente.
Zeevaarder, zie Hendrik.

PLAATSEN

(de romeinsche cijfers verwijzen naar de kaarten, de arabische naar de bladzijden van den tekst).

Amacura, rivier, III, 156.
Amazone, rivier, 25.
Amerika, naam, 5.
Amsterdam, Nieuw, zie Nieuw Amsterdam.
Amsterdam, fort op Curaçao, VII, 226.
Angola, West Afrika, 46, 62.
Anguila, eil., zie ook Anguilla, 88.
Anguilla, eiland, III, V, 37, 39, 88.
Antilia, of Antiglia, legendarisch eiland, 3.
Antillen, zie ook Vóóreilanden, 1, 7, 9.
Antillen, zie Britsche, Deensche, Engelsche, Fransche, Nederlandsche en Spaansche Antillen.
Antillen, kleine, zie Kleine Antillen.
Antillen, groote, zie Groote Antillen.
Araya, schiereiland, III, 22, 24, 40, 64.
Araya, Punta de, III, 30.
Aruba, III, naam 7, *kaart* 69.
Atlantis, legendarisch werelddeel, 1.
Aves, eiland, noordelijk, III, 150, 234.
Aves, eilanden, zuidelijke, III, 67, 113, 150.
Azoren, eilanden, 1, 2, 4.

Bahamas, eilanden, III, 63, 148.
Barbados, eiland, III, 34, 37, 62, 72, 73, 75, 76, 84, 86, 88, 90, 101, 105, 107, 136, 145, 230, 234.
Barlovento, islas de, zie ook Bovenw. Eil., 7.
Barranquilla, in Colombia, III, 234.
Bastimentos-eilanden, 21.
Beekenburg, fort op Curaçao, 114, 195.
Benedenwindsche Eilanden, III, zie ook Sotavento, islas de, 7.
Berbice, Guyanas, III, 159, 177.
Bermuda, eiland, 72.
Bogotá, in Colombia, III, 184.
Bolivia, Republiek, 185.
Bonaire, III, naam 7, *kaart* 77.
Bottom, op Saba, V, VI, 246.
Bovenwindsche Eilanden, III, zie ook Barlovento, islas de, 7, *kaart* 111.
Brasil, legendarisch, zie ook Brazilië, 3, 4.

Brazilië, zie ook Brasil, Hollland, Nieuw, III, 3, 16, 17, 22, 24, 25, 30, 31, 32, 37, 38, 41, 42, 45, 46, 48, 51, 53, 54, 60, 61, 62, 63, 65, 72, 73, 81, 83, 84, 92, 121.
Britsche Antillen, 134, 135, 136, 170, 171, 205, 228, 231.

Cabo de la Vela, op schiereil. Goajira, III, 63.
Canada, 31, 83, 129.
Canarische Eilanden, 1, 4, 12, 70.
Caicos Eilanden, III, 63.
Caracas, kustgebied Venezuela, III, 43.
Caracas, stad in Venezuela, II, 129, 182, 183, 188, 239, 240.
Caracasbaai, op Curaçao, IV, 114, 195, 232.
Cariaco, golf van, III, 22.
Cartagena (de Indias), in Colombia, III, 74, 95, 105, 183.
Cayman Eilanden, III, 82.
Colombia, Republiek, III, 184, 185, 198, 214, 228, 230, 231, 234, 235.
Coro, in Venezuela, III, 11, 46, 93, 207, 234.
Costa Firme, 11, 43, 71, 89, 137, 138.
Cuba, eiland, III, 18, 21, 67, 74, 82, 142, 191, 234, 235, 244, 259.
Cumarebo, in Venezuela, III, 52.
Curaçao, III, zie ook Gigantes, islas de los – en Klein Curaçao, naam 7, *kaart* 49.

Deensche Antillen, Sint Jan, Sint Kruis en Sint Thomas, 132, 133, 136, 145, 150, 155, 164, 167, 170, 171, 172, 181, 249, 250.
Demerary, Guyanas, III, 177.
Dominica, eiland, III, 8, 146, 149.
Dominicaansche Republiek, zie ook Santo Domingo, III, 244.
Dorado, zie El Dorado.
Druif, op Aruba, I, 245.
Druifbaai, op Aruba, 232, 245.
Dunkerke, New, zie New Dunkerke.

Eldorado, 25.
Elmina, Sam Jorze da Mina, West Afrika, 31, 164.
Emmastad, op Curaçao, IV, VII, 245, 253.
England, New, zie New England.
Engelsche Antillen, 73, 74, 75, 76, 100, 107.
Española, of Hispaniola, eiland, III, 6, 10, 11, 14, 36, 43, 61, 63, 72, 81, 83, 129, 138, 182, 235.
Essequibo, Guyanas, III, 30, 34, 66, 177.

Florida, Noord Amerika, III, 2, 62.
Fransche Antillen, 74, 78, 81, 88, 90, 94, 100, 107, 132, 134, 136, 137, 138, 143, 144, 145, 149, 152, 160, 199, 249.

George, fort op Curaçao, zie ook Republiek en Nassau, 194.
Gigantes, islas de los, 8.
Goajira, schiereiland, III, 63, 121, 214.
Granada, Nueva, zie Nueva Granada.
Grenade (Grenada), eiland, III, 26, 27, 78, 84, 86, 149.
Groenland, 2.
Groote Antillen, 9.
Groote Baai, op Sint Maarten, IX, 233.
Guadeloupe, eiland, III, 58, 78, 84, 115, 136, 137, 200, 202.
Guiné, West Afrika, 31, 51, 67, 76, 96, 130, 143.
Guyanas, Suriname, Berbice, Demerary en Essequibo, zie ook Wilde kust, III, 7, 21, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 33, 34, 56, 84, 121, 134, 143, 144, 164.

Haiti, III, 10, 61, 184.
Haiti, Republiek, III, 182, 214, 235.
Haiti, Keizerrijk, 235.
Havana, op Cuba, III, 145.
Hispaniola, zie Española.
Holland, Nieuw, zie Nieuw Holland en Brazilië.
Hudson, rivier in Noord Amerika, 54.

Indias (Occidentalea), 4, 13.
Iala de Vaca, bij Española, III, 61.
Islas de Barlovento, zie Barlovento.
Islas de Sotavento, zie Sotavento.
Islas inútilas, 9, 11.
Isles du Vent, zie ook Leeward Islanda, 33.
Jamaica, eiland, III, 71, 73, 76, 81, 84, 86, 87, 89, 90, 96, 103, 105, 107, 108, 109, 121, 125, 134, 137, 142, 180, 183, 184, 189, 214
Jos van Dijck, eiland, III, 58.

Kaapverdische Eilanden, 1.
Kleine Antillen, 33, 34, 35, 58, 83.
Klein Curaçao, zie ook Nicula, III, 45, 260, 261, 264.
Kralèndijk, op Bonaire, II, 246.

Labrador, in N. Amerika, 5.
Laguaira, in Venezuela, III, 234, 239.
Leeward Islands, zie ook Isles du Vent, 8, 33, 87, 90, 91, 107, 110, 137, 145.

Maagdeneilanden, zie ook Vírgenes, III, 7, 57, 58, 149, 150.
Madera, eiland en eilandengroep, 1, 12.
Mar del Norte, Atlantische Oceaan, ook Noordzee, 9.
Mar del Sur, Stille Zuidzee, zie ook Zuidzee en Pacífico, 9.
Maracaibo, meer van, III, 52, 63, 231, 261.
Maracaibo, stad en gebied, III, 46, 52, 207, 234, 247.
Maranham, in Brazilië, 53.
Margarita, eiland, III, 21, 22, 83.
Massachussets, in Noord Amerika, 121.
Matanzas, baai van, op Cuba, III, 30.
Martinique, eiland, III, 71, 78, 84, 86, 87, 89, 133, 136, 259.
Mauritsstad, in Brazilië, 54.
Mexico, zie ook Nieuw Spanje, 9, 61.
Mexico, golf van, III, 36.
Mina, zie Elmina.
Monapassage, III, 43, 187.

Nassau, fort op Curaçao, zie ook George en Republiek, IV, 196.
Nederland, Nieuw, zie Nieuw Nederland.
Nederlandsche Antillen, naam,222
Nevis, eiland, III, 58, 89, 114.
New Engeland, 135.
New Dunkerke (St Eustatius), 89.
Newfoundland, Noord Amerika, 2, 16, 17.
Newport, Rhode Island, in N. Amerika, 142.
New York, staat en stad in N. Amerika, 54, 145, 230, 233, 263.
Nicaraguakanaal, 180, 187/188, 231.
Nicula, zie ook Kl. Curaçao, 45.
Nieuw Amsterdam, in N. Amerika, 54.
Nieuw Holland, zie ook Brazilië, 32, 36, 66, 73,
Nieuw Nederland, in N. Amerika, 24, 30, 31, 34, 37, 50, 53, 54, 58, 59, 60, 62, 66, 68, 72, 76, 78, 79, 82, 91, 92, 93, 96.

Nieuw Spanje (Mexico), 61.
Nieuw Walcheren (Tobago), 56.
Nieuw Zeeland (St Eustatius), 55.
Noordzee (Atl. Oceaan), zie Mar del Norte.
Nueva Granada, virreinato, 183, 184.
Nueva Granada, Republiek, 235.

Oranje, fort op St Eustatius, 55, 120, 151, 155, 174, 198, 223.
Oranjestad, op Aruba, I, 208, 210, 245.
Oranjestad, op St Eustatius, VIII, 137, 246.
Orinoco, rivier, III, 25, 26, 35, 56.
Otrabanda, op Curaçao, IV, VII, 120, 165, 169, 245, 246.

Paardenbaai, op Aruba, I, 188, 193, 208, 232, 245.
Pacífico, el, (Stille Zuidzee), zie ook Mar del Sur en Zuidzee, 9.
Panamá, landengte van, III, 5, 9, 67, 231.
Panamá, Republiek, 21, 231.
Panamákanaal, 231, 232.
Panama Canal Zône, 231.
Paraguaná, schiereiland, III, 8, 63.
Paramaribo, in Suriname, III, 197, 222, 264.
Paria, golf van, III, 7.
Pernambuco, in Brazilië, 38, 41, 42
Perú, Westkust van Zuid Amerika, 9.
Philadelphia, in N. Amerika, 135.
Philipsburg, op Sint Maarten, V, IX, 246.
Pietermaai, op Curaçao, IV, VII, 120, 162, 245.
Poenda, Punda, de Punt, op Curaçao, VII, 46, 52, 246.
Porto Rico, eiland, zie ook San Juan, III. 7/8, 11, 43, 53, 55, 58, 83, 87, 186, 234, 235.
Puerto Bello (P. Velo), in Centraal Amerika, 67.
Puerto Cabello, in Venezuela, III, 46, 52, 188.
Punda, zie Poenda.
Punt, de, zie Poenda.

Republiek, fort op Curaçao, zie ook George en Nassau, 194, 208.
Rhode Island, in N. Amerika, 142.
Rio Hacha, in Colombia, III, 137.
Roatan, eiland, III, 187.
Rocas, eilandjes, III, 215.

Saba, III, V, naam 7, *kaart* 8.
Saint Barthélemy, zie ook Sint Bartholomeüs, 149, 150, 187.
Saint Christophe, zie ook Sint Christoffel, 36, 55, 56, 59, 73, 87, 88, 89, 113.
Saint Croix, zie ook Sint Kruis, 88.
Saint Domingue, Fransche kolonie, 112, 129, 136, 137, 163 182, 189, 199, 206, 214.
Saint Martin, zie ook St Maarten, 38.
Saintes, les, eilandjes, III, 152.
Sam Jorze da Mina, zie ook Elmina, 31.
San José, op Trinidad, III, 35.
San Juan, zie ook Porto Rico, III, 11,
San Martín, zie ook Sint Maarten, 8.
Santa Ana, dorp op Curaçao, 43.
Santa Ana, baai van, op Curaçao, zie ook Sint Annabaai, 43, *kaart* 175.
Santa Barbarabaai, op Curaçao, IV, 45, 46.
Santa Marta, in Colombia, III, 224.
Santo Domingo, stad, III, 11, 53, 58.
Santo Domingo, zie ook Dominic. Republiek, III, 6, 10, 235.

Santo Tomás, a. d. Orinoco, III, 35, 56.
Scharloo, op Curaçao, VII, 162, 245.
Schottegat, op Curaçao, zie ook Sint Anna, VII, 43, 45, 46, 175, 194, 195, 232, 245, 262.
Scrub Island, III, 150.
Sint Anna, „lack" op Curaçao (Schottegat), 43.
Sint Annabaai, op Curaçao, zie ook Santa Ana, IV, VII, 11, 43, 45, 46, 120, 162, 165, 175, 194, 195, 232, 245, 246, *kaart* 175.
Sint Bartholomeüs, eiland, zie ook Saint Barthélemy, III, 37, 78, 109, 214.
Sint Christoffel, eiland, zie ook Saint Christophe, en Sint Kitts, III, 33, 35, 36, 37, 56, 58, 61, 62, 63, 72, 78, 84.
Sint Eustatius, zie ook New Dunkerke en Nieuw Zeeland, III, V, *kaart* 127.
Sint Jan, eiland, III, 112, 138, 150, 163, 164, 212, 234.
Sint Kitts, eiland, zie ook Sint Christoffel, 37, 38, 42, 62, 76, 137, 145, 160, 187.
Sint Kruis, eiland, zie ook Saint Croix, III, 35, 57, 58, 87, 112, 150, 166, 170, 212, 234.
Sint Lucia, eiland, III, 26, 146.
Sint Maarten, III, V, zie ook San Martín en SaintMartin, *kaart* 39.
Sint Nicolaas, op Aruba, I, 245.
Sint Nicolaasbaai, op Aruba, I, 232, 245.
Sint Thomas, eiland, III, 88, 106, 110, 113, 124, 134, 138, 140, 149, 150, 170, 171, 172, 187, 212, 214, 229, 230, 233, 234.
Sint Vincent, eiland, III, 43, 146, 149.
Sotavento, Islas de, zie Benedenw. Eilanden, 7.
Spaansche Antillen, 67, 100, 134, 138.
Spanje, Nieuw, zie Nieuw Spanje.
Suriname, (Ned. Guyana), III, 66, 71, 78, 180, 182, 197, 218, 219, 226, 229, 230, 231, 234, 235, 241, 244, 245, 257, 258.

Tierra Firme, 21.
Terreneuf, in N. Amerika, 2, 41.
Thertolen, zie ook Tortola, 58.
Tobago, eiland, III, 35, 56, 57, 59, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 110, 112, 113, 149.
Tortola, eiland, zie ook Thertolen, III, 58, 87, 90, 109, 110.
Tortuga, eiland kust Venezuela, III, 22, 30, 63.
Tortuga, eiland t. N. van Española, III, 36, 58, 59, 61, 63, 72, 81.
Trinidad, eiland, III, 5, 21, 22, 26, 35, 83, 140, 180, 214, 234.

Unare, rivier, III, 30.

Vela, Cabo de la, zie Cabo.
Venezuela, provincie, 43, 63, 64, 66, 67, 74, 93.
Venezuela, capitanía general, 182, 183.
Venezuela, Republiek, III, 11, 52, 182/183, 184, 185, 191, 201, 202, 207, 215, 224, 228, 230, 232, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 247, 248, 261.
Virgen Gorda, eiland, III, 110.
Vírgenes, eilanden, zie ook Maagdeneilanden en Virgins, British, 7.
Virginia, in N. Amerika, 58, 62, 68, 74, 75.
Virgins, British, eilanden, 58, 87, 110, 132, 160.
Vóóreilanden (Antillen), 7.
Waaigat, op Curaçao, VII, 162.

Walcheren, Nieuw, zie Nieuw Walcheren.
Washington, in N. Amerika, 235.
Wilde kust, zie ook Guyanas, 26, 30, 56.
Willemstad, op Curaçso, 162, 165, 168, 245, 253.
Windward Islands, 8, 26, 33, 35, 43, 149.
IJsland, 2.
Zoutman, fort op Arubs, 208.
Zuidzee, zie ook Mar del Sur en Pacifico, 5, 9.

SCHEPEN ENZ.

Alphen, Lands schip, 160.
Armada, 35, 46.
Canoa, 45.
Chaloupe, 40, 41, 43.
Curaçao, Zr Ms, 180.
Flag of truce, 133, 146.
Flota, 20, 74, 100.
Galeon, 20, 74, 100.
Guarda costa (kustwachter), 80, 132, 146, 239.
Gulden Vrijheid, slavenschip, 141.
Karlsruhe, Sr Ms S., 235.
Kustwachter (guards costa), 80, 146.
Nassausche Vloot, 41.
Nieuwe Geuzen, kaperschepen, 83.
San Carlos, slsvenschip, 96.
Santa Cruz, slavenschip, 96.
Sumter, Confederate ship, 235.
Tankvaartuigen, 262.
Zilvervloot, 38, 60.

VOLKEN, OUDHEID EN MIDDELEEUWEN

Arabieren, 12.
Carthagers, 3.
Hellenen, 1.
Noormannen (Vikings), 1, 3.
Muselmans, 3.
Phoeniciërs, 1.
Vikings, 1.

AMERIKAANSCHE INBOORLINGEN

Arowaken, 85.
Caciques, 8, 44.
Canîbal (kannibaal), 7.
Caraiben (Caribes), 7, 27, 85.
Caribes (Caraiben), 7.
Esopus Indianen, 72.
Indios, 5.
Kannibaal, 7.
Kapitein der Indianen, 121.
Luitenant der Indianen, 162.
Pequot Indianen, 72.

EUROPEANEN

Catalanen, 16.
Flamencos (Vlamingen, Nederlanders), 6.
den, Spaansche en Portugeesche
Jo5, 29, 42.
Koerlanders, 85.
Luteranos, 70.
Scandinaviërs, 2.
Vlamingen, zie ook Flamencos, 17.
Walen, 50, 59.

AFRIKANEN

Neger, eerste in Amerika, 5.
—, eerste op Curaçao, 43.
Negers, als slaven der blanke kolonisten, 34, 36.
—, op Sint Maarten 1633, 38.
—, op Sint Maarten vóór 1660, 72.
—, op Sint Christoffel 1625, 1635, 1646, 62, 63.
—, op Bonaire 1642, 52.
—, voor kolonisatie Curaçao, 46.
—, als oorlogsbuit, 31, 62, 97.
—, geleverd a. d. Spanjaarden van de Costa Firme, 67, 93, 105.
—, voor de Westind. suikercultuur, 71, 73, 76.
Negers, te weinig aanvoer West Indië, 61.
—, als ambachtslieden, 80.
—, kerstening, 94, 102, 122, 170.
—, voor N. Nederland, 96.
—, als geassureerde lading, 105.
—, behandeling o. d. Ned. Antillen, 121.
—, in Eng. Noord Amerika, 122.
—, als toovenaars, 124.
—, getalsterkte op Curaçao, 163.
—, hun taal o. d. Ned. Benedenw. Eil., 172.
—, in Haiti, 235.
Minasehe negers, 164.
Mooren, 2, 22, 24.

KOLONIALE BEVOLKING

Americanos, 127.
Creolen (Criollos), 154, 155, 162, 170, 203.
Criollos (Creolen), 129.
Duitschers, 166.
Joden, in N. Nederland, 54, 93.
—, op Jamaiea, 73.
—, in Brazilië, 92.
—, in den landbouw o. Curaçao, 92, 207, 252.
— en het asiento, 105.
—, op Curaçao in 1713, 128.
—, in het bedrijfsleven o.Curaçao, 123, 165, 207, 252.
—, hun bijz. positie o. Curaçao, 124, 165, 242, 251, 253.
—, uitgewezen van Sint Eustatius in 1781, 160.
—, op Aruba, 165.
—, als zeelieden, 165.
—, in diplom. zendingen, 152, 165.
—, houding tegenover kleurl., 168, 210.
Joden, hun academie o. Curaçao, 169.
—, atudeerend in Nederland, 172.
—, hun armen o. Curaçao, 203.
—, i. d. vrije beroepen o. Curaçao, 206.
—, hun weeskamer o. Curaçao, 211.
—, oneenigheden onder hen o. d. Ned. Antillen, 165, 166, 212, 252.
—, in den moederlandsehen partijstrijd, 166.
—, slaehtoffers vervolging, 166.
Mestiezen, 162.
Mulatten, 40, 120, 170, 171, 235.
Scandinaviërs, 166.
Vrije kleurlingen, 120, 159, 162, 163, 168, 200, 203, 204, 209, 210, 213, 223, 256.
Vrijlieden, 163.
Vrije Negers, 120, 159, 163, 170.
Zambos, 162.

VRIJBUITERS

Boekaniers, 81, 83, 89, 109, 142.
Boucan, 81.
Corsaires, 146, 185.
Duinkerkers, 60.
Flibustiers, 80, 108, 109, 113.
Frechlingos (Vlissingers), 60.
Fregelingos (Vlissingers), 60.
Frejelindes (Vlissingera), 60.
Logwood cutters, 81.
Piracy scts, 148.
Pitselingos (Vliasingers), 60.
Vlissingers (Zeeuwen), 60.
Vrije nering, 83.
Watergeuzen, 21, 29.
Zeeuwen, 60, 108.

ORDEN

O. van Sint Hyronimus (San Jerónimo), 10.
O. van San Jerónimo (Sint Hyronimus), 14.
O. van Malta, 78, 88.
O. van Saint Michel, 86.

SPAANSCH REGIEM

Audiencia, 11.
Capitán general, 52, 188.
Capitanía general, 66, 129, 132, 182, 183.
Capitulación de Tordesillas, 16.
Casa de Contratación, 10.
Consejo de Indias, 10.
Conquista, 9, 10.
Conquistadores, 9, 13, 14.
Demarcatielijn, 16.
Descubrimiento, 9.
Encomenderos, 9, 11.
Encomiendas, 9, 10.
Factor, 11, 26.
Mayor domo, 44.
Situados, 61.
Virreinato, 9, 183.

SLAVERNIJ, SLAVENHANDEL

Abolitionisme, 141, 204.
Armazoenen, 74.
Asentistas, 14, 70, 103, 104.
Asiento, Vlaamsch, 14.
—, Portugeesch, 22, 24, 31, 70, 102, 103, 105.
—, Genueesch, 15, 70, 71, 82, 90, 95, 96, 101, 102.
—, Coymans, 103, 104, 105, 110, 112, 125.
—, Fransch, 106, 142.
—, Engelsch, 76, 105, 106, 141.
Bozales, 14.
Br. and foreign anti Slavery Soc., 205.
Casa dos Escravos, 15.
Cimarrones (Marons), 85.
Code noir, 121.
Deserteurs, 163, 164, 205, 249, 250.
Emancipatie, Britsche koloniën, 205.
—, Deensche koloniën, 250.
—, Fransche koloniën, 250.

Emancipatie, Nederlandsche koloniën, 223, 225, 243, 244, 249, 251, 256, 258, 259.
Factor van het asiento, 105.
Ladinos, 14.
Leerlingenstelsel, 205.
Macarrones, 68.
Manumissie, 163, 204, 250.
Marons (Cimarrones), 85.
Parlementa acte 1807, 181.
Pieza de Indias, 101.
Roode slaven, 34, 121.
Slavenreglement, 163, 204, 213, 250.
Tractaat (Ned.-Eng.) 1818, 181.
Trata, 14, 24.
Wegloopers, 164.

KERSTENING, MISSIE EN ZENDING

Capucijners, 123, 169.
Dominicanen, 10, 253.
Dominikanessen, 255.
Dordtsche Synode, 94.
Franciscanen, 10, 39, 170, 211.
Franciscanessen, zie Zusters van Breda.
Franciscanessen (Zusters v. Roosendaal), 256/257.
Fraters van Tilburg (Congr. v. O. L. Vrouwe, Moeder v. Barmh.), 255, 257.
Herrnhutters (Moraviërs), 170.
Jesuieten, 123, 168, 169.
Methodisten (Wesleyanen), 170, 171, 250.
Minderbroeders, 169.
Moraviërs (Herrnhutters), 170.
Salesianers, 257.
Zusters van Breda (Franciscanessen), 258.
Zusters van Roosendaal (Franciscanessen), 253/254.
Zusters van Schijndel (Congr. d. Z. v. Liefde Jesus en Maria), 257.

KATHOLICISME

Apostolische Prefectuur, 169, 211.
Apostolisch Vicariaat, 254, 257.
Geprivilegieerde prieatera, 94, 123, 169.
R.-K. Volksbond, 243.

PROTESTANTISME

Classis, 122.
Gereformeerden, 253.
Lutherschen, 54, 123, 166, 168, 169, 209.
Proteatanten als slavenhandelaara, 23.
—, Fransche o.d. Ned. Antillen, 84
—, op de Fransche Antillen, 94.
—, Fransche op St. Thomas, 113.
—, hun onverschilligheid o. Curaçao, 168, 209.
Proteatanten, hun onkunde o. d. Bovenw. Eilanden, 168.
—, hun armen o. Curaçao, 203.
—, hun getalsterkte o. d. Ned. Antillen, 208.
—, analphabeten o. Aruba, 209.
Quakers, 54, 84, 123, 141, 166.
Ver. Prot. Gemeente o. Curaçao, 210, 213, 247, 254, 258.
Wesleyanen (Methodisten), 170, 208, 209, 253.

JUDAISME

Asjkenaziem, 166.
Cristãos Novos (Marranen), 169.
Hoogd. Joden, 165, 166, 252.
Hoofdcomm. t. d. Zaken d. Isr. i. Nederland, 212.
Marranen (Cristãos Novos), 169.
Ned. Herv. Isr. Gem. o. Curaçao, 252.
Ned.-Port. Isr. Gem. o. Curaçao, 252.
Oostjoden, 252.
Parnassim (Parnassiem), 165.
Sephardiem, 121, 166, 169, 252.

STICHTINGEN

Geschied-, Land-, Taal- en Volkenk. Gen. d. Ned. Antillen, 257.
Maatsch. t. bevordering v. Landbouw, Veeteelt, Zoutwinning en Visscherij, 260.
Maatsch. t. Nut v. h. Algemeen, 213.
—, v. Weldadigh. d. R.-K. Gem. op Curaçao, 211.

VREEMDE COMPAGNIEËN

Brandenb. compagnie (Comp. v. Emden), 106, 110, 112, 113, 114, 149.
Comp. des Indes de l'Amerique, 33.
Comp. des Indes Occidentales, 78, 88.
Comp. van Emden (Brandenb. comp.), 99, 110.
Deensch-Afr. comp., 66.
Deensche Westind. comp. 88, 112, 150.
Eng.-Afr. comp. (Royal Africa Cy), 70.
Fransche Guiné compagnie, 106.
Fransche Westind. compagnieën, 107.
Guipuscoa compagnie, 132, 137.
Real compañía, 142.
Port. Afrikaansche compagnie, 105.
Royal Africa Company (Eng. Afr. comp.), 71, 76, 86, 96, 103, 105, 106, 142, 144.
Sénégal compagnie, 106.
South Sea Company, 106, 141, 142.
Zweedsch-Afr. compagnie, 66, 67.

ONDERNEMINGEN

All American Cables Inc., 233.
Comp. franç. d. Cables Télégr., 230, 233.
Curaçaosche Bank, 219, 263.
Kon. Luchtv. Mij v. Ned. en Kol., 234.
Kon.-Shell groep, 261.
Kon. West-Ind. Maild., zie Westind. maildienst.
Nederlandsche Handel Maatsch., 180.
Pan American Airways, 233.
West-Indische Maatschappij, 180.
Westind. maildienst (Kon. W.-I. Maildienst), 230, 231.

PRODUCTEN

Civet, 125, 172.
Coehenille, 216, 259.
Divi divi, zie ook Gewardapana en Guatapana, 44, 63, 216, 229.
Gewardapana (divi divi), 63.
Guano (phosphaat), 234, 260.
Guatapana (divi divi), 44.
Nopal, 259.
Phosphaat, 260, 261, 262, 264.
Rasphuis te Amsterdam, 23.
Sisal, 260.
Stokvischhout, 23, 44, 63.

KOLONISATIE

Coloniers, 26, 34.
Engagés, 34, 81.
Grants, 25, 31, 35.
Patenteea, 33, 35, 57.
Patenta, 25, 33, 38, 56, 57, 110.
Patroons,26, 34,56,57,66,86,91,97.
Patroonsehappen, 37, 54, 55, 62, 66, 86, 87, 88, 96, 97, 110, 116.
Servants, 34.
Vrijheden en exemptiën, 54, 57.

HANDEL

Board of Trade, 134.
Cargazoenen, 74.
Compagnies winkel, 50, 126.
Freetraders, 142.
Interlopers (lorredraaiers), 101, 107, 142.
Handelsbalans, 203, 228.
Kamers v. Kooph. en Nijverh., 233.
Lorredraaierij, 99, 119, 144.
Retouren, 71, 74, 180, 214, 229.
Winkelnering, 74, 161, 204, 229, 233, 248.

HANDELSPOLITIEK

Differentieele rechten, 132, 139, 214, 215, 230, 237, 240.
Engelsch-Fransche traetaten, 100, 132.
Engelseh-Spaansch tractaat 1750, 132.
Handels modus vivendi, 228.
Mercantilisme, 75, 78, 100, 107, 178.
Molasses aet, 136.
Navigation laws, 75, 76, 80, 107, 133, 134, 136.
Nederl.-Colombiaansch traetaat 1829, 185, 207, 214, 228, 236.
Nederl.-Spaansch tractaat 1715, 131.
Vrijhavensysteem, 125, 138, 179, 215, 217.

BETAALMIDDELEN

Driekantjes, 218,
Duiten, 127.
Gekapt geld, 175, 218, 263.
Johsnnessen, 174.
Penningen, 127.
Pesos (Sp. daalders, Sp. matten, Stukken van aeht), 115, 139, 174, 175, 218.

Realen, 174, 218.
Schellingen, 127.
Spaansche daaldera (Pesos, Sp. Matten, Stukken van acht), 115.
Spaansche matten, zie Pesos, 175.
Stuivers, 127.
Stukken van acht (Pesos, Sp. daalders, Sp. matten), 95, 96.
Suiker als betaalmiddel, 71, 72, 73, 127.

TAAL

Creooltaal, 172.
Engelsch, 172, 212, 213, 256, 257.
Kust Portugeesch, 121.
Nederlandsch, 172, 193, 209, 256, 257.
Neger Hollandsch, 172, 212.
Papiamentoe, 121, 212, 256, 257.
Portugeesch, 121, 206.
Spaansch, 42, 93, 257.
Zeeuwsch, 172.

POLITIEK

Calvoleer, 238.
Dragoleer, 238.
Eng.-Spaansch verdrag 1670, 76, 80.
Kaapvaart conventie 1856, 234.
Londensch tractaat 1814, 177, 181.
Nederl.-Port. verdrag 1640/1641, 32, 48, 53, 65, 68, 82.
Neutraliteit Nederland, 100, 101, 109, 131, 136, 138, 145, 146, 235.
Neutraliteit Westind. eilanden, 132, 133, 138, 146, 149,150,201.
Non importation besluit 1774,135, 138.
Oranje gezinden, 166.
Panamerikaansch congres, 180.
Patriotten, 166.
Rodomontade 1673, 90.
Weensch tractaat 1732, 149.
Weensch congres 1814/1815, 184.
Western Design, 82.

KOLONIAAL BESTUUR

College der XIX (W.-I. Comp.), 35, 50, 51, 98.
— der X (W.-I. Comp.), 98, 130,
Comité van 1795, 131.
Charters, koloniale, 191, 203.
Departement v. Kol., 177.
Directie v. Kooph. en Kol., 177.
— o. d. Zaken v. Indiën en den Kooph., 177.
Gemeentebestuur, 197, 198, 207.
Hooge Raad West Indië, 197.
Kamer v. Amsterdam (W.-I. Comp.), 59, 122, 165.
— v. d. Maze (W.-I. Comp.), 38.
Kamer v. Zeeland (W.-I. Comp.), 29, 48, 59, 116.
Koloniale Raad, 198, 222, 225,227, 251.
Landraden, 224, 225.
Ministerie v. Kooph. en Kol., 177.
— v. Marine en Kol., 177.
Raad van Policie, 116, 156, 191, 192, 204, 225, 242.
—, politieke, 41.
— v. Sint Maarten 1633, 39.
— v. d. Am. Coloniën en Bezittingen, 177.
— van Bestuur, 198, 225, 251.

Raad van 1792, 131.
Regeeringsreglementen 17de en 18de eeuw, 51, 154, 167.
Regeeringsregl. van 1815, 192, 204, 214, 128.
— van 1828, 197, 205, 217.
— van 1833, 198.
Regeeringsregl. van 1848, 222, 250.
— van 1865, 224, 227, 253, 254, 255, 264.
Rijkseenheid, 227.
Staatsregeling van 1937, 227, 253.
Staten van Curaçao, 227, 242.
Verslag, koloniaal, 222, 224.

AFBEELDINGEN EN KAARTEN

Cornelis Lampsins .... tegenover blz. 16
Pieter Boudaen Courten .... „ „ 32
Verovering van Curaçao in 1634 .... „ „ 40
Pieter Stuyvesant .... „ „ 56
Wapen van Cornelis Lampsins .... „ „ 80
Jacob Binckes .... „ „ 96
Gevecht tusschen Binckes en d'Estrées .... „ „ 112
Lucas Schorer .... „ „ 120
„Lijkstaatie der Menschen van 't Oorlogschip Alphen" .... „ „ 160
De haven van Curaçao .... „ „ 200
Gezicht op het eiland St. Eustatius .... „ „ 216
Gedeelte van de etablissementen der Cur. Petroleum Industrie Maatsch. .... „ „ 256

Kaarten:

I. Aruba .... „ 69
II. Bonaire .... „ 77
III. Caraibische Zeegebied .... achterin
IV. Curaçao .... blz. 49
V. Ned. Bovenwindsche Eilanden .... „ 111
VI. Saba .... „ 8
VII. Sint Annabaai en Schottegat .... „ 175
VIII. Sint Eustatius .... „ 127
IX. Sint Maarten .... „ 39